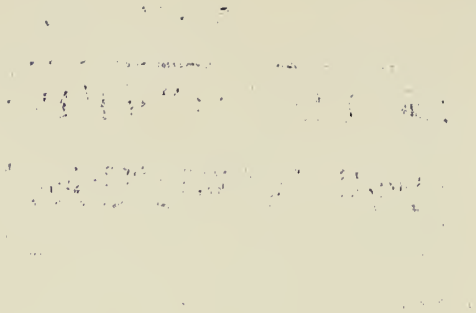

J. du Plessis

AFRICANA

MERENSKY-BIBLIOTEEK
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA.
Klasnommer ZPA 2(6)
Registernommer 66390
17 AUG. 1940

CATALOGUE

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/catalogueofdocum00thea

CATALOGUE OF DOCUMENTS

FROM

16th SEPTEMBER 1795 TO 21st FEBRUARY 1803,

IN

The Collection of Colonial Archives

AT

CAPE TOWN.

ARRANGED BY GEO. M. THEAL.

CAPE TOWN:
SAUL SOLOMON & CO., PRINTERS, ST. GEORGE'S-STREET.
1880.

Catalogue of Documents

FROM

16TH SEPTEMBER 1795 TO 21ST FEBRUARY 1803,

IN THE

COLLECTION OF COLONIAL ARCHIVES

AT

CAPE TOWN.

—:o:—

The Documents of the English Administration from 1795 to 1803 are far from being as complete as those of the preceding and following periods. There are no important despatches among them, and even copies of the ordinary correspondence between the Home and Colonial Governments are wanting. They give, however, a very complete view of the internal condition of the Colony. The papers are written in the English, French, and Dutch languages. Many of the important documents are in the form of sworn translations, made from the Dutch originals for the use of the Governors. In some instances, but not in all, both the original and the translation have been preserved. In corresponding with the Governors the French language was frequently used by those who understood it, as thereby translations were made unnecessary. The documents are upon the whole in an excellent state of preservation. A few of the sheets of foolscap were frayed away where they were folded, but no difficulty was found in repairing them without obliterating the text.

The titles and contents of the volumes which have been arranged and bound are as follow :—

PROCLAMATIONS. 1795—1803.

Two Volumes bound with drab parchment backs and marked in ink Nos 9 and 10 contain the proclamations issued between the 1st of October 1795 and the 28th of January 1803. An index of the contents is to be found in the published volume of Statute Law at the Cape of Good Hope.

A large Volume bound in brown leather and labelled "Proclamations, 1795-1803," is a duplicate of the above, and contains also copies of a few proclamations of the year 1806.

A thin Volume with green back labelled "Proclamations, 1798-1803," is a triplicate of the above from the 3rd of November 1798, and contains also a copy of a proclamation of the 20th February 1803.

DIARIES. 1795—1803.

A large Volume with drab parchment back, labelled "Day Book," contains a Diary of Events of Note and Public Business, kept in the office of the Colonial Secretary from the 1st of December 1795 to the 10th of December 1799.

Another large Volume labelled "Diary, 1799-1803," contains a continuation of the above from the 11th of December 1799 to the 21st of February 1803.

A Volume foolscap size of 582 pages, labelled "Diary, 1800-1802," contains a duplicate of the above from the 9th of December 1799 to the 10th of July 1801 and from the 21st of October 1801 to the 13th of September 1802.

INSTRUCTIONS.

A thin foolscap book with green back, labelled on the side "Instructions to the several Public Departments of the Civil Government of the Colony of the Cape of Good Hope since its surrender to His Britannic Majesty," contains (as copied into it shortly after they were issued)

Instructions for the Burgher Senate. 31st January 1796.

" the Veldwachtmeesters. 2nd September 1797.

" the Surveyor of Buildings. 7th November 1797.

" the Port Captain. 28th August 1797.

" the Messenger of the Court of Justice. 20th November 1797.

" the Postholder of Plettenberg's Bay. 3rd November 1796, 31st March and 1st April 1797.

" the Landdrost of Graaff Reinet. 20th June 1797 and 14 February 1798.

" establishing a Post Office. 1st March 1798.

" the Auditor General, 13th September 1798.

" the Superintendent of the Botanic Garden. 27th September 1798.

" the President and Members of the Government Bank. 3rd July 1798.

" the Collector of Land Revenue. 18th July 1798.

" Messrs Visser and Louw relative to making peace with the Bushmen. 24th July 1798.

" the Collector of Customs. 24th July and 19th November 1798.

" Mr Callender relative to the Government Forests. 27th November 1798.

" the Port Captain, 28th December 1798.

" to prevent Fires. 5th January 1799.

" the Wykmeesters. 31st January 1799.

" Mr Adriansen relative to preventing communication with the interior. 16th February 1799.

" Major MeNab proceeding with a Detachment to Zwartkops River. 17th February 1799.

Instructions for John Barrow Esq, proceeding to Outeniqualand. 8th March 1799.

„ the master of the brig *Georgiana*. 17th April 1799.

„ the Officer commanding at Muizenberg. 15th May 1799.

„ the Deputy Barrack Master General. 1st January 1800.

„ the Port Captain. 18th February 1800.

„ establishing a Printing Office. 21st July 1800.

„ the Holder of the Canteen in the Castle. 20th August 1800.

„ the Corn Board. March 1801.

„ the Deputy Commissary of Woodlands. 1st March 1801.

A thin foolscap book with brown back, labelled on the side "Instructions to the Several Public Departments, Cape of Good Hope, 1796-1798," contains duplicates of some of the above.

LETTERS AND ANNEXURES. 1795—1802.

The miscellaneous documents in this volume are copies of annexures to despatches. The varied contents have been bound together, because they are all written on paper of the same size, much larger than foolscap. They comprise:—

Letter to Major General Craig from the Representatives of the people of Graaff Reinet, explaining their conduct. ——— 1795.

Copy of General Craig's reply to the above.

Return of expenses incurred by the former government for the maintenance of slaves. 28th November 1795.

Return of the Revenue of the Colony for the years ending 31st August 1794 and 31st August 1795.

Average Revenue for the Ten Years from 1784 to 1794, with observations on the different items.

Estimates of the Civil List for the year 1795–6.

Memorandum relative to the Salaries and Emoluments of the Governors under the Dutch East India Company.

Return of the Debtors and Creditors of the Dutch East India Company at the date of the capitulation.

Return of Arrear Colonial Revenue at the date of the capitulation.

Application of the members of the Court of Justice for salaries to be attached to their offices. 16th October 1795.

Reply of Major General Craig to the above application.

Return of Duties paid at Cape Town.

Correspondence relative to a Danish ship.

List of Pensioners. 18th March 1796.

Letter of Major General Craig to the Burgher Senate enclosing an extract from the Secretary of State's letter of the 16th January 1796.

Reply of the Senate to the above.

Revenue and Expenditure Returns for the half year ending 31st March 1796.

Letter of the Burgher Senate to Major General Craig concerning materials for the mills and watercourses. 13th May 1796.

Census Returns of the year 1795.

Reply of the Court of Justice to a letter from Major General Craig concerning the abolition of capital punishment by the wheel. 14th January 1796.

Returns of Revenue and Expenditure from the 30th September 1795 to the 5th May 1797.

Letters of the Cape Government to the Governments of India and St Helena from the 21st May 1797 to 8th January 1802.

Extracts of Instructions of the Crown to the Governors of the Cape Colony.

Letter to Major General Dundas from the Governor and Council of Madras, covering the opinion of the Attorney General of that Presidency upon the detention of some Armenian property on board of a Danish ship seized by an English man of war. 13th August 1799.

LETTERS DESPATCHED WITHIN THE COLONY. 1796—1803.

Seven large Volumes, labelled as above, contain copies of letters from the Governors and the Colonial Secretaries to officers and individuals within the Colony. The series is unbroken from the 22nd of February 1796 to the 18th of February 1803.

CORRESPONDENCE OF THE BURGHER SENATE. 1795—1802.

The documents contained in this volume show the various duties performed by the Burgher Senate. They contain a large amount of information concerning the Paper Currency, the Prices of Colonial Produce, Municipal Regulations, and Colonial Trade. There is also a series of interesting papers concerning the wine farm Constantia.

LETTERS FROM GRAAFF REINET. 1796—1798.

This volume contains a large number of interesting letters from Graaff Reinet, most of them concerning the disturbances in the eastern portion of the Colony.

LETTERS FROM SWELLENDAM. 1795—1802.

This volume contains letters which furnish important information upon the wars and disturbances that occurred at the time, as well as upon the affairs of the district.

LETTERS FROM STELLENBOSCH. 1795—1802.

Three Volumes containing numerous important letters upon the internal condition of the Colony, the various disturbances of the period, &c.

LETTERS. ORIGINAL COPY. 1795—1801.

A number of loose letters have been arranged according to date, and bound in one volume labelled as above. They comprise :—

Letter (with annexure) from Mr H Cloete to Sir Alured Clarke, Admiral Elphinstone, and General Craig, concerning outrages committed by some English soldiers at Great Constantia. 21st September 1795.

Letter from Admiral Elphinstone to General Craig, concerning some sheep. 26th September 1795.

Letter of Commissioner A J Sluysken to Sir A Clarke, Admiral Elphinstone, and General Craig, covering a list of the servants of the Dutch East India Company. (List not to be found). Speaks of Louis Pisany and the Hottentot Captain Kees as political prisoners then in confinement in the Castle. 30th September 1795.

Letter from the same to the same, requesting that certain clerks may continue to draw their salaries in order that some necessary documents may be prepared. 1st October 1795.

Letter from the same to the same, requesting payment of salaries due to certain public servants up to the 16th of September. 6th October 1795.

Letter from Naval Storekeeper Farquhar to Secretary Ross concerning his instructions and public property at Simon's Town and Cape Town. 7th October 1795.

Letter from Mr W F van Reede van Oudtshoorn to Sir A Clarke, Admiral Elphinstone, and General Craig, concerning the oath of allegiance to His Britannic Majesty. 8th October 1795.

Letter from Commissioner A J Sluysken to Sir A Clarke, Admiral Elphinstone, and General Craig, concerning the paper currency of the Colony. 12th October 1795.

Letter from Commissioner A J Sluysken to General Craig, concerning two cases addressed to the Prince of Orange and left behind in 1792 by the Commissioners Nederburgh and Frykenius. 15th October 1795.

Request of Mr C Gie to the Governor to be allowed to deliver to an American sea captain some wine for which

payment had been received in 1794. Endorsements: Proclamation grants free trade upon paying the regular exportation duty. No trade can be admitted in foreign bottoms. 15th October 1795.

Report of Messrs C Brand and A de Waal to Major General Craig, concerning an agreement for the supply of wine by Mr J J van den Berg. 24th October 1795.

Letter from Commissioner Sluysken to General Craig, concerning some public documents. 26th October 1795.

Letter from the same to the same, concerning some medicines and instruments for the ship in which he is to proceed to Holland, and some colours belonging to the Company of Writers. 31st October 1795.

Letter from Commissioner Sluysken to the Chief English Officers, concerning some public debtors. 31st October 1795.

Letter from the same to the same, accompanying a memorial of Debtors and Creditors of the Dutch East India Company. 31st October 1795.

Letter from Messrs O G de Wet and E Bergh to Secretary Ross, concerning the books of transfer. 3rd November 1795.

Letter from J F Neidhart to General Clarke, giving particulars of his life and information concerning the condition of affairs at Graaff Reinet. 8th November 1795.

Letter from Commodore Blankett to General Craig, concerning the American ship *Nancy*. 15th November 1795.

Letter from the same to the same, concerning the Danish ship *Alexander*. 3rd December 1795.

Letter from the same to the same, concerning his last letter. 22nd December 1795.

Letter from Mr Matthieson to Secretary Ross, concerning the emoluments arising from sales by public auction. 23rd December 1795.

Letter from Mr J Strombom to General Craig, requesting permission to land from a Swedish ship a quantity of iron ordered in 1794 and sent from London to the Cape. 20th January 1796.

Letter from Commodore Blankett to General Craig, concerning the cargo of the *Gertruyda*. 9th February 1796.

Letter from the same to the same, concerning the ship *Superbe*. 13th February 1796.

Letter from Mr John Hay to Secretary Ross, offering to obtain intelligence concerning a reported insurrection in the country. 23rd February 1796.

Letter from Commodore Blankett to General Craig, requesting the use of some slaves. 28th February 1796.

Letter from Mr W F van Reede van Oudtshoorn to General Craig, concerning his private property in the government warehouse. 1st March 1796.

Letter from Mr Eksteen to General Craig, concerning damages caused by people rooting out wood on the Cape Downs. 9th March 1796. Reply by Secretary Ross.

Letter from Captain Trentigen to General Craig, concerning the wrecked Swedish ship *Gothenburg*. 19th March 1796.

Letter from William Bass, supercargo of the American ship *Nancy*, to General Craig, concerning some legal proceedings in connection with that vessel. 24th March 1796.

Letter from Mr Strombom to Secretary Ross, concerning some private property belonging to the crew of the wrecked ship *Gothenburg*. 4th April 1796.

Letter from Captain Trentigen to General Craig, requesting permission to sell by public auction the wreck of the *Gothenburg*. 4th April 1796.

List of Articles saved from the *Gothenburg*.

Letter from Mr John Hay to Secretary Ross, concerning the reported disturbance in the country. 5th April 1796.

Letter from the same to the same, giving an account of some past transactions at the Cape. 5th April 1796.

Letter from Mr Strombom to Secretary Ross, concerning the goods of the wrecked ship *Gothenburg*. 8th April 1796.

Letter from Mr P J de Wet to General Craig, concerning duties on the sale of government stores. 22nd April 1796.

Letter from Mr W van Oostersee to General Craig, concerning the signing of the paper money. 14th May 1796

Letter (with annexure) from Mr Hiekman Rose to Secretary Ross, concerning the ship *Columbia*. 14th June 1796.

Letter from Mr Kirsten to General Craig, concerning the lease of some farms at Groene Kloof 12th July 1796.

Letter from Mr John Jackson to General Craig, concerning Admiral Elphinstone's opinion of the ships seen off Saldanha Bay. 3rd August 1796.

Letter from Admiral Elphinstone to General Craig, reporting the arrival of the English fleet in Simon's Bay and requesting that all communication be prevented between Cape Town and Saldanha Bay. 12th August 1796.

Undated memorandum of the same to the same.

Letter from Mr C E Ziervogel to Secretary Ross, concerning a supply of wine and brandy for the troops at Saldanha Bay. 12th August 1796.

Letter from Captain Stroven to General Craig, complaining of the exorbitant charges for meat at Simon's Town. 24th August 1796.

Letter from Mr S van Reenen to General Craig, concerning some personal occurrences. 16th September 1796.

Letter from Mr G Goetz to Admiral Elphinstone, concerning two passengers on board one of the Dutch ships taken prize at Saldanha Bay. 28th September 1796.

Two letters from Navy Contractor James Brown to Secretary Ross, concerning some calicoes on board an American ship. 14th November 1796.

Letter from Naval Storekeeper Farquhar to Secretary Ross, requesting permission to recruit seamen from the prison. 16th November 1796.

Letter from Mr James Brown to Secretary Ross, concerning an American ship. 16th November 1796.

Letter from Mr James Brown to General Craig, requesting permission to purchase some slaves on board a Portuguese vessel in the bay. 6th December 1796.

Letter from the same to Secretary Ross on the same subject. 26th January 1797.

Certificate of the Burgher Council as to the want in the Colony of some calicoes such as those brought in the Ameriean ship *Diana* from Bengal. 13th February 1797.

Letter from the Rev Mr Borcherds and others to General Craig, on the subject of the relative rank of clergymen and landdrosts. 15th February 1797.

Letter from the same to the same, concerning some proceedings of the Landdrost and Heemraad of Stellenbosch. 23rd February 1797.

Letter from the Rev Mr Borcherds to General Craig, concerning the Landdrost of Stellenbosch. 23rd February 1797.

Letter (with annexure) from Mr J M Prins to the Fiseal Van Ryneveld concerning the supply of corn. 7th March 1797.

Letter from Secretary Barnard to Lord Macartney, asking for the temporary employment of three English clerks in the Colonial Office. 8th May 1797. Endorsed: Approved.

Letter from Mr Strombom to Secretary Barnard, coneerning the permission given to him by Lord Macartney to import a eargo of slaves. 18th May 1797.

Letter from the captain of the American ship *Hero* to Lord Macartney, asking permission to take in provisions and to sell suffieient eargo to meet expenses. 23rd May 1797.

Letter from Captain Thompson to Lord Macartney, asking permission for the passengers of the *Lord Thurlow* to land. 4th June 1797.

Letter from Mr John Read to Secretary Barnard, dated from the ship *Hillsboro* in Simon's Bay, requesting Lord Macartney's permission to visit Cape Town. 5th June 1797.

Letter from the Receiver General E Bergh to Lord Macartney, requesting release from payment of a certain sum of money due to the government, with reasons why the request should be granted. 9th June 1797.

Letter from Captain Thompson to Lord Macartney, requesting permission for Mr Munnik to supply forty bushels of barley to the *Lord Thurlow*. 13th June 1797.

Letter from Mr W F van Reede van Oudtshoorn to Lord Macartney, concerning the oath of allegianee. 13th June 1797.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning a Danish ship in Simon's Bay. 15th June 1797.

Letter from Mr W F van Reede van Oudtshoorn to Lord Macartney, concerning the oath of allegiance. 16th June 1797.

Letter from the same to Secretary Barnard, on the same subject. 17th June 1797.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning the detention of a Danish ship until after the sailing of the English East Indiamen. 17th June 1797.

Letter from Mr J H Dollfus to Lord Macartney, concerning a demand for damages. 19th June 1797.

Letter from Captain Noragen of the Danish ship *Louise Augusta* to Lord Macartney, stating that in conformity with the Port Regulations that no ship is to sail without the Governor being acquainted with it 48 hours beforehand, his vessel will be ready for sea by that time. 20th June 1797.

Letter from Mr Warnecke to Lord Macartney, requesting on account of old age and illness to be relieved of the offices of Member of the Council of Justice and Burgher Councillor. 27th June 1797.

Letter from Mr W F van Reede van Oudtshoorn to Secretary Barnard, concerning the oath of allegiance. 28th June 1797.

Letter from the Captain of the Danish ship *Norge* to Lord Macartney, asking permission to purchase some provisions. 10th July 1797. Endorsed: Granted.

Letter from Captain Thibault to Lord Macartney, concerning the oath of allegiance. 11th July 1797.

Letter from Mr P Pownal to Secretary Barnard, concerning waste of water by breakage of pipes. 11th July 1797.

Letter from Major Van Baalen to Lord Macartney, asking for a passport. 13th July 1797.

Report of Mr J Heintjes to the Fiscal Van Ryneveld, concerning a journey taken for the purpose of forwarding some letters to the landdrost of Graaff Reinet. 27th July 1797.

Letter from Captain Skottowe to Lord Macartney, asking permission to have 600 lbs of flour made into biscuits for the use of the passengers by the *Bridgewater*. 28th July 1797. Endorsed: Permission granted, and care to be taken that no greater quantity be baked under colour of this privilege.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, requesting that as peas, beans, and spirits cannot be obtained in the Colony, the fleet be supplied from surplus army stores. 31st July 1797.

Letter from Mr Nash, an officer of the E I Company's ship *Airly Castle*, to Lord Macartney, concerning a fugitive slave. 5th August 1797. Lord Macartney's note thereon.

Letter from Mr John Murray to Lord Macartney, requesting that some sugar may be landed from the E I Company's ship *Tuscan* and sold by auction. 7th August 1797. Referred to the agent of the E I Company.

Letter from Captain Lambe to Lord Macartney, requesting a marriage license. 7th August 1797. Granted.

Letter from Mr Alexander Tennant to Lord Macartney, asking permission to send the brig *Diana* to the eastward for a cargo of rice or slaves. 7th August 1797. Not granted until return of another vessel allowed to sail for the same purpose.

Letter from the captain of the Prussian ship *Frederick the Great* to Secretary Barnard, requesting the Governor's permission to purchase some fresh provisions. 10th August 1797. Endorsed: Granted.

Letter from Mr Nash to Secretary Barnard, stating why a fugitive slave was not arrested by him. 10th August 1797. Lord Macartney's note upon this, evincing much displeasure.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning a Dutch brig laden with munitions of war made prize at Delagoa Bay by an English whaler, and sent to Simon's Bay. 11th August 1797. Annexures: Copy of a letter from the captain of the whaler to Admiral Pringle and Affidavits concerning the mode of capture and destination of the prize.

Letter from the same to the same, concerning the powder on board the prize.

Letter from Mr D G Anosi to Lord Macartney, requesting permission to land four bales of calico from a Danish ship. 14th August 1797. Permission refused. Goods not to be imported by foreign ships.

Letter from Captain Van Kervel to Lord Macartney, requesting permission to land from a Danish ship a few articles purchased by him in Bengal for the use of his family. 15th August 1797. Endorsement: This petition cannot be granted. It is besides irregular, not being on a proper stamp.

Letter from Garrison Church Clerk James Norris to Secretary Barnard, regarding "a native of Africa and who is at the years of maturity and free born, whose wish it is to be baptized according to the Church of England." 15th August 1797. Endorsed: Leave has been granted.

Letter from Mr Van Reede van Oudtshoorn to Lord Macartney, asking permission to land a few pieces of calico and handkerchiefs for the use of his family, which a friend who has visited India in a Danish ship has purchased there for him. 16th August 1797.

Letter from Mr Kirsten to Lord Macartney, asking permission to cut 50 or 60 poplar spars at Groene Kloof to make a stable. 17th August 1797. Granted.

Letter from Nicholas Bartlem, who was "at the taking of the Cape," to Lord Macartney, requesting a license to open a tavern. 28th August 1797.

Letter from Contractor James Brown to Lord Macartney, requesting permission to send a vessel to Bengal for some spirits and sugar. 2nd September 1797.

Letter from Mr John Gahan to Secretary Barnard, requesting the Governor's permission to remain here for a short time "to exercise the profession of Miniature Painting." 5th September 1797. Endorsed: Mr Gahan has permission to remain in the colony for a few weeks.

Letter from Contractor James Brown to Secretary Barnard, concerning Lord Macartney's refusal of his request of the 2nd inst. 6th September 1797.

Letter from the same to the same, begging leave to desist from troubling His Excellency any further upon the subject. 10th September 1797.

Letter from the agent of the British ship *Exeter* to Lord Macartney, asking permission to sell sufficient sugar and tea to cover the expense of necessary repairs to the ship. 14th September 1797. Endorsed by Lord Macartney: I do not find that Tea is wanted here at present. Sugar to the amount of the repairs may be sold. If Captain Whitford has any Bengal spirits on board he is at liberty to sell them to Mr Brown, the Contractor for the Navy.

Letter from Contractor James Brown to Secretary Barnard, asking permission to purchase 20 tons of sugar. 17th September 1797.

Letter from the captain of a Hamburg ship to Lord Macartney, asking if he will be allowed to land some Arabian horses if he brings them on his return from Bengal. 20th September 1797. Endorsed: I have no objection.

Letter from the Admiral's Secretary to Secretary Barnard, asking that the Hamburg ship may be detained for at least two days after the sailing of the East India fleet. 24th September 1797.

Letter from the Captain of the Hamburg ship to Secretary Barnard, concerning his detention in Table Bay. 25th September 1797.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning the sending of some French prisoners of war to Mauritius. 26th September 1797.

List of French prisoners of war at the Cape. 2nd October 1797.

Memorial of Mr C G Hohne, Overseer of the Government Slave Lodge, to Lord Macartney, requesting that a certain inhabitant of Cape Town may be permitted to emancipate a female government slave over fifty years of age and make her his heiress, upon giving in exchange for her a male slave 18 years of age and valued at 600 rixdollars. 10th October 1797. States "such changes tending at once to the benefit of government and to the happiness of a poor slave were very usual under the former government."

English translation of Captain De Freyn's protest against his vessel the *Hare* being seized in neutral waters and by a vessel not provided with Letters of Marque. Also against the treatment received by himself and his crew. 18th October 1797.

Depositions of several Hottentots of Namaqualand concerning raids made upon them by farmers. 20th October 1797.

Application of Mr A Tennant to the Collector of Customs for a permit to land 120 chests of Tea. 22nd October 1797.

Letter (with annexures) from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning encroachments on the Naval Yard at Simon's Town. 28th October 1797.

Letter of Mr J Onkruydt to Lord Macartney, requesting permission to land some articles which he has brought with him from Bengal for his own use, upon payment of customs duty. 31st October 1797.

Letter from the Captain of the *Taunton Castle* to Lord Macartney, asking leave to take in provisions. 3rd November 1797. Lord Macartney's notes thereon. From the same to the same, on the same subject. 6th November 1797.

Letter from Mr Farquhar to Secretary Barnard, asking the Governor's permission for a passenger in an English ship to remain here as a clerk. 11th November 1797. From the same to the same, on the same subject. 14th November 1797.

Letter of Overseer C Landwerth to the Colonial Secretary, asking for supplies of clothing for the convicts. 14th November 1797.

Petition to Lord Macartney of Francois Roos, Tielman Roos, Tielman Roux, and Jacobus Petrus Roux, to be released from confinement. 14th November 1797.

Letter from Mr Goetz to Secretary Ross, asking permission to land from an American brig and dispose of 100 bales of coffee. 15th November 1797. Granted.

Letter from Captain Palm, of the Dutch Navy, to Lord Macartney, respecting a seat in the church for his wife according to her rank. 16th November 1797. Lord Macartney's endorsement on the subject of rank.

Letter from the Receiver General E Bergh to Lord Macartney, concerning a claim against him.

Letter from Admiral Pringle to Lord Macartney, concerning encroachments on the Naval Yard at Simon's Town. 6th December 1797.

Report of Mr C E Ziervogel to Lord Macartney, concerning the purchase of barley for the public service and the probable yield of the harvest of certain individuals. 9th December 1797.

Letter from the Captain of the E I Company's ship *Woodford* to Lord Macartney, requesting permission to ship some provisions. 9th December 1797.

Letter from the Captain of the *True Briton* to Lord Macartney, requesting permission to ship some provisions. 11th December 1797.

Letter from Mr P A Myburgh to Lord Macartney, requesting to know what offence he has committed that thirty dragoons are quartered on his farm. 12th December 1797.

Letter from Lieutenant Thierens, prisoner of war on parole, to Lord Macartney, requesting leave to remain in South Africa until he can get an opportunity to proceed to Malacca. 14th December 1797.

Letter from the Captain of the *Caledonia* to Lord Macartney, requesting permission to ship some provisions. 18th December 1797.

Letter from Lieutenant Thierens to Lord Macartney, requesting information as to the persons who have caused him to be suspected of being ill affected towards the government. 20th December 1797. Endorsed by Lord Macartney: Let Mr Tierens prepare to depart by the first ships.

Letter from Mr Thomas Tait to Lord Macartney, concerning the American ship *Hope*. 24th January 1798.

Letter from Captain Cameron to Lord Macartney, concerning some forage for horned cattle and sheep which he is taking from this place to Port Jackson. 3rd March 1798.

Report of the state of health of a shipment of slaves brought from Mozambique in a vessel owned at Cape Town. 20th March 1798.

Return of ships that sailed from Table Bay between the 1st January and 31st March 1798.

Letter from Captain Wilkinson to Lord Macartney, reporting the capture at sea of a Spanish ship. 6th April 1798.

Foreign news brought by the American ship *Eliza*. 27th February 1799.

Letter from Captain Lee to Secretary Ross, concerning the transport of timber to Algoa Bay to form a blockhouse there. 17th July 1799.

Letter from Captain Lee to General Dundas on the same subject. 20th July 1799.

Application for one or two boats for the purpose of landing materials for the blockhouse at Algoa Bay. 8th August 1799.

Instructions for the Commander of His Majesty's ship *Rattlesnake* in Algoa Bay. 10th August 1799.

Reasons assigned by the Commodore of the Station for not employing one of His Majesty's ships to bring timber from Plettenberg's Bay to repair the windmills and the wharf. 10th August 1799.

Letter from the Commodore to General Frazer, concerning a man of war proceeding to Algoa Bay. 8th September 1799.

Letter from the same to the same, asking permission to land a slave purchased by his wife at Johanna, upon payment of the customary duty. 8th September 1799.

Letter from the Port Captain to General Frazer, concerning a slave vessel in quarantine. 5th December 1799.

Letter from Sir Roger Curtis to Sir George Yonge, applying for the apprehension of some deserters at Graaff Reinet. 24th March 1800.

Letter from the Port Captain to Sir George Yonge, applying for an office and a clerk.

Charter Party of the *Young Nicholas* to the government. ——May 1800.

The Port Captain's Return of his Establishment. 8th August 1800.

Letter from Mr J Pringle to Sir George Yonge, concerning the importation of Indian goods. 31st October 1800. Annexure: Letter from India.

Letter from Sir Roger Curtis to the Governor, requesting that an embargo be laid on all ships bound eastward until ten days after the sailing of the fleet under Sir Home Popham. 17th February 1801.

Examination of Mr McCarthy, master of the brig *Dispatch*, by the Governor and the Harbour Master. 10th April 1801.

Letter from Sir George Yonge to Secretary Barnard, concerning breaches of the Colonial Regulations by the master of the *Dispatch*. 11th April 1801.

THE REVOLT AT SWELLENDAM. 1795.

This volume contains a copy of the official documents connected with the revolt at Swellendam in June—September 1795, the original signatures of those individuals in the district who took the oath of allegiance to the King of England, and a list of those who were unable from age or illness to repair to the drosdy to take the oath. The documents connected with the revolt appear to have been copied at Swellendam and sent to Cape Town to be translated for the information of General Craig.

DISTURBANCES IN THE INTERIOR OF THE COLONY. 1795—1802.

The following papers have been arranged according to dates, and bound in one volume with the above title:—

Letter of the Provisional Landdrost and Officers of Graaff Reinet to General Craig, concerning recent occurrences. 27th October 1795.

Letter of Mr Bresler to General Craig, concerning occurrences on his journey towards Graaff Reinet. 30th January 1796.

Report of Mr Bresler to General Craig of the events of the 22nd February 1796 when at a meeting of people at Graaff Reinet the English flag was hauled down and he was rejected as landdrost. 2nd March 1796.

Letter (with annexures) of Mr Bresler to General Craig, giving a detailed account of occurrences at Graaff Reinet after his arrival there to assume the duties of landdrost. 26th May 1796.

Circular of Martinus Prinsloo calling upon the farmers of Graaff Reinet to assemble on the 15th July at the farm of Willem Prinsloo to agree to the best terms of capitulation to the English. 21st June 1796.

Letter of people of Graaff Reinet to General Craig, announcing that at a meeting held that day the inhabitants resolved to submit to the English authorities. 22nd August 1796.

Letter from Solomon Ferreira to Landdrost Bresler, concerning losses sustained by Kaffir depredations some time before. 23rd September 1797.

Report of Commandant De Beer to Landdrost Bresler upon the depredations of the bushmen in the Zwartberg. 10th June 1798.

Report of the Veldwachtmeester J van Rensburg concerning the depredations committed by Kaffirs and Hottentots. 29th July 1798.

Deposition of S Ferreira concerning the invasion of the District of Swellendam by the Kaffirs. 14th September 1798.

Johannes Eberhardt, who is out of prison on bail but not allowed to leave Cape Town, requests permission to

visit his farm. Endorsed: This request cannot be complied with. He must settle his affairs by agents and prepare to leave the colony. 14th February 1799.

Deposition of the Widow Putter concerning the rescue of Adrian van Jaarsveld. 14th February 1799.

Deposition of J Oertel concerning the same event. 16th February 1799.

Letter of the Rev Mr Ballot to the Fiscal concerning the disturbances at Graaff Reinet. 24th February 1799.

Report of Sergeant Irwin to Adjutant Dickson concerning occurrences at Graaff Reinet. 24th February 1799.

Letter of General Vandeleur to General Dundas, concerning his march towards Graaff Reinet. 26th February 1799.

Letter from the same to the same, giving reasons for issuing an order that the farmers on the west side of Attaquas Kloof were not to leave their homes for fourteen days. 27th February 1799.

Letter from Mr James Callender to General Dundas, concerning the alarm caused in Outeniqualand by the reports from Graaff-Reinet. 28th February 1799.

Letter from General Vandeleur to General Dundas, concerning the disturbed condition of the country, his movements, &c, near Algoa Bay. Undated.

Letter from the Rev Mr Ballot to the Fiscal Van Rynevcld, concerning the recent events at Graaff Reinet. March 1799.

Letter from Mr Ackerman to Secretary Ross concerning the alarm in Outeniqualand. 2nd March 1799.

Report of Mr Adriansen to General Dundas that on account of the intelligence from Graaff Reinet he had detained at Hex River nine waggons journeying from Cape Town to that district. 6th March 1799.

Another of the same date concerning powder and lead found in two of these waggons.

Another of the 12th of March, reporting the release of the waggons, the detention of the powder and lead, and some circumstances connected with deserters from the army.

Journal of Major McNab from the 2nd to the 22nd March 1799. Marching from Algoa Bay to Graaff Reinet.

Letter from General Vandeleur to General Dundas, reporting his arrival at Graaff Reinet with a body of troops and describing the disturbed condition of the Eastern Districts. 21st March 1799.

Letter from the same to the same reporting his movements. 22nd March 1799.

Letter from General Vandeleur to W Prinsloo and D Liebenberg announcing that until the insurgents lay down their arms and ask pardon he cannot treat with them. 24th March 1799.

Letter from General Vandeleur to Mr Barrow concerning military movements. 27th March 1799.

Letter from the same to the same on the like subject. 8th April 1799.

Letter from General Vandeleur to General Dundas, reporting the surrender of 145 insurgents and the escape of others into Kaffirland. Speaks of further military movements and praises the troops under his command. Bruintjes Hoogte, 10th April 1799.

Letter from Mr Barrow to General Dundas, reporting his movements and the condition of the country he was then in. Zitzikama, 11th April 1799.

Letter from the same to the same, reporting his having joined General Vandeleur at Algoa Bay and giving an account of events there. 15th April 1799.

Petition of Frederick Botha to be released from confinement. 15th April 1799.

J J Botha, an old man and Senior Commandant of Swellendam burghers, requests on account of ill health to be released from his long confinement. 15th April 1799. Endorsement (evidently of a month later): To be delivered from imprisonment.

Notice of General Vandeleur ordering all persons to release any Kaffirs in their service under a penalty of a fine of one hundred rixdollars for each one detained.

J J Botha and F Botha represent that since their confinement in the castle they have been daily in hope of being speedily examined and so enabled to purge themselves of the charges laid against them. They declare

their innocence, refer to their wretched condition, and ask to be allowed at least to reside in Cape Town under bail to appear when required. Endorsed by General Dundas: The Lieutenant Governor has not yet been able to determine as to the steps to be taken relative to the two petitioners, who must consequently remain in their present situation. 10th May 1799.

Instructions of General Vandeleur for Commandant Van Rensburg, who is proceeding on an expedition against the Kaffirs. 24th May 1799.

Petition of Dirk Coetse that he and his wife, or otherwise his wife alone, may be permitted the gloomy consolation of visiting their son who is one of the Graaff Reinet prisoners in the castle. Endorsed by General Dundas: This request cannot at present be granted. 26th June 1799.

The wife of Mr J A Horak petitions for her husband's release. 29th June 1799.

Mr J A Horak petitions to be released from confinement in the castle. He sends a medical certificate showing one of his children to be on the point of death, and offers ten thousand rixdollars bail. 2nd July 1799.

P S Hammes, a blacksmith of Cape Town who has been confined in the castle, petitions not to be sent away from the Colony, or that he may at least be permitted under good security to remain at his own house until his departure, in order to realize his property. Endorsed by General Dundas: Permitted to return to his house upon giving sufficient bond from two inhabitants of Cape Town each bound in a penal sum of two thousand rixdollars that he shall not leave Cape Town without the consent of the Governor nor continue to hold any improper company or correspondence upon political subjects. At the same time he is to hold himself in readiness to quit the Colony when ordered so to do. 3rd July 1799.

The wife of Theunis Botha petitions for her husband's release or that she may at least be permitted to visit him in prison. She gives particulars of his conduct previous to his arrest, the pillage of their farm on the Zwartkops by Kaffirs and Hottentots, of her absolute destitution and misery, and entreats for mercy. Endorsed: The prayer of this petition cannot be granted and the petitioner is advised to return to her place. 6th July 1799.

Letter of the Rev H W Ballot to Coenraad Buys in Kaffirland, concerning the pardon offered to him by the Government. He refers to the other refugees in Kaffirland, and recommends to his assistance the bearers of the letter, the Rev Dr Van der Kemp and Mr Edmonds. 10th July 1799.

Petition of Mr J A Horak to be graciously permitted to return to his unhappy family. He admits that he is in politics a republican and has freely given utterance to his opinions, but denies that he has ever attempted to upset the government here or to influence the country people in their conduct. He promises to be more cautious in his discourse and behaviour and not to meddle in politics. 10th July 1799.

The wife of F P Rautenbach petitions for her husband's release. She gives the particulars of his connection with the disturbances, and states that they have been almost ruined by the Kaffirs and Hottentots. 18th July 1799.

The wife G H Rautenbach petitions for her husband's release. She states that her husband was a supporter of the English Government. Recounts particulars. 18th July 1799.

List of persons murdered in the district of Swellendam on the 22nd July 1799, with an account of some later events.

Letter of Fieldcornet C J van Rooyen to other Fieldcornets calling upon them for speedy assistance. 28th July 1799.

Letter from Stephanus Ferreira to Solomon Ferreira, concerning depredations and murders committed by Kaffirs. 29th July 1799.

Letter (with annexures) from Landdrost Bresler to General Dundas, concerning the devastation of the eastern districts by the Kaffirs and Hottentots. 29th July 1799.

Letter from Mr James Callender to General Dundas, concerning measures for defence at Plettenberg's Bay. 5th August 1799.

Letter (with annexures) from Landdrost Bresler to General Dundas, reporting the advance of the insurgents and the flight of the inhabitants, and asking for speedy assistance. 5th August 1799.

Letter from the Fiscal Van Ryneveld to Mr H Maynier, requiring him to hasten to General Dundas at Swellendam to assist in making peace with the Kaffirs. 10th August 1799.

Letter from Landdrost Bresler to General Dundas, reporting the great danger of the drostdy being destroyed. 20th August 1799.

Report of Commissioners Pringle and Van Ryneveld to General Fraser, concerning a commando of two hundred men proceeding from Stellenbosch to Graaff Reinet. 21st August 1799.

Letter from Landdrost Bresler to Secretary Barnard concerning the danger of the drostdy. 26th August 1799.

Letter from Landdrost Bresler to General Fraser, reporting the arrival at the drostdy of some soldiers and ammunition. 9th September 1799.

Letter of P W Prinsloo to Landdrost Bresler, stating why he is removing to the kraal of Gaika. 15th September 1799.

Petition of the Burgher Senate to General Fraser to treat less rigorously the Graaff Reinet prisoners in the castle. 18th September 1799.

Letter of S Naude to Landdrost Bresler reporting destruction of property and uncertainty of the fate of individuals. 22nd September 1799.

Letter of Mr J Holtshausen to the Governor concerning depredations committed by Kaffirs. 25th September 1799.

One hundred and eight persons petition for the release of their countrymen confined in the castle. They refer to their long imprisonment and deplorable situation. Offer security for them. 2nd October 1799.

Report of Landdrost Bresler to General Dundas of continued murders and depredations, and of military operations. 7th October 1799.

Letter of Thomas Lyndon to Major McNab, forwarding the statement of an English deserter who has surrendered, concerning the movements of Coenraad Buys,

a number of other refugee farmers, and nine English deserters who are in Kaffirland. 7th October 1799.

Deposition of Mr F de Wet concerning a false report made by Jan de Villiers, that the English had been defeated at Graaff Reinet with great loss and that General Dundas had been compelled to retreat. 9th October 1799.

Letter of Landdrost Bresler to General Fraser, reporting the arrival at Graaff Reinet of Colonel Saunders with troops, and that the Governor had entered into negotiations for peace with the insurgent Kaffirs and Hottentots. 16th October 1799.

Journal of Field-cornet P H van Rooyen on commando.

G J Dutoit petitions for the remission of lease rent on his farm in the Hantam for four years, on the ground of his whole property having been swept off by roving Hottentots. With certificates. 19th October 1799.

Messrs G F Goetz and T A Vermaak state that H A Vermaak has been sentenced to be banished for having held treasonable correspondence with the enemy. They speak of the clemency of the government and of their gratitude that he has been permitted to remain in his own house under charge of a sentry. They petition that the order for the sale of his house may be cancelled, because it is held in common with his sickly wife, whose rights are secured under the capitulation. His garden near Cape Town will be sold. Endorsed by General Fraser: Reply, the prayer is provisionally granted, but only for a short time. Mrs Vermaak may be innocent of the treason of her husband, but as the wife follows and partakes the fate and fortune of her husband, Mrs Vermaak will either have to separate totally or to follow her husband when her health permits. There can be no reference to capitulation in this case. Traitors forfeit the protection of all law. 28th October 1799.

Petition of Mr H A Vermaak to be permitted to remain in this his native country. Speaks of the letter addressed to him by Frans Bremer in Holland, and explains a draft letter found among his papers addressed to Bremer. Admits his attachment to Holland, but promises to do nothing offensive to the present government. With marginal notes by General Fraser contradicting some of the statements in the petition. 26th November 1799.

Petition of Mr H A Vermaak to Sir George Yonge not to be sent out of the Colony by the *Regulus*. 20th December 1799. Letter of Mrs Vermaak accompanying this petition.

Letter from J P van der Walt to Mr Maynier, stating that no bushmen were then in his neighbourhood and he could obtain no information concerning them. 24th December 1799.

Petition of Mrs Vermaak to Sir George Yonge entreating that her husband may not be sent in the *Regulus*. With certificate of two English surgeons as to the state of his health. 3rd January 1800.

Another petition of the same to the same of like import. 11th January 1800.

Another petition of the same to the same, informing the Governor that she has communicated to her sick and aged husband His Excellency's decision, and entreating that he may be sent away in the Hamburg ship *Christina*, in which he can procure some assistance such as his ill health demands and not in the *Regulus*. No date.

J A Vermaak petitions that his brother may be allowed to remain in the Colony. No date.

The Field-cornet J S van Niekerk reports a murder and depredations committed by Hottentots at Zwartkops River, and asks for a supply of powder and lead. No date.

Mr T Roos represents that his affairs are becoming deranged, that he has been confined four months without trial, that he can prove himself innocent of improper conduct at Graaff Reinet, and petitions to be allowed to live in Cape Town under bail until his trial. 11th January 1800.

Mr C P Duplessis petitions for the remission of lease rent on his two farms in the district of Swellendam, on the ground that he has been unable to make any use of them through the invasions of the bushmen. 12th February 1800. Endorsed: The Governor grants the prayer of the petition.

Letter of General Dundas to Commissioner Maynier concerning the settlement of affairs at Graaff Reinet. 27th February 1800.

The prisoners in the castle represent their distress from hunger since their friends have been prohibited from visiting them, and from eighty-six of them being confined in one room without being permitted to take any air. They solicit relief. 19th March 1800.

Letter from Messrs J Strydom, T F Dreyer, and P R Erasmus to Coenraad Buys, concerning peace with the Kaffirs. 7th April 1800.

Petition of the Burgher Senate to the Governor to permit the sick Graaff Reinet prisoners to reside in Cape Town under proper security. 15th April 1800. Endorsed by Sir George Yonge : For very urgent and particular reasons this request cannot at present be granted.

Petition of Mr P A Myburgh, in which he states that in obedience to the order of Government forbidding the farmers of Graaff Reinet from leaving their habitations, he instructed his steward and servants to remain upon his two loan places in that district, that the Kaffirs and Hottentots who invaded the district in the past year murdered the steward, burned the buildings, and drove off more than 1,300 head of horned cattle and 4,000 sheep. He asks to be allowed some indemnification. With certificate. 6th June 1800.

Ten of the Graaff-Reinet prisoners petition to be allowed to leave the castle under bail and to reside in Cape Town. No date.

Letter (with annexures) of the Fiscal to the Governor, concerning two prisoners pardoned by General Vandeleur. 30th June 1800.

Copy of the Sentence passed by the Court of Justice upon eighteen prisoners tried for rebellion at Graaff Reinet. 3rd September 1800. A very long document, in which the history of the insurrection is traced.

Petition of the wife of William Grobbelaar for her husband's pardon or a mitigation of his punishment. 11th September 1800. Endorsed: No reply.

Petition of the wife of William Venter for her husband's pardon or a mitigation of his punishment. Gives some particulars of his connection with the disturbances, and names Coenraad Buys as the instigator. 11th September 1800. Endorsed: No reply.

Eight of the Graaff Reinet prisoners petition to be allowed to walk a few hours a day in the open air in the castle. 19th October 1800.

Three more of the Graaff Reinet prisoners petition to the same effect. 23rd October 1800.

Petition of the late Graaff Reinet prisoner Paul Venter for a remission of his arrear rents on the ground that his long detention has rendered him entirely destitute of means. 18th November 1800. Endorsed by Sir George Yonge: Reserved for consideration.

The Widow Scheepers petitions for the release of her son from confinement in the castle, and that he may be permitted under security to reside in Cape Town. 26th November 1800.

Letter from Sir George Yonge to the Fiscal, informing him that he has received intelligence from Graaff Reinet that all is quiet there, that plentiful rains have fallen, that the Commissioners have visited several Kaffir chiefs who are all peaceably inclined except Gaika, and that they have also visited the bushmen and Hottentot kraals. 30th December 1800. Draft of the Fiscal's complimentary reply.

Memorial of Mr P A Myburg referring to his former petition for indemnification which has been unanswered, and requesting that the rent of his farms at Graaff Reinet may be suspended until he can again make use of them. 12th December 1800. Another petition from the same, of like date, has reference to a tent and some chairs which he claims. Draft of General Dundas's reply, refusing compensation and giving reasons for so doing. 9th January 1801.

List of inhabitants lately robbed.—January 1801.

Petition of the Widow Hurster for some indemnification for the entire destruction of her property in the district of Graaff Reinet by the Kaffirs and Hottentots, she having remained on her farm in consequence of the Government order "that no person should abandon his place on pain of death." She states that she is unable to comply with Commissioner Maynier's injunction to return to her ruined place, and asks remission of rents. 13th January 1801. Copy of Commissioner Maynier's letter.

Letter (with annexures) from the Fiscal to the Governor, concerning the return to the Colony of an inhabitant of Graaff Reinet who was banished. 22nd June 1801.

Declaration of J van den Berg concerning a statement made by S Naude with reference to Commissioner Maynier. 9th November 1801.

Letter from nineteen farmers of the Sneeuwberg to General Dundas, concerning the murder of S Naude and his wife, the desertion of the Camdeboo, and continued depredations. 21st November 1801.

Letter from nine farmers of Camdeboo to General Dundas, relating their wretched condition, reporting their losses from the insurgents, and complaining of Commissioner Maynier. 21st November 1801.

Letter from seven farmers of Vogel and Melks rivers to General Dundas, reporting the murders and depredations of the Kaffirs and Hottentots. 28th November 1801.

Letter from Commandant Van Rensburg to Major Sherlock, concerning his movements. 7th December 1801.

Letter from Rev Mr Vos to General Dundas, concerning the condition of the inhabitants of Graaff Reinet and the unpopularity of Commissioner Maynier. 8th December 1801.

Letter from Landdrost Bresler to General Dundas, concerning the projected settlement of the Hottentots in a large location. 10th December 1801.

Letter from Commandant Tjaart van der Walt to Fieldcornet Pieter van Rooyen urging him to hasten on with his men. 19th December 1801.

Letter from Fieldcornet C Rademeyer to Commandant Van Rooyen, concerning the depredations of the Hottentots. 13th January 1802.

Mr Wiese requests some indemnification for the destruction of his house at Graaff Reinet on the 23rd of the preceding October. 18th January 1802.

Petition of the Burgher Senate to the Governor for the release of S W Burgers from confinement and for

permission for him to return to Graaff Reinet. 20th March 1802.

Letter of Rev Mr Vos, of Roodezand, to General Dundas, concerning a panic caused by false reports. 18th April 1802.

Letter from Landdrost Faure of Swellendam to General Dundas, concerning a report of a Hottentot insurrection. 26th April 1802.

Declarations concerning the origin of this report.

Mr Benecke prays to be released from confinement, and explains how he came to offend by spreading false reports. 2nd May 1802. He is released and allowed to return to his place of residence in Stellenbosch.

Letter from Major Sherlock to General Dundas, concerning the dispersion of the great commando after the death of Commandant Tjaart van der Walt, and further occurrences that followed. 27th August 1802.

Letter from Landdrost Faure of Swellendam to Commandant Van Rooyen in the Long Kloof, asking for speedy information as to the condition of affairs there, and mentioning the report that the Kaffirs were then in Plettenberg's Bay and that he had written to the Governor to urge that a commando be sent from Stellenbosch. 19th October 1802.

Report of Fieldcornet Van Rooyen to Landdrost Faure concerning depredations and murders committed by Kaffirs in the Long Kloof. 19th October 1802.

Letter from Secretary Barnard to Commandant P Botha, concerning a supply of ammunition, expressing the Governor's concern at the unhappy condition of affairs following the unfortunate death of Commandant Van der Walt, stating that the Stellenbosch commando had been ordered to proceed to Swellendam, and that it was His Excellency's intention to assemble again a strong general commando to repel the savages. 21st October 1802.

Letter from Secretary Barnard to Commandant Van Rooyen concerning the reassembling of an efficient commando without delay. 13th November 1802.

Letter from Fieldcornet Van Niekerk to Commandant Van Rooyen, reporting the movements of the party under his command. 28th December 1802.

BOOKS OF OATHS.

There are two volumes bound with brown leather backs and marked in ink "Book of Oaths," containing the signatures of those persons at the Cape who took the oath of allegiance to King George the Third.

APPLICATIONS FOR GROUND. 1795-1802.

This volume contains about two hundred applications for farms and small pieces of ground, and a few petitions concerning disputes in connection with Landed Property. Many of the documents have notes written upon them by the different Governors. They illustrate the Land Laws and Customs of the period, and some of them contain other items of information not altogether uninteresting.

In addition to these, there must have been numerous applications for Land during this period.

APPLICATIONS FOR EMANCIPATION OF SLAVES. 1795-1803.

There are in this volume two hundred and sixty-three applications to the different Governors for permission to emancipate slaves. Some slaves were emancipated by will, others by their owners for faithful services, others again by relatives or friends already free purchasing them expressly for manumission. It was necessary in each case to pay the sum of Fifty Rixdollars to the funds in charge of the Deacons of the Reformed Church, and to give security that the liberated individual should not become burdensome as a pauper for a term of twenty or in some cases twenty-five years. Most of these applications bear the Governors' *Fiat*.

MISCELLANEOUS DOCUMENTS 1795—1803.

Various documents which were mixed together in great confusion, or were concealed among others of no value

whatever, have been arranged according to their contents, —each class being kept by itself,—and have been bound and labelled as above. Vol. I. contains :—

DOCUMENTS REFERRING TO THE IMPORTATION OF SLAVES

Petition of the Burgher Senate to General Craig to allow the sale of 370 slaves from a Portuguese ship. 3rd December 1796.

Petition of the Burgher Senate to Lord Macartney to permit the sale of 220 slaves from an American ship from Mozambique. 29th November 1797.

Petition of 85 Inhabitants of the Colony to the Burgher Senate to request Lord Macartney to permit the sale of a cargo of slaves expected in a Portuguese ship from Mozambique, with the Senate's petition to Lord Macartney in support of the request. 30th January 1798.

Letter from Mr Martin to Lord Macartney, asking pemission to land some slaves expected from Mozambique. 3rd April 1798. Refused.

Request of a resident in Cape Town to be informed whether in the event of his purchasing a vessel he will be permitted to send her to Mozambique for slaves. 18th April 1798. Endorsed by Lord Macartney : No trade with Mozambique.

Request of two residents in Cape Town to be permitted to send a vessel to Mozambique for a cargo of slaves. 21st April 1798. Endorsed by Lord Macartney : This can't be granted.

Request of a resident in Cape Town for permission to land a slave boy from Ceylon. 6th May 1798. No endorsement.

Letter from two merchants of Cape Town to the Deputy Colonial Secretary, regretting that it seems impracticable to carry out Lord Macartney's proposal of importing slaves from the West Coast of Africa. 25th May 1798.

Letter from two English merchants of Cape Town to the Deputy Colonial Secretary, agreeing to attempt to carry out Lord Macartney's proposal for supplying the Colony with four hundred slaves (from the West

Coast), though they "regret the communication with Mozambique and Madagascar being prohibited, from which alone some solid advantages may be expected in that very necessary article of commeree." 30th May 1798.

Request of a sea captain for permission to sell a slave that belonged to the late master of an English vessel, for the benefit of his widow. 18th September 1798.

Petition of the Burgher Senate to General Dundas to permit the importation of one thousand slaves annually. 25th February 1799.

Letter from two English merchants of Cape Town thanking the Governor for his permission to import and sell a cargo of slaves from Mozambique, which slaves to the number of four hundred and twenty are in quarantine, but will be landed on the 10th instant. They state that as Lord Macartney was extremely desirous that a trial should be made to import slaves from the West Coast, one of them had sent for that purpose a small schooner with some artieles of Colonial produee for barter. 5th March 1799.

Petition of a merchant of Cape Town, referring to the great scareity of slaves as evidenced by the enormous price recently paid for some imported by other merchants, and asking permission to have two hundred brought from Rio de Janeiro. Endorsed by General Dundas: No new permission can be granted for the importation of slaves until instructions upon that subjeet are received from England. 2nd April 1799.

Manuel Saldanha, eaptain of a ship whieh has brought a cargo of slaves for an English firm in Cape Town, requests leave to sell two of his own servants. Endorsed by General Dundas: The two slaves may be sold as part of the cargo of the ship for which permission has already been granted. 3rd April 1799.

Michael Hogan, merchant of Cape Town, states that in comformity with Lord Macartney's plan for supplying this Colony with slaves from the west coast of Africa, he fitted out a vessel which has now arrived with 39 boys and 8 girls. He asks permission to land and sell them. 13th June 1799.

Mr Hogan asks permission to land a little slave boy

that the captain of His Majesty's ship *Oiseau* has brought from Madagascar as a present for his little son. 1st August 1799.

An officer of His Majesty's ship *Oiseau* asks the Governor's permission to land a slave boy that he has brought from Madagascar as a present for the lady with whom he lodged. 13th August 1799.

Application from the Marshal of the Vice Admiralty Court to the Governor for permission to sell four slaves who saved themselves from the wreck of His Majesty's ship *Sceptre*. 29th November 1799. Granted.

Application to land forty-eight slaves taken by an English privateer in a prize. 5th December 1799.

A resident of Cape Town petitions for leave to land a little Javanese slave boy presented to him by an officer of a Swedish ship. 7th January 1800. Granted.

Letter from Mr Hogan to the Governor concerning a complaint of the Fiscal that he had himself run up to extortionate prices a cargo of slaves committed to him for sale, giving the average prices of nine cargoes sold by public auction since April 1798, and showing that the complaint was unfounded. 27th March 1800.

Petition of a colonist to be permitted to send a small vessel to the eastward for a few slaves. 28th June 1800.

Letter from Mr Maude requesting permission to land a slave brought for him from Madagascar by the captain of His Majesty's ship *Star*. 26th July 1800. Granted.

Petition of a firm in Cape Town for permission to send a vessel to Mozambique for two or three hundred slaves. 4th December 1800. Not granted.

Letter from an English merchant in Cape Town to the Governor, asking permission to land one hundred and sixty slaves, being a portion of the number which His Excellency has been good enough to allow him to import from Mozambique. 23rd December 1800.

Petition of an English firm in Cape Town to be allowed to import slaves from Mozambique. 26th December 1800. Approved by Sir George Yonge, but license afterwards cancelled by General Dundas, who expressed his intention not to allow the importation of more slaves.

Petition of a resident in Cape Town for permission to exchange one of his slaves for two Mozambique negroes on board an American ship in the Bay. 8th January 1801. Granted.

The master of an American slaver from Quilimane petitions for leave to sell twenty slaves to defray his expenses in port. 12th January 1801. Not granted.

Petition of a resident in Cape Town for permission to exchange one of his slaves for three Mozambique negroes on board an American ship in the bay. 13th January 1801. Granted.

Petition of a resident in Cape Town for permission to land a slave presented to him by the captain of a Portuguese ship. 26th January 1801. Granted

Request of a widow in Cape Town to be allowed to import thirteen slaves from the coast of Coromandel. 30th March 1801. Granted.

Petition of a Danish sea captain for permission to sell four East Indian slave boys. 21st September 1801. Granted.

Request of the owner, officers, and crew of an English ship to be allowed to land and sell thirty-five slaves captured in a French ship bound from Mozambique to Mauritius. 9th November 1801. Granted.

Request of a resident in Cape Town to be allowed to land a slave presented by the captain of an American ship from Mozambique. 5th January 1802. Granted.

Request of a resident in Cape Town to be allowed to land six slaves from an American vessel from the Mauritius. 9th January 1802. Granted.

Request of a resident in Cape Town to be allowed to land two slaves from an English ship from Rio de Janeiro. 21st January 1802. Granted.

Messrs Walker and Robertson refer to Sir George Yonge's grant to them of leave to import six hundred slaves, and request General Dundas to confirm that license. Endorsed by General Dundas : The Lieutenant Governor cannot on any account comply with the prayer contained in this memorial, not thinking it proper to allow any importation of slaves at present. 23rd January 1802.

The captain of a Portuguese ship from Mozambique

requests permission to sell six slaves. 27th February 1802. Granted.

Captain Venables, of the *Pegasus*, requests permission to sell a slave boy to defray his expenses here. Endorsed by General Dundas : The slave boy may be landed and sold upon paying the usual import duties (Ten rixdollars for each slave landed). 17th March 1802.

Request of the captain of a Portuguese ship from Mozambique to be allowed to sell twelve slaves. 1st April 1802. Not granted.

Request of two mates of an English vessel to be allowed to land and sell three slaves that they have brought from Mozambique as a venture of their own. 5th April 1802. Granted.

Request of the captain of a Portuguese ship from Mozambique to be allowed to land and sell forty slaves. 7th April 1802. Granted.

Request of a resident in Cape Town to be allowed to land six slaves from a Portuguese ship from Mozambique. 9th April 1802. Granted

Request of a resident of Cape Town to be allowed to land a slave sent as a present by the Governor of Mozambique. 19th April 1802. Granted.

Request of a resident of Cape Town to be allowed to import thirty-four slaves from Mozambique. 4th June 1802. Not granted.

Request of the owner of a French ship to be allowed to land and sell a cargo of slaves. 5th October 1802. Not granted.

Request of a passenger in a Danish ship to be allowed to land two slaves. 22nd October 1802. Granted.

Request of a merchant in Cape Town for leave to transship a cargo of slaves destined for the West Indies, without paying customs dues. 30th December 1802. Permission granted.

Application from the captain of a French ship for leave to land and sell eleven slaves. 5th January 1803. Granted.

Application from the captain of a Dutch ship for leave to land and sell eight slaves. 10th January 1803.

Request of an English firm in Cape Town to be allowed to land and sell twenty-six slaves consigned to them from Mozambique. 2nd February 1803. Not granted.

Nineteen documents concerning the engagement by Mr Dundas, Secretary of State, of Mr William Duckitt and a party of mechanics and agricultural labourers to establish a large model government farm in the Cape Colony, and concerning the establishment subsequent to its formation at Klapmuts. 1799-1802.

Eight applications from various persons for a continuation of pensions received under the old government. (The widows of clergymen of the established church have their pensions of 14 rixdollars and four stivers a month continued.)

Thirteen applications for Letters of Marque for vessels owned in Cape Town. One or two are not endorsed at all, the remainder are approved of.

Eight petitions to the Governors for dispensations of the usual marriage regulations. Generally granted.

Seven documents connected with the establishment of a Government Printing Press in the Colony.

Sixty-three applications from persons wishing to become residents in the Colony. They generally enter into particulars as to past events in personal history and show how it is intended to gain a livelihood. Some are refused, others granted, others again permitted till further orders.

Twenty-six applications from various persons for permission to leave the Colony. Some of these are from persons wishing to send their children abroad to be educated, others from persons desirous to visit foreign countries for business purposes. One is from Robert Semple, a merchant of Cape Town, and Author of "Walks and Sketches at the Cape of Good Hope." Most of these documents have endorsements upon them. No one could leave the Colony and return to it from Europe without special permission from the Secretary of State.

Seven letters from various English residents of Cape Town concerning a demand made upon them by the Burgher Senate for contributions towards the repair of the streets.

Fifteen petitions from various individuals who held situations under the government of the Dutch East India Company, requesting to be allowed to retain their offices.

Sixteen applications for employment from various individuals.

MISCELLANEOUS DOCUMENTS. 1795—1803.

Contents of Vol. II.

DOCUMENTS HAVING REFERENCE TO CHURCH MATTERS, MISSIONARIES, AND MISSION STATIONS.

Appointment by General Craig of Mr Rhenius to be Ecclesiastical Commissary. 30th October 1795.

Memorial of the Rev Mr Kolver for certain privileges to be granted to the Lutherans. (No date).

Eleven papers concerning the Hottentots at Baviaan's Kloof (now Genadendal), containing complaints of their cattle trespassing on adjoining farms, Commissioner

Sluysken's instructions regarding these people, and a letter from the Landdrost of Stellenbosch and Drakenstein to the Governor. 1796.

Application from the Missionaries at Baviaan's Kloof for permission to make use of a bell to ring for service. 25th February 1798. Endorsed by Lord Macartney: There is no objection to their ringing for their Hottentot Disciples, but a letter should be written to the Landdrost to inform him of the permission.

Application of the missionaries at Baviaan's Kloof for leave to build a new church, the old one not being large enough to hold more than 300 people, and to cut for that purpose 24 loads of timber in the government forest. Lord Macartney's endorsement to the effect that he has no objection.

Letter of the Directors of the London Missionary Society to Lord Macartney, recommending to his protection the four agents whom they are sending out. 4th October 1798.

Letter from the Churchwardens of the Lutheran congregation to General Dundas, concerning the temporary appointment of a clergyman. 3rd January 1799.

Letter from the Churchwardens of Stellenbosch to General Dundas, concerning various church matters. (No date).

Petition of the Moravian missionaries on the subject of trespasses at Baviaan's Kloof. With note of the Governor. 12th January 1799.

Memorandum of articles needed by the missionary Schwinn for his projected visit to the bushmen. 14th January 1799.

Letter from the Churchwardens of Drakenstein to General Frazer, asking permission to set on foot a subscription in their parish to build a new church. 1st December 1799. Draft of reply assenting cordially to the request.

Letter from the Lutheran Churchwardens to Sir George Yonge, concerning two clergymen being on the point of leaving Europe whereas only one could be maintained by them. 19th April 1800.

Letter from Mr Secretary Dundas to Sir George Yonge, recommending to him the Rev Mr Hesse, who is leaving Europe. 29th April 1800.

Petition of Mrs Gildenhuis to Sir George Yonge concerning the Hottentots at Baviaan's Kloof. 28th July 1800.

Passport of Mr Secretary Dundas to three Dutch missionaries to proceed to the Cape of Good Hope. 31st October 1800. With note of the Governor. 15th May 1801.

Letter from officers of the London Missionary Society to Sir George Yonge, recommending to him the three missionaries whom they are sending out. 3rd November 1800.

Letter from the Lutheran Churchwardens to Sir George Yonge, requesting a monthly allowance of wheat for their clergyman. 3rd November 1800.

Petition of the South African Missionary Society for permission to receive donations and build a church for the use of slaves. With note by General Dundas 27th July 1801.

The Church Council of Stellenbosch present a list of three names to the Governor, that he may approve of the first as elder and select one of the two last as a deacon. 29th November 1801.

The Church Council of Zwartland present a similar list for the same purpose. 29th November 1801.

The Lutheran Church Council of Cape Town present a list of five names to the Governor, that he may approve of the first as elder and select two of the four last as deacons. 1st December 1801.

The Consistory of Stellenbosch complain to General Dundas of the Missionary Bastiaan Tromp. 6th December 1801.

The Directors of the South African Society at Waggonmaker's Valley petition the Governor to allow the missionary Bastiaan Tromp to remain there to instruct the heathen. 29th December 1801. The Governor refers the petition to the Rev Mr Serrurier.

The Consistory of Zwartland forward their parish accounts to General Dundas. 3rd January 1802.

Letter of the Churchwardens of Graaff Reinet to the Churchwardens of Cape Town, concerning the want of a clergyman, the desecration of the church building which has been turned into a barrack as the parsonage has been into a mess house, and complaining of Dr Van der Kemp. Letter of the Churchwardens of Cape Town to General Dundas covering the above. 10th March 1802. Draft of General Dundas's reply, expressing strong sympathy with the Churchwardens, and regretting the necessity of using the church as a barrack.

Letter of the Churchwardens of Roodezand to General Dundas requesting that the Rev Mr Kicherer may be appointed successor to their late clergyman, the Rev Mr Vos. 26th April 1802. Draft of General Dundas's reply.

The Missionary William Read petitions the Governor for leave to preach in Cape Town to the English inhabitants twice a week. 14th June 1802. The Governor refers the petition to the ministers of the Established Church.

DOCUMENTS REGARDING THE LOAN BANK AND PAPER MONEY.

Report to General Craig of the condition of a quantity of paper money which is so decayed as to require to be destroyed and fresh tickets stamped to the same amount. 11th April 1796.

Report upon some damaged paper money which is to be destroyed. 21st September 1797.

Long report upon the Loan Bank. 31st October 1797.

REVENUE.

Revenue returns from 1st October 1795 to 31st December 1797.

Quarterly returns, signed by the Auditor General John Barrow, from 1st October 1798 to 30th September 1800.

Detailed returns of Port Fees received and of ships that sailed from Table Bay from 1st January to 30th September 1799 and for the years 1801 and 1802.

Three letters regarding some special transactions in connection with public accounts.

Eleven documents having reference to the brewing of beer. Among them are petitions from 22 wine farmers of Drakenstein and 6 wine farmers of Rondebosch that no more breweries be permitted. There was an effort made to establish free trade in brewing, but eventually a monopoly of the privilege to brew and sell Cape beer was granted to the highest bidder at public auction.

Five documents referring to the refusal of Francois and Tielman Roos and Tielman and Jacobus Petrus Roux, four young men of Stellenbosch, to take the oath of allegiance to His Britannic Majesty. They were ordered to leave the Colony, but upon expressing contrition and offering to take the oath they were pardoned by Lord Macartney.

Nineteen applications for remission of transfer dues on purchases and inheritances of landed property. Mostly endorsed. Remission was always granted in the case of inheritance by children from parents, generally but not always refused in other cases. A request of the Free Masons for remission of transfer dues on property recently purchased by them was refused.

Fifty documents illustrating the condition under which the Import and Export Trade of the Colony was carried on. These papers include some memorials on the subject of trade to Mossel Bay, Plettenberg's Bay, and Algoa Bay; a Memorandum of the Collector of Customs concerning importations in American vessels (21st January

1800); an Affirmation by the Privy Council of the Decision of the Cape Court of Justice in a case concerning an American ship (30th December 1800); a Copy of the Order in Council concerning importations into the Cape Colony (11th February 1801); Letters from India respecting the Eastern trade; a Memorial concerning the exportation of wheat to England; Applications for permission to land goods from neutral vessels; and other similar papers. Many of them have notes by the different Governors written upon them.

Report of Lieutenant Rice, of His Majesty's ship *Trusty*, upon Plettenberg's Bay, Algoa Bay, and Mossel Bay.

Reports of Mr Callender upon the Knysna Harbour and Forests, and upon Plettenberg's Bay and the different kinds of useful timber found in its neighbourhood.

Copies of the oaths of allegiance to King George the Third, and original signatures to them of the officers of the old government who retained their posts. (Undated).

Messrs Fehrsen & Co petition that two men employed in their whale fishery may have protection against impressment. Refused. 18th September 1795.

Fifteen individuals petition that some products of the Colony which they sent to Europe some time before in two ships may be secured against capture under the terms of the capitulation. Endorsed: Cannot be included under the safety of the capitulation. 22nd September 1795.

Letter of Messrs Van Reenen concerning their contract for the supply of meat and their exclusive privileges. 25th September 1795.

Memorial of the Members of the Court of Justice, who feel bound by their oath to the States General of the United Netherlands, and who make therefore certain proposals as to the style of address in the Court. 26th September 1795.

Letter of Messrs Wiid and De Kock to General Craig, concerning their lease of the Company's garden and their exclusive privileges. 30th September 1795.

Mr H Cloete wishes to purchase the coopers' materials in the public magazines to enable him to supply the English nation with Constantia wine. 1st October 1795.

Letter of C Lock, overseer of the Government farm Klapmuts, concerning the hay grown there. 2nd October 1795.

Memorial of the Members of the Court of Justice, on the subject of the oath of allegiance to the King of England. 3rd October 1795.

Memorial of Messrs Rhenius, Brand, and Baumgardt, respecting the salaries of subordinates in their office, and suggesting that a tithe of wine should be levied instead of the oppressive duties. 14th October 1795.

Memorial of the Members of the Court of Justice, concerning their salaries and duties. 16th October 1795.

Letter of Mr Van den Berg, concerning his contract with the old government for the supply of wine, and referring to certain warehouses. 19th October 1795.

Report of Mr Theunissen to General Craig concerning the Hot Bath. 1st November 1795.

Letter of A de Haan to General Craig, concerning his contract for the Government Salt Pans. 9th November 1795.

Letter from Rev H Manger to General Craig, concerning the condition of affairs at Graaff Reinet and his leaving that district. 11th November 1795

Memorial of the Board of Revenue concerning public lands and licenses. 30th November 1795.

Conditions on which the license to sell foreign Beer and Wines is to be farmed out for the year 1796.

Letter of Louis A Pisany to General Craig, requesting a personal interview. 22nd December 1795.

Letter from the same to the same, asking to be permitted to settle his affairs before being exiled from the Colony. 26th December 1795.

Memorandum of Mr Kirsten upon the ground at Groene Kloof. Undated.

Letter of P J Dutoit, Lieutenant of the Stellenbosch Burghers, to General Craig, requesting on behalf of many inhabitants of Stellenbosch and Drakenstein that His Excellency will reduce the land rent, fix prices for their products, cause such articles as they need to be imported at reduced rates, and reduce the interest paid to the Lombard Bank for money borrowed. Undated.

Memorandum of Mr W F van Reede van Oudtshoorn, referring to the property belonging to him in the public magazines and other personal matters. Undated.

Petition of Mrs J M Horak, concerning money claimed by her as having been overpaid into the Treasury. Undated.

Julius Cæsar, a native of St Helena, gives details of his past life and claims his freedom from slavery. Endorsed: Cannot produce sufficient proofs.

MISCELLANEOUS DOCUMENTS. 1795—1803.

Contents of Volume III.

Mr J Elser applies to purchase beams and planks for building a house out of the public magazines. With a note by General Craig, refusing the request and giving his views as to the effects of free trade. 5th January 1796.

Letter from the Court of Justice to General Craig, concerning the execution of judgments in cases under appeal. 5th January 1796.

Letter from the same to the same, on the subject of the manner of inflicting capital punishment upon slaves. 14th January 1796.

Petition of Jacob Malan for a loan of money to enable him to improve the accommodation for visitors to the hot baths beyond Hottentots Holland mountains. 15th January 1796.

Petition of the Widow Sanderus for leave to send round a subscription list to replace her severe loss by a fire. 16th January 1796.

Letter from Messrs Heugh and Heuser to General Craig, concerning a fine incurred by them through a deserter being found on board their vessel. 25th January 1796.

Letter from the Court of Justice to General Craig, on the subject of the manner of inflicting capital punishment upon slaves. 2nd February 1796.

Copy of a letter from Mr C Brand to the Right Honourable Secretary Dundas, concerning some articles belonging to him which have been taken possession of by the Naval Storekeeper at Simon's Town. 12th February 1796.

Petition of A de Haan concerning his monopoly of the sale of salt. 13th April 1796.

Letter of Mr J F Kirsten to General Craig, concerning some timber. 28th April 1796.

Letter of Louis A Pisany to his wife, dated in London, 14th May 1796.

Account of Public School Funds. 18th May 1796.

Petition of Messrs J A van Reenen and Gerhardus Munnik to Admiral Elphinstone and General Craig, concerning some property of theirs taken by the crews of the Dutch squadron in Saldanha Bay and by the English Detachments posted there With list of articles and notes by English officials. 3rd September 1796.

Conditions on which the Salt Pans are farmed out for the year ending 30th September 1797.

Memorial of H Gildenhuis concerning his property at Saldanha Bay and the destruction of his house there. With note by General Craig. 27th October 1795.

Memorial of Mr Meeding, Postholder at Plettenberg's Bay, concerning articles annually supplied. 2nd November 1796.

Memorial of 35 farmers of Tigerberg and Koeberg, concerning a supply of barley to the government, praying to be relieved from having the price fixed, and offering it at 20 skillings a muid. 17th December 1796.

Petition of Mr S van Reenen concerning his detention. With note by General Craig. 18th December 1796.

Petition of 25 farmers that the cargo of an American

ship, being articles needed by them, may be landed. No date.

Letter of an Indian Prince banished to this country, giving particulars of his life and requesting to be released and sent to Mecca. Undated.

The Churchwardens of Cape Town petition General Craig to interdict all persons from burying dead bodies in the churches by torchlight. 2nd January 1797.

Memorial of Mr C H Niehaus, of Paarl, concerning the providing of small detachments of troops with provisions. 31st March 1797. With note by General Craig.

Letter of Mr S van Reenen requesting to be permitted to return to his farm. 10th April 1797.

Petition of six inhabitants of Simon's Town, concerning the mode of collecting a certain tax. 12th June 1797. With note by Lord Macartney.

Letter from Rev H Manger to Lord Macartney, concerning the obstacles in the way of his return to Graaff Reinet. 24th July 1797.

Petition of D de Waal for leave to remove some barley and chaff from a farm to Cape Town. Refused. 6th August 1797.

Letter from the Court of Justice to Lord Macartney, concerning the Court of Appeal recently established. 28th September 1797.

Deposition concerning some occurrences in the country by a deserter who has given himself up. Undated.

Letter of Mr L van der Poel concerning a seat in the Drakenstein church according to his rank. With note by Lord Macartney. 5th October 1797.

Petition of the four individuals who had the exclusive privilege of selling wine and brandy under the Dutch E I Company for a reduction of the amount due by them to government for that privilege. 2nd December 1797.

The wife of Louis A Pisany petitions the Governor for a divorce, on the ground that her husband has been banished for life, that she has three children unprovided for, and that she wishes to marry again. Endorsed by Lord Macartney: It is not within the Governor's power or

authority to dissolve marriages. If it were he imagines he would have very little leisure to do anything else. Undated.

Nineteen farmers of the Roggeveld petition the Governor concerning the price fixed by proclamation at which they must sell their cattle, and to be allowed the free use of the Karroo. Undated.

Seventeen farmers of the District behind Kogman's Kloof petition Lord Macartney to be allowed to sell their produce in the Roggeveld, to order the Hottentots in their district not to live in kraals but to hire themselves to the inhabitants, to permit them to put iron rings on the legs of Hottentots who desert from service or commit thefts, and to order the Hottentots to remain continually in service. Undated.

Petition of three inhabitants of Simon's Town to be allowed to convey such wines as they need from the country to the town at any time. Endorsement by Lord Macartney, ordering wine to be taken to Simon's Town from Cape Town only. 18th January 1798.

Petition of Mr J C Reinhard concerning his property which was seized in an American vessel. 30th January 1798.

Petition of the licensed bakers of Cape Town concerning the price of bread. 16th February 1798.

Petition of Pitter that he and his family may have the Governor's permission to be baptized by the English chaplain. 26th February 1798.

Candaza petitions for permission to be baptized by the English chaplain. 1st March 1798.

Mr J P Kirsten requests that another surgeon be appointed in Mr Endres' stead to visit ships in Simon's Bay, so as to prevent certain monopolies. 28th April 1798.

Two heemraden of Stellenbosch petition the Governor concerning a recent proclamation containing regulations for waggons. 8th May 1798.

Letter from Lord Macartney to Mr Farquhar, Prize Agent, concerning Mr Brand's private property which was taken possession of in a public warehouse. 22nd May 1798.

Mr F Meyer petitions the Governor for leave to cut twenty loads of timber to enable him to repair the buildings at the Hot Bath. 7th July 1798.

Mr W Kolver petitions to be discharged from the office of Notary. 7th July 1798.

Seven relatives of Peter Delport petition the Governor to pardon him, he having been sentenced to banishment from the Colony for having neglected to take the oath of allegiance to His Britannic Majesty. 11th July 1798.

Jacob Stofbergen petitions for compensation for his property taken by officers of the Dutch fleet in Saldanha Bay and afterwards recaptured by the English fleet and army. — July 1798.

Mr L Henkel, Magister Artium, who has been in the interior pursuing the study of Natural History, sends a petition from "behind the mountains" to the Governor and a letter to Secretary Barnard for a safe conduct to visit Cape Town. Having been in the interior he has not taken the oath of allegiance to His Britannic Majesty, but is ready to do so. 26th July 1798.

Mr T J Ferreira petitions to be relieved of a fine unjustly imposed by the landdrost of Graaff Reinet. 1st August 1798.

Letter from Rev Mr Borcherds to Lord Macartney concerning water rights for his vineyard at Stellenbosch. 2nd August 1798.

The widow Du Preez petitions that her son may be released from the office of Veldwachtmeester. With Lord Macartney's notes. 7th August 1798.

Letter of Mr G Russouw concerning an act of violence committed by some of the military. 26th August 1798.

Letter of the Fieldcornet P Louw concerning some articles needed by him in treating with the bushmen. 15th September 1798.

Report of Inspector Somerville to Lord Macartney upon the wharf in Table Bay. 25th September 1798.

Documents connected with Rev Mr Borcherds' claims to water for his vineyard. 2nd October 1798.

Petition of Mr A T Cruywagen to be released from the office of Churchwarden. 4th November 1798.

The agent of a Hamburg ship requests permission to send her to Saldanha Bay to be hove down for repairs. Note of Lord Macartney, refusing on the ground that Cape Town and Simon's Town are the only regular ports of the Colony. 6th November 1798.

Petition of 51 farmers of Hantam and Bokkeveld to General Dundas, to be allowed to sell their cattle at the highest price they can get in the market. 7th November 1798. With note by General Dundas.

Memorial of 26 farmers of Bokkeveld to Lord Macartney, promising to sell their cattle at the price fixed by proclamation, but stating that they cannot give the required returns of their sheep according to age. They ask redress in some other matters. 14th November 1798. Draft of the governor's reply, expressing his satisfaction, speaking of the reduction in price of articles needed by them, and promising to allow the importation of a cargo of slaves to reduce the high price.

Petition of 19 farmers of Namaqualand to General Dundas, concerning several grievances, and requesting the boundary line of the Colony to be extended so as to include seven more farms. 20th November 1798. With marginal notes by General Dundas.

Request of Jan Labuschanie to Landdrost Bresler for extension of credit for government dues. 26th November 1798.

Petition of 21 farmers of Roggeveld to General Dundas, asking to be allowed to sell their cattle at the best price obtainable, and praying for an extension of the colonial boundary so as to include twelve more farms. 1st December 1798. With marginal notes by General Dundas.

Petition of Mr A J van Breda to be excused from acting as churchwarden. 4th December 1798. With note.

Mr F Hendriksen petitions for permission to establish business as a baker. 29th December 1798.

Report of the Ecclesiastical Council of the debts of three of the district churches. 1st January 1799.

Mr J C Horak petitions for a baker's license. Granted 9th January 1799.

Mr J J Dupreez petitions to be excused from the duties of Veldwachtmeester. 11th January 1799.

Extract from the Fiscal's Journal concerning a case against Johannes Eberhardt for having stated in conversation that "he wished all the English might be blown up." December 1798. He is to be sent out of the settlement.

Johannes Eberhardt prays to be released from confinement for a few days in order to settle his affairs, and offers bail. 12th January 1799. With note by General Dundas.

Mr J P Eksteen petitions for protection against interference with his privilege of selling wine and brandy to the troops in the country. 28th January 1799.

Memorandum of Mr John Barrow upon the Karroo Plains and rent free places there. 29th January 1799.

Letter of Secretary Barnard to General Dundas concerning the Cape Association. The English Residents in Cape Town have tendered their services to the Governor to assist in defending the Colony against the enemies of their most gracious Sovereign, and have been formed into a troop of volunteer cavalry and a company of infantry. 2nd February 1799.

Petition of 113 members of the Lutheran church in Cape Town concerning a clergyman. With note by General Dundas. 4th February 1799.

Petition of T N Rorig to be released from the situation of civil tailor. With note by General Dundas. 14th February 1799.

Petition of Mr J H de Wet to be relieved of the office of wykmeester. Refused. 19th February 1799.

Letter from Mr James Callender to General Dundas, concerning the complaints of some Hottentots against certain farmers of Outeniqualand, and the destruction of the forests by squatters there. 24th February 1799.

Report of Mr Adriansen to General Dundas, concerning the disposition of the dragoons under his command in the country. 24th February 1799.

Report (with annexures) of the Committee of the Cape Association to General Dundas, of the disagreeable necessity they have been under of dismissing Messrs

Barrow, Bu'kely, and Maxwell, on account of having "repeatedly absented themselves from attending their duty." 11th March 1799.

Mr P Marx petitions to be released from payment of a fine of 500 rixdollars imposed upon him for harbouring a deserter. With note by Secretary Ross. 20th March 1799.

Petition of Mr C F Otto concerning an abuse of power by the Landdrost of Stellenbosch. With note by General Dundas. 27th March 1799.

Captain Miles of the ship *Lucas* petitions to be relieved of the payment of a fine of 875 rixdollars for harbouring a slave. He gives particulars of the capture of his ship by natives at Delagoa Bay and of her subsequent recovery. Gives also particulars of hiring the slave believing him to be a free man. Prayer granted.

Mr J Louw prays to be excused from the delivery of twenty muids of barley for which he has been called upon, on the ground that he has already supplied forty muids to the government and has not sufficient left for his own requirements. 15th April 1799.

Mr Dirk Cloete presents a similar request. Endorsed by General Dundas: The 25 muids of grain cannot be dispensed with, but no objection will be made to the quantity being mixed with a proportion of wheat. 20th April 1799.

Memorial of the Concordia Society on the subject of a demand made upon them by the farmer of the sale of foreign wines. With note by Secretary Ross. 24th April 1799.

Petition of three fieldcornets of Stellenbosch to be relieved from payment of certain duties. Not granted. 24th April 1799.

Petition of Mr M L Neethling in which he states that he is a winefarmer and does not grow grain sufficient for his own use. He therefore asks to be excused the delivery of twelve bags of barley demanded of him. With note by General Dundas. 27th April 1799.

Petition of Rev H Manger to be removed from Swellendam to Cape Town. 3rd May 1799.

Mr J J Dupreez petitions to be released from prison, where he has been confined for refusing to accept the appointment of Veldwachtmeester, and offers to take the oath prescribed for that office and to perform the duties. Granted. 5th June 1799.

Mr M S Magnan petitions to be allowed to set up a mill for the extraction of oil from a certain plant which he has discovered, and asks for an exclusive privilege to manufacture such oil for ten years. Granted. 10th June 1799.

The purchaser of the exclusive license for the sale of Cape wine, beer, and brandy, asks for some reduction of the £103,700 to be paid by him for that privilege, on the ground that he has been a loser. With note by Secretary Ross. 11th August 1799.

Memorial of the Fiscal Van Ryneveld upon the scarcity of slaughter cattle, and the remedies which he suggests. 8th September 1799.

Petition of Mr J Disandt concerning an offence committed by a military man, and the Fiscal's declaration that he was unable to do anything in the matter. 23rd September 1799.

Documents in connection with the establishment of a Home for Aged and Destitute Women by the Widow Moller. 25th September 1799.

Mr J A Truter petitions that his father in law Mr H J de Wet may be released from the offices of President of the Burgher Senate and Member of the Council of Justice, on the ground of his ill health. Granted. 20th October 1799.

Mr A Berrange petitions to be released from the office of Burgher Senator, on account of advanced age and bodily infirmities. 31st October 1799.

C F Willmans petitions not to be banished from the Colony without trial. With note of the Fiscal giving the petitioner and his house a bad character. Endorsed: The representer must quit the Colony immediately. 5th January 1800.

The clerks in the Colonial Secretary's office petition for an increase of salary. Not complied with. 16th January 1800.

Memorial of Messrs Pringle and Van Ryneveld to Sir George Yonge, concerning the advisability of keeping 20,000 muids of wheat in store as a reserve against contingencies. 20th January 1800.

Dr Liesching and Mr Ziegler petition for leave to set up an Apothecary's shop, there being only two in the town. Refused. 3rd February 1800.

Mr J Joubert, contractor for the supply of bread to the troops, petitions for a government order that all persons bringing wheat to Cape Town shall deliver it to him at the rate of 40 rixdollars for ten muids until he shall have laid in a stock of four or five thousand muids. With note by Secretary Barnard. 19th February 1800.

Letter from Mr Dundas, Secretary of State, granting leave of absence for one year to Mr Secretary Barnard. 18th March 1800.

Account of the origin and objects of the "European Fraternity for nursing the sick and providing decent burial after death." 20th March 1800.

The surgeon of the slave lodge petitions for an increase of salary. 25th March 1800.

Account of the income and expenditure of the European Fraternity. 26th March 1800.

The ferryman G J Joubert petitions for material to repair the pontoon on the Berg River. 11th April 1800.

Mr J A van Reenen petitions for the exclusive use of two small lakes on the Cape Flats which he wishes to turn into Fish Ponds. 22nd April 1800.

The surgeon at the Hot Bath petitions for permission to lay out a small Botanical Garden there. Refused. 22nd April 1800.

Mr A T Cruywagen petitions for the exclusive privilege of fishing in a small lake on the Cape Flats. 29th April 1800.

The Rev P J van der Spuy petitions to be removed from Zwartland to the Paarl. Undated.

Memorial of the Churchwardens of Stellenbosch to Sir George Yonge concerning the appointment of an additional schoolmaster in that village, there being then 154 pupils in the school and only one teacher. 13th May 1800.

Mr Peter Mosse petitions to be informed of the reason of the governor's order that he should leave the Colony. 16th May 1800.

Letter of the Court of Justice to Sir George Yonge concerning the request of the President, Mr O G de Wet, to be relieved from the duty of sitting as a judge at the trial of the Graaff Reinet prisoners, as having received injuries from some of them he might be suspected of partiality. 21st May 1800.

Letter from the Governor General of India in Council to Sir George Yonge concerning an exchange of plants in Botanical Gardens. 4th June 1800.

Letters concerning the establishment of a Private Theatre in Cape Town. 26th June 1800.

Letter from Mr Mosse to Secretary Barnard, requesting him to procure a suspension of the order for him to leave the Colony. 23rd July 1800.

Letter of the Widow Moller to Sir George Yonge concerning a piece of ground on which to build a Home for Aged and Destitute Women. 20th August 1800.

Letter from Dr W Roxburgh, Superintendent of the Botanic Garden near Calcutta, to Secretary Barnard, concerning plants and seeds forwarded to the Cape. With Notes by Sir George Yonge. 30th August 1800.

Letter (with annexures) from Mr Rhenius to Sir George Yonge, concerning seats in the church according to rank. 12th September 1800.

Letter from the Treasurer of the African Club to Sir George Yonge, concerning exemption from colonial duties. 13th September 1800.

The Governor's reply to the above. 15th September 1800.

The farmer of the Licenses for the sale of Foreign Liquors petitions the Governor with reference to the African Club. Conditions under which he purchased his claim attached. 23rd September 1800.

Letter from Mr Dundas, Secretary of State, to Sir George Yonge, concerning a misunderstanding between the Governor and General Dundas as to the command of the troops. With annexure respecting the powers of each. 26th September 1800.

The Deputy Fiscal petitions the Governor to transfer to another some duties which he has been performing. 18th October 1800.

Mr A Munnik petitions for leave to establish a fishery. Granted on payment of five rixdollars license. 22nd October 1800.

Dr Liesching petitions for leave to establish a Dispensary. Granted. 22nd October 1800.

Letter from Mr P Mosse concerning the order given to him to leave the Colony. 23rd October 1800.

Letter from Mr J B Hoffmann concerning the order of the government that he should leave the Colony. 23rd October 1800.

The contractor for the supply of bread to the army states that he is unable to carry on his contract owing to the scarcity of wheat. 31st October 1800.

Letter of the Committee of the New Theatre concerning ground and privileges for their building on the Boeren Plein. 17th November 1800.

The farmer of the Government Salt Pans petitions to have them for another year at a reduced rate. 19th November 1800.

Letters of the Surveyor Wernich asking permission to survey ground for private individuals. With note by Sir George Yonge. 24th November 1800.

Two members of the Paarl community, on behalf of a number of others, petition that the missionary Kicherer may be appointed clergyman of their church. 5th December 1800.

Letter of Mr C E Ziervogel concerning his salary as Summoner of the Court of Appeal. With note by Secretary Barnard. 13th December 1800.

Letter from Mr Hermans, clerk of the church at Drakenstein, concerning his salary. With note by Secretary Barnard. 15th December 1800.

Forty corn farmers petition to be allowed to dispose of their grain for the best price they can obtain, and represent that it is impossible for them to sell wheat at the price recently fixed by Government, viz, 40 rds the 10 muids, in such a bad season as the present. They refer to the promises of Generals Craig and Dundas, and

compare their condition with that of other inhabitants. 30th December 1800.

C Haas petitions the Governor for permission to purchase six loads of corn to enable him to carry on his trade of starch and powder making. 8th January 1801.

Petition of Advocate Peter Mosse not to be banished from the Colony. Gives an account of his life and of services performed. 9th January 1801.

Mr H van Aarde petitions to be exonerated in future from supplying forage on government requisitions. 30th January 1801.

The Burgher Senate propose to the Government that on account of the scarcity of grain the bakers be prohibited from making white bread or biscuit, that no more than three pounds of meal be sold at any time to one person, that the manufacture of hairpowder and starch be prohibited, and that all military men except officers be forbidden to use hairpowder. 6th February 1801.

Memorial of the Corn Board to Sir George Yonge, concerning the scarcity of wheat and suggesting certain orders and regulations. 7th February 1801.

The Lutheran minister and churchwardens request permission to increase the number of schoolmasters. Approved by Sir George Yonge. 10th February 1801.

The overseer of the convicts petitions on account of the high prices of food for an allowance of ten pence instead of eight pence a day for their maintenance. Approved for the present. 23rd March 1801.

Petition of Mr James Callender concerning some timber at Plettenberg's Bay and some personal matters. 15th April 1801.

Letter from Commandant Rensburg to Coenraad Buys, wherever he is to be found. 16th May 1801.

The Rev Mr Vos petitions for an increase of salary. 6th June 1801. Granted.

Letter of the Fiscal concerning the regulation as to the increase of clergymen's salaries. 2nd July 1801.

Letter from Mr J C Frederick concerning his survey of the Elephant River and the coast to St Helena Bay by order of Sir George Yonge. 2nd July 1801.

The Concordia Society petitions the Governor on the subject of the claim of the farmer of foreign wine licenses. With note by General Dundas. 10th August 1801.

Messrs De la Motte and De Roubaix petition for permission to establish an Academy. Referred by General Dundas to the Ministers and Consistory of the Established Church. 26th September 1801.

Mrs Brietz petitions for mitigation of the sentence passed upon her husband for homicide. Refused. 27th October 1801.

Mr P Mosse solicits employment in connection with the suppression of disturbances in the interior. With note by General Dundas. 28th October 1801.

The Free Masons of the Paarl petition concerning the establishment of a lodge there. With note by General Dundas. 3rd November 1801.

The Consistory of Swellendam petition that the Rev Mr Manger may be permitted to remain there until the arrival of the Rev Mr Ballot. Agreed. 7th November 1801.

Letter from the Portuguese Governor of Mozambique to the Governor of the Cape Colony, announcing that he will call at Cape Town on his return to Portugal for the purpose of treating of some matters between the two governments. 8th November 1801,

Memorial of the Rev H W Ballot concerning his removal to Swellendam. 11th December 1801.

Letter of Landdrost Bresler concerning the appointment of Major Sherlock, as Commissioner of Graaff Reinet. 21st December 1801.

Memorial of the Barrack Master, Colonel C W De Lille, to continue in the British service in case of the restoration of the Colony to Holland. With note by General Dundas, 4th January 1802.

Memorial of the Fiscal concerning an increase to his establishment. 5th January 1802.

A schoolmistress petitions to be excused from payment of transfer dues on a house which she has purchased, on the ground of poverty. 23rd January 1802.

The Consistory petition for a plot of ground as a burial place for slaves. Granted. 1st February 1802.

The overseer of the slave lodge petitions for a grant of money in lieu of an increase of salary. 16th February 1802.

Report of Mr Gie to General Dundas, concerning places situated on or about Baviaan's Kloof. 17th February 1802.

The late Governor of Mozambique announces his arrival in Simon's Bay. 17th March 1802.

Memorial of Mr F Maritz, concerning a span of oxen, &c, impressed for the public service. With note by General Dundas. 9th April 1802.

Memorial of Mr G F Werner, concerning his ill treatment by Major Sherlock at Graaff Reinet. With note by General Dundas. 10th April 1802.

Letter of Mr J Barrow, concerning his travelling expenses on various journeys made in the public service. 23rd April 1802.

Petition (with annexure) of Mr Kirsten concerning some expenses incurred on the public account. 7th June 1802.

Memorial of Mr H C D Maynier to have losses and expenses made good to him. With note of General Dundas ordering 5,000 rixdollars to be paid to him. 21st August 1802.

Memorial of Messrs Veyll and Meuter asking for remission of a fine imposed upon them for purchasing cattle at a higher rate than that fixed by proclamation. Undated.

Petition (with annexure) of J Meuter for pardon, he having been pronounced infamous by the Court of Justice and sentenced to be banished from the Colony for having purchased some cattle at a higher price than that fixed by the proclamation of the 2nd October 1798. Dated from the prison of Cape Town, 14th December 1802.

Petition of Mr J Russouw concerning a fishery. 27th December 1802.

SHIPS' ARRIVALS. 1795—1800.

This volume contains the names and particulars of all ships arriving in the bays of the Cape Colony from the 16th September 1795 to the 20th July 1800.

PROCEEDINGS OF LANDDROST AND HEEMRADEN OF STELLENBOSCH. 1795—1799.

Volume originally stitched in paper cover, but now bound uniformly with the other.

There is also a great quantity of Documents which are of so little value as not to be worth the trouble and cost of arranging and binding.

GEO. M. THEAL.

Cape Town, December 1880.

SAUL SOLOMON & Co., Steam Printing Office, St. George's-street.

No. 1.

BELANGRIJKE

HISTORISCHE DOKUMENTEN

VERZAMELD IN DE KAAP KOLONIE EN ELDERS

DOOR

GEORGE McCALL THEAL, LL.D.

INHOUD VAN No. 1:

Instructie van den commissaris
Hendrik Adriaan van Rheede, 1685.

Verscheidene dokumenten betrekking hebbende tot den oproermaker Estienne Barbier, 1739.

Reis van den gouverneur Joachim van Plettenberg, 1778.

KAAPSTAD:
VAN DE SANDT DE VILLIERS & Co. (BEPERKT), DRUKKERS.

1896.

Instructie voor den Commandeur Simon van der Stel, en den Raed, wegens de Generaele Comp. het gebied voerende over de Landen, Luijden en Effecten, onder het Commandement en Fortresse de Goede Hoop gehoorende, om de Publicque Saeken, daer na te bestieren, tot D' E. Heeren Bewindhebberen, representeerende den Staet der Vereenigde Nederlandse Generaele G'Octroijeerde Comp. in de Vergaedering van 17en onse Heeren en Meesters anders komen te gebieden.

Dewijl het kennelijk is D' E. Comp. over alle Landen, Steden, Casteelen en Plaetsen onder haer Ed. hoog Achtb. Jurisdictie Sorteerende tot een loffelijk gebruijk hebben ingevoert de Opperste Sorge aen te beveelen aen een hoofd derzelve toevoegende verscheijden persoonen tot Raeden om also haer Ed. hoog Agtb. Saeken, en het gebied over de Dienaeren, Onderdaenen en Ingeseetenen, met Trouw, Wijsheijd, en bescheijdentheijd te bestieren, te regeeren en beleijden na wetten voorschriften en reglementen, tot dien eijnde so wijselijk regtmatig en goedertierentlijk gemaekt waer door volkoomentlijk kan worden verkreegen het gemeene nut en voordeel van D' E. Comp. mitsgrs. de gehoorsaemheijd der suppoosten en onderdaenen, de rust der menschen door het loon aen de goede en straffe der boosen Quaetdoenders en trouwloose, so maer die heijlsaeme gestelde ordres wel en behoorlijk werden agtervolgt en gehoorsaemt; so sal hier uijt voortkoomen, hoe Noodsaekelijk het sij, dat de geene die van wegen de E. Comp. het opperste gebied over Gouvernementen, en Commandementen aenbevoolen is, voornamentlijk sig gewennen d'uijtsteekende Eere, ontsag en gehoorsaemheijd, die men haer aendoet, mitsgrs. de magt en authoriteijt die sij over andere Oeffenen, aen te sien en gebruijken, deselve niet aen haer persoonen, maer bediening gedaen werd en behoord, want daer uijt sal 't voorkoomen, wij deselve sullen gebruijken, alleen als een Noodwendig Instrument om onse heeren en meesters toe te brengen, dat geene 't welk van ons werd verwagt, te weeten haere Eere en welvaeren te betragten, de geene die onder ons sijn gestelt, te geven 't geene haer behoort, en altijd reden geven, wat wij in diervoegen hebben gedaen en gelaeten, staet maekende die grootheijd aen ons geleent, ook ongeschonden moet werden bewaerd, op dat wij in ons gebied, d' Agtbaerheijd van onse heeren en Meesters niet verwaerloosen, nog deselve ons particulier

toeeijgenen, de ongelijken die wij in ons bijsonder ontmoeten door het voordeel van onser meesters Magt te wreeken en ons gesag misbruijken, en hierom so vereijscht dat een Opperhoofd sig selven verwerpende, geen ander gedaente vertoont, dan die van sijn caracter, dat hij zij als het middelpunt van een Kring, even na aen de goede, en even verre van de quaeden dat hij ook gedenke alle de geene die onder hem sijn gestelt, of uijt Nood, of uijt Eergierigheijd, tot die dienstbaerheijd gekoomen sijn, dat de dienstbaerheijd verdriet, en het verdriet altijd met onwilligheijd gemengt sijnde, de meeste menschen liever willen gebieden, dan gebooden zijn, derhalven de gehoorsaemheijd, die men van haer begeert door dwang en drijgement, van de straffende magt voor de boosen, en door de hoop van Eere en weldaet voor de goede verkregen moet werden, en gemerkt de meeste Menschen een ander goed of quaed oordeelen na maten van haer selve, so isser geen so kragtig Middel van gebiede dan een goed voorbeeld, onfeijlbaer sijnde, dat hoe wij meer uijtsteekende deugd en bequaemheijd bevinden in onse Opperhoofden, hoe wij liever en ook gemakkelijker gehoorsaemen, en ons haer onderwerpen, niet alleen dat wij sulx gehouden maer om dat wij haer dat waerdig oordeelen, en alhoewel de gaven van de ziel niet altoos aengebooren, maer ook door het gebruijk van de reeden g'oeffent en verkreegen werd, mitsgrs. de deugd, Trouw en Opregtigheijd swaer valt, voor die sig daer door vind belet te leeven, na sijn begeerte, Eijgen Intrest en Profijt, so moet een goed opperhoofd gedenken dat het onderscheijd tussen hem en het gemeen, d'Eere het aensien, het voordeel van Tractement, het gemak en Opperste gebied, den prijs en het loon is, waermeede de bequaemheeden die hij doen blijken moet in zijn bediening betaelt worden, want so wij in onse neijging, Passien en Manieren van leeven, met het gemeene volk niet en verscheelen, waerom souden wij booven anderen een Magt en gebied voeren, die wij niet bequaem zijn te gebruijken.

Het Opperhoofd moet dan weesen Sagtmoedig, Godvreesende, Vriendelijk en beleeft, voor alle Meedegaende Spraeksaem en behulpig voor de goede, gestreng en Ontsaggelijk voor de Quade, waer door verkreegen word, liefde en een vrijwillige gehoorsaemheijd, van d' Eene en vreese en onderdanigheijd van d' andere, altijd ons gebied, niet na mate van onse Eijgen beweeging maer na die van de wetten en ordres, die de Rigtsnoer moeten weesen, van onse liefde en haet, staet maekende dat wij als Instrumenten volbragt hebben dat geene waer toe wij van onse Heeren en Meesters sijn gebruijkt, ons bequaem mogten vinden, al die geleende magt en

grootheijd weeder af te leggen, en niet te behouden dan het genoegen van te hebben wel gedaen, niemand verongelijkt, en te doen blijken, wij onze heeren en meesters, en niet ons eijgen selven hebben gedient en lief gehad.

De raedspersoonen den Gouverneur of Opperhooft bijgevoegt, sijn als so veel Zuijlen, om den last van het gebied te helpen ondersteunen, gelijk als Ornamenten en cieraad om het gebouw van de regeering aensienelijk te maeken, als Leeden van een Lichaem, 't welk door een hoofd werd bestierd en geregeerdt, ijder doende 'tgeen tot 't gemeen welweesen noodig en hem besonderlijk aenbevoolen is, waer uijt volgen moet, deselve niet voor haer eijgen, maer voor haer Opperhoofd gestelt zijn, dat se moeten gedenken gehoorsaemheijd haer grootste pligt, omtrent haer Opperhoofd te weesen, want die niet wel en kan gehoorsaemen, ook onbequaem is om te hoopen, t'eeniger tijd tot een Staet van gebied gevordert te worden, en dewijle deselve te gelijk Raden en ook Supoosten zijn, behooren zij haer qualitijt wel te keunen, om deselve in verscheijde Opsigte niet onder den andere te mengen, want als dienaeren van de E. Comp. zijn aen haer in 't bijsonder aenbevoolen het opsigt en bestier van Saeken en Persoonen, waer van sij gehouden zijn rekening te doen, mitsgrs. na te koomen 't geen haer Opperhoofd in dien gevalle gebied, waeromtrent boven al vereijscht word een blijkbaere Trouw, Naerstigheijd, en Opmerking, om haer beroep na de ordre van D' E. Comp. promptelijk waer te neemen meer lettende op 't geene dat haer, dan andere toekomt en behoord, en gemerkt sij daer beneeven ook werden gebruijkt, om niet alleen een bepaeld gebied te hebben, over mindere Dienaeren, aen haer bediening onderworpen, maer ook bij voorval om te oordeelen, over andere persoonen, so behooren deselve raedspersoonen te weesen onbesprooken van Handel en Wandel, de wetten van d' E. Comp. door haer goed voorbeeld Exemplaerlijk beleevende, op dat zij het oogmerk, waerom sij zijn gestelt, Volkoomentlijk mogten voldoen, en aen het Commandement toebrengen Eere, hulpe, en haere heeren en Meesters voordeel en vergenoegen.

So men haer aenmerkt als raeden, moeten alle dezelve met alle vlijtigheijd betragten, kennisse en Ervarentheijd te verkrijgen over de Saeken niet alleen van haer bijsonder ampt, maer ook van het Land, van de Menschen, van het Nut en Nadeel, 't welk D' E. Comp. daer omtrent soude mogen te verwagten of te vreesen hebben, om bequaem te sijn haeren Commandeur met wel gegronde reeden te moogen en te konnen aenwijsen het beste, om also voor

te brengen resolutien die de geleegentheijd mogte vereijssen haer gevoelen en opinie bekleedende met kragt van reden, vrijmoedig sonder vooroordeel en sugt, also wel tot eijgen profijt als liefde en haet, meer siende op Saeken als persoonen, met die bescheijdentheijd en Moderatie dat schoon haer particulier advis mogt aenloopen teegen dat van haer meerder Opperhooft, altijd het Respect en Eerbiedighijd ongeschonde blijve bewaerd, en voor geen schande aen te sien, haer aen wijser oordeel t' onderwerpen, om te vermeijden alle Eijgen waen en laetdunkentheijd in Saeken die niet duidelijk in de Wetten, Statuten, en Instructien van D' E. Comp. sijn uijtgedrukt, en door een resonnement meer tot d' eene als andere soude konne werden gebragt, onbetaemelijk sijnde sig te beroemen over den Raed daer op een goede uijtslag volgt, en sig die van het Contrarie te ontrekken ; Zijnde in de Leeden eens Collegie geen Noodsaekelijker pligt dan de secretessen van saken daer in voorvallende, want hier uijt blijkt niet alleen D' Eenigheijd van de regeering, maer brengt aen deselve het behoorlijk Respect en agting, haer bijsonderlijk wagtende, van op particuliere plaetsen te spreeken van dingen in den Raed verhandelt, schoon deselve niet secreet nog sodaenig bevoolen waeren gehouden te worden, dewijl de quaede gewoonte naderhand onbequaem is onderscheijd te konne maeken, en gemerkt dat 't wel kan gebeuren, dat de geene die over andere het oppergebied voeren, niet altijd de wijste verstandigste en ervaerenste zijn (gelijk 't wel behoorde) so moeten dog de geene onder sodaenige gestelt, over sulx haer Opperhoofde niet veragten, want daerom sijnse haer toegevoegt, als meede helpers ijder naer Mate van sijn kennisse en bequaemheijd want nooijt qualificeeren ons gebreeken van onse Opperhoofden tot ongehoorsaemheijd, maer wij sijn verpligt niet alleen deselve te verdraegen, maer ook te verbergen, en te gemoed te koomen, Aengesien wij niet en sijn bevoegt, hare regters te weesen, want oordeelende na onze geneegentheeden, misvalt ook veel mael het goede, 't welk in onse Opperhoofden woond, om dat dezelve met onse sinnelijkheeden niet over een koomen, en dat ijmand altijd te ras of te traeg gaet, voor de geenen die volgen moeten, Aengesien hij sijn treeden rigt, na zijn eijgen en niet na eens anders gemak en beweeging Bij aldien onse heeren en meesters, so gelukkig waeren, dat de dienaeren, die haer Ed: Hoog Agtb: verkiesen, versien waeren alomme, met de vereijschte bequaemheijd, haer saeken souden Ongetwijffelt onder Gods Zeegen wel gaen, en hebbende over dit Commandement gestelt, Sodaenige Persoonen, waer van haer Hoog

Ed : Agtb : niet anders verwagten, Dan 't geene met ijders Dienst en pligt over een komt, so soude haer Ed : Hoog Agtb : reeden van misnoegen en sij van Schaemte moeten hebben, bij aldien UEd : te samen en ider in 't bijsonder niet en voldeeden aen dat Oogmerk 't welk onse heeren en meesters haer hebben voorgestelt en te gemoet sien.

Aengesien Niemand met de konst gebooren is, maer dat de kennisse moet voort koomen uijt de ervarentheijd daer toe veel tijd vereijscht, so is het voor een Opperhoofd niet moogelijk die van buijten aenkomt, ten eersten bequaem te weesen, tot sodaenige saeken Die aen sijn ampt vast zijn, derhalven behoord het Eerste werk te zijn van een Commandeur alle de brieven Memorien Instructien aen het Commandement hoorende, te door leesen, om daer door te ervaeren, wat sijn voorsaeten hebben gedaen, hoe zij deese en geenen saeken hebben gehandelt, en aengemerkt, gelijk over sulx onse heeren en meesters Expres beveelen, Den Afgaenden, den Aenkoomende Commandeur te Dienen van Instructie gelijk ook sodaenig hebben gedaan, veele heeren Commissarissen, ten Eijnde alles mogt geschieden na vaste ordre en vervolg van Saeken, dat meede de voornaemste dingen in dezelve bij een Aparte Aentekening werde gebragt en kortelijk bij een getrokken, op dat men soude mogen sien wat ordres en beveelen sijn nagekoomen, welke nog staen te geschieden, en dit also wel tot gemak en gerusthijd van den Commandeur als gereetheijd voor den heer Commissaris, want den omslag van de E. Comp : geduurig groter door verloop van Tijd, de papieren en geschriften sodaenig toe neemen, men veel tijd behoeft, eer deselve overloopen, doorleesen, en de Ordres daerin Opgeslooten, konnen uijtgevonden werden hier uijtspruijtende veele goede gedagten, van ervaerene Mannen alhier het Opperste gebied gehad hebbende, mitsgrs : ordres en beveelen, van onze heeren en meesters werden vergeeten, te rugge geset en verwaerloost, ja dat men sig Eijndelijk door gebrek van de kennisse der Eerste beginselen moet bevraegen, bij deese en geene over saken die in de papieren en geschriften net en duijdelijk te vinden sijn, of behoorden te weesen, sijnde sulx al veelmael oorsaeke, de volgende Commandeurs met haer predecesseuren komen te verschillen en de saken van de E : Comp : anders begrijpen, om dat sij van de gedagten en reedenen die deselve hebben gehad, niet wel waeren ingenoomen en onderrigt, sulx brengt meede te weege onse heeren en meesters over het Commandement, verleegen moeten weesen, positive ordres te geven, geconsidereert de varieteijten van advisen over een en deselve saek,

en alhoewel men in den beginne so veel ligt van deese landen niet en heeft gehad als wel teegenwoordig, en dat de tijden verandering meede brengen, so moeten dog de reedenen en oorsaeken suijver en klaer aengeweesen sijn, om also onpartijdig te moogen Oordeelen, de Saeken niet anders konnende werden begreepen, nog uijtgevoerd, dan men deselve voorsteld, nademael dan alhier door de respeetive Gouverneurs en Commandeurs sodaenig nooijt en is gedaen, alhoewel duijdelijk bevoolen; so werd bij deesen tot dien Eijnde Expresselijk geeommitteerd den onder Coopman Albert van breugel, nevens den Seeretaris Kemels, om alle de papieren, brieven, Memorien, en Instruetien, die van den beginne aen tot heeden toe, deese Commanderijen hebben aengegaen, en geraekt te Doorleesen, daer uijt in een Nette Ordre, onder Capittelen te trekken alle Sodaenige Ordres, beveelen en Voorstellen, als daer sullen gevonden werden, en daer beneevens welke sijn voldaen, nagekoomen en ingevoert, met dien verstande, gemelde werk bij den Commandeur en raed sal werden oversien, en met aendagt g' Examineert met kragt van Reedenen daer bezijden doen aenteijkenen de oorsaeken, onmoogelijkheeden, en beletselen, waerom deese en geene ordres of voorstellen niet sijn nagekoomen, en in 't werk gestelt, op dat daeruijt voortkoome een ordentelijk vervolg van saeken, ten dienst van D'E Comp: in deese Landen.

Het geheele werk den omslag en oogmerk van D'E Comp: over de landen van de Caeb de Goede Hoop zal men bevinden te bestaen, in de verseekerde besitting van den Eijgendom en het Meestersehap over deselve, mitsgrs: het nutte en Voordeel, 't welk men in deselve landen vind, ofte te gemoed siet, daer in gevonden te konnen werden, ten Eijnde daar meede goed te maeken, de lasten die de E Comp: draegen moet, in het bestellen der Middelen, Noodwendig om door ontsag van fortificatie en guarnisoens haere besitting te beschermen en bewaeren, teegen openbaere vijanden, en alle de geene die haer dese landen geweldelijk souden willen Afneemen ofte haer geruste possessie Turbeeren en verhinderen.

Om den Eijgendom deeser landen te verseekeren, heeft D'E Comp: goet gevonden, alhier een fort met zijn bezettinge te doen maken en aenhouden, 't welk naderhand bevonden zijnde al te klijn aengelegt voor den omslag die dagelijkx grooter wierd; Geresolveert is een gantseh Nieuw Casteel te doen bouwen ter plaetse daar het teegenwoordig legt, zijnde door een bloedigen Arbeijd en ongelofelijken ijver in korten Tijd gebragt, dat sig een ijder moet verwonderen, hoe het selve in diervoegen en van sodaenige stoffe, so haest

heeft konnen voltrokken worden, dat bij aldien daerin was gecontinueert ongetwijffelt niets, tot desselvs perfectie vereijschende soude ontbreken veroorsaekt, also wel men alhier de hulpe van de passeerende scheepen niet meer en heeft gehad, en het eijge volk niet alleen te swak in getal, maer ook tot andere nodig werk heeft moeten gebruijkt werden, so meede dat men alhier het gemelde Casteel heeft beginnen aentesien, als qualijk gelegt misbouwt en onmoogelijk om na het project 't selve te doen hebben de behoorlijke defensie, gevolgelijk als onnut den arbeijd geconsidereert, die men daer aen moest besteeden, te weege brengende men niet alleen daer van af heeft gesien, maer overgegaen is tot andere gedagten en voorstellen, om welk uijt te voeren en in 't werk te stellen, meerder moeijten kosten en arbeijd onvermeijdelijk soude hebben moeten gedaen worden, als het selve na de Eerste Intentie te vervolgen.

Daer is dan vastgestelt, het Casteel niet en was gelegt op een behoorlijke plaets, maer op een seer quaede situatie het welk ook in der daed sodaenig bij een ijder moet werden g' oordeelt; dog alhier behoord in overleg te koomen, of men het selve beeter sou hebben konnen plaetsen, vast staende het selve in de Tafel Valleije tussen den Leeuwen en Windberg nootsaekelijk was, also wel om de Bhaij, het water als het vrugtbaere land, tussen beijde bergen geleegen te Commandeeren 't welk niet moogelijk was indien met het op het vlakke brache sand en veld, omtrent de Soute rivier had willen begrijpen, invoegen d' Incomoditeijt meerder moet werden toegesc: aen de Natuur van het Land en de plaets deer het onvermeijdelijk leggen most aen het quaed oordeel en Verkiesing van de geene, die het sodaenig hebben g' ordonneert te maken, want om sulx den Commandeur te doen sien en begrijpen heb ik sijn E. Expres rondom op het veld aengeweesen, dat er geen plaets in de geheele Tafel Valeije te vinden is daer men dit Casteel soude willen leggen, alwaer het niet van den Een of den anderen berg werd gecommandeert, zijnde het tegenwoordige van het oude fort maer 72 roeden meerder na de Windberg geleegen, 't welk ten aensien van een Canon Schoot wijnig kan verschillen, want het oude Fort, ja selfs het Nieuwe Casteel lag en legt nog alte nae aende Sanduijne ende de voet van de bil of staert van den Leeuwenberg en soude Noodsaekelijk vereijscht hebben, seer hoog opgetrokke te moeten weesen, om bevrijd te zijn, alleen kan men seggen dat men in de grondlegging van het Casteel had behooren staet te maken, dat de groote hoogte die hebben moet, geen oorsaek behoorde te geeven aen desselvs swakheijt, want de cordijnen seer kort sijnde, wierd door de hoogte van

de punten benoomen, de strijking uit de Flanken langs de faeen en bij gevolg een misslag in het maeksel der Fortificatie selver, in aenmerking van de konst.

Door deese situatie is het dat niet teegenstaende de groote hoogte der Cordijnen en bolwerken na de Windberg geleegen, egter het pleijn van het Casteel, mitsgrs: de geheele halve zijde voor gemelden berg binnen Canon Schoot bloot en ontdeekt blijft, en bij gevolg geen mensch sig aldaer soude konnen bergen, nog op die punt buijren eenige defensie doen, ingevalle een vijand die avantagie quam te gebruijken geheel niet goed zijnde sodaenigen openbaeren defeet, aen het guarnisoen voor oogen staet.

Het Tweede gebrek aen het Casteel is gemeent te weesen de onmoogelijkheijd, van daer rondom te brengen een graght van de behoorlijke diepte veel minder om het water te konnen houden, Eerstelijk om dat de fondamenten op welsand geleijd, de aerde die nog boven de Water leijst aen de land zijde eenige voeten hoog gevonden wierd, niet soude mogen geroert veel minder afgevoert worden, sonder de fondamenten te doen uijtspatten veel minder veel dieper te derven of konnen graven, om dat men door het opdringend en drijvend welsand daer in werd verhindert, mitsgrs: dat de steene beeren van weder zijde der Zeepunten geleijt, geen water soude kunnen stutten nog ophouden, als te na bij aen de Zee zijnde, door de Sandgrond geduurig soude moeten aftrekken bijgevolge dit Casteel, als op het vlakke veld, soude moeten blijven leggen, sonder Eijgentlijk nog drooge nog water gragt om dat d' Eene onmoogelijk en d' andere daer toe niet aengelegt is,—In dat gevoelen is men gekoomen, dat gravende een kuijl van 8 à 10 voeten diameter ter plaetse daer men de graght uijt gedolven heeft, en even 2 à 3 voeten door de roode Cleij aerde, aldaer ontmoet heeft, seer fijn welsand, het welk gemengt met het water dat van het hoogerland geduurig na de laegte sakkende nergens doorgank vind, ook in gemelde fijn sand sodaenig is vermengt en verward, 't selve den aftrek is verhindert, en als opgeslooten is geweest, en in de opening van alle kanten moet toesakken, gevolgelijk die sulx sien doet gelooven het onmoogelijk is, aldaer ter plaetse de graght te verdiepen sonder de muuren, die op die grond soude gebouwt weesen, in gevaer van in te storten te brengen.

So men nu deese gebreeken konde verbeeteren ongetwijfelt d' E Comp: soude door het bouwen van dit Casteel verkreegen sien die verseekering die hij haer heeft voorgestelt, wat nu belangt de quade situatie, waer door het Casteel van de Naesten bergh wert onvrij

gemaakt, daer tegen kan men gebruijken een afsnijding van de guardijn ofte de teegenwoordige wooning van de Commandeur tot in de teegen overstaende punt genaemt Catzenelleboge, snijdende het plijn in Twee evengelijke deelen, gebruijkende deese afsnijding tot Coorn pakhuijsen en wooningen voor familien van 's Comps: dienaeren die nu door gebrek van deselve buijten moeten Logeeren, geheel tegen het gebruijk, 't zij dan met dat gebouw voor 's Commandeurs wooninge, en het teegenwoordige voor logementen, dan wel pakhuijsen wilde schikken en bequaem maken: en gemerkt onse heeren Meesters bij haer Ed. Agtbr. Missive dato 24 Junij 1684, UEd hebbende gelieven te verloven een pakhuijs te maken, het welk hoe langer hoe Noodsaekelijker werd, mogen UEd: vrijelijk beginnen de vereijschte Materialen bij een te versamelen, so sulks maer den Tijd en goede geleegentheijd gedoogen wil, daer toe seer veel zal helpen en te passe koomen Een groote quantitijt goed hout en planken van 'S Comp: Wooning in 't oude fort gestaen hebbende met welk aftebreeken, sonder uijtstel een begin gemaekt zijnde, moet werden gecontinueert, en dewijle met deese afsnijding het plijn en de punt buuren volkoomen werd bedekt, so moet werden sorge gedraegen, hier omtrent meer het oogmerk is de sterkte van het Casteel ende het gerief van 'S Comps: Ommeslag dan particuliere sinlijkheijd en cieraed, staet maekende de Muur die na het gebergte gekeert sal staen, moet weesen niet minder dan ses voeten dik, van klip steenen, wel met goede kalk aengemetselt, mitsgrs: so hoog opgetrokken als de bovenlijst van 'S Commandeurs presente wooning, om daer door d' ontdekking van den begankelijken voet van den Windberg weg te neemen, en dewijl des niet tegenstaende, nog eenige deelen der bolwerken bloot blijven, kan men met de gordijnen aen de flanken door een Muur van 3 voeten aftesluijten volkoomentlijk sulx voor koomen ende beletten, vast stellende, dat dewijle de Situatie van de plaetse sodaenig is, men ook moet letten, d' eene plaetse door d' andere moet werden gedekt, en dat de gordijn en bolwerken langs de Zee altijd veel lager moeten blijven dan de andere, daer in volgende de opgaende grond en geen Water pas, want so alles geleijkelijk rijst, ook altijd die ontdekking sal gesien worden, als maer de laegste deelen van het Casteel hoog genoeg blijven ten aensien van haer Eijgen defensie, waer toe 16 voeten boven de waterleijst ofte de gemeene grond, behalven de borstweering genoeg bestaan mag, gelijk sulx alles den Commandeur is aengeweesen.

Het Tweede gebrek wegens d' onmogelijkheijd van een Water

graft, is den E Commandeur en een ijder aengeweesen, daeromtrent seer qualijk is g' oordeelt, neemende tot Fondament het welsand, want als men wel had willen letten op de grond van de gragt so verre deselve reets gegraven was, en dat het hoogste van het laegste niet minder dan 10 à 11 voeten versehilde, so leerde immers de Natuurlijke reeden, bij aldien een opening wierd gemaekt het water van de hoogte na de laegte soude hebben moeten lopen 't welk aldaer door seer fijn sand en ijserklij werd opgehouden en beslooten, dat gravende een kuijl, het Water niet van onderen op, maar van alle zijden toesehiet, en sig in den kuijl vergaederde, Dat fijne sandt, so met het water verward, ook met het selve moet afsakken, gelijk al mede is aengeweesen, dat in sodaenigen kuijl een bodemloos vat gestelt zijnde, en maer omtrent een voet diepte in het sand ingedrukt het selve wierde leedig gemaekt, also wel van sand als van Water blijvende alsoo staen, sonder met Water te vullen meer dan 24 uuren niet tegenstaende het gemelde vat in den kuijl tot boven aen de kimmen met water omzingelt was, een onwederspreekelijk bewijs 't selve sand en water niet uijt de wel van onderen opwaerts, maar van hoger land en den voet van den Tafelberg door 'd aerde na de laegte afsakken moet 't welk te weege brengt gemelde fijne sandgrond tot rust en vastighijt komen sal, so haest men het Water diverteert ende aftapt, om welk aen een ijder te doen sien een smalle gragt aen de hoogste grond g' opent is, door dewelke het Water 't welk van den bergh na 't Casteel toequam, niet alleen gedwongen is, na de Zee te loopen, maer ook sal veroorsaken den grond tussen gemelde gegrave opening en het Casteel geleegen, van al het beslooten water zal werden ontlast, opdroogen en handelbaer zijn gelijk bereeds is ondervonden dat in den beginne het sand so vloeijbaer en als breij zijnde, niet en konde leijden het gewigt van een Menseh, sonder te buijgen, op een Wonderlijke wijze, even gelijk drijvend veenland, naderhand so vast en hard is geworden als een plank: So nu sulks heeft konnen geschieden in een tijd van grooten Regen, en dat alomme het aerdrijk selfs den voet van het gebergte blank van Water staet hoe veel te meer sal het gebeuren in den drogen tijd, gevolgelijk geen onmoogelijkheijd, om alle aerde rondom het Casteel tot de hoogte van de Zee aftevoeren, ja selfs veel dieper, en also een water gragt hebben tot derselver noodwendige sterkte sonder daerin door het gepretendeert welsand belet te worden.

Wat nu belangt de gragt selver, daer is g' oordeelt men d' aerde die boven 't fondament ofte waterlijst aen de hooge land zijde lag, niet

soude derven weg neemen, om dat de fondamenten op het Welsand leggende soude uijtspatten, welke swaerigheid door boven verhaelde reden en Experiment weg genoomen sijnde, het daer op soude aenkoomen de fondamenten in der daed op welsand soude staen, 't welk van de bolwerken Oranje Nassau en Catzenelleboge, mitsgrs: haere gordijnen het Contrarie werd geposeert door luijden present geweest zijnde toen die wierden gelegt, en dat se souden staen op goede vaste harde grond, wat nu belangt Leerdam die so goeden fondament niet soude hebben, kan men met wijnig moeijte onderstoppen, gelijk voormaels door onse Heeren en Meesters bij haer E. Hoog Achtb: missive gedateert . . . . . wel uijtdrukkelijk is g' ordonneert seeker sijnde het bolwerk buuren so diep legt, men d' aerde tot op 7 à 8 voet onder de waterlijst heeft konnen uijtgraven, bijgevolge geen beletsel oorsaek kan geeven, de gragt over syn geheel Lichaem so laeg en nog laeger te maken, als present het bolwerk Buuren gegraven is.

Wat nu belangt om het water in de gragt te breng 't zij men d' aerde tot dien Eijnde tot onder de Zee uijtdelft, of van het hooge land in laet, is den E. Commandeur al meede aengewees-en, hoe gemakkelijk sulx kan geschieden, want de beeren van de Zeekant geprojecteert, zijn daer volkoomen bequaem toe, als men deselve behoorlijk daer toe aenlegt.

Maer gemerkt de overkant van de gragt seer hoog land sijnde, ook seer diep en stijl sal staen; mitsgrs: de 3 bolwerken om gemelte hoog land, en den voet van de bergen, seer hoog boven de waterlijst tot op 32 voeten sijn opgehaelt, so sal onvermeijdelijk wesen daer rondom een barm getrokken en geleijd werd, van welken barm de Fondamenten so diep van Clipsteenen konnen gelegt worden, als men selfs wil, om daer buijten de water gragt te maken, laetende den grond tot aen de waterlijst van de bolwerken ongeroert leggen, en bijgevolg werden de fondamenten niet bloot gemaekt, zijnde de meening de borstweering en de banquetten van sooden op behoorlijke dikte en hoogten te voltrekken, waer toe alhier seer goede stoffe gevonden word, en waermede weggenoomen is het vooroordeel also wel ten aansien van de quaede situatie als de defecten, die onverbeeterlijk g' agt sijn geweest;

Aengesien alhier veel werk nog gedaen moet werden, waer toe wijnig Menschen wijnig werk kunnen bevorderen, ook het eene om het andere veeltijds moet blijven leggen so is voornaementlijk een van de verEijschte qualitijten van den Commandeur wel te weeten en behoorlijk te onderscheijden, welke van deselve het Noodigste

voor den dienst van d' E. Comp: behoorde voorte gaen, want so men bevond, daer omtrent niet was waer genoomen, het geene behoorlijk was geweest, eerst en vooral gedaen te moeten weesen, het soude beswaerlijk te verantwoorden zijn, want laetende de Fortificatie met veel defeete leggen, in een tijd men andere werken aenvangt, sulks wat niet alleen qualijk gedaen, maar ook strafbaer, aengesien alles wat de E. Comp: te present besit, en voor het toekomende te gemoet siet, door het Casteel en desselv's sterkte, moet bewaerd ende verseekert weesen, niet alleen is sulx te verstaen tot de perfectie van het Casteel, voor so veel desselvs volbouwing betreft, maer ook over alles wat tot voordeel of schade daer aen soude moogen werden veroorsaekt, en toe gedaen, aengesien men niet billijk soude mogen klagen over de quaede situatie aen d' eene zijde en aen d' andere een goede situatie quaed te doen werden, door versuijm en nalaet van behoorlijke sorge, gelijk sodaenig moet g' agt worden, dat d' oude waterloop verleijd zijnde, over het vlakke veld, een gragt ter lengte van omtrent 180 Roeden, van veel roeden wijt, en 10, 20, à 30 voeten diep uijtgespoelt is, ja sodaenig tegenwoordig digt onder het Casteel een vijand sig met veel duijsend Mannen soude moogen verbergen, sonder van eenig gedeelte desselvs te konnen werden verhindert; om nu dit groot gebrek, 't welk voor d' E. Comp: onmoogelijk soude weesen door Mensehen handen te laeten toedempen, maer als een Mes om de fortifieatie de keel aftesteeken, altijd soude moeten blijven leggen, wederom te verbeeteren, so is aengeweesen, men dat selfde water daer toe niet alleen kan gebruijken, maar ook de meeste aerde van den bodem van de gragt te doen wegspoelen, gelijk also wel van het eene als het andere de proef genoomen is, want een hegten dam gelegt aen den voet van den Tafelberg, en het water, 't welk door verscheijde spruijten afdaelt over het Land door een dam van maer wijnig sooden tot in de gragt geleijt, sal in eenen dag so veel Sand en Cleij in Zee Jaegen, als men met 2 à 300 Menschen in veele dagen bequaem soude zijn uijt te dragen, gelijk een ijder gesien heeft, sonder eenige kosten, als het eenmael in goede ordre gebragt is; dat selfde water sal mogen werden gebruijkt, de schadelijke uijtgespoelde spelonken weder te vullen, wanneer bereeden een dam gelegt, met een koker van planken voorsien, men het selve door de hooge Zand en klij grond na die diepte afleijd, wanneer gebeurd dat in wijnig uuren groote hoogtens door den fellen loop werden meede gesleept, welk sand en modder voor gemelde dam nedersinkende aldaer de diepte ter hoogte van den dam in korten vult, en het klaere overige water.

door den koker sig selven lost, 't welk als het na mate van den opklimmende grond vervat word, eijndelijk gemelde dieptens doorgaens sal vullen, en sulx in een tijd met het water in de gragt somtijds of niet gebruijken kan, of wil, staende Tegenwoordig in onse magt, door het openen of sluijten van die sluijt 't zelve te brengen daer het Nut en dienst doen kan, en dewijle UEd: bekent is, en deese dagen met oogen gesien hebben wat geweld het water doet, so sal groote sorge moeten gedraegen worden, het ons te nutte en niet tot sehade zij, gelijk het seer ligt kan gesehieden, als men daar omtrent agteloos of onverstandig te werk gaet.

Door dat middel sal na het voltrekken van de gragt het selfde water, en het geene men daer nog meer kan bijvoegen, ja al wat sig van de Steen Tafel en Leeuwenberg tot in de Zee loost, in de gragt van het Casteel konnen werden vergadert, tot op een behoorlijke pijl gehouden, en het overige onder den dwang van het Casteel door den beer in Zee gelaeten en tot gerief van de scheepen te laeten dienen wat hier van de sehade die het water doet gesprooken is, moet ook werden verstaen van plantagie en bouwerije van de huijsen der vrijburgers, die haer wooninge al te na bij het Casteel toegelaten is geweest te Timmeren, waer toe nooijt ijmand gequalifieeert is geweest, derhalven werd den Commandeur Expresselijk verbooden, geen gronden in de Tafel baij na deesen meer aen ijmand te geven, en geen erven tot huijsen, dan van de regte Rije lopende, met de buijten zijde van 's Comps: Tuijn gelijk opwaerts na den steert van den Leeuwenberg alwaer tegenwoordig een begin is gemaekt, so dat tussen deselve ofte den goot van het water voor de scheepen en het Casteel geen Wooninge nog timmeragie mag gedoogt worden, ende de geen die daar tegenwoordig staen, doen afbreeken en versetten, evenwel met het meeste gemak en Comoditeijt voor de eijgenaers die haer met reedenen moogen beklagen men haer in den beginne niet en heeft gewaersehouwt aldaer ter plaetse niet te Timmeren nog te planten, om alsoo haer sehade te voorkoomen, so men deselve in Stellenbosch andere Landerijen aenwees, en aenraede liever aldaer haer met de bouwerije te erneeren, dan alhier met Tapperije, 't soude voor haer en de E. Comp: beeter weesen, in allen gevallen moet men haer weeder andere bequaeme erven, om huijsen te moogen bouwen aenwijsen, en daer toe de behulpsaeme hand bieden.

So men dan d' Ingeseetenen so veel ongemak ten aenzien van het veranderen haerer wooninge aendoen moet, om de sterkte van 't Casteel daer door te favoriseeren, so moete voor al van 's Comp:

Weegen geen schadelijke gebouwen ondernoomen werden, en onder sodaenige mag ook wel gestelt sijn, het presente quartier van de slaven, 't welk in sijn selven wel een goed bequaeme wooning is, dog staet al te na bij het Casteel, want sijnde vierkant met hooge Muuren Rondom opgehaelt, soude een vijand verstrekken voor een seer gereet logement, daerom soude het goed zijn, bij aldien men het selve aen een anderen oort bij geleegentheijd konde verplaetsen, ten waer men speculatie magt hebben 't selve t' eeniger tijd te doen dienen voor een reduijt, alwaer haer de burgerij in de Tafel valeije woonagtig bij voorval soude konnen ophouden, en daer meede al langen tijd een vijand afhouden en beletten het Casteel aen dien hoek te benouwen, tot welken eijnde het selve met wijnige Costen seer bequaem ja heel sterk te maken was, en van groote nuttigheijd weesen, so gemelde burgerij haer selven wilde verbinden dat te bewaeren, en kloekelijk defendeeren, zijnde altijd een weg tot het Casteel voor haer open ook haere huijsen ende het strand langs de baij daer door seer versterkt. Want een vijand uijt der Zee koomende met voorneemen het Casteel te attaqueeren, sal Noodsaekelijk aen geene zijde van de Soute Rivier moeten landen, en tussen den windberg en 't Casteel de beleegering aenvangen, in welken geval gemelde vastigheijd seer soude incomodeeren haer eireumvalatie te voltrekken, en dan nog so veel te meer als men met een regte Linie 't selve tot aen de gragt op de hoek van het bolwerk Leerdam van zooden gemaekt vast hegten, want hebbende een vijand daer meede langen tijd opgehouden, en eijndelijk g' abbandonneert werdende, kan sulx het Casteel geen hinder doen.

Men moet dan de Caeb de Goede Hoop eonsidereeren als een frontier, en het Casteel als een plaets dewelke daegelijx in het gevaer van een vijand staende, van niemand dan van sijn eijge hulpe en sterkte afhangt; want schoon onsen staet, met alle vorsten en staeten in vreede leeft, moogen wij daer op niet al te gerust nog sorgeloos sijn, dewijl wij alhier niet konnen weeten wat in Europa omgaet, ende de koningen, vrinden en bondgenooten van den staet niet gewent zijn, ons van haer voorneemen te waersehouwen, maer met den slag doen gevoelen het misnoegen en jaloesij die zij hebben opgevat, het welk hoe grooter hoop, en verwagting, wij selver van deese plaets moogen hebben, hoe wij ook met eenen moeten denken onse vijanden en geveijnsde vrinden haer te meer sullen aengeleegen laeten, het ooge daer op te slaen, so en kan daer niet anders uijt volgen, als of voorsigtiger luijden, sullen wij alles in die orde en staet brengen en houden als het behoorde te weesen, in geval ons so

onverwagt een vijand op den hals quam, op dat wij bequaem mogten sijn, niet alleen het Casteel te defendeeren, maer daer binnen te moogen bestaen, ende konnen leeven, tot welken eijnde altijd ten minsten voor een jaer provisie, ammonitie en wat men in een beleegering behoeft, in voorraed zij, al het welk den E. Commandeur bij deesen in grooten ernst werd gerecommandeert, en aenbevoolen verstaende onder de Noodsaekelijke provisien meede te behooren het brandhout, 't welk teegenwoordig daegelijks verre uijt het land moet werden afgehalt, sonder voor meer als voor eenen dag versien te weesen, ook kan den voorraed van het selve dienen, om bij haest aen S Comp: scheepen te verstrekken, ende het Nieuwe al weder opgeleijd, want het soude niet te begrijpen sijn men alhier in een Jaer 801 Wagens of vragten brandhout aen 'S Comps: scheepen heeft konnen leeveren en het Casteel daer van ontbloot laeten, de plaets om het behoorlijk te bergen, sal binnen nog buijten het selve niet gebreeken, gelijk aengeweesen is; De verseekering bestaat dan in de sterkte van het Casteel, 't welke men onwinbaer maken moet voor een vijand, die met scheepen uijt der Zee, en een lange verre rijze soude willen overkoomen, 't welk vast gesteld zijnde d' E. Comp: verkrijgen sal, en het oogmerk voormael over deese plaets begreepen namentlijk een verversch plaetse voor haer Ed: Hoog Agtb: scheepen, gaende en koomende Na. en uijt Indien, mitsgrs: bij tijde en wijle uijt het land selver te vinden het middel waer meede niet alleen soude moogen werden goed gemaakt d' onkosten, die haer Ed: Hoog Agtb: so tot het bouwen van het Casteel als anders hebben moeten draegen, maer ook het noodige guarnisoen tot defensie deeser Landen buijten haer Ed: lasten te konnen onderhouden, en eijndelijk te gemoed sien een billijke winst voor de vrugt van haeren arbeijt.

Wat nu de vervarssing aen 'S Comps: scheepen belangt, daeromtrent heeft de goede ordre en sorge doen blijken het voordeel en gerief d' E. Comp: Bereeds van deese plaets gevoelt, en waerin Noodwendig moet werden voort gegaen, sorg draegende, daer omtrent geen verval in gebruijk raekt, dat teegen het oogmerk strijd, te weeten men aen de scheepen geen andere verstrekkinge doe, dan die noodig zij, also wel om de provisien van spek en vleesch ten aensien van deselve te spaeren, mitsgrs: door de verversing het volk te verquikken, maer ook haer geen langer tijd op te houden, nog gedoogen de scheepen alhier langer verblijven dan over den dienst van d' E. Comp: nodig is, gelijk derweegen voormael seer goede Instructie en reglementen gemaekt zijn, die in deesen g' Insereert, als nog g' ordonneert werden te agter volgen.

Het schoon en klaer soet water, 't welk een van de aldernoodsaekelijkste saeken voor de scheepen ende voornaemste reden deese plaetse beslagen is, en waeraan vast is het leeven en gesondheid van 't volk, moet ook gehouden werden voor dat geenen waer over goede sorge, en een wakend oog vereijscht, om het van alle vuijl en onreijnigheijd te bewaeren, niet toelatende het selve door 't wassen van Lijwaet Zeep &c : werde bedorven, om welk voor te koomen so veel onkosten tot het maken van een waterbak en good sijn aengewend ende te kosten gelegt, egter niet en is verkreegen, 't zij door vervolg van tijd, en opperhoofden die goede beginselen niet en sijn vervolgt, of dat men d' ordres bij placeaeten publiequelijk daer teegen gestelt, niet en heeft in 't gebruijk gebragt, en d' overtreeders behoorlijk gestraft ; 't is altijd seeker de scheepen haer water bij Nagt meest moeten haelen, om dat bij dag 't selve onklaer en vuijl is, so meede dat het door 'S Comps : tuijn loopende, en daer somwijlen door klijne dwars dammen van aerde werd gekeert, al meede een troubel slibberig vuijl en modder ontvangt, en met sig sleept, so meede word alhier in 't gemeen g' oordeelt dat 't water 't welk van de Leeuwenberg Nederdaelt niet en soude weesen seer gesond en gemerkt 't selve neevens dat van de Tafelberg te saem vergaedert in de gemeene watergood, so is den E. Commandeur aengeweesen, dat het alderbeste water onvermengt door een bijsonderen weg van boven af over een gesteenden bodem, of door van aerde gebakkene pijpen tot in de watergoot seer ligt kan gebragt, en ook so haest moogelijk moet in 't werk gestelt worden, sonder onder weegen te konnen vervuijlen, blijvende boven dien nog water genoeg voor den Nieuwen koorn moolen, den Tuijn, ende burgerije door welkers meeste huijsen 't selve zijn aflossinge houden kan, de mesnage so hoogelijk gereecommandeert, en noodig, heeft meede plaets omtrent d' onkosten van 'S Comps : Scheepen, ende en sal den Commandeur na deesen geen officieren derselver familics, met de Scheepen uijt 't Vaderland, ofte uijt India herwaerts overkomende aen land, en t' zijnen huijsen tot lasten d' E. Comp : gehouden weesen te onderhouden ofte logeeren, als alleen die Heeren raeden van India zijn of hebben geweest, en in haer E. qualiteijten uijt ofte t' huijs varen, 't zij deselve sijn Commissaris of niet, so meede een Commissaris geen raed van India zijnde, van gelijken den Commandeur van de retourvloot.

Alle andere buijten deese gequalificeerde dienaeren van d' E. Comp : bestelt d' E. Comp : aen de Scheepen daer sij beseheijden zijn, in de Cajuijt haer behoorlijk Tractament, en willende voor

haer eijgen gemak en vermaek aen land verblijven, 't is ook redelijk sulx sij tot haer eijgen kosten doen.

D' onkosten nu die een Commandeur aen desselvs Tafel sal doen, van d' aenkoomende officieren op haer verscheijning en vertrek ter Maeltijd te noodigen sijn beleeftheeden, die d' E. Comp: haer dienaeren wel wil bewijsen, en den last daer van draegen, derhalven werd bij deesen g' ordonneert, de nieuw gevonden reekening van passeerende heeren en vrinden to rojeeren als suspect en aenleijdinge tot Morsserije. Maer in plaetse van deselve des Commandeurs Menage een reekg: werden gegeeven, waer op alles gebragt wat den selven tot sijn Tafel uijt 'S Comp: Magazijn sal Consumeeren, op dat altijd mag blijken, of daer omtrent eenig Exces is begaen, en men niet behoeft veel posten, die anders in het Journael onder d' onkosten gemengt zijn, bij een te trekken.

In plaets van voorgem: Nieuwe reekg: sal geformeert worden een andere met de Naem van Commissaris ende Commandeur van de Retour vloot, met Expressie in het Journael van desselvs Naem, waer op zal gebragt werden alles wat zijn E. aenweesen alhier aen Land weegen d' E. Comp: verteert is, buijten d' onkost reekening van desselvs Schip en bij sijn E. onderteekent, gelijk nu bij mijn aenweesen is begonnen, op dat deselve en d' E. Comp: mag blijken wat onkosten sij alhier hebben gemaekt, en voorkoomen dat men op den Naem van den een niet en stelt, 't geen een ander behoort te veranderen recommanderende alomme een suijnige huijs houdinge, gelijk niet anders hebben konnen sien of sulx werd bij den E. Commandeur nagekoomen.

De middelen die d' E. Comp: heeft b' oogt om haer gedraegen lasten weder in te moogen krijgen, sijn de vrugten des lands, 't zij van haeren eijgen arbeijd ofte de geregtigheeden over die van de vrije Ingeseetenen, die geenen van 'S Comps: eijgenen arbeijd, ofte door haer dienaeren verkreegen, werd bevonden reets so verre te sijn g' avanceert haer klijn en groot vee te bestaen in 964 ossen 151 koeijen 5056 moerschapen, 784 hamels 43 Rammen 76 Paerden 8 Muijlen en 764 so bokken geijten als rammen, waeromtrent d' ordre en sorge van den E. Commandeur bij deesen werd gelaudeert en gerecommandeert te continueeren sorge draegende over de aenteeling, deselve behoorlijk werde gade geslagen Mitsgrs: niet in andere handen vallen door ontrouw der opsienders, en gemerkt uijt dit vee sal moeten voort koomen de vrije verversing aen 'S Comps: volk en scheepen, met alles wat daer van bij tijden en wijlen kan te nutten koomen, so werd staet gemaekt, dat de Jaerlijkse

consumptie wat meer of min geschat werd op 3000 schapen, dat men na verloop van nog 2 à 3 Jaeren so veel vee van Eijgen aenteel, sal moogen magtig weesen met dat getal niet alleen sal moogen missen, maer nog boven dien aenwinne, blijvende dan de Schapen, ende de ruijling van de Naturellen van 't Land geheel onnoodig voor d' E. Comp: 't zij deselve aen de burgerij werd overgelaeten of eenig ander voordeel daer meede uijtgevonden.

Het Tweede deel van de vrugten waer bij komende die van de boomen, geeft al meede een groot soulaes aen sieke en veroudert volk op de lange rijsen, maer boven al de vrugt van den akker alwaer teegenwoordig meer dan 370 Morgen onder de ploeg gebragt, 173 Mudde Tarw in de gront geworpen, benevens 80 Mudde haver en garst, van Gods seegen mag verwagt werden niet minder dan 2500 Mudden korn, waermede niet alleen het guarnisoen kan werden gespijst, mitsgrs: de slaven onderhouden, maer van den overvloet ook na India gesonden, boven het geene men van de burgerij nog sal inkrijgen, waer omtrent den E. Commandeur alles aenwent, wat men soude moogen wensehen en men niet Twijffelt of sal daer in voortvaeren.

Het derde is dan van den wijngaerd alwaer teegenwoordig, so in de Tafel valeij als het Ronde bosje, meer dan 12 Morgen met wijnstokken sijn beset, en dewijle men staet maekt, dat van een morgen wijngaert bij ordinair gewas af komt 12 à 16 leggers wijn dat een akker in 3 Jaer vrugtbaer is, so kan men reekenen buiten ongeluk na 4 Jaeren 144 leggers wijn voor 'd E. Comp: sullen inkoomen, sijnde het Climaet ende Natuur deeser landen tot de Wijngaerd so bequaem en vrugtbaer als eenig land soude moogen zijn, derhalven met heel wijnig moeijte en kosten, selver dat getal morgen wijngaerd, in korten tijd met 3 à 4 mael so veel te meer sal weesen te vergrooten, alhoewel men teegenwoordig daer wel bij mag laten blijven, tot eens Eijndelijk vast werde gesteld, wat d' E Comp: dierweegen sal gelieven te resolveeren.

Ende dewijle het werk van de aenteeling van het vee, boom en aerdvrugten, plantagie den akker, en wijn bouw, van 'd E Comp: moet dienen tot voorbeeld, aenmoediging en lesse voor de burgers en bouwlieden, om bij navolging tot perfectie te komen, sullen UEd: bij Twee Expresse gecommitteerde in den wijn Tijd van 'S Comp: Wijngaerd van een der handen stok sijn, doen Tweederhande sorteeringe van sap, te weeten de Eerste alleen, van het geene de druijff in de Cuijp getreeden zijnde zal willen uijtgeve, en de Tweede soort van 't geene door de pars werd uijt geparst, want ongetwijffelt

de schraelheijt die gesegd werd in de Caebse wijn te resideeren, is niet de onrijpheijd van de druijff die in sig selfs seer soet en aengenaem is, maar het suur sap van de schellen derselve 't welk op deese wijze tot een proeve eens ondersogt en met opmerking gehandelt zijnde, te passe soude konnen koomen, om deese wijnen over al niet alleen aengenaem te doen agten maer ook den prijs omtrent de wijngardeniers, daer na te reguleeren, en een onderscheijd van deugt makende het goede met het quade niet te bederven, mitsgrs: door onkunde de hoop, die men van dit groote werk hebben kan, in de Eerste beginselen niet om ver te stooten: Want daer mag wel werden gelooft, dat bij aldien den wijnteel wel en behoorlijk werd bestiert, deselve sal werden in tijd en wijlen voor d' E Comp: van een groot en profitabel concept.

Wat van de koele wijnen gesegt is, heeft meede relatie tot brandewijn, daer van bij mijn aenweesen een preuve heb doen neemen, en bij deesen wel Expresselijk aen de burgers te maken verbooden werd, maer voor d' E Comp: alleen moet blijven gereserveert; den asijn sal nog minder moeijten hebben om te maken en tot voordeel te gebruijken.

De landbouwerij so veel met 'S Comp: volk werd gedaen, sal bij vervolg van tijd nog al wesen te vergrooten, en wat belangt de plaetse bij d' onse Hottentots Holland genaemt, ik ben op mijn aenweesen aldaer verwondert geweest, een plaets van groote Naem na verloop van so veel Jaeren deselve onder d' E Comp: is beslaggen geweest, so wijnig met desselvs Naem overeen komt, en klaer blijkt, dat met de verpagting aen vrijluijden sodaenige dingen geen voordeel bij brenge want men niet alleen aen deselve so veel heeft gegeeven en so wijnig ontfangen men die luijden veel eer heeft gebenificeert dan van haer eenig genot getrokken, maer sulx moet somwijlen geschieden om een werk aen de gang te brengen, tot dat men wijser geworden ondervind waer in ons voordeel geleegen leijd, gelijk d' E Comp: teegenwoordig daer van ten goede het gevoelen heeft.

En dewijle UEd: is g' ordonneert, aldaer een schoon stuk land, meer inne waerts na het gebergte geleegen te beslaen, beschut na alle apparentie teegen de Z: Ooste wind, so moet werden sorge gedraegen, dat de wooninge, stallen en koorn schuuren die sullen noodig weesen gemakt werden, op de wijze den E Commandeur voorgestelt, namentlijk in vierkante ordre, ten eijnde de geheele ommeslag, als een kort begrijp bij een getrokken bequaem zij, het vee bij nagt volkoomentlijk voor het wilt gedierte sij beschermt, 't

welk seer ligt kan geschieden door muuren van steen, die daer digt bij in overvloed zijnde, met kleij opgeset, en rontom met een gragt omtrokken ; Want sodaenig de huijskens, kraelen en stallen teegenwoordig staen, is alles in confusie, en sal de schikking niet alleen weesen een gerustheijd voor het wild verscheurent gedierte, maar ook voor de Inlanders bij voorval van oorlog met deselve, 't welk wij niet en hoopen ; Sulx zal de vrije bouwluijden al meede aenwijsen hoedanig sij haere afgeleegene hofstede behooren te begrijpen en sterk te maken.

De Nieuwe post de Clapmuts genaemt, en alwaer voor de E Comp : een schoon stuk land, onder de ploeg gebragt, en bequaem is om nog veel te vergrooten, sal op de Eijge wijze gelijk van Hottentots Holland is gesegt moeten werden aengelegt, zijnde de Coorn schuur wel een goed gebouw, maer al te lang uijtgerekt, ook soude men in 't toekoomende de zijden van goede Steene Muuren bequaemelijk moogen maken, in plaetse van so veel houte stutten en gebinten, op welke Muuren het dak kan werden gelegt, en door dwarsbalken aen een gebonden, als wanneer niet alleen het gebouw voor de harde Winden te hegten, maer so veel hout soude wesen uijt gewonnen, aengesien dat wel de grootste moeijte en arbeijd in heeft, 't selve veel mijlen daer van daen derwaerts passe aen te voeren, en sodaenig swaer handwerk in geen grooten overvloet te vinden is, of soude weeder tot andere Nodige werken te kort koomen, daer ter Contrarie de klipsteenen digte bij, en met kleij gemetselt, maer van buijten met wat kalk behoeven aengestreeken te worden, aen welk werk selver banditen en slaven kunnen arbeijden, schoon die geen Metselaers zijn 't selve haer maer door ijmand hem des verstaende geweesen werdende.

De kuijlen alwaer door den E. Commandeur een post is beslagen om het Jonge vee aldaer bequamelijk een goede wijde te doen hebben is een goed en prijselijk werk, waerin moet werden gecontinueert dewijle daer door ondervonden is d' aenteel seer werd gevordert, en beeter onder het ooge blijft, zijnde een ordentelijke schikking, men aldaer niet dan Jonge ooijen, en veersen, op Hottentots Holland Rammen Moerschaepen en Suijgelingen, en op d' andere posten weder hamels en ossen aenhoud, want het vee vermeenigvuldigende, is het seer wijselijk en prijselijk gedaen 't selve in soorte maer ook in plaetse van den anderen te schijden en sal aldaer mede sorge moeten werden gedragen, dat de Leeuwen en Tijgers bij Nagt het vee in de kraelen opgeslooten niet en mogen beschadigen gelijk aldaer is geschied, en sulks door de verbastering den E Comman-

deur aengeweesen voorgekoomen kan werden, de posten dan ten eijnde voors: namentk:

Hottentots Holland voor paerden, rammen Moerschaepen en Zuijgelingen.

Clap Muts, Ossen en Bullen.

De Kuijlen, jonge Ooijen, Speen lammeren en veersen.

Aen de Tijgerberg, bommelshoek boeren boom, Moerschaepen, gelijk meede aen de Diepe Rivier, Hendrik Vissers hock hamels, Riet Valeij, gijten en bokken.

Alle te samen omme de bequaeme weijden seer verre van den anderen geleegen, en ook wel van nooden was, tot hulpe van den Commandeur een persoon die in het gemeen de opsigt over de baesen en opsienders van 't vee en veltposten behoorden te hebben niet alleen om alle Maenden op ider plaetse pertinent op te neemen en Examineeren de vermeerdering en vermindering van het gestorven en aengewonnen beestiael, maer ook te versorgen, dat het geene so wel van het een als het ander, het vee en den Landbouw rakende, op ordre van den Commandeur bij deesen g' authoriseert, ende ten dien eijnde ijmand uijt te soeken en g' ordonneert mits den selven zij een Nederlander, en van de Gereformeerde Religie, Nugteren, Trouw, ijverig ter penne en reekening, bequaem kennis hebbende van vee, bouwerije en plantagie, doende den selven op ijder post houden een Nette reekening om maendelijks aen den Administrateur opgebragt, in de Negotie boeken behoorlijk te konnen werden aengeweesen en verantwoord; ten Eijnde altijd blijke met alles heeft gedaen wat bedenkelijk was, alle nadagt van Fraude voor te komen op dat de Suppoosten vroom zijnde, ook door toesigt daerinne gehouden, en andere daer toe de geleegentheijd benoomen moogen werden want anders sijn wij ten deelen oorsaek als wij hen sonder verhindering quaet laeten doen, daer over deselve naderhand werden gestraft, in onse magt geweest sijnde, sulks te voorkoomen, door goede en welgestelde ordre, sodaenigen persoon uijtgevonden, mogen UEd: wel toe voegen een Maendelijx Tractament van *f*24 en vier realen kost gelt, Een 'S Comps: paerd, en slaef, met Twee Nederlanders tot hulpe en geselschap, met den Naem van Landdrost, die ook wegens d' E Comp: sal konnen sijn over het vlek Stellenbosch Schout en Officier.

Den selven sal ook konnen sorg draegen dat buijten op het land in de Schuuren geen meerder Coorn werde gelaeten, als tot eijgen saet, en somtijds tot gerief van d' Ingeseetenen van Stellenbos sal van nooden weesen, maer na het Casteel ten eersten werden afge-

bragt, en in de pakhuijsen opgeleijd en bewaerd, also wel om te voorkoomen, alle ongelukken van brand als om de securiteijt van 't guarnisoen, aengesien men bij een schielijken haest, het selve niet magtig soude weesen, aftebrengen ende gemerkt veel tijd, volk en moeijte daer aen vast is, het Coorn te dorsehen, so konnen UEd. eens onderstaen sulx door ossen te geschieden, waer meede veele Natien haer behelpen en grooten arbeijd uijtwint.

Aangaende 't geene d' E Comp: geniet en te hoopen heeft, van den arbeijd, bij haer Ed. Hoog Agtb. Dienaeren te werk gestelt, heeft den E Commandeur van der Stel door ijver en naerstighijd veel gedaen, en de saken met goeden schik gevordert, niet twijffelende of sal daer in volharden.

De plantagien van geboomten tot Timmerhout daermede schijnt het so wel niet voort te gaen want buijten 'S Comps: Tuijn in de Tafel Valleij vint men wijnig hout uijt Europa over gekomen, dan alleen bij het Rondebosjen, wijnig Eijkenboomen, egter siet men dat de Jonge schoten wel voort willen, so mede het Elsen hout, maer of de felle winden den verderen Wasdom niet en beletten als zij verplant werden is geloofelijk, evenwel moet men de hoop en moet niet verlooren geven, sig een wijnig voegende na de Natuure deeser Landen, die ons doen sien alhier geen geboomte werd voort gebragt, dan in de kloven van hoog gebergte, alwaar deselve van water bevogtigt van de winden bevrijd blijven, derhalven de somer droogte en harde stormen konnen uijtstaen; Voormaels heeft men het zaet in de kloven wel nedergeworpen, maer het schijnt op die wijze door den fellen waterloop in de regen Tijd werden weggespoelt, of onder den drop van de groote boomen verstikt te wesen, uijtgenomen wijnig Elseboomen ontrent het bosjen, digt bij den bos heuvel, om welken over al te sien, ik Expres heb gaen soeken; men soude kunnen een preuve neemen, van het Zaet op behoorlijke en verscheijde tijden op plaetsen daer wat opening en goede grond gevonden wierd met te saeijen, maer in de aerde te planten of pooten, en somwijlen doen ondersoeken, of het wilde opkoomen ten eijnde men het van ander onkruijt suijver ende eens aen t' groejen mogt krijgen, want men hoeft niet te Twijffelen, zijnde so verre gekoomen, tot deselve vrugten of zaet draegen, naderhand haer sullen voortsetten, maer daer toe sal ten aensien van het Eijkenhout nog veel tijd behoeven, waer in des niet tegenstaende geduurig moet werden voortgevaeren, en op alderhande wijze ondersogt ook de burgers daer toe werden aengemaent het begin omtrent de Clapmuts, van die plantagie bij den E. Commandeur aengevangen, sal al meede doen sien wat daer van te hopen sij.

Daer en is geen Elendiger land dan het geene door gebrek van hout onwoonbaer is, ook geen Noodsaekelijker gerief tot des Mensehen leven als het selve, over sulx moet de voornaemste sorge sijn, over de wijnige bosjen hier omtrent goede opsigt te doen houden, also wel ontrent 't geene tot Timmeren als tot branden bequaem is, daer toe eenige tijd geevende om weder te moogen aengroeijen, en gemerkt sulx niet uijt den wortel maer uijt het zaet moet voortkomen is het voor al Noodig dat men eenige oude Moerboomen bij vakken laet verblijven, om door deselve weder jonk hout aen te fokken, tot dien eijnde stellende niet alleen opsienders, ordre en aenwijsing, maer straffe tegens d' overtreeders, de wijze hier in het gemeene niet bijsonder gelegen is, en den Commandeur aengeweesen, groote stukken boseh sodaenig waeren vernielt, geen boom was overgelaeten, om weder aen te groeijen ; En wat belangt de bossehen van hooge boomen tot Timmerhout, daer het swaarste reets is weg gekapt, en tot den weder aengroeij moeten blijven leggen ; uijt sodaenige bossehen vermoogen geen latten nog sparren gehalt maer geheel in rust gelaeten worden, dewijle van een lat, een sparre, en van die een boom moet voortkoomen, want anders roeijt men deselve voor altijd uijt, waer omtrent een Exaete ordre sal dienen gestelt, op dat men niet alleen voor het teegenwoordige, maer ook voor het toekoomende kan weesen gedient en blijke wij al soo wel vcor de Nakoomelinge als voor ons selve te hebben sorge gedragen.

De slaven 'S Comp : lijfeijgenen geven al meede geen klijn voordeel door haeren arbeijt, en geen minder hoop voor het toekoomende maer men sal deese arme Mensehen met andere oogen moeten aensien, want het is 'S Comps : eijgen volk, geen huurlingen, die den dienst van haeren Heere niet en konnen verlaten als sij die moede zijn, maer verbonden niet alleen voor al haer leven, maer ook in die van haere kinderen en nakoomelingen, hoe wij haer beeter maken hoe sij bequaemer sullen weesen dienst te doen, haere Heeren en Meesters lief te hebben, en onse Natie getrouw te weesen, het zijn Heijdenen en vervreemt onkundig van den waeren God en wij Christenen, haere Liehaemen zijn in ons gewelt, ja bij na haer leeven ; so wij besorgt zijn om ordre te stellen over 't domme vee 't soude sehanden sijn, bij aldien wij de Mensehen lieten verwilderen, en slimmer laten als zij in haer vaderland waeren.

Onze Heeren en Meesters sijn ook voester Heeren van Christe Kerke welker deuren wij sluijten so wij nalaeten de Middelen te gebruijken die wij in handen hebben, en niet alles aenwenden om deese Luijden tot de kennisse van het Saligmaekende geloove te

brengen, want wat weeten wij wat God door sijn genaede over dit volk beslooten heeft, en wat sullen zij en alle Vreemde Natien ons ter schande seggen als wij haer in hoereereij en ontugtigheeden als de beesten in 't hondert, so wel onder Malkanderen laeten leeven sonder daerinne te voorsien, als selver met ons eijgen volk, UEd : sij dan op 't aller ernstigste aenbevoolen en gerecommandeert de nu gestelde ordre te doen agtervolgen, Namentk : het quartier daer deselve in woonen, en nu afgedeelt in drie voorname deelen, in het Eerste sullen te samen woonen en slapen alle de geene die onder Malkanderen een vrijwillige trouw op haer wijze hebben aengegaen, en ten overstaen van gecommitteerden malkanderen voor Man en Vrouw hebben verhcoren, aen de welke Expresselijk is gewaerschouwt, den anderen getrouw te zijn, onder drijgement van swaere straffe, so na deesen bevonden wierd, haer een van beijde te buijten had gegaen, gelijk ook verstaen werd, de klagende de hand te moogen geboden werden, ende de schuldige tot Exempel van andere gestraft met strenge geeseling in het quartier.

Het Tweede voor klijne Meijskens en jonge nog ongetrouwt zijnde, almeede met vermaening haer kuijs en Eerbaer te dragen onder gedrijgde straffe met dien verstande dat so sij hier na mogten gesint zijn met ijmant van haers gelijken te Trouwen, men haer daer toe sal geeven behoorlijk verlof, om op de gemaekte rolle van de getrouwde te werden over geschreeven 't welk ook sal dienen te geschieden ende sulke van die plaetsen in d' andere te doen verhuijsen.

Het Derde gedeelte voor de Knegtskens, jongelingen en ongetroude, meede met de selfde Conditie als van de Dogters, om op deese wijze de tugt onder dit volk te brengen en door de seeden den weg te bereijden tot het geloove, 't welk in de kinderen moet wesen van de grootste hoop, want dat zijn wasse klompen, bequaem te buijgen en te ontvangen sodaenige Indrukselen als men daer aen geeven wil ; tot dien eijnde is nu in dit selfde quartier opgeregt en ingevoert een School van alle kinderen beneeden de 12 Jaeren om daer onderweesen te worden, in gebeeden, Catechismus, en gronde van de religie so meede leeren leesen, ende de Nederduijtsche Tale prompt te leeren spreeken over welke gestelt zijn een Meester voor de Knegtkens en een Meesteresse voor de Meijskens, ende gemerkt men bevonden heeft, dat onder dat volk groote begeerte is om onderweesen te worden, ja dat uijt eijgene beweeging den eenen die voormaels wat geleert had, den anderen leerde, en dat de geene die boven de 12 jaeren waeren meede versogten in de religie onder-

regt te moogen werden, so is aen deselve toegestaen, en sullen haer gegeeven worden, Twee halve daegen of agtermiddagen, in de Week ten eijnde sij al meede mogten bequaemheijt hebben tot de religie en het Christen geloove te koomen, om waerin onsen ijver te toonen, sullen alle de Schoolkinderen des Sondags na de predicatie publicquelijk haer vraegen opseggen, en tot dien eijnde onder geleijde van haer Meesteren en Meesteresse in de Kerk verscheijnen, tot deselve so verre sullen weesen gebragt, men in haer quartier een Predicatie moogen doen, en dewijl den Eerw: Predicant Overnij groote Liefde en genegentheid omtrent deese saeke ter lere van Gods kerk betoont; so is sijn Eerw: versogt sijn sorge en opsigt over die Teere Jeugt nevens den Administrateur De Man en Capt: Cruse te willen neemen, en so wel haere als die geene die ouder van Jaeren sijn, na vermoogen in de gronden der Christelijke kennisse 't onderrigten, onder het getal van gemelde Slaven werden bevonden 32 Soonen, en 26 Dogters van Duijtse vaders geteelt, waer omtrent de E. Comp: geen gedachten kan hebben haer als Slaven in de dienstbaerhijt te houden, alhoewel groote reedenen van mitsnoegt te weesen, men daer teegen geen beeter sorge gedraegen heeft, also wel om de Moeders aen haers gelijke op haer manier te doen Trouwen mitsgrs: Onze Natie sulx so veel moogelijk te verhinderen, ofte deselve uijt te vinden om buijten lasten van 'd E Comp: sodaenige kinderen te onderhouden, tot welken eijnde als nu bij publicq placcaet verbooden is aen alle vrije Ingeseetenen van de Caeb mitsgrs: 'S Comp: dienaeren haer selven van de slavinnen te onthouden op pœne dat d' Eerste op slave randsoen een half Jaer aen de gemeene werken sal arbeiden, en d' andere verbeuren een Jaer gagie, en dat bij so verre van sodaenige vermenginge kinderen mogte koomen, de vaders sullen gehouden weesen, tot Jaerlijks onderhoud van sodaenig kint te betaelen hondert daelders, sonder dat deselve sullen mogen uijt het Land vertrekken, als bevoorens te hebben gestelt Suffisante Cautie tot sodaenige kinderen bequaem sijn, haer kost selver te konne winnen, en bij gebrek van dien de Vaders gehouden weesen voor gemelde kinderen met haeren arbeijd de kost te verdienen, op dat hier door een afschrik mooge gegeeven worden, ende de E Comp: niet ontrokken het middel om door Aenteeling die slave kinderen in het toekoomende dienst te ontvangen, aengesien deselve onder ons opgebragt en in de religie en Tale onderweesen, tot veel dingen sullen bequaem weesen, en metter Tijd geen andere van buiten behoeven gesogt en overgebragt te werden, dese gestelde ordre sullen UEd: na uijterste vermoogen doen agtervolgen, en so veel practi-

cabel is doen letten dat ter plaetse deselve tot den Landbouw als andere werken moeten werden gebruijkt, men Man en vrouw te samen laet, en dewijl gemelde kinderen, van Duijtsche Vaders, geen schuld hebben, aen het quaed doen van haer ouders, mitsgrs: d' Indisputable kinderen van onse Eijge Natie geen Slaven konne werden gemaekt, so sal men omtrent haer, die daer Teegenwoordig sijn, andere sorge moeten draegen, op dat deselve tot haer Jaeren gekoomen, bequaem mogten weesen, haer kost te soeken, en sullen deselve onder opsigt en in den dienst van d' E Comp: verblijven tot den ouderdom van 25 jaeren voor de jongelingen, na welken Tijd spreekende de Nederduijtsche Taele, en hebbende opentlijk gedaen de beleijdenisse van de Christelijke Religie mitsgrs: Aenwijsinge, waer meede deselve in Eere en deugt bequaem sijn hier te lande als onderdaenen van d' E Comp: haer te konnen Erneeren, en onder deese Conditie sullen sij in vrijdom werden gestelt, haer debiteerende voor de somma van *f*100 te betaelen aen d' E. Comp: voor de onkosten van opvoeding, als deselve daer toe sullen geleegentheid hebben, en magtig weesen, alle het welke bij de Acte van vrijstelling, moet werden g' Expresseert, de dogters sullen onder gelijke conditie na haer 22sten Jaer in vrijdom werden gestelt, egter met dat onderscheijd, dat so eenig Nederlander op dien Tijd of Eerder (mits beleijdenisse ende de tale gedaen en gesprooke werde:) met deselve soude willen Trouwen, aen d' E. Comp: gehouden sal weesen uijt te keeren een somma van *f*150. neevens een slavinne in haer plaetse, so sij den ouderdom van 22 Jaeren niet en hadde bereijkt, anders sal men met die somma vermelt moogen bestaen, met dien verstande, dit bij huwelijkse voorwaerden Expresselijk werde gestipuleert gemeenschap van goederen en bij overleijden van de vrouw d' E. Comp: Intreede met het regt voor haere Erfgenaemen ten waere de Man sulks voor een redelijke somme wilde uijtkoopen, 't welk bij den Commandeur en raed in billikheijd sal werden g' oordeelt te moogen bestaen derhalven kan men de Jongelingen bij Tijds gebruijken bij ambagten, alhier seer nodig gelijk Kleermakers, Schoenmakers, Smits Timmerluijden rademakers, Harders, bouwknegts, Houtkappers, Tuijniers, en wat alhier soude mogen weesen tot Nutte van het gemeen, want deselve Eenmael so verre gekoomen zijnde, daer soude op kunne werden staet gemaekt, meer op haer, als op die van onse Natie, die tog altijd gedagten hebben van te sullen vertrekken, of als sij geld gewonnen, of Eenig Misnoegen ontvangen hebben, daer ter Contrarie deese luijden geen andere kennisse dan van dit haer geboorte land hebbende, alles

moeten aenleggen, om alhier gelukkig te leeven ; gelijk men meede moet verstaen van de dogters te doen leeren, dat 't geene sij tot huijshoudinge noodig behoorden te weeten, doende dcselve boven dien sodaenigen arbeijd en werk, als onse Natie soude moeten doen, so men haer niet en had, dog met onderscheijd tussen haer en andere slaven den Nood en d' armoede geeft groote aenleijdinge tot Misdoen, of sulx almeede geen oorsaek is geweest, dat sij dat volk sodaenig heeft laeten misbruijken, daer aen mag niet getwijffelt worden, aengesien men bij haer siet draegen de kleederen van de Soldaeten en Matroosen Eijgen geweest ; d' E Comp : alhier geeft aen een Slave in een geheel Jaer, niet meer dan een pije rok ongevoedert, en een broek van Zijldoek, waer meede het den selve niet Moogelijk is te konnen toekoomen gelijk ijder weeten kan, of aen sig selfs, of aen die van sijn gesin, over sulx moet denselven Naekt gaen bedelen, of door eenig ander Middel klederen en deksel bekoomen.

De Slavinne, ook de kinderen, en Dogters van duijtsche ouders ontfangen in een Jaer mede niet meer dan 2 kleedjes en 2 baeijtjes of halve hembden, 't welk voor vrouwen al meede niet genoeg is, en dat men haer in dit koude Climaet siet draegen Rokken en kleeden, van d' E Comp : niet aen haer uijt gedeelt, en dewijl deselve, veel meer zijn tegen die koude, dan om de pronk en sieraed, zo is het seer gemakkelijk voor de Soldaeten en Matroosen en andere dit vrouw volk alleen door een oud kleed te debaucheeren, 't welk voor 'd E. Comp : een schande soude weesen, ende deeze Vrouwluijden reeden geeven te seggen, sig tot sulx genoodsaekt zijn, so dat bij Continuatie alle gestelde ordre onnut sullen weesen, bij aldien men daer in niet voorsiet, derhalven geschiet aen onsen Heeren en Meesters geen dienst haere slaven te doen gebrek lijden, ofte tot onbehoorlijkheijd te laeten vervallen, daerom sullen UEd : aen de Mans mogen vertrekken in den kouden Tijd, Een peije Rok met Zijldoek gevoert, en in den warmen tijd, Een rok en broek van slegte gingang ; de Slavinne ijder in de koude Tijd Twee baeijtjes, Twee kleeden en Een ongevoerde peijlakense Rok, nevens een van de Slegste deekens, om bij nagt te dekken, die lang konnen duuren en in den goeden of Zomer tijd, Twee kleedjes, en 2 baeijtjes om haer te Verschoonen waer mede dat volk bij gesondheid bewaerd wel sullen moogen bestaen. De banditen die tot nog toe in het selfde quartier bij de slaven sijn vermengt gewcest, moeten na deesen van haer afgesondert werden, waer toe een bequaeme plaets is g'ordonneert, want van dat volk sullen sij nooijt iets goeds kunnen leeren.

De Naemen van alle de lijfeijgenen op apparte rollen gesc : en door gecommitteerdens verdeelt en opgenoomen, sullen sodaenig in een boekje vervat op 't slot van de Negotie boeken in het Journael aengeweesen werden, met aenteckening van Trouwen, Sterven, en Nieuwe geboorten, om onder ijders Soorte en Conditie altijd te konnen gevonden werden.

De H : Doop behoort voor al niet verwaerloost te werden omtrent de kinderen van de Duijtsche Vaders; niet te verantwoorden sijnde men deselve tot veel Jaeren toe, als Heijdenen ongedoopt te laeten loopen, en hoewel wij hoopen, door deese nu gestelde ordre geen Sodaenige kinderen te verwagten zijn, so het egter anders gebeurde sullen de sodaenige na de orde van de Kerke van Nederland moeten werden gedoopt, ten overstaen van d' opsienders derselven, die wegens haer bediening en in die qualitijt wel moogen belooven so veel in haer is, deselve in de Christelijke Religie te sullen werden opgebragt en onderweesen.

Het grootste Voordeel dat d' E. Comp : verwagt alhier te landen, bestaet in een goede Colonie te planten van onze Natie, en door haer deselve te bevolken, ten Eijnde sij door aenteeling van Vee, en den landbouw alles mogten Voortbrengen, wat tot spijze en Noodruft van het guarnisoen soude vereijschen, mitsgrs : door groot getal so magtig te worden, sij het Landen van alle Vijanden soude konnen verhinderen en d' E. Comp : de gerustige besitting toebrengen so meede uijt haer en des lands welvaeren als heeren en patroonen te trecken bij tijden en wijlen een recognitie, om daer meede haer guarnisoen te konnen betaelen en onderhouden.

Dit oogmerk is so haest niet te verkrijgen, gebleeken zijnde daer omtrent niet veel is gevordert, ten aensien van den Tijd, daermede begonnen en sulx seer geloofelijk door verhinderingen gemeenlijk aen saeken vast van die Natuur, dog ten tijde van den E Commandeur van der Stel heeft dat vrij toegenoomen tegenwoordig sijn in de Tafelvaleij ofte omtrent het Casteel 30 Huijsgesinnen, haer meest erneerende met Herreberg, Tapneering en Tuijn Vrugten, neevens wijnig Vee, behalven 24 Huijsen van de Tafelvaleij na den Steenberg die haer met de Landbouw, en de Wijngaerd ernecren, dog in Stellenbos Nieuwelijks beslagen, werden 99 Huijsgesinnen opgestelt te saemen haer aen den landbouw begeevende waer toe d' E Comp : die luijden altijd de hand moet bieden, gelijk ook sulks behoorelijk geschiet, want tegenwoordig bestaet haer klijn en groot vee in 14501 Schapen en 2297 Ossen en koeijen 't welk nog al sal vermeenigvuldigen.

Het voordeel 't welk d' E Comp: directelijk van deselve geniet is nog klijn, want door dat deselve nog maer eerst beginnen den Landbouw aen te vatten, waer toe veel behoort en groote onkosten vast zijn, heeft men nog op den akker de vrugte nog vee eenigen Last konnen brengen veel minder de thiende Schoof van 't velt van haer te vorderen, om de luijden ter Zee te helpen, en de quade Jaere die zij hebben gehad, door groote droogte, wat te gemoet te koomen, derhalven sal van den aenstaende Ougst, almeede niet moogen geeijscht werden, op hoop na dien tijd sij door vlijt en arbeijd bequamer sullen weesen de geregtigheijd te konnen voldoen.

De geregtigheijd van de Wijn, sijnde rx 8. per legger en blijkt niet, dewijl dat regt aen den pagter van de Caebse wijnen is verkogt, en onder zijn pagtpenningen begreepen, 't welk in het aenstaende so niet meer moet weesen maer bij d' E Comp: selver ingevordert in Cassa getelt werden, ten eijnde men daer bij kan sien, hoe veel wijn bij de burgers versamelt en gesleeten werd, om overslag te maken wat de pagters profiteeren, en bij gevolg haer regt waerdig is.

Den winst op 't beestiael bestaet, dat men om haer te gerieven van 'S Comp: vee afneemt, en haer verkoopt een beest tegen *f*24 aengereekent, sijnde den prijs hier te Lande onder den burger veel hooger en wel op *f*80 geschat, hebbende 't verleeden Jaer op gebragt *f*4272:; So brengen de burgers al meede eenigen winst bij door 't geene sij soo aen bouw gereetschappen als goederen uijt 'S Comp: Pakhuijsen van nooden hebben, 't welk egter niet veel kan bedraegen, hier tegen Neemt d' Comp: van deselve weder aen tot voldoening van haer schult te Tarw tegens *f*10 't mudde 't welk so lange d' Comp: Tarw van nooden heeft bestaen kan, maer so de Comp: door haer eijgen volk en arbeijd, so veel koorn kan winnen als alhier voor haer Ed: omslag van nooden is, dan soude d' E Comp: met de Tarw tegens *f*10 ingekogt geen weg weeten, aengesien de vragt, ondermaet, Spillagie, risico, Intrest van haer gelt tussen dit en Batavia so swaer beloopen, men die tegen d' Indische Tarw aldaer, so door ons als andere Natien aengebragt, niet moogen bestaan, want het soude weijnig scheelen, of een Last Tarwe komt te staen op *f*262: 10—als men voor 't last 4200 lb het mudde 160 lb rekent of 26¼ mudde p last, en bij gevolg voor d' E Comp: geen voordeel derhalven sullen UEd: deselve tot betaeling van schult voor eerst tegen *f*10. laeten valideeren maer voor Contant, als aen Coopmanschap niet meer dan *f*9 moogen betaelen.

De winsten van verpagtinge raken de vrije burgers wijnig, maer

alleen d' E. Comp: bestaende meest uijt de Comsumptie van Drank waer omtrent een wijnig op S' Comp: voordeel moet werden gelet, Namentk: men selver wat reekening make, verleeden Jaer is de pagt van de brandewijn en gedisteleerde wateren voor *f*6200 verkogt met 't regt van ijder musje Rosse brandewijn te mogen Eijssen en uijtslijten tegen Tien Sts. voor de Witte 15 Sts. en den Arak 7½ Sts. nu vind men, dat deselve uijt 'S Comp: Magazijn ontfangen en betaelt heeft 86 ankers rosse brandewijn ten *f*70 ijder te samen *f*6020:—'t welk tot musjes gemaekt en ijder tot 10 Sts verkogt maken ontrent 21930 musjes en *f*10965. 16 kelders Witte Brandewijn tegen 22 rs de kelder of 25½ kannen van 10 mutsjens bedraegt inkoop *f*1056. en uijtkoops *f*3060—so dat den pagter betaelende den wijn aen de E Comp: ende beloofde pagt penn: ter somma van *f*13276. als *f*7076. aen wijn *f*6200. voor de pagt nog soude avaneeren *f*744.

Maar dewijle men weet tot daer aen toe geleegentheijd genoeg heeft gehad van de scheepen drank in handen te krijgen, so staet 't vast deselve veel meer gewonnen heeft dan men hem kan nareekenen, over sulx sullen UEd: in 't toekoomende sorge dragen en ordre stellen, geen sterke dranken van de particuliere met de scheepen aenkoomende, werden aengebragt nog imand veroorloft sulx te doen dewijle immers blijkt tot nadeel van d' E Comp: geschied, aengesien de winst door den sleet, en den prijs bij d' E Comp: gestelt, moet voortkomen, het welk hoe die grooter is, den drank bij de Pakhuijsen te eerder sullen tot geld werden, minder bederven, en de pagt bij gevolg doen rijsen.

De verpagting van de Caebse wijnen is Ao. 1684 verpagt in 't geheel voor *f*6300 met 't regt van deselve weder te moogen uijt venten voor *f*1: 10—de kan van 10 mutjes deselve hebben van d' E Comp: uijt 't pakhuijs gehad en betaelt 44¾ leggers Wijn à Rs. 50 p Legger en in gelde *f*6699 te samen en de beloofde pagt penningen monteeren *f*12999 werdende des bevonden bij den uijtsleet à 410 kan p legger te hebben opgebragt *f*27521: 5—en bij gevolg daer op bij de pagters geprofiteert *f*14522: 5—behalven nu nog de wijn, die de selven buijten die van d' E Comp: van de vrijburgers of wijn gardeniers hebben in handen gekreegen, en wel ten minste op 20 leggers gesehat word, Een winst die de maet te boven, en die van de Comp: voorbij gaet, want door deese Caebse wijn blijven Comps: andere dranken leggen, of dienen niet aengebragt so nu de pagters de wijn geheel van de burgers moogen op koopen, so maekt d' E Comp: deselve nevens de pagters rijk en haer Ed:

blijven arm, dat immers onreedelijk soude zijn want dat de wijn alhier, so in prijse gestijgert is, geschiet door de verhooginge daer op gestelt, en dat men de wijnen tot Comp: voordeel buijten hout, en wat Comparatie heeft 't geld van de pagt, 't welk dit loopende Jaer bedraegt *f*9900. bij den sleet van 60 à 70 leggers, waer van bij ider of de Wijngardeniers of pagters of te samen *f*42255: konnen gemaekt en gewonnen worden, terwijl d' E Comp: stil sit, en alsoo wel als heeren van de landen of als Cooplieden met bovengem: Zomma moeten te vreeden weesen, derhalven sal op andere middelen dienen gedagt, ten eijnde dese Colonie niet tot schade maer tot soulaes en hulpe mag weesen d' E Comp: de swaere lasten die sij doen moeten helpe draegen, want so 't op deese voet soude voortgaen, en dat de pagters vrij staet, den wijn te koopen daer sij willen waer sou d' E Comp: met haer eijge wijn blijven? Derhalven moet men hier overweegen, dat de burgers die aengemoedigt zijn, om den wijnstok te planten, daer bij moogen vinden een reedelijke winst, na maete van den arbeijd en onkosten daer aen besteet, want deese wijngaerdeniers moeten geen staet maken den prijs van den Wijn die sij tot op 100 en 120 Rs. debiteeren is een waerdij van de vrugt maar het Effect van des Comp: prærogatijf die alle wijnen diverteert, die alle andere Natien alhier in grooten overvloed souden willen aenbrengen, gelijk ook haer Ed: selver het regt hebbende niet alleen den in en uijt voer te moogen verbieden maar ook de aenplanting, over zulks sal de E Comp: in den aenstaende Jaer 1686 en 1687 den wijn van de wijngardeniers aen neemen en doen betaelen te weeten twee soorten gelijk hier boven omtrent die van d' E Comp: is gesegt d' Eerste soorte voor Rs 20 klaere wijn de legger, ofte Rs 15 druijve sop, te weeten de geene die maer enkelijk getreeden is, en de Tweede of geparste klaere Wijn voor Rs 15 of in druijve sap voor Rs 10 alles buijten 't vaet werk vrij van de geregtigheid van Rs 8 p legger, onder beding de Wijn door gecommiteerdens daer toe in voegen voormelt te doen Vaten, om in soorten niet bedroogen te werden.

Met deese gestelde prijs wij uijtreekenen de Wijngaerdeniers rijkelijk haer Winsten sullen vinden aengesien wij kunnen aenwijsen dat van Een morgen Land wijngeevende, sullen afkoomen, goede en quaede Jaeren door malkander 12 leggers ook wel 16, dat die 12 leggers blootelijk op den acker haer sullen in Twee soorten verdeelt opbrengen in geld *f*540 hoedanig in Christenheijd niet en sal werden gevonden en tegen 't Coornland geen gemeenschap heeft; aengesien op een morgen, Een mudde gesaeijt, de goede en quaede

Jaeren door den anderen 10 à 12 mudden sullen uijtleeveren en *f* 10 p mudde *f* 100 en *f* 120 uijtmaken verseheelende met 't Coorn so veel ten aensien van d' onkosten, en onsekerheijt van 't gewas, de burgers 't bouwen souden laeten staen, en na den Wijnpars lopen, 't welk voor Eerst de meening niet weesen kan.

Over sulks sullen UEd. de Caebse wijnen in Comps: handen hebbende aen de pagters, of uijt slijters doen leveren mitsgrs: op den uijtvoer seherpelijk doen letten, houdende de beste om na India gesonden, en d' andere alhier gesleeten te werden, Nament: den Wijn aen de pagters te leeveren voor *f* 550 p Legger om tegen 30 sts. te moogen uijtslaen de kan van 10 mutsjes sijnde *f* 65 p legger gewonnen, aen de Ingeseetenen geen Tapneering doende de legger voor *f* 240—sullende van gelijken de beste of van d' Eerste soorte werden verstrekt tot Randsoen ontfangende, so dan bevonden wierd van d' Eerste soorte van den Ingekogte of in geoegste wijn over te sehieten die sal als gesegt na Ceijlon of Batavia p faetuur werden overgesonden voor *f* 220 dog so 't geviel in dier voegen alhier de geheele pagt van de Wijn niet in de hand vallen wilde, so en was voor den dienst van d' E Comp: niet strijdig, verseheijden luijden wierden gepermitteert tapneeringe te doen, mits den wijn van d' Comp: neemende voor de somma van *f* 600 en 't selfde regt als den Tapper deselve à 30 sts. te moogen sleijten, want de Comp: moet in dien gevallen maer sien op den sleet van de Wijn meer als op de pagt penningen, dewijl de winst daerin geleegen is; over sulx sal als dan Nieuwe sorge en toesigt moeten werden gehouden, den Wijn in geen andere dan Comps: handen komt te vallen, nog buijten land vervoert, of van buijten ingebragt werden, want sulx is beijde tot Comp: sehade Alle de verpagtinge hebben voorleeden Jaer *f* 16325. en sullen dit Jaer *f* 20835. bedragen 't welk bij voorgaende Tijden al heel veel verschilt ook gevolgelijk na deesen ook Merkelijk grooter sal werden, wanneer daer de voorverhaelde middelen toe sullen wegen aengewent.

De winsten op Coopmanschappen en provisien die voorleeden Jaer *f* 31364: 19: 4 hebben opgebragt sullen metter Tijd vermeerderen voor so veel de burgereij sal aengaen.

Het gelt 't welk onlangs na dat de Verpagtinge was gedaen, so merkelijk is verhoogt, sullen UEd: weder op den Ouden Voet afsetten, d' Ingeseetenen daer van bij Tijds Adverteerende om aen d' E. Comp: haer pajen die sij verschuldigt sijn te koomen betaelen op pœne dat na den verschijn dag 't geld niet hoger sal werden aengenoomen als na de voorgaende valuatie, want met 't verhoogen

is d' E Comp: geen dienst geschied als nu sullende moeten aenneemen gelt waer voor de winst bij de particulieren is genooten, en dat 't geld niet bij d' E Comp: werd aengebragt, want so d' E Comp: alhier meer Contant voor vrugten Verpagtingen en Coopmanschappen van d' Ingeseetenen in Cassa ontvangt, als hier van Nooden was, soude sodaenigen geld na India gesonden, aldaer konnen winst geeven, bedingende in alle verpagtinge en Vendutien de betaeling te moeten doen, half in harde en half in minder gelde, gelijk nu sodaenige biljetten sijn aengeslagen, om binnen Ses dagen d' E Comp: te betalen, den Termijn vervallende pmo: Julij na welke dagen 't geld Sijn Oude Cours sal neemen al meede bij placcaet gepubliceert.

Het Stellenbosch bij heemraeden bestiert, sal ook sodaenig voor Eerst wel konnen Continueeren sijnde voor 't loopende Jaer daer toe aengestelt in plaetse van de persoonen verleeden Jaer gedient die geweest zijn.

Hendrik Elbertz.
Jan Jurgen Grimp
Douwe Gerbrandtz Steijn.
Matthijs Greeuw
en afgegaen Namentl. Teegenwoordig.
Gerrit van der Bijl
Henning Huijsing
Jan Cornelis Mostert
Harmen Jansz Smit

Onder de goede sorge van deese goede luijden willen wij hoopen de Ingeseetenen in rust en vreede sullen blijven woonen en die plaetse, met er Tijd wat aensienelijker worden; derhalven sullen deese heemraden alle Maenden op een gestelde dag te samen koomen, sit dag houden, de strijdende partijen die verschil mogten hebben, over Nabuurschap, wegen, en andere ongemakkelijke questien, onder den anderen Voorvallende, mitsgrs: pretentien van schulden bedragende de somme van Rs 50. af te doen en bij uijtsprake, de plano sonder forma van proces, anders als de Luijden in persoon nevens de getuijgen en blijken van partijen te hooren termineeren, latende aen de geene die haer bij desen uijtspraeke Mogten vinden beswaert de Volle Vrijheijt haer aen den raed van Justitie alhier te mogen bij weegen van Appel addresseeren, en haere Saeken bevorderen, welken Sit dag gehouden sal werden ter presentie en onder de præsedie van den landdrost, op dat 't met ordre mogt toegaen, en den selven wegen d' E Comp: toesien, 't regt van de E Comp: voorstaen, en alomme haer Ed: Hoog Achtb: Intrest en belang waer-

neemen gelijk den selven bij Instructie moet werden aenbevoolen; Tot dien Eijnde sal aldaer op 't ijlandeken Stellenbosch genaemt bij geleegentheijd, konnen werden gemaekt Een geregthuijs, g' accommodeert tot wooninge van den Landdrost, en Een kamer tot de bij Een komst der heemraeden voorm : op d' ordinaire daegen, ten eijnde denselven als in 't Midden van 't platte land woonende, over al in korten soude konnen weesen, waer den dienst van d' E Comp : Vereijschen mogte, en d' ordre van den Commandeur uijt te Voeren.

De Kerke aldaer geprojecteert sal om de veelvuldige nodiger werken, nog wat moeten blijven uijtgestelt, onderwijlen kan de gemeente aldaer haer voor een tijd behelpen met Een opgeslaegen Loots, so wat na haer Commoditeijt g' Accommodeert, sorg draegende dat van de grond daer de Kerk staen sal tot aen de rivier toe, geen landen Weggeeven, aengesien daer ter plaetse sullen moeten woonen alle de geenen op geen Hofsteede leevende, gelijk Predicant Schoolmeester, Koster, Smit, rademaker Crainer, en wat van diergelijken meer, tot gerief van de Ingeseetenen, met er Tijd sullen van Nooden weesen, om door deselve, huijs aen huijs met de front na de rivier, een fraeije geschikte straet te maken, hebbende tot dien Eijnde agter Erven en land genoeg voor kleijne Tuijnkens tot haer verdoen, om aldaer onderwijle de gemeente te bedienen alle Sondaegen Tweemael in de bij Eenkomst van 't gehoor van Gods Woord ende Christelijke Gebeeden door voorleesen, en tot dien Eijnde reets aldaer een bequaem persoon gebruijkt word, die met sijn Teegenwoordige Gagie en Tractament niet en kan bestaen, is aen hem gegeeven de qualitijt van voorleeser met ƒ20 p Maend, en ordinaire randsoen en kostgelt, om daer voor sijn tijd uijt te dienen, met dien verstande denselve sal waerneemen de Schoolen van d' Ingeseetenen aldaer, gelijk alhier aen de Caeb onder 't Casteel geschied, tot welken eijnde de burgers wel wat souden konnen helpen om in haeste een bequaem school op te maken, ten Eijnde de Jonge Jeugt, die daegelijx toeneemt in getal, niet gelaeten worde als in een wildernisse maer als Christen Kinderen opgetrokken metter tijd bequaem werden de Colonie dienst te doen, derhalven sal almeede op ordres voor weesmeesteren dienen gedagt.

En dewijl in den beginne alle saeken onvolmaekt sijn, maer door den Tijd, en de kennisse van de gebreeken moeten komen tot haer verbeeteringe en perfectie, is egter noodig op alles werde gelet, over sulx sullen aldaer mede ordre en regulamenten moeten werden beraemt, over 's heeren, en buur weegen, schouwen over deselve als

over de rivieren, alwaer bruggen g' ordonneert, en tot gemeen gebruijk bij d' opgesetenen en Ingeseetenen onderhouden werden, d' onkosten vindende of over de morgen tallen of grootheijd van ijders omslag, en dat deselve daer bij g' Interesseert en behoorden te draegen.

So soude meede over de bossen het hout, alsowel 't geen daer is, als dat daar behoorde aengequeekt te worden, dienen ordre gestelt een ijder akker na desselvs grootheijd en geleegentheijd te obligeeren, seker getal sowel Inlands als Vaderlands hout, te moeten aenqueeken, 't sij op veel plaetsen bijsonder; of wel wijnige, gelijk gemeene bossen te samen, op dat in 't Toekoomende daer van niet te weesen destituijt gelijk hier voor al meede wegen 't hout gesproken is.

Aan d' Ingeseetenen is billijk veroorlooft een Coorn Water Moolen tot haer Gerief en dewijle den tegenwoordige particulier is bekostigt, tot gerief van de Ingeseetenen so sal na verloop van drie Jaeren nadesen aen de gemeenten of regt vrij staen, selver eenen op te regten, en daer van de Inkomsten tot gemeen profijt te laten koomen volgens d' ordre die wegen maekloon daer op sal werden beraemt.

Daer sal meede op Stellenbos tot gemak van 't geregt gehouden werden, Een pertinent boek, waerin sullen weesen Ingeschreeven alle de grondbrieven en Erfbrieven van d' Ingeseetenen, en land Erven op dat altijd soude moogen blijken, 't regt enden Eijgendom mitsgrs: bepaelinge van ijders Land alwaer alle overgangen, Verkoping en verandering van d' Eene Hand tot de Andere pertinentelijk moet werden aengeweesen, sulx met kennisse van 't geregt geschied is; Ingevolge van welke alle transporten ten overstaen van haer moeten werden gedaen; en dewijle ondervonden is, veele haere Landereijen, die sij om niet van d' E Comp: hebben gekreegen in korte wederom aen anderen over doen en Vercoopen, so sal daer tegen werden ingevoert het regt van den Twintigste penn: voor de geene die haere landen binnen den Tijd van Tien Jaeren of Eerder komen te verkoopen, van welken verkoop geen Transport sal valideeren, nog geen kooper Eijgendom hebben, voor dat die van den geregte bij quitantie gebleeken is, gem: regt van de Coop penn: in Comp: Cassa sal weesen betaelt en voldaen, ook sal den 40: penning plaets hebben, sonder onderscheijt van plaets of persoonen, op alle vaste goederen van huijsen en landen so veel mael die van den Een tot den anderen bij verkoop sullen werden verhandelt, waer van een ijder sal moeten kennisse gegeeven worden, en die penn: aen d' Comp: verantwoord, mitsgrs: daer van bij den Cassier een apart boekje gehouden.

Van een goed begin werd wat goeds verwagt, gelijk van deese Colonie mede moet werden verstaen, want veel Menschen alhier aen te brengen, daer men naderhand niet van souden weesen gedient, of meede verleegen sijn, soude qualijk begonnen geen vrugt belooven; derhalven sal na deesen onder 't guarnisoen, of van de Passeerende Scheepen geen persoonen in Vrijdom gestelt, en alhier als burgers ter Woon toe gelaeten werden, dan persoonen onder 't resort van de generalitijt gehoorende, weesende niet van de Roomse Religie nog van een quaed leeven voor so veel men weeten kan, mitsgrs: die aen d' E Comp: of op haer uijtreekening meer dan 3 à 4 Maenden te quaed sijn, mitsgrs: luijden van de Hoogduijtsche Natien, welke vorsten en heeren bij der Zee niet en Equipeeren, 't welk UEd. bij deesen g' Ordonneert werden Exactelijk na te koomen, van gelijken dat van diergelijken ook sullen moeten weesen de knegts, die men de burgers tot haer dienst komt te vergunnen, want de sulke verkrijgen stilswijgende een regt om tot burgers te werden, als sij daer toe voordeel sien, ook en behoorde de geene die reets vrij geworden, en door bebauche en ongereegelt Leeven niet en konne voldoen, aen 't goede oogmerk omtrent de Colonie begreepen alhier niet gedult te worden, maar na 't Vaderland versonden, want soude voor haer Vrij en Openstaen, na een seekeren Tijd van hier te moogen vertrekken als sij daer toe geneegentheijd, en geleegentheijd hebben, en de E Comp: gehouden weesen alhier tot Ergernisse van 't gemeen, na dat sij haer hebben onnut gemaekt de sulke evenwel te moeten dulden, en laeten verblijven, so was de Comp: van erger Conditie, als sij die de Comp: de kost besteet, en so veel goeds doet.

Daer moet meede beeter werden gelet dat de schulden of halve gagie van de knegts aen de burgers geleent bij de Meesters op haer tijd behoorlijk werden opgebragt en betaelt ook dat met groot ondersehijt sodaenige knegts geleent werden, want Meesters die Insolvent en veel te quaed, of geen wijse op haere saeken stellen behooren die gunst niet te ontvangen, blijkende tegenwoordig bij den Cassier nog *f*860: 9: sodaenige agter stallen onvoldaen, en waer voor den selven, als hij sijn devoir tot d' Inning heeft gedaen niet verder aenspreekelijk is.

Eijndelijk so soude de hoop van fijn minerael al mede veel tot de winsten, om daer uijt d' E Comp: voordeel te doen toebrengen welk minerael men meent te sullen konnen vinden, of omtrent 't Casteel in de bergen 3 à 4 mijlen in 't ronde, of verder te landwaerd inne, belangende nu 't minerael op de Steenberg omtrent de

baeij Falso, is tot nog toe niets anders gevonden dan goed koper, schoon de mijnen die op hoop van beeter minerael bereeds tot 27 à 28 vadem diep gegraven en uijtgehaeld is.

De Tweede meerder na den Tafelberg aen deese zijde van de Houtbaij, en daer den berg Hopman Fredrik Mattheus van Werlinkhof mede tot 30 Vadem is Nedergedaelt, is van Goede Hoop, ingevolge van alle de teekenen die men in Europa voor vast hout het selve aen te wijsen, derhalven is onder desselvs opsigt, aldaer so veel volk aen den arbeijd gestelt, om dat werk bij Dag en Nagt te laeten voortgaen en waerin moet werden geeontinueert, ter tijd en wijlen men door de reedenen van de konst en weetenschap, den moet verlooren geeft, en geen meer hoop over is; sijnde den Erts tot nog gevonden, niet bequaem daer van assaij te maken, en maer wijnig daegen daer meede ten Regten begonnen is, en evenwel sal den Commandeur desen Cap: bergwerker, laeten voort arbeijden, niet alleen daer ter plaetse, maer so denselve nog eenige andere plaetsen mogte ontdekken, alles laetende onder sijn bestier en Commando wat tot sulx soude moogen noodig zijn, hem daer toe biedende de behulpsame hand, gelijk tot nog toe gedaen is, of den selve eenig goeds voor d' E Comp: konde uijtwerken, denselven is bij onsen Heeren en Meesters aengenoomen nevens nog twee persoonen, met 't Jagt de purmer alhier aengekoomen, om eenige proeve van 't geene alhier te doen is, gedaen hebbende, na de West kust te Vertrekken, sijnde een Man die betoont te hebben Voorsigtigheijd, Trouw, ijver, kennisse en veel bequaemheijd, die ook met reedelijkheijd en goed Traetament moet bejegent worden, als sijnde de E Comp: aen sodaenige persoonen veel geleegen.

De derde Mijn, soude weesen die van hier 74 mijlen N: W: waert geleegen is, in de landen van Amaquas, en alwaer door persoonen bij den Commandeur derwaerts gesonden, Minerael is overgebragt 't welk van groote hoop sijnde wel waerdig is, dat nader ondersogt en geprobeert, en dewijl den E Commandeur van der Stel groote geneegentheijd betoont, om ten dienste van d' E Comp: persoonelijk derwaerts te trekken, so is hem sulx toegestaen, die rijse te onderneemen op de bequaemste Tijd die g' oordeelt werd te weesen, in de Maend Augustus, en dewijl den Erts van daer gebragt, door Luijden haer des niet verstaende maer alleen afgebrooken is, van de bovenste korst, is buijten twijffel of wat dieper in de grond sal veel fijnder Minerael te vinden wesen, waer omtrent den E Commandeur kennisse heeft, hoe daer meede de handelen, dog dewijle dingen van die Natuur veele observatien verEijssehen, welke

nooijt beeter moogen werden gedaen, dan door Luijden welkers handeling en officie 't is, en daer in van der Jeugt aen g' Oeffent, en als opgebragt zijn, so sal tot dien Eijnde meede gaen, en die Reijze doen den Capt: der bergwerkers, van de welke den Commandeur grooten dienst sal moogen trekken, om d' E Comp: gerust te stellen, wat van die bevinding te hoopen is de gem: Voijagie sal op 't Menageuste moeten werden gedaen en volbragt, ook met alle voorsigtigheijd aengelegt, om geen ongelukken nog sehade aen ons volk die meede sullen gaen te lijden, en voornamentlijk wel net aengeteekent de geleegenhijd der Landen, bergen, rievieren, weegen, en Mensehen, so meede wegent hout en boseh omtrent de mijnen geleegen, en voornamentlijk of de rivier die aldaer is, in Zee Loopt, en hoe verre van daer geleegen, of daer een baeij, haven of andere geleegentheijd wesen mogt met Scheepen of Jagten aen te koomen, mitsgrs: alles wat aenmerkens waerdig is; En gemerkt staet werd gemaekt deese Reijze in 4 Maenden sal moogen volvoert werden, sij den E Commandeur Gereeommandeert, deese so veel te verhaesten, als immers moogelijk is, aengesien sijn E. niet lange buijten 't Casteel absent weesen kan.

En op dat ik mogt weesen ten vollen g' Informeert wat aldaer sal weesen voorgevallen en uijtgevoert, sullen tot dien eijnde meede gaen de persoonen de Rouw en Fresen, om na verrigtinge van de voijagie bij Eerste goede geleegentheijd, mij over Ceijlon te volgen, om bequaemer te zijn, op mijn te rugge komste (als God belieft,) op 't een en ander ten dienste van de generaele Comp: eenige ordres te konnen stellen.

Het getal van de dienaeren van d' E Comp: tot geleijde van d' E Commandeur, wert niet bepaelt, egter seeker sijnde, hoe 't getal klijnder is, sodaenige rijse te gemakkelijker vallen, en met de Menage beeter over Een komt, want so men geloofde op deese weg eenig gevaer van vijand geleegen waere, gelijk den E Commandeur Contrarie vast stelt, so was deselve beeter niet ondernoomen.

Uijt 't geene hier is aengehaelt moet d' E Comp: voor het toekoomende te gemoed sien, het middel dat haer Ed: 't land haer Eijgen arbeijd, de Colonie en de winsten sullen toebrengen, om gedragen Lasten die tot den Jaere 1684 beloopen *f*1376932 : 1 : 12: mitsgrs: jaerlijks overwinnen *f*82181 : 14: so veel sal omtrent koomen te beloopen d' onkosten van gagie Randsoen en kostgeld &ea: die aen 't guarnisoen bestaende uijt 332 koppen moet werden betaelt en gedraegen, om wel te balaneeeren, nog veel te kort sehiet, beloopende de generaele Winsten van Ao: 1684 *f*53121 : 18: 14.

in d' afgeleijde boeken, te wenschen zijnde iets Rijx gevonden of profijtelijx bedagt konde werden de E Comp: te doen bestaen, en voordeel toe te brengen was.

Tot de menagie sal meede veel helpen, dat tot 't geene men slaven, of die van slavinnen sijn voorgekoomen gebruijken kan, daer toe geen Nederlandse dienaeren gebruijke, want hier uijt ontstaet veelmael so wijnig Militie in 't Casteel gevonden werd, sulx niet en soude weesen te verantwoorden, als strijdende tegens de Militaire voorsigtigheijd, want gelijk tegen den Tijd weder te rugge werd verwagt het fluijtjen baeren met Slaven van Madagascar, sal 't d' E Comp: op so veel slaven niet aenkoomen als men in plaetse van so veel Soldaeten, over al buijten 't Casteel tegenwoordig besig houde, so soude tot wagen rijders geen Twee Nederlanders behoeven, maer een Slaef kan die selfde dienst doen, en waer van sij bij Continuatie verseekert sijn, om voor Eerst met Een Nederlander en Eijndelijk door Twee slaven sonder Nederlander de Wagens te voeren; van gelijken op de bouw posten, soude mede van die Luijden konnen werden gebruijkt, also wel om de beste van haer dat werk te leeren, als om d' andere te helpen.

Harders en houtkappers kan al van gelijken door dat volk werden gedaen, voor een gedeelte, waermeede meerder volk in 't Casteel soude kunnen present gehouden werden, waer op UEd: in vollen rade, na alles wel te hebben overwoogen, Een resolutie sullen doen neemen, die met den dienst van d' E Comp: en Intentie in deesen sal Moogen over een koomen.

Op dat alles in goede ordre mogt toegaen, na de gewoonte van alle Commandementen en Gouvernementen sullen de Leeden van de politicquen raed, nevens den Commandeur des avonds in 't gebed te samen koomen, ten waere wettige reeden van verhindering, alwaer een ijder van sijn bedieninge van 't geene dien dag is bijsonders voorgevallen, doen sal opening en rappport om te weeten, of in den volgende dag iets gedaen, of gelaten moet werden, en so sulx mogt weesen van eenig belang, sal den Secretaris aldaer present zijnde, in het dag register daer van doen behoorlijke aenteekening, gelijk meede den fiscael sal gehouden weesen te doen rapport van sijn wedervaeren in sijn ampt, als wanneer den Commandeur meede kennisse kan geeven aen den Raed van 't geene mogt oordeelen nodig te weesen, op dat also door een goede en ordentelijke Maniere een ijder kennisse verkrijge wat in 't Commandement te doen, en gedaen is, ook voor den dienst van d' E Comp: voor te stellen 't geene hij soude meenen Noodig te sijn bij voorval van saken, en also bequaem zij dienst te doen.

Daer werd g' oordeelt, dat so men ijmand previligeerde om bij d' Hottentotse Cralen te gaen melk handelen, men daer door eenige booter soude kunnen magtig werden waer van wel een preuve kan werden genoomen, maer dewijl sulx langsaem in 't werk soude moeten gaen, eer dat er een quantitijt bij een quam, 't welk om de booter goed te houden, in den somer Misschien niet wel soude weesen, konde men opkooken gelijk in bengaele de gije werd gedaen, maer de ondervinding sal daer in de beste meester moeten weesen als in den aenvang daer toe maer werden gebruijkt, luijden haer des verstaende.

De gewoonte van aen de Raeds persoonen uijt 'S Comps: Thuijn, moes en groente te laeten geven, sal na deesen werden g' Exeuseert, dewijl sulx alhier voor seer wijnig geld van de burgers kan werden Verkreegen ende Comp: geen groente genoeg kan aenkweeken tot gerief van de scheepen en Verversing aen 't Volk alleen sal sulx aen den Administrateur geworden.

De soldaten of Matroosen, van haer ambagt Timmerluijden sijnde, en alhier met deselfde gagie aen dat werk gebruijkt, en sal men niet debiteeren voor 't gereedschap met 't welk sij Comps: dienst doen, 't welk niet alleen van de klijne gagie niet afmooge, maer ook onbillijk scude weesen, hebbende sulx alleen plaets in Luijden, daer toe aengenoomen, en groote gagie bedongen hebbende.

Van gelijken sullen UEd: 't volk 't welk sijn verbonden tijd heeft uijtgedient, en of na Indien of 't Vaderland vertrekken willende, niet ophouden, maer laeten Verlossen want sulx maekt maer verdrietig en onwillig Volk 't welk men Meijden moet.

Over 't hospitael sullen werden gestelt Twee opsienders, Namentl: Een Administrateur en den Cap: van 't guarnisoen die alle 8 daegen persoonelijk sullen de Visite doen, om te sien, hoe de sieken aldaer gehandelt en gedient werden om den Commandeur des avonds na het gebed te dienen van rapport, en ordre te ontvangen om sodaenig gebrek als bevonden mogt weesen behoorlijk te voorsien, ook sullen geen sieken, nog van de scheepen, nog uijt 't guarnisoen daer werden ingebragt, dan bij Voorgaende weten van den Commandeur met sijn ordonnantie op d' opsienders van 't selve, gelijk op de selfde wijze ook gehandelt sal werden met de geene die weder gesond geworden sullen weesen, UEd: bekent sijnde hoe veel d' E Comp: aen deselve geleegen leijt.

Over 'S Comp: Slaven sal goede ordre werden gestelt, deselve niet verruijlt, Verkogt nog vermindert werden, ook niet van hier na Elders door ijmand vervoerd, van wat qualiteijt deselve ook

mogte sijn, dog in gevalle deselve van buijten aengekoomen, den Tijd van 30 Jaeren, 't sij Mannen of Vrouwen, wel en Trouw hebben gedient; spreekende prompt de Nederduijtse Tael, en doende of gedaen hebbende de beleijdenisse van de Gereformeerde Religie, soude aen sodaenige bij gunsten en resolutie van den Raed, wel mogen in vrijheijt gelaten, mits betaelende in billijke Termeijnen een somma van *f* 100. dog sulx is te verstaen so die mogten bequaem weesen, haer eost te winnen, en dat 't als een gunst, en niet als een regt aengemerkt sij, en voor de geene aen de Caeb gebooren, sal 't mogen weesen op den ouderdom van 40 Jaeren onder geleijke Conditie, op dat deese Menschen niet en mogen sugten, onder een Eeuwige Slavernije, en erger sijn, als de geene in handen van partieuliere gevallen, die door gunste van haer meesters hoop hebben op haer Vrijdom, het sal haer ook tot deugd en weldoen aenmoedigen, dewijle buijten sulx voor haer geen hoop is;

Het Trouwen van onse Nederlanders aen vrij gemaekte Slavinnen, moet verboden werden, dog met dogters van Duijtsche Vaders uijt Slavinnen gebooren, onder Conditie, boven breeder uijtgedrukt, sal geoorloft sijn, mits dat de Man sij goed van leeven, hebbende geleegentheijd sijn Vrouw en kinderen buijten dienst en last van de Comp: te moogen voeden, waer voor den Commandeur en raed sullen moeten besorgt sijn, so meede den selve doe professie van onse Religie.

Geen slaven van partieuliere over begaene Misdrijf, sullen van den fiscaal, op aenklagte van haer meesters mogen werden gestraft aen een pael gebonden en gegeeselt, sonder voorgaende kennisse en verlof van den Commandeur, die sulx niet sal gesehieden uijt haet en onreedelijke begeerte, om harde wreede meesters, maer over begaen quaet, 't welk ook blijken moet, op dat deselve niet ongehoorsaem, ook niet Mishandelt werden.

De geeondemneerde en banditen bij Vonnisse van Justitie, alhier sodaenig gesonden, behoorden gesonden te werden, op plaetsen alwaer swaeren arbeijd moet werden gedaen in plaetsen van Slaven, dog Javaenen Maeeassaeren en diergelijken hart nekkige Natien, moeten so veel mogelijk van den anderen verdeelt zijn, om haer 't quaed doen te beletten; over de geene alhier politiquelijk gesonden doen UEd: wel goede toesigt te houden, als mensehen sijnde niet om te vertrouwen Daijn Manalle den Eenigste van die aengeleegenthijd, nog in Leeven, draegt sig in zijn Ongeluk redelijk, en mag denselve wel sodaenig blijven, leevende op hoope van door de hooge regeeringe d' heer Gouverneur Generael, en d' heeren raeden van India,

nog eenmael in genade weder te sullen werden aengenoomen, en van hier gelargeert; hem is toegevoegt tot Maendelijx Tractament 6 Rs. aen kostgelt boven sijn kleeding en provisie, dewijl klaegde gebrek te hebben, 't welk in 't Toekoomende so sal agtervolgt werden.

Met de verandering voorgevallen, dat den Eerwaerde predicant Ds. Johannes Overnij getrokken is in 't Huijs van den geweesene Luijtenant Baptist, is opengevallen de Wooninge, bequaem voor de SchoolMr en 't School voor de kinderen van Onse Duijtsche Natie, so wel in den dienst van d' E Comp: als daer buijten mitsgrs: vrije burgers haer kinderen, 't welk met wijnig moeijte, kosten, en Tijd heel bequaem sal gemaekt sijn, en sullen in gemelde Schoole geen Slaven kinderen van niemand aengenoomen, maer de sodaenige na 't quartier geweesen, en aldaer onderwecsen mogen werden, d' opsigt over deselve, en dat alles in goede ordre toe gae, blijve d' E Commandeur in Ernst aenbevoolen.

Ingevalle de Caebse Wijn wert goed gevonden gelijk boven is aengeweesen, in verscheijden handen te doen uijtslnijten, soude in dien gevalle UEd: konnen verdagt sijn of niet een bequaeme plaets, en huijs bij previlegie af te sonderen soude wesen tot een stads Herberg tot gemak voor fatsoenelijke luijden, alhier met de scheepen aenkoomende, mits op Comp: Intrest geleth, deselve niet tot Nadeel strekke daer toe, favoriseeren de beste en geschikste onder de Burgers.

De Vrouw gen: Sara van Roosendael bedienende de Vrouwen ter deeser Plaetse in haeren Nood, gelijk ook aen Comps: Slavinnen is voor haer moeijte toegelegt *f* 10 p maend bij de Cassier te betaelen, welke goede Vrouwe UEd: tot dien eijnde moeten behulpig weesen.

Hier voor gesprooken hebbende om na een bequaem persoon om te sien, om over alle de buijten posten tot hulpe van den Commandeur 't opsigt te hebben, is daer toe uijt gevonden den persoon van Johannes Mulder die dan Acte verleent en Instructie behandigt, ook met eenen is aengestelt als Landmeeter, waer toe den selven den behoorlijke Eed doen, en tot sijn dienst aengestelt sal werden.

Het Wijnparshuijs aen 't ronde bosje, voor 't toekomende te klijn sullende vallen mag bij geleegentheijd wel wat vergroot en tot den vermeerderden omslag werden bequaem gemaekt.

So lang 't Nieuwe Pakhuijs en Coorn Solders nog niet gemaekt mitsgrs: 't Coorn in geen grooter quantiteijt in komt, sal 't weijnig scheelen of d' oude Coorn Solder neevens die boven 't rijst Pak-

huijs, daer toe seer bequaem is, sal voor Eerst genoeg weesen, de graenen te bergen maer daer moet werden gesorgt 't selve van de Muuren die vogtig sijn, af te scheijden, mitsgrs: de daken voor inwaeteren bewaerd blijven, koomende de vogtigheijd, die bij de Muuren van de Walgang en de Pakhuijsen bederft nergens van daen, dan dat de Welgangen tussen de binnen en buijten Muuren met voose aerde opgevult den regen en 't water ontfangen, en bij gevolg door dringen dat te helpen is, als men deselve met steenen vloert gelijk meede de beddingen van planken te onderhouden, waer op al meede dient geleth.

Het wild en verseheurent gedierte van Leeuwen, Luijpaerts en wolven waer op een premie is gestelt voor de geene die deselve vangt, of om hals brengt, te weeten *f*50 voor een Leeuw *f*30. voor Een Luijpaerd en *f*9 voor Een Wolf half tot laste van d' E Comp: en half voor de burgers, die betaelt werden op vertooninge van de vellen, schoon deselve sijn gedroogt, sal na deesen om fraude voor te koomen, en deselve van de Hottentots niet op te koopen, niet mogen werden betaelt daer bij geloofbaere attestatien, deselve in der daed bij ons sijn vernielt.

Aen den vreedigen en vriendelijken omgang met d' Inwoonders en Hottentots is wonder veel geleegen; de manier waermeede den E Commandeur dat volk tot onse Natie genegen maekt, seer prijselijk zijnde, en waerin men moet volharden, sijnde deese Natie met wijnig te vreeden, en door een minnelijke aenspraek geheel konnen gewonnen Worden, daer ter Contrarie door een quaede bejegeninge deselve verweijderen, ons haten, en door haer Dolende Maniere van Leeven bequaem sijn d' E Comp: en de Colonie veel quaed en schaede, ja derselver bederf te veroorsaeken, ook sal men al moeten bedagt weesen, hoe men 't met haer maken sal, als d' onse van Tijd tot tijd sig Verder uijtbreijdende, haer beginnen sullen te benouwen in de Weijde voor haer vee, waer uijt sij alleen bestaen, want 't en soude niet billijk weesen, dat hebbende sij aen ons deese Landen opgedraegen, onder beding van daer in meede met haer Vee te moogen wijden, wij haer indirect soude weg jagen door 't beslaen niet alleen van Coorn Landen maer ook van de sodaenige, daer sij de wijde voor haer beesten toe behoeven, en dewijle haere Limiten niet groot genoeg sijnde om daer in te leeven, gedwongen soude werden, voor ons wijkende met haere nabuuren in oorlog te raken, om haer af te wijsen soude dese menschen die schoon van ons tegen haer nabuuren geholpen, egter aen de quaedste kans sijn, en waer omtrent moet werden onderstaen of met haer een

accoord van gesepareerde Limiten en wijde soude te maken weesen dog met die omsigtigheijd en beleijd, sig geen quaed vermoeden op vatten, als of d' E Comp: gedagten had haer Luijden te willen Verdrijven, 't welk soude konnen onderstaen werden, Eerst de Capitainen en opperhoofden van onse goede Intentie voor in te neemen en met geschenken smakelijk te maken haer onder Malkanderen met Jalousie verdeelt te houden is Wijsheijd gelijk 't voorsigtigheijd is, geen Oorlog onder haer te dulden ook niemand gedoogen verdrukt te Worden, so sullen sij ons alle behoevende ons niet te magtig, nog ook onnut sijn.

De Secretarije buijten des Commandeurs Wooninge verre van de hand op een seer onbequaeme en onvrije plaets sullen UEd: ten eersten doen overbrengen, alwaer in Comps: Wooninge plaets genoeg te vinden is, daer toe uijtgesogt, een werk sijnde daer voor den Commandeur bij sonders de sorge draegen moet, en aenbevoolen is, aengesien de geheijmen van d' E Comp: daer buijten d' ooge van ijder een behooren bewaerd en opgeslooten te zijn, en daer sal van voort gekoomen weesen, so veel papieren werden Vermist, Ja selver dat er niet gevonden is een eenige Caerte, Concept of profijt van 't Casteel, of van de Tafel Valeij, waer voor seer nodig was geweest te sorgen over sulx is nu bij verandering van Secretaris, doen maken een net register 't welk sal dienen Agtervolgt, en door aengroeijende papieren te werden vergroot, en bij behoorlijk Transport den een den anderen overgegeeven 't welk meede werd Verstaen, in de persoone van de Commandeurs, ten eijnde men weete onder wie iets koome te verlieten, en daer van moogen Verantwoorden, en aenspraekelijk sijn.

De Negotie boeken so verre Dezelve zijn geschreeven, sullen dienen herschreeven om 't kladden voor te koomen in 't redresseeren van verscheijde mistellingen Cassa moet belast werden voor *f*6799 12 12

Aen pajem: is in swaer geld	...	*f*5439	15	0
bij 't restant pajem: gesteld	...	*f* 820	5	0
		*f*6260	0	0

Sal als dan die reekening accordeeren, en in Cassa niets resteeren, Sijnde 't Abuijs in de boeken en van 1683, bij 't versenden van 't geld na batavia door 't crediteeren van Cassa in plaets van pajement bijgekoomen.

De Schulden ten lasten van de Engelse Oost

Ind: Comp:	518	8	0
Cleijer	396	0	0
Alida Taax	338	15	0
Jacob granaet	522	18	8

Moeten Somtijds, so wel na 't Patria als batavia een werden, bij brieven leevendig gemaekt, om niet geheel vergeeten te werden.

Bedorven goet zal niet op de generaele Comp: maer op winst en Verlies afgeschreven moeten werden, so sulx alhier door Langheijd van Tijd of ongeluk Sodaenig geworden is, en met behoorlijke attestatie blijke, niet door versuijm en agteloosheijt veroorsaekt, in welk geval den geenen die 't aengaet moet aengesprooken, en door hem vergoed werden en so sal gehandelt werden met de post Op 25 Jan. van *f*1114: 10: 2. over goederen alhier van batavia of elders bedurven en vergaen, overkoomende, moet bij eerste geleegentheijd, nevens de behoorlijke attestatie der bevinding, geschreeven en advis gegeeven werden, gelijk nog sal moeten geschieden over het pak Lijwaet van de witte mieren geheel opgegeeten, en door de krijgsman alhier aangebragt, als sijnde onmogelijk alhier geschied te sijn, aengesien men van dat ongediert niet en weet, van gelijken moet werden gedaen met goederen en pakken te Cort gevonden en wel op qualijk geconditioneert, om op d' afpackers, of andere Sulx te mogen werden verhaelt, en de Comp: buijten schade blijve; van gelijken had behooren na batavia advis gegeeven te zijn, wegen de quade optelling en de Factuur p de krijgsman aengebragt, bedraegende *f*27073: 2: 3 en maar opgetelt voor *f*17070: 2: 3 ook Sodaenig in de brief is uijtgedrukt om alle abuijsen voor te koomen, en d' accoord te gaen.

Wat verder Soude moogen, Aengaen, 't geene den administrateur behoort te doen om 's Comps: Effecten wel en behoorlijk te versorgen, en verantwoorden, wert in deesen vernieuwt, en gehouden voor g' Inserreert d' Instructie 1671 door den oud gouverneur Raed van India d' heer Isbrand Goske als Commissaris ten dien eijnde opgestelt en tot regulament alhier voor den Administrateur, winkelier Cassier, na gelacten, waer in, na ordre van 'd E Comp: alles is vervat, wat nodig en dienstig was; UEd: bij deesen ordonneerende, deselve in allen deele te agtervolgen. De diaconen sullen na deesen moeten weesen 5 in getal van de aldergeschikkelijkste en voornaemste van 's Comps: Dienaeren en vrijeluijden ten eijnde alles onbesprooken en ordentelijk mag toegaen; Bij de boeken is bevonden 't Capitael van den armen te bestaen uijt een Somma

van *f*28746 13 : sijnde in Cassa bevonden *f*9394 : invoegen veel geld bij deese en geene is uijt geset, waer van er Sommige niet te Suffisant souden weesen, een saek sijnde seer teer om te handelen, en van groote verantwoordinge is, 't Armgelt Sodaenig te risiqueeren en door luijden, daer tegenwoordig geen verhael Op en is, Derhalven sullen na deesen door diaconen geen geld aen imand werden Op Intrest uijtgegeeven, dan met behoorlijke Resolutie van den vollen kerken raede, en met eenpaerige stemmen om voor te koomen, geen diacon op sijn eijgen Authoriteijt eenig sodaenig bewint sig aenmatige mitsgrs: So, na alle prccautie bij den kerken raed gebruijkt, eenig onvoorzien ongelijk mogte voor komen, men seg sulx mogte getroosten ; Het is meede een onbillikheijt, dat den geene die eenigen dienst van 't Schrijven van haer boekjes bedienen in processen of wat diergelijks den Armen raken mag, daer voor Salaris en betaeling eijssen, want dewijle dat geld om Gods wille gegeeven is, behoorden ook alle Christenen den armen om Gods wille te bedienen, en helpen in dat geene in onse magt en kennisse weesen mag, waer op den Commandeur sal doen letten, en dat alles met goede schik en ordre toe gae.

Den raed van Justitie sal tegenwoordig bestaen uijt de volgende persoonen

Den E. Commandeur Simon van der Stel president.
Den Administrateur, Andries de Man
Den Cap: Jcronimus Cruse
Den Luijtenant Oelof Bergh
Den Oudsten onder Coopman Albert van Breugel
Den Winkelier Cornelis Linnes
Den Guarnisoen Boekh : Jan Hendrik Blum
Den Secretaris Melchior Keemels neevens
Twee Oudste raeden der Burgers, en
tot Secretaris Jan Blesius
Over de Politie Sullen als raden sijn, en bestaan uijt den
E. Commandeur van der Stel
Capitain
Luijtenant
Oudste onder Coopman Albert van Breugel
Cassier
Winkelier
Guarnisoen boekhouder
en tot Secretaris Melchior Keemels.

Alle welke persoonen wij willen hoopen ijder in sijn bediening

door naerstigheijd, ijver, en Trouw 'S Comps : saken wel en behoorlijk waerneemen de Justitie na de wetten en Statuten uijtvoeren, en administreeren tot beseherminge van de goede en de straffe voor de quaede mitsgrs : 't Intrest, welvaeren en voordeel voor de E Comp : na uijterste vermoogen te betragten en waerneemen sullen, agtervolgens den Eed aen den Lande, en E Comp : gedaen in den Aenvang van iders bediening.

Den Schipp : bouwe hugo van der Lek van 't fluijtje voorschooten alhier aen land gehouden, is g'ordonneert bij Eerste geleegentheijd na batavia te vertrekken, en sig aldaer bij de hooge regeering van India te verantwoorden, over zijn onbehoorlijken handel, onderweegen met 'S Comps: Provisien en randsoenen aen 't volk gebruijkt, en sal derhalven den selven bij eerste voorkomende gelegentheijd, buijten Emploij, egter als Schipper getraeteert, en overgevoert werden.

Den onder Coopman Albert van Breugel, d' E Comp : lange Jaeren op veel moeijelijke Voijagies, en veel gelegentheeden wel en Trouw gedient hebbende, en alhier met 't fiscaels ampt versien op hoope daer door zijn verder avaneement te erlangen ; dog gemerkt onder des onse Ed : heeren en Meesters in 't Vaderland over voorsz : Ampt anders hebben gelieven te disponeeren derhalven van dat ampt Soude moeten aftreeden, bij overkomst van den Fiseael Johannes van Ceulen, en daer door sig te sien gepostponeert buijten Sehuld, derhalven sal hem den bijdienst van over de pakhuijsen te weesen gestelt, geen præjudix toe brengen, maer sal in rang sessie, regt van naesten blijven behouden het voordeel boven alle andere van deselve of minder qualiteijt, om bij versterk : of verandering op te treeden, tot de bedieninge hem alhier in dit Commandement 't naeste sijnde.

En dewijl door de laeste opneeming bij Expresse geeommitteerdens gedaen, en door Confrontatie disorder bevonden, also wel met de boeken, als met de Eerste opneeming, so werden UEd : gelast d' Effeeten van d' E Comp : na gemelde opneeming den E Commandeur ter handen gestelt te doen verantwoorden en vereffenen

Bij aldien UEd : alle alhier Nieuwelijx in den dienst van d' E Comp: te deser plaetse waeren aengekoomen, mitsgrs: 't Commandement eerst gestabileert wierde, daer soude vereijssen, op veele saeken UEd : te moeten Instrueeren, dog aengesien Sulx niet en is, UEd : hebbende kennisse genoeg en so veel voorsehriften en Instructien van tijd tot tijd alhier nagelaeten door Mannen haer 't Intrest, belang, en gelegentheijd van d' E. Comp. ten vollen ver-

staende, sal in deesen niet verder nodig sijn, dan UEd: te recommandeeren gemelde ordres, so veel die met deesen niet en strijden en voor den dienst van d' E Comp: en verandering van tijden en Saken practicabel sijnde, na te koomen en doen agtervolgen, mitsgrs: in alles wat nu bij Instructie klaer en duijdelijk bevoolen is, geen verandering door ijmand sal werden gemaekt ten tijd en wijlen onse heeren en meesters anders mogten goed vinden te beveelen; sullende de Eerste Clercq Borreman voor den raed van Justitie moeten verantwoorden 't geene tot Laste van hem weegens passeeren van Onbehoorlijke Acten soude begaen weesen.

Aldus voor den E. Commandeur en Raed uijt de Naem van d' E heeren bewindhebberen ter vergaedering van Seventhienen, representeerende de generaele Nederlandse g'octrojeerde Oost Ind: Comp: gegeeven en nagelaeten bij Hendrik Adriaen van Rhede, heere van Mijdregt &ca. representeerende in Sijn Commissie d' Ed: Heeren Seventienen voorn: Wenschende UEd: al te saemen, een ijder in 't bijsonder alle geluk en voorspoet over de Saeken van de generaele Comp: en persoonen (onderstond) In 't Casteel de goede hoop den 16 Julij 1685, (en was get:) Hendrik Adriaen van Rheede (nog onderstond:) gecollationeert en Accordeert met sijn principael. In 't Casteel de goede hoop desen 24 Maert 1686. (Was geteekent) Melchior Kemels, Secretaris.

Accordeert letterlijk.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 4 Maart, 1896.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukkers, Kaapstad.

Verscheidene dokumenten betrekking hebbende tot den oproermaker Estienne Barbier.

Avis van groot importentie.

Lieven Broederen, het is ons een groote sehade gebuurt, van wegens Onser Lanthouders ongereehtigheijt—Want insteed het Lant te onderhouden, zij Lanthouders Vernielers van het selve: Want hoeveel hondert plaatsen hier zijnder: dewelken plaatsen moet ijder een jaarlijck 24 Rixdalder, buijten het pen aengaat; aen de Edele Comp: Cassa te betaalen, par order van de Lanthouder: sonder dat hij Lanthouder een gedruijkt Regelment van de heeren van de seventiene, verseheijnen en heeft Laeten, aen ons trouw onderdaenigen: om sulx 24 Rixdalders te betaalen: Gelijek het gebruijkt van alle Potentas is: Plakaaten aen haer onderdaenigen te Verscheijnen Laeten, om haer Eijsch te hebben. En waar is de gedruijek Regelmenten, om Vaetgeld te betaalen geblijft: Soo wel als die van Erf verpagting: het en is ooek nooit van ons gesien geworden, een Regellement van de heeren van de seventiene: hoe Wij Onderdaenigen Verpligt zijn, soo veel hondert Rixdalders, oft besten, oft sehapen, perden, en ander goederen, aen de Lanthouder te geeven, om van hem een klien stuck lant te voorderen.

Aankeekt hier alles Africkanders broederen: hoe de heeren van seventiene Regelmenten overtreden zijn: van het Schelm en Verdoemt Weetenschap onser Lanthouders Want het vierde artikel van het Regelment gearreteert binnen Amsterdam den 20 Oetober 1687: draegt Die aen de Caap, die sieh met den Lantbouw sal zoeken te doen, sal soo veel Lant in eijgendom werden gegeven als hij sal kunnen beheeren, aen dewelke des noods zijnde, ter leen zullen meede werden alle noodige Bouwgereetsehappen, zaet Koorn, en Beestials, omdat weder aen de Compagnie met Koorn, en anders na gelegentheijt goet te doen.

Siet dan Broederen: hoe Onsen heeren en Meesters hebben onser Vaders Lieve gehad. En nu Ons haerer Kinderen, en Efgenaemt, Wij ben totalieter geruineert, van de prineipal Lanthouder: uijt reede dat hij prineipal een Viand van Eerlijek lieden is. En hoeder is hij van Canailljes, duijmdraisse, en gegeeselt gebrandmerkt sneesen, die Woning aan de Caap hebben met de Eerlijek Vrijburgers, en dat met de principal Lanthouder toesteminge. Dewelken sneesen een groot schaade onder ons Vrij-

burgers, en Lantbouwers toegebracht hebben. Want alle die Canailljes, en Wederspannige, zijn negotienten, en hun Rantzons Mandelijck van 'S E Comp: krijgende, zij hebben de Overhand van Eerlijck Christ Menschen, die niet en konnen sulx negotien te drijven.

Want het gebuurt daegelijcks, als jongen of Meid, iets van haer bass, oft huijs Vrouw gestoelt hebben: zij Loopen anstons bij die Canailljes sneesen, en alle daer verkoopen zij de gestoolt goenderen: En daer na het en is nooit van gesproockt, uijt Reeden dat de principal Lanthouder, zijn part daer van treckt, en dat wel bewijsbaer.

Siet dan alle Eerlijck Afrikanderen, hoe de principal Lanthouder, en Platte Lanthouder, hoeder van Canailljes negotiens zijn, En Ruineurs zijn zij, van de Eerlijck Christ negotienten: Want op woorden van ongedoopt hotentoten, die niet en weeten wat zaligheijt of Verdoemeniss is: en meer die soo schelm als de Landros zijn: zij hebben van Ons Eerlijck Broederen, en selve van Weesen kinderen, haer beesten Wech gestoolen: en deselve beesten met haer Mackers mackers hottentoten, bij malkanders verdeelt. Nu, Soo ben zij nog continueerende, nademaal het gebroedsels de hottentot naar gedagten zijnde ondergesteent; nog doende: Want zij hebben Voor drie Weeken haer onder noomen, daertiene hondert schaepen van Daniel Walters, en van Augustus Lourens wech genoomen: Waer niet meer als twee hondert en negentig, zijn geherstelt: het welk blijck, dat deselve hottentot meer voor Recht besitten, als wij die het toekomt. En meer hebben zij hottentots, de schaepen Wachter oock Wechgestoolt uijt het Velt. En nog meer Willen zij hottentoten de braven Christen Vrouwen Verkrachten: Segende dat zij niets te Vreesen en hebben: allegende dat de lantdros meer na haer sal Lusteren, als de Christ menschen. Nu dan, wie niet en soude seggen de Lantdros Piter Lourens, ingedagt heeft Koning van die schelmen te zijn, en de Christe verjaagen. Het en is nog niet alle: hier sal ons principal Lanthouder schelmstuck, van allegaer bekent worden: Want hoe veel Soldat en Matrosen sich vind en gevonden zijn geworden van allerlije Ambachten: die om haer Vrijdom te hebben, om deeses lant te helpen te bouwen en te timeren, moet zij nu arm leven, met groote peine en sweet werken; om het interrest van het geld te betaalen, dat zij aan de lanthouder gegeeven hebben; die souw dat geld sij en souden, niet Vrije geracken.

Nog meer, hoeveel hondert brave soonen en dochteren in deeses

Lant zijnder, die aen het huijwelijck niet konnen Raeken: uijt reeden dat sij lieden niet en Weeten Waer zij na het huijwelijck Souden gaan: Alle hoewel dat zij Soonen, en dochteren wel weeten het Lant te bouwen: maer deeses Lant geruineerd zijnde; het haer onmogelijck aan het huijwelijck te Raeken; Dewijl dat zij arm Lieden, niet en hebben, soo veel hondert aen geld, of anderen, om na haer huijwelijck aen de principal Landhouder te geeven, om van hem, een kleine plaatse te voorderen.

Nu, hoe soud dan, deeses Lant inwoonders konnen bestaan: dewijle dat ons Lanthouders van alle kanten, Dief, en Schelm stuckt gebruijckt, om ons Christ Menschen te Ruineeren: gelijck het kan bewijsen worden, met meer, als duizend, Eerlijck verklaring Want hier iser albewijsbaer, want soude wel deeses Lanthouder, een Regelment van de heeren van de Seventiene scheijnen Laaten, Hoe aen hem toegestaan is: koorn te bezaijen, en andere granailljes: Vee te verkoopen van allerhand spetien, Soud, houd, Bast, Ried, schephan Laijes, en nog meer andere goederen; die van de Edel Compagnie buijten Cost, soo genaemt, werden gestoolen, en onder handen verkokt: tot profit, van de principal Lanthouder, en zijner onderhander: Maer de braf soldaten, en Matroosen: die dat werck drijven hebben dikwijls voor profit, een holland tuijne, of bulslagt en daar na, na batvia, of seelon wech gestuurt als mar prakjes maekers:—Wij en sullen hier niet spreeken, hoe de brave Soldaten van deeses Casteel getrachteerd zijn: Want wij voelen te veel haer zelven, hoe haer bloed afgesoogen is: Van J. R. Capitaine, soo wel als de ambachlieden. Nog niet alle broederen: Soude wel ons Lanthouder een Regelment van de heeren van Seventiene scheijnen laeten: die gedatteerd soude zijn, van jaars, Mand, en dag: hoe aen hem prinpal, toegestaen is, allerhand Comp Packhuijse goederen jaarlijck het Prijs te Verhoogen, et het prijs van de geleveert koorn, boonen, en Erten te verkorten:—Wij van het Toebac niet spreeken willen. En soo onsen heeren en meesters hebben alle Sulx geordonneert: Waarom hij schelm Lanthouder, niet en heeft, het selve Regelment aenplaken Laaten, aen ons trouw Onderdaenigen.

Daerom om alle die schelm saeken Wil: Wij en moeten niet meer Vaat geld betaalen, oock niet 24 Rs, oock niet Lant Verpachting, tot dat een Regelment van de heeren van seeventien, daer van komt te verscheijnen: uijt reeden, dat ons heeren en Meester, soo wel bedriegt zijn: als ons haerer trouw onderdaenigen.

Alle de geenen die aen de Caap Wonnen, Stelenbosch en andere plaatsen: en die geld gegeeven hebben, om plaatsen te hebben:

Vrijdom te krijgen knekten te lichten : met beesten schaepen perden, of andere goederen Maekt gij lieden, ijder een eer rekenig van en geeft ons de Selven Publikelijk, in handen : soo wel van jan de la fontaine als deeses Gesacheber op dat wij deselv rekeningen, Voor de Heeren over holland mogen verscheijnen laeten : en aldaer onser geld wederom te krijgen : en aldaer oock het schelm stuck van ons lant te bewijsen.

Accordeert letterlijk met het dokument dat op den muur van de kerk aan de Paarl geplakt was, en dat nog in het hof van justitie te Kaapstad kan gezien worden.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

Hoog g'Eerde Heer

Het is hier voor de middag naar geEijndigde Godsdienst eenig manschap van neegen Persoonen voor de Kerk gekoomen die hebben haar volle mondeering te Paart gehad, en hebben een placcaat voorgeleesen aan de uijt de kerk gaande menschen, en het selve aan de kerk geplakt naar het Leesen, en indien zulx misschien buijten ordre van mijn Heer Soo maake met deesen bekent.

Naar Needrige Dienstpresentatie.
verblijve mijn Hoog g'Eerde Heer,
UEd : D.B.W. Dienaar
J. M. FRIEK boode

Paerl den 1 maart 1739, met haast.

Accordeert letterlijk.
GEO. M. THEAL.
Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

Hoog GeEerde Heer.

Sende UEd : met deesen het Placcaat dien door d'agtermiddag winden deesen verleeden sondag avond omtrent vijf uuren, hetselve over de kerkhof sloot al weg was gewaaijt, en ik uijt UEd : brief niet kan verstaan 't selve weederom nac te placken, hebbe hetselve in't kosters huijs gehouden, tot dat ik ordre van UEd : onfange

waar het blijven sal. Naar het Seggen van de menschen soo zijn die persoonen geweest.
Namentlijk

Barbie
Hendrik Kruger
Lodewijk putter
frans kampher
arnoldus basson
Hendrik Ras
Jan olivier
Sijbrand van Dijk
} met volle mondeering te paard

en

Hannes Ras sonder geweer te voet

Mijn Hoog G'Eerde Heer,
UEds : D. B. W. Dienaar
J. M. Friek boode

De Paerl den 3 maert 1739, met haast.

Accordeert letterlijk.
Geo. M. Theal.
Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

Publick loopende brief.

Aan alles de Christen broederen : die Eerlijck bestaat, voor ons Heere Heeren Majores : gij ben allegaers gewaerschouwen, dat Estienne Barbier Laet uw weeten : dat gij Lieden, niet en Moet aen de Gesaghebber Daniel des hengels, en an Piter Lourens Lourens niet aenhangen Moet : Want Ses van ons Emraats, met twaalf van ons ingesettene : hebben Raad gehouden, sonder twijvel van order van ons Vader en Gouverneurs Hendrik Swellengrebel : en het is belooten in de Selve Raad ; dat de Hengels een dier is Soo wel als de Landros—en Meer Estienne Barbier, is ergekent in deselve Raed als een Eerlijck man : En selve als een vader van de ingesettene, daarom, gij moet allegaars hoopen, dat de uwen, uwen plaats in Eijgendom sult hebben : en Selve, drie Rixdalders voor het driel :

En al degeenen, die onregt boeten betaelt hebben : maekt gouw, een Rekening daer van op dat Wij, deselve mogen voor de oogen van ons getrouw Gouverneurs, en Vader Swellengrebel mogen verscheijnen laet. En de geenen die beesten, oft andere goederen

gegeeven hebben: om knegt gelict te hebben, oft plaats ook desgelijcks.

Laat dat brief hant tot hant gouw Loopen

ESTIENNE BARBIER

deubel gedaen, den 22 Maers 1739

Moet dat brief no geloopen te heb, aen Handen van Ons trouw E. E. Gouverneur Hendrik Swellengrebel weer koomen

---

Accordeert letterlijk.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

Aan alles de Afrikanders gebroedsels.

ik Laet u weeten bij deesen, dat alles de geenen, die van de Hottentoten zijn gestoolt geworden, oft hunen plaatsen Verlaat hebben; komt op het spoedigst bij mij, en ik Sal u Laet betaalen, jaa uwen Verzuim tijd; en het en Sal niet waer zijn dat veel Colloniers Sullen haer leeven aenwaegen om het dieve stuck van de Hengel, en van Piter Lourens te betaalen; en om uw lieden te toonen; dat ik een waer en trouw dienaer van de Edele Compagnie; en voor al geregtigheijt, Sonder Verder te Seggen, ik teeken hier mijn Naam als de Heeren van Seventien, om regt te hebben; en Selve de Heeren der Staaten Generaals Nederlanden, en

ESTIENNE BARBIER.

den 31 jullius 1739.

Accordeert letterlijk.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

SENTENTIE.

Nademaal Estienne Barbier geboortig van nabij Orleans geweesene Sergeant ten deesen Casteele oud 40 jaaren, thans 'S Heeren gevangen buijten pijn of dwang van banden, van ijsers, dan wel de minste bedreijging van dien, vrijwillig heeft beleeden, ende ook uijt verscheijde Stueken Sonne klaar is gebleeken

Dat hij gevangen sig niet ontsien heeft, tusschen den 24 en 25 Maart des gepasseerden jaars desselfs arrest te violeeren, met des avonds omtrent te Thien uuren uijt het Casteel te vlugten, begeevende sig vervolgens agter het voornd: Casteel, alwaar hij volgens

genoomene afspraak op hem vond wagtende den insgelijx gedeserteerden Tamboer Nicolaas Wijs, met dewelke hij gevangen het Strand Langs naar de rogge baaij ging, alwaar sij sig met haar beijden in Seekere Schuijt van het schip Padmos hebben begeeven, dewelke volgens het seggen van den gevangen door voorn : Tamboer aldaar besorgd was, met welke Schuijt zij direct naar het ter dier tijd ter deeser Rheede geleegen hebbende schip Reijgersbroek zijn gevaaren, keerende hij gevangen soo dra zijn gemelte Makker op het voorn : Schip geklommen was, met de geme : schuijt naar de wal te rugge, en heeft hij sig voorts begeeven naar de plaats de Roode blom genaemt, alwaer denselven sig een Nagt ophield, sijnde hij gevangen vervolgens van daar gegaan naer draakensteijn bij de weede : Cellier, op welkers plaats hij sig tot den Laatsten Februarij deeses jaars heeft opgehouden, zijnde het ook aldaar geweest dat hij gevangen een begin heeft gemaakt met proeven te geeven van zijn quaadaardigen oproermaakenden Imborst, gemerkt hij voor Sommige Luijden dewelke van de Landtogt te huijs gekoomen waaren en vee van de Hottentotten geruijlt hadden, seeker geschrift daar toe dienende heeft opgesteld, en wijders nog zijn persoon soo door Brieven als bij Monde aan een ijder voorgedraegen, om haar in alle haare quaede behandelingen te Maintineeren en de behulpsaame hand te bieden, gelijk hij dan ook op den 23 of 24 Februarij deeses jaars met neegen of Thien der gemelde persoonen sig bevindende op de plaats van eenen Johannes Ras aan de paarel geleegen, met deselve niet alleen over hunne soo genaemde belangen heeft geraadpleegt, maar haar daar en booven ook het voorne : geschrift inhoudende atroce injurien teegens den Landdrost Pieter Lourensz heeft doen onderteijkenen, daar toe alle persuasive middelen gebruijkende, hebbende hij gevangen insgelijx in die onwettige vergaaderingh het woord gevoert, en die Luijden aangeraeden om het gen : schriftuur met de daar in geinsereerde Calumnien aan den Agtbre : Raad van Justitie deeses gouvernements te presenteeren, het welk dan ook niet teegenstaende die menschen bevreest waaren om het selve Caabwaarts te brengen, op het sterk aanmaenen van hem gevangen door boovengemelde Johannes Ras als eerste onderteekenaar is geschied.

Dat hij gevangen en bijhebbend geselschap terwijl bij de te rug komst van gemelte Johannes Ras van de Caab op dat ingelevert geschrift geen antwoord gekreegen hadden, aanstonds wel heeft kunnen begreijpen dat het overgeleverde request van die verwagte uijtslag niet was geweest, als wel gewenscht en sig ingebeeld

hadde, waarom met den anderen beslooten en goed gevonden hebben, dat zijlieden om aan te thoonen dat verre dat zij ongelijk souden hebben, hun daar en teegens door voormelden Landdrost Pieter Lourensz door het laaten weghaalen van haar vee ongelijk was aangedaan, hun belangen en klagten op het paepier bij form van waarsehouwing of advies soo den gevangen het noemt, te ontwerpen, sehrijven en vervolgens aan de waereld publicq te maaken, op welkers resultaat dan ook voor den dag is gekoomen dat groot fameus gesehrift, met behulp van den dood gesehootene burger Pletsholt opgesteld, en door hem gevangen in het net afgesehreeven, en het welk den Titul gegeeven is van advis van groote importantie, met welk oproerig gesehrift na dat onder algemeene toestemming geresolveerd was het selve gewaepender hand aan te plaeken, hij gevangen neevens seeven gewaapende persoonen te paard, en een ongewaapent te voet de Stoutheid gehad heeft, op een Sondag Morgen zijnde geweest den eersten Maart jongstleeden, onder het verrigten van den Godsdienst te koomen voor de kerkdeur van draakensteijn, en dat oproerig gesehrift als doen voor de daar uijt gaande mensehen dewelke om sulx te hooren door sijn bijhebbend gewaapent volk aangehouden wierden in het openbaar te Leesen, zijnde het selve daar na aldaar aangeplakt, bij welk sehriftuur of soo genaemd advijs van groote Importantie behalven de daar in gevonden werdende strafbaare injurieuse uijtdruekingen teegens de Regeering alhier, hij gevangen nog wel soo vermetel is geweest van aan deese goede Ingeseetenen te verbieden aan d' E Compe. te betaalen 'S Heeren geregtigheijd gelijk ook de reeognitie penningen voor het vernieuwen van veeposten, voorts Vat en Erfpagt geld, mitsgaders andere 'S Comps : inkomsten, voor dat d' ordres van de Heeren Seventhienen waaren gekoomen onder voorgeeven dat die ordres alhier in veelen deelen wierden overtreeden, soo meede dat de prijs op 'S. E. Comps : pakhuijs goederen jaarlijx verhoogt, daar en teegens die van de ingeougste en geleverde graanen soo van koorn, boonen, en Erweeten, weederom verlaagt, en in prijs vermindert wierden, door welk gedoente hij gevangen gesogt heeft de gemeente alhier op eene sinistre en gantsch strafbaare wijse teegens haare wettige overigheijd op te roijen, en was het hem moogelijk geweest dit Land in oproer te brengen, zijnde hij gevangen neevens zijne adherenten na de aanplaeking van meergemte : Sehriftuur en ook na teegens de omstanders nog gesegt te hebben, dat het ter needer gestelde in dat gesehrift de waerheijd was, en sulx met verelaaringen soude kunnen werden beweesen, daar van daan eerst na de plaats

van David Senecal, en vervolgens naar Philip Minnaar weg gereeden.

Dat hij gevangen hem insgelijx niet ontsien heeft op den 16de der gepasseerde maand Maart seeker placcaat dat hier op tot stuijting van dat werk en om deese goede Ingeseetenen tot haar pligt te brengen was geëmaneert en voorts aan de Kerkdeur van draakensteijn geaffigeert, van daar af te rukken, voorgeevende egter zulx met geen quaad opset of uijt stoutigheijd gedaan te hebben, maar alleen om het selve des te gemakkelijker te konnen Leesen, omdat hij gevangen met zijn bijhebbend geselschap het selve Leesen wilden bij eenen Johannes Ras en sig wijders over dies inhoude moesten beraaden, al eer zij hun konde begeeven na de plaats van den Heemraad Hendrik van der Merwe daar zij versogt waaren te willen versehijnen, zijnde dat placcaat door hem gevangen 's daags daar aan weederom ter plaatse daar hij het van afgenoomen had, aangeplakt, en heeft hij gevangen alschoon bij voormeld placcaat vogelvrij verklaard was, nogtans de assurantie gehad van met zijn gantsch gewaepend Complot sig vervolgens op den 17de Maart des morgens heel vroeg te begeeven na de plaats van gesegde Heemraad Hendrik van der Merwe, alwaar omtrent een Snaphaen Schoot van het huijs daar zij uijt vrees van agterhaalt of gevangen genoomen te werden halte hielden, en sig vervolgens door het seggen van hem gevangen: Neen kinderen het is geen swaarigheid, want wij ben goed gewaapent aangemoedigt zijnde, hebben opgehouden, bij haarlieden gekoomen zijn eenige Heemraeden dewelke haar versogten om in huijs te willen koomen, daar zij dan met malkanderen spreeken souden, waar op hij gevangen aan de sig daar bevindende Heemraeden dewelke ordre van de Regeering hadden, om met de boovengene: vee ruijlders te spreeken, en de klagten die zijlieden souden inbrengen te hooren, om als dan daar van aan de Regeering alhier Rapport te doen, het volgende drijgement gedaan, en haar dus aangesprooken heeft: bij aldien gijlieden niet naar regten te werk gaat, ik sal jouw en huijsen verbranden maar vrouw en kinderen sal ik genaedig worden; naar het welk den gevangen met zijn bijhebbend volk bevoorens nog teegens de Heemraeden gesegt hebbende, dat zij souden hebben te ondersoeken wie dat gelijk of ongelijk hadde, weederom daar van daan is weg gereeden, hebbende vervolgens die mensehen altoos bij sig dog meest gewaapent gehouden, om sig van deselve bij alle voorvallende toevallen het zij dat men hem aandoen of gevangen neemen wilde te bedienen tot desselfs defensie, sulx dat het aan hem gevangen niet gemancqueert heeft

om die onweetende en onnoosele menschen ongelukkig te maaken, en deselve tot het uijtvoeren van deese of geene violente saaken te doen vervallen.

Dat hij gevangen in desselfs boosaardigheijd voortvaarende ook nog wel soo arrogant heeft durven zijn, van opene brieven opgevult met alderhande injurieuse Expressien te ontwerpen, en op de weegen buijten in 't Land te strooijen, om daar door een beroerte onder de gemeente te verwekken, en onder anderen een g' intituleerd publicq Loopende brief, gedateerd den 22 Maert deeses jaars, waar in hij gevangen aan zijn makkers soo als hij deselve komt te noemen wel positief waarschouwt, om geene gehoorsaemheijd te bewijzen aan den Heer Independent Fiscaal Mr. Daniel van den Henghel ter dier Tijd het gesag gevoerd hebbende, als meede niet aan den Landdrost Pieter Lourensz, beloovende aan de geene die deese zijne ordres souden koomen op te volgen tot een recognitie dat sij souden te hoopen hebben om haare plaatsen die sij van d' E Comp: in Leening besaaten, daar door in eijgendom te sullen verkrijgen, als ook drie rijxdaalds: voor het drillen, het geen zijlieden 's jaarlijx alhier gewoon zijn te doen volgens de Hoog geEerde ordres van onse Heeren Majores selfs, hebbende boovens dien nog een Schriftuur van sig Laaten afgaan onder den Titul van aan alle de afrikaenders gebroedsels (willende seggen gebroeders) gedagteekent den 31sten Julij deeses jaars, bij het welke hij gevangen meede veel faemroovende uijtdrukkingen gebruijkt hebbende teegens voornoemde Heer Van Den Henghel en gesegden Land-drost, voorts bij sig op het spoedigst komt te ontbieden alle de geene die haare plaatsen verlaaten hadden met belofte dat hij hun haar versuijmden Tijd Soude doen betaalen, met bijvoeging dat hij sulx uijt Naem ende van weegens de Heeren Staaten Generaal onse Hoogste Souvereijnen, en d' Heeren Majores onse gebieders was verrigtende, booven het welke hij gevangen nog heeft uijtgestrooijt en selfs geschreeven, dat wanneer het onse heeren en Meesteren mogte behaagt hebben den Heer Independent Fiscaal Mr. Daniel Van Den Henghel tot Gouverneur deeser plaatse aan te stellen, hij gevangen zijn E: als dan uijt dit Casteel soude verjaagt hebben, en heeft hij gevangen voorts om nog meer blijken te geeven van desselfs wrevelmoedigen imborst booven dit alles nog op een clandestine en sinistre wijze sonder qualificatie na het gedoente van een ijder enquesten gedaan, gelijk ook waar in de Inkomsten en voordeelen van 'S Comps: dienaaren waaren bestaande, koomende dan uijt dit alles te blijken dat hij gevangen sig in den hoogsten graad schuldig gemaakt heeft aan de volgende Enorme misdaeden,

Eerstelijk aan aufugie en violatie van desselfs arrest ;

Ten Tweeden aan het crimen Læsæ Majestatis ofte perduellionis ;

Ten derden aan het oproijen en opsetten van sommige der Landwaarts in woonende menschen teegens haare wettige overigheijd ;

Ten vierden aan het opmaeken en aenplacken van Doemwaerdige placaaten en andere Scriftuuren Streckende tot disrespect van deselve overigheijd en ook om hier alles in rep en Roer te brengen ;

Ten vijfden aan het opontbieden van gewaepent volk om zijne wettige overigheijd te Ledeeren en teegen te staan, ende sulx nog onder het valschelijk voorgeeven dat hij dit deed uijt Naam ende van weegens de Heeren Staaten Generaal onse Hoogste Souvereijnen, en Heeren Majores onse gebieders ;

Ten sesden aan aanraedinge dat deese gemeente de gewoonelijke Schattingen aan den Heer van het Land niet betaalen souden, met belofte als dan van belooningen en præmien, voorts zijne overigheijd ofte eenige Leeden derselver met fameuse Libellen te injurieeren, en na de inkomsten en voordeelen van de bediendens sonder ordre te inquireeren ;

En ten Laatsten aan voorgenoomene brandstigting, Moord, plondering, oproer en Roof, en dit alles uijt een ongehoorde wrevelmoedigheijd, onder het belaggelijk voorwendsel dat hij het een en ander deed om de parthij van de Heeren Seventhienen en van de Ingeseetenen voor te staan.

Ende gemerkt sulke ongehoorde grouweldaeden in een Land daar Regt en justitie geoeffent word sonder oogluijking ten afschrik van andere diergelijke Booswigten, oproermaakers, faemroovers en stoorders van de algemeene Rust exemplairlijk moeten werden gestraft ; Soo is het dat den E : Agtbaaren Raad van Justitie des casteels de goede Hoop ten daage dienende gesien en overwoogen hebbende den Schriftelijken crimineelen Eijsch en conclusie van den Heer Independent Fiscaal Mr. daniel van Den Henghel nomine officii op ende jeegens den gevangen gedaan ende genoomen, mitsgaders geleth op des gevangens eijgene Libere confessie behoorlijk gerecolleert, en het geene wijders ter saake dienende was en haar EE : Agtbaarheedens konde doen moveeren, doende Regt uijt Naam ende van weegens de Hoogh Moogende Heeren Staaten Generaal der Vrije verEenigde NeederLanden, den gevangen Estienne Barbier hebben gecondemneert soo als haar E Agtbns : denselven condemneeren mits deesen, omme gebragt te werden ter plaatse alwaar men alhier gewoon is crimineele Sententien te Executeeren, en aldaar den Scherpregter overgeleevert en op een cruijs gebonden zijnde de

Regterhand en het Hoofd afgekapt, en vervolgens gevierendeelt te worden, Sullende het Hoofd en de Hand op een pen geset, op de Roodesands cloof geplaatst, mitsgaders de vier andere quartieren op vier differente plaatsen langs de meest gepasseerd werdende weegen opgehangen werden ten proije van de lugt en voogelen des heemels met condemnatie in de costen en misen van justitie; ontseggende den Raad het verdere of anders geEijschte van den heer officer.

Aldus gedaan ende gesententieert in't Casteel de Goede Hoop den 12de November 1739, mitsgaders gepronuntieert ende geExecuteerd den 14de daar aan volgende.

Fiat Executie.
H. Swellengrebel

R. Tulbagh
J. T. Rhenius
Ns. Heijning
C. Brand
S. van Coller
Mns. Bergh
Corns. Eelders
P. R. De Savoije
J. de Grandpreez
Am. Decker

Mij præsent
D. G. Carnspek, Secrets:

Accordeert letterlijk.
Geo. M. Theal.
Kaapstad, 7 Februarij, 1896.

DAGVERHAAL van de Landrijse, door den WelEdelen Gestrengen Heer Mr. Joachim Baron van Plettenberg Raadt Extra ordinair van Nederlands India, mitsgaders Gouverneur en Directeur van Cabo de Goede Hoop met den ressorte van dien &a &a &a, in den jaare 1778 gedaan door de Landstreken beoosten de gem Caab tot aan de Plettenbergs en groote Visch rivieren, mitsgaders vervolgens van daar te rugwaarts Langs de Zuijdkust.

Van de Caab tot over de Hexe Rivier.

Donderdag den 3de September.—Den WelEdelen Gestrengen Heer Gouverneur had reeds voor eenigen tijd besloten in Perzoon eene rijse te doen naar de aller verst gelegene Landerijen, zo wijd dezelve door de ingezetenen werden bewoond, ten einde niet alleen van dezelve en de daar omtrent onlangs tusschen de beijde Colonien van Stellenbosch en Swellendam nader bepaalde Limiet Scheidingen, oculaire inspectie te nemen; maar ook om van nabij de nodige ordres te stellen ten opzigte van diverse zaken; dewelke in die verre afgelegene Districten een noodwendig redres vorderden.

Om deeze Rijze met zo veel mogelijken Spoed en Zekerheijd te doen, waren de respective Land-drosten nevens de Heem- en Krijgsraden van Stellenbosch en Drakenstein; en ook die van Swellendam, tijdig gelast, te zorgen dat er op de bestemde tijden en Plaatsen de nodige voorspannen van Trekossen en rijdpaarden gereed mogten zijn; insgelijks dat uijt elk derzelve Districten een Detachement, bestaande in een Cornet, Corporaal en agt Dragonders uijt de Landmilitie met derzelver volle Wapenen, ter begeleidinge van zijn WelEdele Gestr. zoude werden gecommandeerd.

Den Capitein Lieutenant militair van Heiden, een mede reijsgezel zullende zijn, had zig gisteren met de wagens, beladen met al het geene van provisie als anderzints tot de reijse was geschikt, reeds voor uijt begeeven, naar de Plaats van den oud Burgerraad Hendrik Oostwald Eksteen aan de Tijgerbergen gelegen; om in tijds de Bagagie Wagens verder te kunnen voor uijt zenden.

Dezen ogtend ten Seven uuren, aangenaam Sonneschijn weer zijnde vertrok den WelEdelen Gestr. Heer Gouverneur, vergezelt van den Secretaris der Weeskamer de Wet en den Opper Chirurgijn

Seid als mede Reisigers, in een Rijtuijg met agt Paarden bespannen, uijt het Casteel de Goede Hoop; werdende tot aan 't Rijtuijg uijtgeleijd door den Heer Secunde, benevens eenige verdere Leeden der Regeeringe en voornaamste van 's Comps. Dienaren.

Bij het uijtreijden van de Barriere wierd zijn WelEdele Gestr. van 't Fort Imhof met Seventhien Schoten gesalueert; terwijl zommige der gemde. Heeren volgden tot de Plaats van den oud Burgerraad Eksteen voormeld daar wij ten Negen uuren aanquamen en een vriendelijk onthaal genoten: Wij verlieten deeze Plaats ten Elf uuren in onze Twee Reijs-wagens met Ossen bespannen; en onder wegen van ossen verwisselt hebbende, waren wij 's namiddags ten vijf uuren ten Plaatse van de Weeduwe Hop genaamt 't Slot van de Paarl; en vonden hier onse drie Bagagie Wagens.

Vrijdag den 4. do. 'S morgens mistig weer, dewelke kort daar aan in regen veranderde met een weste wind, reden wij ten half Seven uuren van de laastgemde. Plaats en passeerden de grote Bergrivier met de Ponton. 'Tregenachtig weder verhinderde 't gezigt van 't Drakensteins gebergte daar de du Toits Cloof door gaat: door welke Cloof men thans onder handen had het maken van eenen weg, bequaam om met vragt wagens gepasseerd te werden: het geen, voltooijd wesende, van veel belang en voordeel zoude zijn voor de geene die hunne Plaatsen in de Gaudiene, aan de Hexe rivier en daar omstreeks leggende hebben; dewelke, om de Producten van daar na de Caab te brengen, de rode Zandse Cloof moeten passeeren; makende eenen omweg van Twee Dag reisens.

'S voormiddags ten half Elf uuren, bevonden wij ons ter Plaatse van den oud Heemraad Paul Roux aan de groene Bergh. Wij wierden gewaar dat door de Swaarte en groote volumen der Bagagien de wagens te veel moesten leiden; waarom den WelEdelen Gestr. Heer Gouverneur nog een wagen van gemde. Roux daar toe liet emploieeren; en ordre stelde dat hem voor dezelve weder een andere in de plaats zoude werden bezorgt. Ten half Elf uuren begaven wij ons van daar, waren vier uuren daar na aan de Vogelvalleij, om nog eens te verspannen Een en Een half vertoevd wierd; en quamen met de eerste wagen 's avonds ten half seven uuren op 't rode-zand bij den oud Burger Lieutenant Jacobus de Wet. Een van de Bagagie Wagens had door de onvoorzigtigheijd van den Drijver het ongeluk in de Rodezandse Cloof om te Slaan; zonder dat daar door egter iets van belang beschadigt was, alleen veroorzaakte dit, dat de overige wagens eerst ten Negen uuren bij ons arriveerden.

Saturdag den 5. Zonneschijn weder met een Westelijk windje, begaven wij ons 's morgens ten agt uuren van 't Rode-Zand, daar een wagen met de Bagagie van de gene die uijt het Stellenbosche District tot de Escorte geCommandeert waren, zig onder ons gevolg voegde. Wij bereijkten ten Elf uuren de Breede-Rivier, dewelke, ter Plaatse daar men dezelve passeerd, op een afstand van circa veertig minuten gaens in Negen zo grote als kleine gedeeltens loopt, en quamen ten vier uuren 's namiddags aan op een Plaats van Philip Mijburg, geleegen af en aan de Chavonnes-Berg. Om de menigte der zig alhier bevindende Lieden, Sloegen wij op deezen Plaats voor 't eerst een gedeelte van ons Campement op; en trocken

Zondag den 6 do. 's ogtends ten half agt uuren met mooij weër en een zagt westlijk lugije weder op weg. een quart voor Twaalf uuren 's middags quamen wij aan de Hexe-rivier even voor dat de Cloof van dien Naam begind: dezelve Rivier tweemaal aldaar en vervolgens eenige rijsen in de Cloof gepasseerd zijnde, ontmoeten wij ter Plaatse van Willem van den Vijver den Capitain militair Gordon die met ons reijsde; en waren ten half Twaalf uuren over de veerthiende Bogt of Spruijt van die rivier, toen wij 's namiddags ten half Twee uuren ons Leger opsloegen ter Plaatse van Daniel Hugo. Zo als wij

Maandag den 7de do. wanneer het mooij weder bleef aanhouden, van evengemde. Plaats afreden, nam de passagie door de Hex-rivier op nieuw haar begin; en wij waren dezelve rivier nog niet ten eenemaal overgetrokken, toen nog veerthien zo Bogten als Spruijten ons waren ontmoet, en wij ten Negen uuren aan 't einde van dien Cloof quamen: wij hadden nog twee voorname Spruijten te passeeren, eer wij ons bevonden ter Plaatse van de Weduwe Jacobus van der Merwe genaamt de Vendutie-Kraal, het geen 's voormiddags ten Thien uuren geschiede. Den Snellen Stroom en het verspoelen der Driften, maakt den overtogt van de Hexe-rivier periculeus: Dit veroorzaakte dat een van onse wegwijsers te Paard, toerijdende na een der wagens, welke hij zag dat in een diep gat stond te schieten en daar door groot gevaar liep, de wagen reddende, met het Paard ter zijde van dezelve in dat gat zo diep onder sloeg, dat men alleen des Mans Hoofd konde zien, egter gelukkig weder daar uijt zijnde geraakt, had hij zig slegts door 't wiel van de wagen aan de Beene bezeerd.

Van de Vendutie kraal begaven wij ons 's voormiddags een quart voor Elf uuren; en dewijl een der wagens van ons gevolg quam om te slaan, met welks redding, zo wel als met het vertoeven ter

Plaatse van Jourdaan, daar wij vervolgens aan reden, Een en Een half uur verlet wierd, was 't twee uuren in den Namiddag, toen wij de Plaats van Wouter de Vos de Buffelskraal genaamt, genaakt waren, daar wij de geheele Escorte der Stellenbosche Dragonders met derzelver Paccagie wagens aantroffen. Deeze Plaats is geleegen aan de voet van een der koude Bock-velds Bergen, wiens kruijn nog voor een groot gedeelte met Sneeuw bedekt was. Wij Sloegen hier ons Campement op; en hielden

Dingsdag den 8de do Rustdag; de Lugt was helder, en in den morgen en avondstond koud, maar op den middag aangenaam.

Woensdag den 9de do stil weder en heldere zonnesehijn, braken wij ons Leger op; en trocken voort met den nu Compleeten Trein, dewelke bestond in

Een Rijs-wagen van den WelEde. Gestr. Heer Gouverneur.

Een do voor 't bij hebbend gezeldschap.

Vier Bagagie wagens.

Twee do van de verzellende Escorte uijt 't Stellenbosehe District.

De Escorte zelve, te Paard en gewapend, welke Escorte geformeert wierd, door Dirk Wouter Hofman, Cornet.

Jacobus de Wet Jacobusz, Corporaal

Christoffel Albertijn
Alewijn Petrus Burgers
Francois du Plessies
Daniel Bosman
Jacobus van Aarden
Francois Roos
Jan Hendrik OLivier en
Anthonij Fik Lambertsz : } Dragonders.

Een Jager en

Twee Raportgangers meed te Paard en gewapend.

Voorts eenige handpaarden, behalven Een wagen en de Rijdpaarden van Capitein Gordon.

Van de Hexe Rivier na de Queek Valleij.

Wij trocken kort daar aan langs een weg de Candauw genaamt; dewelke tusschen de Hexe Riviers Bergen doorlopende, door haare verscheidene draaijen en Steijltens vier uuren lang en ongemakkelijk viel: toen wij daar na een minder ongemakkelijken weg, nog ruijm Een en Een half uur doorgereijst waren, quamen wij aan de Straat, zijnde een Cloof tusschen twee niet zeer hoge Bergen, en de Straat genaamd, om dat dezelve op eene bij na evenwijdige breete

van Ses ã Seven Roeden, tusschen deeze Bergen zonder eenige hoogtens doorloopt: deeze Cloof of Straat hield een groot quartier uurs aan; bij het eindigen van dezelve passeerden wij de Plaats van Gideon Joubert, meede de Straat genaamd, en na nog ruijm Een uur reisens, legerden wij ons 's namiddags ten half twee uuren in 't veld, aan de voet van een der Caro Bergen daar de Touws Rivier voor bij Stroomd: Wij vonden ons nu in het begin van 't Caro of Droogveld daar onsen weg door liep, en hadden tot hier toe onder weeg, 't veld meest met Canna- Renosser- en andere-Bosjes begroeijt gezien. Heeden stond de Termometer na de Schaal van Farenheijt in den vroegen Morgen ter Plaatse daar wij aftrocken op 43 graden en rees in den namiddag daar wij ons verblijf namen tot 79 graden. Wij trocken

Donderdag den 10de do. met helder zonneschijn weër en een westlijk lugje 's morgens ten half agt uuren weder voort, hadden, daar wij afgingen 't Touws gebergte ter Regterhand van ons, en hielden voort reijsende de Caroos-bergen aan de Linker-zijde, tot agter eenen hogen klipheuvel aan een onbewoonde Plaats van de Weede. Lourens Erasmus, genaamt de Jagers Fontein; daar ten half drie uuren 's namiddags uijt gespannen wierd. Ten half Elf uuren 's voormiddags, wanneer wij ter zijde aan 't einde van 't Touws gebergte gevordert waren, quam ons aan dezelve zijde van verre 't begin van de Swarte-bergen in 't gezigt. Onder wegen waren van een der Caros-Bergen tot ons komen afzakken Twee Hottentotten nevens eenige Hottentottinnen en kinderen om den WelEde: Gestr. Heer Gouverneur te begroeten: de Hottentottinnen hadden ten dien eijnde hare aangezigten op onderscheijdene wijsen en met verschillende Couleuren besmeert; en hare halsen, Borsten en verdere Lichaams Delen met de gewone onbevallige vercierselen omhangen: dezelve wierden met Tabak en Aracq beschonken en onthaald: het een en ander namen en genuttigden de Vrouwlieden met even zo veel gretigheijd en smaak als de Mans: zelfs staken eenige der Vrouwen hare houtene Tabaks Pijpen in onse tegenwoordigheijd aan, en begonnen sterk daar uit te dampen.

Vrijdag den 11de do Wind N: W: met betrocken lugt, vervolgden wij onsen weg van de Jagers Fonteijn, geraakten meer en meer tusschen de Caros Bergen, en hadden ter Regter zijde de Swarte Bergen veel in 't gezigt.—de weg was meest effen voor bij een verlaten Plaats van Pieter Mijntjes, die wij ten half Thien uuren 's voormiddags passeerden en bevonden ons vier uuren daar na aan een Legerplaats de Riet-Fontein genaamt, welke Fonteijn eijgent-

lijk een Lopend Riviertje zijnde, geen Riet maar wel Doorn en Care-Bomen aan hare Boorden had: de Care-Boom maakt een harden buijgzaam hout welk door de Hottentotten veel tot hunne Hazegaeijen en Schiet-bogen gebezigt werd, en wierd onder weg in de Laagtens, op de Heuvels en Langs de Bergen meede verspreijt gezien: Wij hadden gisteren en heden aan de diep staande sporen van 't veeh bemerkt, dat voor wijnig tijds in deeze Streek Lands veel regen moest gevallen zijn: het geen te weeg had gebracht, dat verscheijde lopende Beekjes en Riviertjes onder weeg wierden ontmoed, en dat 't veld met veele Bloemen bedekt was, zonder dat 't zelve evenwel eenig gras van belang tot voetsel van 't vee had voortgebragt. De Berg bij de Plaats van Wouter de Vos, die wij tot heeden nog continueel in 't gezigt gehouden hadden, dog welke ons 's namiddags uijt 't gezigt raakte, had zig hoe langer hoe hoger vertoond, waaruijt, zo wel als uijt eenige daarbij genomene observatien ondervonden wierd, dat 't Land daar wij door reijsden veel lager dan de voet van dien Berg gelegen was.

Zaturdag den 12de do. Sterke Weste Wind met Regen, verlieten wij 's morgens ten Ses uuren de Riet-Fonteijn en passeerden een weijnige na Seven uuren de weg door eenige Bergachtige Heuvelen: deeze weg die om haare ongemakkelijke overeenkomst met de Cloof tussehen het Rodezand en 't Boekeveld, de Mosterts Hoek genaamt, meede dien naam voert, duurde slegts een quartier uurs; wij troeken voorts door een dor, droog en steenaehtig land, daar in lang geen, ten minsten niet veel regen scheen gevallen te zijn, en waar in ook geen ander water wierd gevonden, als de loop van 't Riviertje daar wij in den gepasseerden nagt bij gelegerd hadden: Ten Twaalf uuren 's middags bereijkte wij, na Twee uuren bevorens de Buffels Rivier daar geen water in gevonden wierd, overgetroeken te zijn, een verlaten Plaats van Jan Bernard Hofman, de Geelbeks Fonteijn genaamt, en hadden door de tusschen beiden Schietende Caros Bergen, de Swarte Bergen dikwils uijt het gezigt.

Wanneer wij

Zondag den 13de do. in den vroegen morgen met goed weder en een aangenaam westelijk lugje ons wederom op weg hadden begeeven, namen wij na drie uuren reidens ons ontbijt aan de Hartebeesten-Fontein, welke redelijk Sterk uijt vloeijde: van waar ten Negen uuren voorttrokken, ten half Twaalf de nu opgedroogde Wolfen-Fontein en ten Twee uuren de Jakhals-Fonteijn, daar insgelijks geen water was, passeerden, ons 's avonds ten half Seven uuren bevindende aan de Deepka of Brakke-Rivier, die bij natte

jaar saisoenen breet en hoog scheen te moeten swellen, dog thans zeer schraal van water voorzien was : de Boorden van deeze Rivier, zo wel als die daar de Geelbeks-Fonteijn door loopt waren met veele Amacquas Doorn-bomen en andere wilde struijken begroeijt; dewelke zig ook vertoonden op zodanige Plaatsen daar bij sterke regen vlagen de kloven der Bergen uijtwateren. Wij wierden gewaar dat de roete van gisteren en heden even rediger zouden zijn geweest, wanneer wij ons Legerplaats gisteren met nog drie uuren verder te trecken, aan de Harte-beeste-Fonteijn hadden genomen; het geen ons de weg van heden welke omtrent Derthien uuren lang aanhield minder verdrietig zoude hebben gemaakt. De Caroosbergen benamen ons dezen voormiddag geheel het gezigt van de Swarte Bergen die wij 's namiddags eerst weder te zien kregen, en ook

Maandag den 14de do. in 't gezigt behielden : 't was heden aangenaam weer en de wind westlijk. 'S morgens ten half Negen uuren wierd de Legerplaats aan de Deepka opgebroken en na een half uur vertoevens aan de Gamka of Leeuwen Rivier, daar nu en altoos ruijmte van water gevonden werd, 's avonds ten half Seven uuren weder betrocken aan de Queek-Valleij een Plaats van de Weede. Zacharias de Beer gelegen aan de Swarte Bergen. Van de Leeuwen Rivier had den WelEde. Gestr. Heer Gouverneur zig te Paard vooruijt begeven en wierd omtrent een half uur van de Queek-Valleij af, te gemoed gereden door den Veld Wagtmeester Hendrik Herhold nevens Twaalf van zijne onderhebbende manschappen; dewelke ter zijde van den weg zig in een reij schaarden, en zijn WelEde. Gestr. met drie Salvos uijt hun Geweer verwelkomden het geen dezelve voor uijt rijdende, bij de aankomst van zijn WelEde. Gestr. aan de Queek-Valleij hervatteden.

Den langen en verdrietigen weg die wij Sedert den 9de deezer door een dor, droog en onbewoond veld tot hier heen hadden afgelegd, maakte ons de rust zeer aangenaam, dewelke op deeze wel gesitueerde Plaats in de Twee volgende dagen genoten wierd.

Dingsdag den 15de do. was de lugt betrokken en de Z. O. wind begon in de namiddag sterk te waeijen, dewelke den nagt daar aan en ook

Woensdag den 16de do. hoewel eenigzints gemindert zijnde aanhield.

Van de Queek Valleij na de Cambdebo.

Donderdag den 17de do. bleef de wind nog Z. O. met betrocken lugt, dewelke 's namiddags op klaerde, wij verlieten 's morgens

ten Seven uuren de Queek-Valleij, passeerden ter Linkerzijde eenige Caro-bergen, met 't gezigt op de Zwarte Bergen aan de Regterhand, en quamen door verscheijdene droge en met Doornbomen begroeijde Rivieren, 's middags ten Een uur aan de Tijgerberg, bij helder en goed lopend water : van waar wij

Vrijdag den 18de do met stil en zonneschijn weer, 's morgens ten Seven uuren weder vertrokken : 's namiddags was de lugt eenigsints beneveld en de wind N. W., die 's avonds een wijle sterker wierd, maar omtrent de Nagt weder afnam. Wij bereijkten tegens den avond ten vijf uuren ons Legerplaats aan de Traka of Vrouwen Rivier, bij een verlatene Plaats van Pieter Erasmus. Onder weeg wierd een troup van 40 Struijsvogels en eenige Elanden gezien : met het jagen op de Struijsvogels, van welke Een geschoten wierd, raakten drie Paarden van d'Eseorte op de loop, dewelke ter vergeefs wierden nagezet door Twee dier Mansehappen, dewelke eerst 's avonds een quart na agt uuren op het afsteeken van eenige vuur pijlen aan ons Leger quamen.

Zaturdag den 19de do. was de lugt betrokken en 't begon met een koude weste wind 's voormiddags wat te regenen. Wij hadden ons ten half Seven uuren op weg begeeven en moesten om het water niet te missen $\frac{1}{4}$ na Thien uuren weder aan dezelve Rivier de Traka legeren; hebbende de Plaats van Rudolf Opperman ter Regterhand van ons dog buijten 't gezigt.

Zondag den 20st do. betroekene lugt en weste wind, dog 's namiddags zonneschijn, verlieten wij de Traka 's morgens ten half Seven uuren passeerden ten Negen uuren de Kauka of Buffels Rivier en namen ten half Elf uuren 's voormiddags ons Leger aan de Loerie-Fonteijn ter Plaatse daar dezelve over zeer grote Klipbanken haren loop heeft. Wij hadden hier ter regter zijde van ons de Zoetendaals Valleijs Poort, bij welke de Swarte Bergen haren naam van Swarte Bergen verliesen; en van waar aan dezelve, verder voortschietende, andere willekeurige benamingen gegeeven werden, tot omtrent aan het einde, daar dezelve weder de Naam van Swarte Bergen bekomen. 'S avonds bragt een afgezonden Bastert-hottentot, Twee van de absent geraakte Paarden te rug.

Maandag den 21ste do. was de Lugt helder en even voor Zons opgang koud, dog wierd op den dag heet. Wij vervorderden 's morgens ten half Seven uuren onsen weg; en hadden ten thien uuren den Blijenberg ter Linkerzijde, van waar de weg door eene afhellende vlakte voortging tot aan de Beeren Valleij; daar wij ons een quart na drie nuren neder Sloegen : Werdende den WelEde.

Gestr. Heer Gouverneur door de Mansehappen uijt dat veld met drie Salvos verwelkomd.

De Beeren Valleij leggende aan de Karigas Berg, strekt zig wijd uijt en was nu begroeijt met dorre dunne ruijgte, riet en gras, dezelve werd door de Kariga, ook de Buffels-Rivier genaamt, welke daar door loopt, onder gehouden, en droogt geheel op wanneer die rivier afneemt gelijk doorgaans jaarlijks in de maand November geschied.

Wij kreegen onder weeg eenige Duijzende Springboeken in verscheidene troupen te zien, op welken eenige kogels afgeschoten wierden; maar dewijl men dezelve nauwlijks op 200 schreeden konde naderen, gelukte het slegts drie daarvan te doden: met deeze jagt hadden wij ons twee uuren langer onder weg opgehouden.

Dingsdag den 22de do. was 't even voor zons opgang met stil weder en een heldere Lugt zo koud, dat de Termometer op de Friez punt van 32 graden daalde, maar de koude wierd op den dag afgewisseld door eene hitte, die even na den middag de Termometer tot 78 graden deed rijsen.

Wij hadden 's morgens ten half agt uuren ons Leger opgebroken en begonnen de Valleij over te trekken, dog twee wagens van de Bagagie in de Kil van de Karigas Rivier blijvende steeken, met welke uijt te helpen een uur toegebragt wierd, was 't half Negen uuren eer wij van de Beeren-Valleij voortreden.

De grond van de Valleij zo wel als van de Vlakte welke zig van daar verder uitstrekte, en daar wij vervolgens door passeerden, bestaat uijt Swarte Kleij. Wij Sloegen ons Leger 's avonds ten half Seven uuren op aan de Kariga, welke wij ter zijden langs gereden en door haar kromme bogten eens ten Twee en vervolgens weder ½ voor Ses uuren gepasseerd waren.

Woensdag den 23ste do. was 't weer als gisteren; 's morgens ten Seven uuren trocken wij op weg, waaren ten agt uuren de Kraan-Vogel-Valleij gepasseerd en raakten vervolgens weer in ecne zeer uijtgestrekte vlakte, daar eenige Gnous wierden gezien: Ten half drie uuren 's namiddags, namen wij ons nagt verblijf aan de Karee-Rivier omtrend de Plaats van Gerrit Lotteringen aan de Cambdebos Berg, van welke Plaats dewijl de Rivier bij na opgedroogd en men niet als Kuijlen met Staande Water voor 't veeh vond, 't drink Water voor ons met een Wagen moest werden gehaalt.

De N. W. wind 's nagts zeer sterk waeijende nam tegens den dag een wijnig af, en bleef

Donderdag den 24ste do. met Zonneschijn zagtkens aanhouden,

en liep op den namiddag meer na 't Noorden met een heete Lugt. Wij braken 's morgens ten Seeven uuren op, raakten Thien uuren aan 't eijnde van het Caroveld en in 't begin van de Cambdebo, passeerden ten Elf uuren de Cambdeboos Rivier en vertoefden Twee uuren ter Plaatse van Cornelis de Klerk, aan dezelve Rivier geleegen; van waar ten een uur 's namiddags vertroeken zijnde, legerden wij ons twee uuren daar na digt aan een Veeplaats van Abraham Overholster, 't Zeekoegat genaamt. Onderwegen lieten zig weder eenige Springbocken sien, maar daar en tegen tot aan de Cambdebo's Rivier verscheijde Gnous die kleine troupen en ook afzonderlijk liepen. Wij waren nu ten eijnde van eenen langen en zeer verdrietigen weg, welke op den 9 deezer zijn begin genomen had door een dor, droog en woest veld: zijnde alleen begroeijt met Bosjes en ook met Doorn-bomen op zodanige uijtgespoelde laagtens, daar bij overvloedige Regens, die in dit veld niet als in 't zomer Saisoen bij Donder vlagen vallen, 't water afloopt. De grond van dit veld bestaat doorgaans uijt geele harde Kleij met kleine Steentjes vermengd en meestendeels met losse Steenen overdekt; ook veel doorsneden met klipbanken en rotsen die zig op de Heuvels even boven de grond vertonen en voor een groot gedeelte blauw en zo broseh vallen, dat de uijtsteekende Sehorsaehtige punten afbreeken en vergruijsen, wanneer men er Slegts overgaat: met welk gruijs de grond meest overdekt is. 'T veld van de Cambdebo daar wij nu in quamen, was in tegendeel in de laagtens overdekt met zeer Sehoon en hoog gras welk nu verdort Stond; en aan de kant in het hangen van het gebergte digt begroeijt met Doornbomen, tusschen welke 't gras meede zeer hoog uijtschiet.

Vrijdag den 25sten do: de lugt eenigsints betrocken zijnde met een z. o: windje, verlieten wij 'Smorgens ten Ses uuren onsen Legerplaats, passeerden ten Negen uuren de Swarte rivier bij de Plaats van Christiaan Opperman en quamen ten half Elf uuren op die van Johannes de Beer, meede aan de Swarte Rivier gelegen; daar wij om uijt te rusten nog twee dagen vertoefden. Deeze Plaats heeft hare Situatie tussehen eenige Cambdebo's Bergen in eene valleij van vette Kleijgrond, welke voor een groot gedeelte met graan bezaaijt en met wijngard beplant was, die door waterleijdingen uijt de Swarte Rivier geduurig bevogtigd en onderhouden moesten werden, uijtgenomen in de maand November tot Februarij, wanneer de met Donder vlagen nederstorde Regens, zulks niet alleen onnodig maakten, maar ook weder nieuw gras voor 't veeh doed uijtspruijten: de wijn die deeze Plaats voortbrengt valt zeer Sehraal en van eene

onaangename Smaak, hetgeen veel aan de waterleiding, 't Slegte vaatwerk en de behandeling kan toegeschreven werden.

Saturdag den 26ste do. Stil heet weer en de Lugt betrokken.

Zondag den 27ste do was de wind Z: W: en de Lugt ook eenig zints betrocken en heet. Men had verwagt in dit verre afgelegene Cambdebo's veld of daarom Streeks te zullen aantreffen eenige Hottentots kralen, daar die Natie op zig zelfs nog hare aller eerste zeden en gewoontens zouden onderhouden; dog dewijl in dit gantsche veld geene andere Hottentotten meer te vinden waren, als de geene die zig reeds zedert eenige Jaaren bij de Colonisten hadden verhuurt en met geheele Familien onder dezelve ter woon waren gekomen zo vond men dezelve van hare eerste grond zeden en gewoontens geheel vervreemd, en men konde bij dit dom en onwetend nakroost daar van niets meer ontdekken ofte naspeuren.

Van de Cambdebo over de Sneeuwberg na de Plettenbergs Rivier.

Maandag den 28sten do: de Lugt beneveld en een zagt Zuijdoostlijk windje, begaf zig den WelEd: Gestr: Heer Gouverneur en 't gezeldschap met een klein gevolg en de nodigste Bagagien, 'Smorgens ten Seven uuren weder van de Plaats van Johannes de Beer op Reijs, tot eenen uijtstap na de Landstreek in 't N: O: ten N: van de Cambdebo; terwijl eenige Colonisten met hunne wagens ons volgden: Wij quamen ten half negen op de Plaats van Diederik Koekemoer aan de Twee-Fonteijnen over een Spruijt van de Zondags Rivier daar de Sneeuwberg opgaat, raakten vervolgens ten Elf uuren op de Sneeuwbergen een uur daarna ter Plaatse van Carel van der Merwe Davidsz: aan de overzeijde van de Sneuwbergse Rivier, van waar wij ten half twee uuren weder afreden, komende ten half Seven uuren ter Plaatse van de Weede: Hendrik Venter de Riet-Fonteijn genaamt, geleegen over 't Riviertje.

Dingsdag den 29sten do: helder Zonneschijn, was de Lugt in den morgen- en avond-stond zeer koud, maar op den dag aangenaam en de wind Z: W: Wij verlieten 'Smorgens ten agt uuren de Riet-Fonteijn, bevonden ons ten half Een uur op de Plaats van Johannes van der Walt en na een groot half uur vertoevens aldaar, 'Snamiddags een quart voor vijf uuren op de Plaats van Barend Burgers. Hier zagen wij een menigte overblijfzels leggen van Schapen die ten getalle van ruijm 3,000, in 't midden van de gepasseerde maand Augustus, onder de Sneeuw versmoort en door de kort daarop gevolgde Swaare en koude Regens waren verkleumd geraekt: op welke tijd de Sneeuw aldaar vijf Dagen lang ruijm een voet hoog

had gelegen en de koude zo streng was geweest, dat ook 't wild op het veld dood gevrooren gevonden wierd; Deeze Plaats is volgens de genomene observatien met de Barometer, 4,800 Engelsche voeten hoger gelegen dan de oppervlakte der Zee.

Woensdag den 30ste do was 't Smorgens zeer koud, de Termometer stond op 30 graden, en men vond bijna een vinger dik ijs op 't lopend water: de wind bleef Z: W: en nam op den dag eenigzints af met een gematigde Lugt. Wij begaven ons 'Smorgens een quart na agten van de laastgemelde Plaats, bereijkten 'Snamiddags ten half twee uuren de Plaats van Stephanus Smit aan het eindigen der Sneeuw-Bergen en legerden ons een quart na vijf uuren in 't veld aan de van Heijdens Fonteijn.

De Sneeuw-Berg dewelke van 't Zden na 't Nden zig na gissing Seven Mijlen uijtstrekt en ten Wten in de Caups-Bergen loopt dog ten Oosten an de Boseh-Berg stoot, zeer Schaars van Brandhout voorzien; en van Timmerhout geheel zijnde ontbloot, strekt zulks voor de Bewoonders van dat gebergte in de Strenge koude die dezelve moeten ondergaan, tot een groot inconvenient: te meer daar dezelve zig op de armoedigste wijse moeten behelpen, en hunne wooningen meest alleen bestaan in een enkeld laag gemuurd vertrek, zonder afzondering, zijnde met een zoort van grof Riet zeer ondigt gedekt; welk vertrek tevens tot koornschuur en berging van andere goeder n is dienende.

In deezen armoedigen toestand, vond men evenwel dat de Huijs gezinnen voorzien waren van zodanige Boeken, als hun, bij gebrek van gelegentheijd tot den openbaren Godsdienst verstrekten om dezelve in hunne Huijsgezinnen met elkanderen te kunnen oeffenen: meest al waren zij zedig, redelijk wel onderleid en sterk verlangende na eenen Leeraar, zo om 't nut van den openbaaren Godsdienst, als om 't gebruijk der H. Bondzegelen; Zij wensehten insgelijks dat over hun verre geleegen Landstreek eenen Drost of ander Amptenaar de Regeering representeerende, mogte werden aangesteld, om van na bij ten hunnen algemeenen besten te kunnen werden bestierd.

De Sneeuwberg maakt een zeer hoog Land met Punten en Bergen die daar uijt op nieuw voortkomen; welke door tussehen Schietende ruijme en uijtnemend grasrijke vlaktens, die van Fonteijnen voorzien zijn, van elkanderen werden gescheijden; dezelve Punten en Bergen zijn zeer versehillende van gedaante, zommige derzelve vertoonen zig spits, rond en langwerpig, dog de meeste, voor al na de Cambdebo, schieten op met eens, twee en drie

tusschen uijtsteekende vlaktens, dewelke zo wel als de toppen die meede ruijm en vlak zijn, overvloedig veel gras uijtleveren: welke vlaktens in het hangen en boven op de Bergen, met lootregte, dog niet zeer hoge klipkransen omboord zijn.

De Colonisten, Bewoonders van dit gebergte, leiden grote schade en overlast, van de agter dezelve ten N: Oten zig schuijl houdende zogenaamde Bosjesmans Hottentotten: dewelke hun zedert eenige jaaren door continueele strooperijen van hun veeh, daar derzelver voornaamste bezittingen in bestaan, hebben berooft en nog blijven beroven; het geen die swervende en woeste, dog in haar doen zeer doortrapte Mensehen, op de onverwagste wijze uijtvoeren, wanneer 't veeh in 't veld ter wijde loopt: hunne gewone wijze is, zig op de Bergen boven de Plaatsen te verschuijlen en de gelegentheijd af te loeren wanneer de huijsman zig van zijn Plaats begeeft, den veehoeder van geen schietgeweer voorzien is, of een gedeelte van 't veeh om een hoek of draeij van 't gebergte buijten 't gezigt van de gewapenden Hoeder raakt: bij welke gelegentheeden zij 't veeh roven en zodanig sterk na hunne schuijlplaatsen voortjagen, dat zij niet schielijk genoeg werdende vervolgd, zomtijds na verloop van slegts eenen dag, te Paard niet kunnen werden agterhaald; terwijl zij van 't geroofde veeh onder wegen doden en laten leggen al wat niet spoedig genoeg volgen kan, en het geen overblijft, dadelijk onder hun verdeelen, doden en schielijk verslinden.

Den ongewapenden veeh hoeder werd door hun overvallen en afgemaakt, dog 't op een loop zettende, door vergiftigde Pijlen zodanig doorschooten dat er zeer zeldzaam 't leven van werd afgebragt: waar door zij tragten te beletten dat er eenige spoedige kennisse van hunnen gepleegden Roof gegeeven en zij dus agtervolgd zouden kunnen worden.

Van dit volk, 't welk van den eenen berg op den anderen voorttrekt zonder een vaste verblijfplaats de houden; en wanneer zij hunne sein vuren hebben aangestoken, zig ter stond van daar begeeft, om niet te werden betrapt, konde men geen een te zien krijgen. Een derzelve een doortrapte Fielt zijnde, welken reeds twee maalen gevangen genomen en eenigen tijd bij de Colonisten woonachtig was geweest op onse reijse zijnde meede genomen, had zig op 't gezigt van eenige in 't gebergte aangestokene vuren, in de nagt geabsenteerd en had ook, zo als wij bij onse te rug komst in de Cambdebo vernamen, intusschen zijn wijf en Kinderen afgehaald en meede gevoerd. Dewijl de Sneeuw Berg door onse Colonisten voor als nog niet zeer sterk werd bewoond en de Plaatsen

zo wijd van elkanderen gelegen zijn, dat men bij 't exteren van eenige stroperijen der Bosjesmans, elkanderen niet tijdig genoeg kan bijspringen, werd in 't algemeen vertrouwd dat dien Berg meerder werdende bewoond, gelijk, zonder elkander in de wijden te benadeelen gevoegelijk genoeg gesehieden kan, men de Bosjesmans met sterker magt afkeerende, dezelve zoodanig zoude afsehricken en na hunne oude verblijfplaatsen te rug drijven, dat ten laatsten hunne roverijen van zelfs zouden komen op te houden.

Dondendag den 1ste Oetober: De gepasseerde nagt viel uijtnemend koud, zo dat 's morgens 't ijs iets dikker als gisteren gevonden wierd: de lugt was 's morgens helder en de wind zuijdoostelijk, dog 's namiddags na 't N: Wte gekeerd en redelijk koel. Wij sloegen 's morgens ten ses uuren weder op weg, passeerden drie uuren daar na de Champagne Poorts Rivier, en legerden ons ten vier uuren 's namiddags in 't veld aan de Wets Fonteijn van waar

Vrijdag den 2de do, 's morgens een quart voor ses uuren de weg wierd vervolgd, zijnde de lugt betrokken met eene zagte N: W: wind. Onder weeg zagen wij de Praetijk der Bosjesmans om zig van wild te voorzien. Verseheijdene groote Miershopen in eenen ruijmen omtrek, waren door hun verbroken en weder opgezet, om zig daar agter te versehuijlen en 't wild van na bij in te wagten, ten eijnde hetzelve met hunne Pijlen te kunnen treffen: op ander Plaatsen hadden zij op verseheijdene afstanden langs eenen geheelen streek steenen op elkanderen gestapeld, zo dat men zig van verre verbeelde zo veel zittende en staande Menschen te zien, waar door 't wild, gejaagt zijnde, versehalkt werd, ter zijden afwijkt en door de geenen die zig in de passagie verseholen houden, met gemak van nabij kunnen werden waargenomen. Ook maken zij diepe gaten met eene overeijnd staande seherpe houte pen in 't midden en met takken, ruijgte en Losse aarde overdekt, om 't gejaagde wild op de pennen te doen neder Storten, of ook wel, wanneer de gaten met geene Pennen voorzien zijn, levendig te kunnen vangen.

Wij hadden 'S voormiddags ten half Thien uuren de Sehuilhoek ter regter zijde van ons; en namen ons nagt verblijf om half twe uur aan de Seijds Fonteijn omtrent de Plettenbergs Rivier, hebbende het gezigt aan de overzijde van dezelve Rivier; op de Gordons Bergen, onder welke zig een vertoonde in de gedaante van eene Turkse Mosque, waarom dien Berg ook de Mosque genaamd werd. Het gantsehe land van de Sneeuwberg af na deeze Rivier en zoo verre men aan de overzijde der Rivier konde zien, loopt met afhellende en opdragende vlaktens voort, tussehen verscheidene niet zeer

hoge Bergen, zijnde de Vlaktens met uijtnemend hoog gras overdekt.

De Sneuwberg van zeer wijnig wild zijnde voorsien, zagen wij met veel vermaak na het passeeren derzelve onderscheidene zoorten in dit veld, als Elanden, Quagas, Gnous, Herten, Springbocken, Reebocken, Hasen, Bosch-Verkens en Velerleij Gevogelte.—wij begaven ons

Saturdag den 3de dito met helder, stil en aangename Zonneschijn weer na de gemelde Plettenbergs Rivier, die wij bevonden tamelijk breet en met zeer groote en diepe gaten uitgespoeld te zijn: in de gaten van de Rivier onthouden zig de Zeekoeijen in zulk eene menigte, dat men Slegts in twee van dezelve gaten, dezen dag 20 stuks stieren, koeijen, en kalveren doodschoot. Dit water-Dier, welke in beide geslagten de Zeekoe werd genaamd, is genoeg bekend dat, zig in 't water ophoud, alleen gras tot voedsel gebruijkt en 'S nagts op 't Land ter weijde loopt, gelijk ons aan de menigte van sporen, en de wegen die dezelve langs de Rivier en verder op, expres hielden, volkomen quam te blijken. Wij bleven

Zondag den 4de do met zonneschijn, aangenaam weer en een N: Wtlijk Lugje aan de meergem: Rivier vertoeven: terwijl de meede getrockene Colonisten zig bezig hielden met het Speck van de gedode Zeekoeijen af te Snijden en in te zouten. Ondertusschen vertoonde zig 'S namiddags ruijm Twee uuren lang een Zeekoe met haar kalf op den rug, telkens met de kop ten halven en met de kop van 't kalf volkomen boven water; en bleef niet tegenstaande de bewegingen en 't geschreeuw dat wij maakten om haar vrees aan te jagen, ons aanhoudent nieuwsgierig aanzien: Den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur hier door aangezet, bragt de Koe, met eenen enkelden schoot de Kogel zo wel voor in de kop, dat zij opstonds dood weg zonk en 'S anderen Daags 'S morgens aan den Oever der Rivier opgespoeld gevonden wierd. 'S namiddags wierd ruijm Twee Hondert schreeden van de Rivier ten Z: Z: Oten van de Mosque een gedenksteen opgeregt, waar op 't wapen en de naam van den WelEdelen gestr: Heer Gouverneur, nevens dit Jaar getal uijtgehouwen was.

Van de Plettenbergs Rivier over de Sneeuwbergen terug na de Cambdebo.

Maandag den 5de do helder zonneschijn en de wind N: W: begaven wij ons 'S morgens ten vier uuren op weg te rug na de Cambdebo, en bereijkten ten thien uuren 'S voormiddags de

Schuijlhoek van waar ten Een uur 'S namiddags voortgereden zijnde, legerden wij ons ten half Seven uuren aan de Bracke-rivier.

Dingsdag den 6de do de Lugt gematigd en de Z: W: wind redelijk sterk koelende, sloegen wij 'S morgens ten vier uuren weder op weg, passeerden een quart na sessen de Champagne Poorts Rivier en vertoefden ter Plaatse van Stephanus Smit, daar wij ten half Twee uren 'S namiddags aanquamen, tot vier uuren, hebbende onder weg Drie volwassene Leeuwen gezien, op welke eenige gewapende Schutters toereden, dog die afgeschrikt wierden door de stoutmoedigheijd der Leeuwen, welke wel wijkende waren, dog zo dra een en andermaal op eenen verren afstand een kogel na hun toegeschooten wierd, wel Honderd schreeden terug deinsten en de Jagers met eenen aanval dreijgden. 'S avonds ten half negen uren legerden wij ons ter Plaatse van Barend Burgers, daar wij vernamen, dat Sedert ons afwesen de Bosjesmans getendeerd hadden desselfs rundveeh te roven; op welke zij eenige Pijlen hadden afgesehoten; dog waren zij door de gewapende wagter afgekeerd en in hunne toeleg verhinderd: 'T was hun voorheen tot Twee reisen gelukt, denzelven Burgers van al zijn rund veeh en Paarden te beroven. Maar in de onderneming die zij in dien tussehen tijd omtrent Twee uren rijdens van hier bij Hendrik Kruger meede hadden te werk gesteld, waren zij zo wel geslaagd, dat Twee Honderd stuks sehapen van denzelven, hun ten Prooije geworden waren; den wagter een Jongen opgesehoten en ongewapenden Hottentot zijnde, hadden zij met vier Pijlen zodanig gequest, dat denzelven nog dien eigensten avond door het gift der Pijlen omquam. Wij wierden dus gewaar, dat de vuren die wij op de heen rijse in 't gebergte aan alle kanten hadden gezien, door dezelve Bosjesmans niet alleen naar gewoonte waren geschikt tot onderlinge waarsehouwinge, op dat een ieder van hun op zijn hoede mogt zijn, maar dat zij daar van meede gebruijk maakten om de waarsehouwinge te doen strekken, ten opzigte van de kans en gelegentheijd die er nu bij het afweezen van eenige Sneeuwbergse Bewoonders tot het roven van hun veeh voor handen mogt zijn.

Woensdag den 7de do de wind Z: W: met koel en aangenaam weer, verlieten wij 'S morgens een quart voor agt uuren de Plaats van Barend Burgers, quamen 'S voormiddags ten Elf uuren op die van Johannes van der Walt en 'S middags ten half Een, van daar voortrijdende, vier uuren daar na ter Plaatse van de Weed. Hendrik Venter.

Donderdag den 8de do: was 't 'S morgens mistig, dog na zons

opgang de Lugt helder en gematigd warm met een Z: Wtlijk koeltje. Wij begaven ons 'S morgens ten Ses uuren van de Laatstgemelde Plaats en ten half Elf de Plaats van Carel van der Merwe Davidsz: bereijkt hebbende, reeden wij een quart voor Twaalf uuren van daar, en quamen, na Een half uur vertoevens ter Plaatse van Diederik Koekemoer, ten half Ses uuren aan, op onse oude rustplaats bij Johannes de Beer, in de Cambdebo; daar wij ons vorig Campement voor nog twee Dagen verblijvens weder betrokken. Wij vernamen bij onse aankomst alhier, dat ook zedert ons afwezen, den Burger Cornelis Olivier in de Cambdebo woonachtig, Derthien stuks runderen door de Bosjesmans waren ontroofd, zonder dat denzelven Een daarvan weder had kunnen agterhalen.

Vrijdag den 9de dito betrokken Lugt en de wind N: W: op den Middag met sterke buijen waeijende, welke 'S avonds weder afnam.

Saturdag den 10de do., had het in den gepasseerden Nagt gereegend zo als het deezen geheelen Dag met zagte Buijen nog aanhielt tot

Zondag den 11de do, 'S morgens ten agt uren, wanneer de Lugt opklaarde met een Z: Olijk: windje, die den gehelen Dag met aangename zonneschijn bleef waeijen. 'S voormiddags ten Thien uuren braken wij 't Leger op, hervatten met het geheel gevolg onzen vorigen afgebrokenen oostelijken Cours; en quamen ten half Twaalf uuren aan de Plaats van Christiaan Opperman, daar wij aan de Swarte Rivier, onder eenen overhangenden Kliprots, op eenige lootregte klip platen de teekeningen zagen der Bosjesmans die ook de Chineesjes werden genaamd: deeze tekeningen bestonden in afbeeldzels van Menschen, wilde Ezels, Elanden, Bavianen, Struijsvogels, Verkens en meer andere gediertens, dog zeer misvormd, en de Couleuren waren gemaakt van rode steenen, uijtgebrande houtskolen en fijne Aseh met water gemengd, eenvoudig en zonder de minste schaduwe of kunst: welke teekeningen men ook met de vinger konde uitwisschen; zijnde reeds voor thien Jaren aldaar ontdekt en door het overhangen van de Rots voor de Regens en Winden bevrijd en in dien staat bewaard. Ten Een uur 'S namiddags de gemd: Plaats van Christiaan Opperman verlaten en de weg langs de Swarte Rivier vervolgd hebbende, bevonden wij ons een quart na drie uuren op de Veeplaats van den oud Heemraad Hendrik Cloete, zijnde een van de best gesitueerde Plaatsen in de geheele streek der Cambdebo: van welke Plaats na een half uur vertoevens weder voortgereeden wierd; en na een quart voor vijf uuren de Muijshonds rivier: waar meede, door den stijlen

af en opgang der Drift schoon 't water niet zeer hoog gereesen was, een half uur toegebragt wierd: als meede een quart na Sessen de Landdrost-Rivier die breet, klippig en zeer uijtgespoeld was, gepasseerd te zijn: met welke laaste pasagie meede ruijm een half uur moesten verzuijmen: legerden wij ons ten half Agt uuren ter Plaatse van Andries Smit aan de laastgemde: Rivier iets na derwaarts van de Drift gelegen.

Maandag den 12de do: helder zonneschijn weer en de wind N: W: die op den middag sterker wierd, begaven wij ons 'S morgens ten Ses uuren van de laastgemd: Plaats, hadden te Negen uuren een gedeelte van de Swarte Ruggens in 't gezigt, dewelke bij de Karigas-Rivier haar begin nemende, Oost op lopen en ten Zuijden tot aan de Winterhoeks Bergen uitstrekken: een quart voor Elf uuren, een Plaats van Josua Joubert, door den Burger Jurgen Greef bewoont, bereikt en aldaar een half uur vertoefd hebbende, legerden wij ons 'S middags een quart voor Een uur op de woonplaats van gemelde Joubert, gelegen aan de Melks-Rivier. 'T veld tusschen de eerste en laastgemelde Plaats van Joubert, schoon weder zijds vlak en zeer grasrijk zijnde; was egter door gebrek aan water, in eene ruijme uijtgestrektheijd geheel onbewoond.

Dingsdag den 13de do: aangename zonneschijn weer met een N: Wtlijk Lugje, reden wij 'S morgens ten Ses uuren van gemelde woonplaats van Joubert en bevonden ons 'S middags ten half Een uuren op de Leeningsplaats van Johannes Meijburg aan de Canniga of Vogel Rivier, daar de Cambdebo afneemd: de gemde: Caniga of Vogel-Rivier zo wel als de geene die wij in de twee vorige Dagen waren gepasseerd, bevond men dat onlangs door de aanhoudende sterke Regens, verre buijten hare oevers waren overstroomd geweest. De vlakte van de Cambdebo, dewelke wij nu zedert den 11de dezer waren doorgerijsd, was op zommige klijne streeken wel, even als de Carro, slegts met Bosjes begroeijt en van weijden ontbloot; maar voor 't overige uijtnemend grasrijk en van schone uijtgestrekte weijden voorzien: welke weijden voor 't rund-veeh werden geprefereert, boven die van de Sneeuwberg: dog de laaste daar en tegen boven de Eerste voor de schaapen: gelijk ons ook gebleeken was dat 't Rund-veeh in de Cambdebo die op de Sneeuwberg en de schaapen op de Sneeuwberg die van de Cambdebo Surpasseerden; schoon aan de Sedert eenigen tijd in beijde Landstreeken gegrasseert hebbende zogenaamde Brand- of luijzen-ziekte veele Schapen waren gesneuveld, of nog eenige overblijfzels van die ziekte onder dezelve wierden bespeurd.

Van de Cambdebo na de Groote Visch Rivier.

Woensdag den 14de do: was de Lugt 'S morgens betrokken, dog 'S namiddags op geklaard; terwijl de Z: O: wind 'S avonds sterk waeijende, tegens de nagt weder afnam. Wij hadden 'S morgens Een quart voor Ses uuren de Plaats van Johannes Meijburg verlaten, en, Een quart na Agten de Blije-Rivier gepasseerd zijnde, quamen wij langs eenen stijlen en zeer ongemakkelijken weg boven op de Bruijnshoogte, daar 't Detachement Swellendamse Dragonders te Paard, den WelEdelen Gestrengen Heer Gouverneur inwagtede en zijn WelEdelen Gestr: met drie Chargies begroetede: 't Detachement bestond uijt

Hillegard Mulder, Cornet.
Thomas Fereijra, Corporaal
Johannes Petrus Koen, Trompetter
Salomon Ferreira
Barend Lindequast
Johannes de Jager
Douwe Steyn
Jan ter Blanche
Jan Potgieter Theodorusz:
Rijnier van Roijen Rijniersz:
Jurgen Human
} Dragonders.

'S namiddags ten half Twee uuren bereijkten wij de Plaats van Jacobus Potgieter, aan de Klijne Visch-Rivier, daar 't nagt verblijf genomen wierd. Aan geene zijde van de Bruijnshoogte tot boven op dezelve, stonden in een streek velds veele Spek Bomen, die Spongieus en onbruijkbaar zijn, insgelijks meer andere Wilde Bomen die kortstammig of struijkig waren, hoedanige wij onderweegs nog niet hadden ontmoet.

Donderdag den 15de do was de Lugt 'S morgens betroeken met een zagte N. Wte wind; wanneer wij ons ten Ses uuren weder op weg begaven; terwijl ons gevolg door Twee wagens van de Swellendamse Dragonders wierd vergroot; en arriveerden na Drie en Een quart uur weegs op de Plaats van Willem Prinsloo aan de Bosch Rivier. Deeze Plaats had de vermaakelijkste situatie van de Gantsche Landstreek die wij door gereijsd waren; en zoude wanneer dezelve behoorlijk wierd betimmerd een gecultiveerd, niet alleen tot een zeer aangenaam verblijf kunnen werden gemaakt, maar ook aan dies bezitter een redelijk bestaan uijtleveren, zoo uijt de aan 't gebergte leggende Bossehen van ijzer- Boeken- Geelhoute en andere Bomen waarvan de gebergtens ten westen geheel

waren ontbloot; als uijt de Vlakte daarbij gelegen; dewelke uijt zeer vette en vogtige aarde bestaande, met weinig moeijte tot het graan gewas zeer bequaam kan werden gemaakt: terwijl 't omleggend veld schoone grasrijke wijden voor 't veeh uijtleverd.

De Heer Gordon begaf zig even na onze aankomst alhier, na den Capitein der Kaffers Koba genaamt, welken met zijn veeh en eenige Familien een uur rijdens van hier gelegerd was, en quamen na Twee á Drie uuren afwezen terug met gemelde Capitein Koba, en 28 van zijne Manschappen, die genaamt waren

Habana
Debehza } zonen van Koba.
Tjooi
Kgono
Tjoano
Thama
Bebeh
Koetjoea
Tkehlis
Maohntje
Tjohnbo
Tkojo
Nongo
Tsaatso
Taambeetjoera
Tjaatja
Oangana
Mambilie
Kgakga
Koengoe
Tjoeboe
Toesing
Mahtkoeloe
Bhembé
Tabehje
Muegie
Combehla
Samka.

dewelke den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur genaderd zijnde, eenparig riepen Kabeh, Kabeh Enkohs! zijnde hunne gewone groete: zij zetten zig op de aarde te zamen neder en wierden op Tabak en Araeq onthaald: Terwijl de Heer Gordon, wien zij een

groot vertrouwen toedroegen en veel genegentheijd betoonden, in hunne Taal eenige Discoursen met hun voerden. Zij vermaakten den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur met hun Zingen en Danzen; het geen in deezer voegen geschiede: Een van hun was voor uijtgesteld en maakte een woordelijk gezang; de anderen waren in vier rijen geschaard, hielden elkanderen onder de Armen en beantwoorden het gezang met een brommend en schreuwend geluijd, tusschen beijden gepaard met een kunstig gefluijt, dog niet geheel zonder harmonie; terwijl zij allen sprongen, met de voeten sloegen, de Hoofden beweegden en de stokken die zij in de regter hand hielden ophieven na de maat van het gezang, zonder dat zij zig evenwel een enkelden stap van de Plaats begaven, als alleen, dat nu en dan Een uijtspringende, rondsom dansde en zig weder onder de rijen stelde: zij hebben hunne aparte gezangen en Danzen, wanneer zij zig ten strijde of ter Jagt zullen begeeven, en die op andere gelegentheeden meer toepasselijk zijn. Tegens den avond keerden zij weder na hun verblijf.

Vrijdag den 16de do. wanneer wij met aangenaam zonneschijn Weer op de Voorsz: Plaats gelegerd bleven, begaven wij ons 'Svoormiddags te voet na een kraal der Kaffers, dewelke onder Capn. Koba gehorende, hun omtrent een quart uur gaans van hier onthielden, en zagen daar, de plegtigheijd die gehouden wierd, ter Gelegentheijd dat een Jong Vrouws Perzoon tot haare vrijsterlijke staat gekomen was: dezelve was in een hut afgezondert en moest zig Sesthien Dagen in dien hut afgesondert houden: intusschen wierd onder de andere Vrouwlieden met Danzen en Springen Nagt en Dag veel vreugde bedreven, de Broeder van de Jonge Vrouws-Persoon, had een Koebeest ten besten gegeeven 't welke door de Vrouwlieden in de loop om de agterbeenen wierd gevangen met een stok om welke een riem met een strik aan 't eijnde geslingert was: 't eene voorbeen trok men vervolgens met een ander riem onder 't Lighaam door en 't ander voor been wierd agter de hoornen geslagen: 't Beest dus in eenen onbeweeglijken staat zijnde gebragt, maakte een Jong Karel met zijn Assegaeij of Lans, een opening onder de Buijk omtrent de Borst van 't Beest, daar hij zijn arm binnen stak en de Long-ader afrukte, zodat het Bloed van binnen uijtliepen 't Beest zeer lanzaam stierf: 't vel wierd vervolgens door Vier Jonge Karels afgestroopt, die ook met hunne Lansen 't vleesch van de Bouten en Ribben afgesneden, daar na aan beijde zijden de Ribben en ook 't Borstbeen doorgebroken en dezelve afgeligt hebbende de ingewanden ontruijmden;

waar op 't gestolde Bloed aan de Honden wierd gegeeven : onder 't slagen, het geen in de Beeste kraal op de misthoop gesehiede, zodat tusschen beijden al wat mist aan 't vleesch bleef zitten, zongen de Jonge Slagers, maakten met hunne hoofden eenige gesten en begaven zig telkens onder den danzenden hoop.

Den WelEdelen Gestr : Heer Gouverneur had zig Gisteren en Heeden geoceupeert gevonden met het aanhooren der Klagten van de Colinisten, zo wel als met het redresseeren van verseheijde wanordres, die in deeze verre afgelegene Landstreek wierden ontdekt.

S' avonds quam den Landbouwer Jaeob Joubert aan onze Legerplaats, en bragt den Wel-Edelen Gestr : Heer Gouverneur berigt, dat hij zig begeven had na 't Land der Kaffers over de groote Visch-Rivier, ten eijnde onder anderen aan den Capiteijn dier Natie Gaggabeh genaamt, over te brengen 't gesehenk, 't welk zijn Wel-Edele Gestr : met hem voor denzelven hadde mede gegeeven, dog dat, wanneer hij : zijne wagens en ook 't gesehenk nog aan deze zijde van de Groote Viseh-Rivier gelaten hebbende : zig onder de Kaffers begeven had, eenige beweegingen en stoute redenen van dezelve, die hij te voren nooijt onder hun had vernomen, hem hadden doen vermoeden, dat er eenig gevaarlijk toeleg omtrent zijn Perzoon wierd gesmeed ; en dat hij mits dien zijne Paarden en meede genomene Tolken agter latende, zig 'S nagts te voet met vlugt had gesauveert.

Saturdag den 17de do. betrokken Lugt en de Wind Z : W : wierd een quart na Ses uuren 'S morgens 't Leger opgebroken en de weg vervolgd : wij passeerden een uur verder de Naudees-Rivier en bereijkten even na de middag ten Een uur de Groote Visch-Rivier, waar voor wij bij een verlaten Plaats van Johannes de Beer het overige van dezen Dag toebragten. Onder weeg hadden wij ons te Paard bezijden af begeeven na de kraal of verblijfplaatsen van de Kaffers Capitains Khoba en Ghodisa en aldaar hunne Woningen, Thuijnen en manier van leven bezigtigd : welke beijde Capitains nevens een groot gevolg van Mans en Vrouwen hun met ons na de Groote Visch-Rivier begaven, daar zij met vette Hamels beschonken en op Tabak en Arak wierden onthaalt. Zij konden hun vrees niet verbergen op het zien der gewapende Manschappen en het lossen van eenige snaphaan schoten wanneer de Heer Gordon hun egter telkens gerust stelde. Zo Mans als vrouwen verwonderden zig zeer op 't gezigt van een Spiegel, voor welken zij allerleij wezens trekken en bewegingen begonnen te maken. Een der Jonge Vrouws-

perzoonen ontblote haare Borsten en maakte Springende veele dartele beweegingen met dezelve voor de Spigel. De Kaffers dewelke zig voorheen altoos tot omtrent een Dag reisens beoosten de Groote Viseh-River hadden onthouden, waren sedert eenige weinige jaren meer en meer na herwaards aangerukt, en hadden hun ten laasten met groote Troupen Rund-Veeh aan deeze zijde van dezelve Rivier gelegerd, het geen de Colonisten niet alleen tot groote overlast en nadeel in de weijden verstrekte, maar waren deeze, om de overmagt of verraad der Kaffers die zij begonnen te vreezen, ook genoodzaakt geweest de Plaatzen te verlaten die zij omstreeks de Rivier in leening bezaten. De Capiteins Koba Ghodisa wierden door den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur over de onwettigheijd hunner aan deeze zijde der Rivier genomene posessien onderhouden, en onder het Oog gebragt dat 't zoude strekken tot verbreking van de vriendsehap die tot nog toe tusschen hun en d' E: Compnie had gesubsisteerd indien zijlieden langer van die Landstreek gebruijk maken: met een vriendelijke waarschouwinge tevens, dat zij genegen zijnde zulks voor te komen; zig nevens de hunne en al hun veeh, ten eersten zouden moeten begeeven aan geene zijde van de Groote Viseh-Rivier, ten eijnde dezelve Rivier te laten strekken tot een vaste grensseheijdinge tusschen hun en de bezittingen van de E: Compie waar op dezelve ingebragt hebbende, dat zij van den Oogst hunner gezaeijde en reeds uijtschietende Tarwe zouden ontstoken zijn, indien zij dadelijk gehoorzaamden aan dat bevel, het welk zij erkenden van de Enkohs Enkghoula of de groote Heer des Lands te komen, egter beloofden zo dra zij hunne gezaaijde Tarwe zouden hebben ingezameld, met de huñe en al hun veeh de Landstreeken aan deeze zijde van de gemde: Rivier voor altoos te zullen ruijmen en verlaten; en welke belofte zij met het geven van de Regterhand en het slaan op de Borst solemniseerden. Zij begaven hun gezamentlijk tegens den avond weder na hun verblijf terug, met toezegging, om den volgenden dag 'S morgens weder bij ons te komen, ten eijnde met den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur over de Rivier te trekken na de Woningen en Familien van Koba.

Zondag den 18de do. zonnesehijn weer en de wind N: W: wierden alle mogelijke tentames in 't werk gesteld, om met Drie Wagens en de nodige Mansehappen tot dekking, de Groote Visch-Rivier te passeeren, dog dewijl bevonden wierd dat de rivier, nog zeer hoog geswollen zijnde, de passagie, door de kragt van den stroom, met al te veel gevaar zoude verzeld gaan, resolveerde den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur van de overtogt af te zien:

Ondertussehen was Capn. Koba met eenige van zijne Mansehappen en Twee à drie der voornaamste van Capn. Ghodisa's volk aan onse Legerplaats gekomen: den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur zeijde hun de rede om welke van de reijse over de Rivier had afgezien, en liet een gesehenk in gereedheijd brengen voor Koba denwelken bij 't geschenk gebragt werdende, lang met verwonderinge daar op bleef starogen, bij herhalinge Soh! Soh! of zijnen dank betuijgende, zijn uijterste vergenoeging daar over liet blijken en te kennen gaf aan dit gesehenk te kunnen bemerken dat de Enkohs Enkgoulo of grooten Heer in dat Land was gekomen: aan 't volk van Ghodisa wierd insgelijks veele zaken voor dezelven ter hand gesteld en aan Koba meede een aanzienlijk gesehenk overgegeeven voor Gaggabe den voornaamsten en magtigsden Capn. der Caffers, die hij zeijde met hem in goede vriendsehap te leven; en welk geschenk hij beloofde aan Gaggabe zonder fout te zullen bezorgen. Den WelEdelen Gestr: Heer had door veele beloften getragt Capn. Koba te disponeeren, dat hij een van zijne twee zonen, nog Jonge en wel gemaakte knapen zijnde, een Reijs met zijn WelEdele Gestr: na de Caab liet doen, waar toe beijde de zonen zelfs, zeer genegen waren, dog Koba, nog eenig mistrouwen voedende, had allerleij flauwe voorwendzels waarom hij daar in niet Konde bewilligen.

De Kaffers maken een Natie op zig zelfs geheel versehillende van die der Hottentotten, zij wonen voonamentlijk zuijdwaards langs de zeekust; de mannen zijn groot van gestalte en wel gemaakt met regelmatige wezens trekken; de Vrouwen daar en tegen kort en doorgaans grof en onbevallig: hunne Taal is beter klinkend dan die der Hottentotten, schoon tussehen beijden wel een enkelde Tongslag, die de Hottentotten eijgen is, daar in voorkomt: zij zijn hoewel niet zindelijk, egter zodanig aan de morzigheijd niet overgegeeven als de Hottentotten: de veel wijverije heeft onder hun plaats en de kuijsheijt werd onder de Jonge Dogters niet zeer in agt genomen, dog gehuwt zijnde, verwekt de Egtbreuk de man tot wraakzugt, zo dat 't de overspellige vrouw zomtijds 't leven kost; en den geenen die zulks met haar bedreven heeft, levens lang vervolgd werd. Hunne kleeding is de vagt van 't een of ander Beest, dewelke met riempjes, bij de mans om de hals, dog bij de vrouwen onder de Armen over de Borsten, toegebonden gedragen werd. De Mannen zo wel als de vrouwen gebruijken een smalle Tabelje van een stuk vel of eene franje van vellen die om den middel gebonden is en de schaamte bedekt: de Mans werden zeer sterk besneden en

de voorhuijd geheel ontnomen, zonder dat zij egter weten te zeggen, hoedanig de besnijdenisse onder hun is ingevoerd: hunne versierselen zijn, bij de Mannen Ringen van Elephants Tanden ter dikte van een vinger, die zommige tot Ses toe om den Linker arm boven de Elleboog dragen, Copere Ringen om de onder Arm, Copere Plaatjes voor de Borst en in 't Hoofd Hair gebonden, en Coralen, voornamentlijk roode om de Hals en Copere en andere gecoleurde om 't Middel Lijf: de Vrouwen hebben haare Tabeljes met Coralen belegd, Coralen om de Hals en 't Middellijf, kopere hangzels die ook wel uijt Pijpendoppen bestaan, aan de Ooren, Copere Ringen om de Armen; en Ringen van Biesen om 't Middellijf, Armen en Beenen: zo mans als vrouwen besmeeren hun kort gekroesd Hoofd hair zeer dik en mengen 't smeersel zomtijds met rode Aarde. Zij hebben hunne Hoofden of Capitains, die zij Kohs noemen: Krijgstogten, Jagen, Veeh hoeden en den Landbouw zijn de voornaamste bezigheeden der Mannen, 't geen tot het huijshouden behoord, word aan de vrouwen overgelaten: hunne Dooden begraven zij niet maar brengen die eenige schreeden van hunne Woningen af, daar zij dezelve aan de Lugt en 't Gevogelte ten prooij laten, uijtgenomen wanneer een Capitain onder hun sterft, die onder een misthoop in hunne kraal werd gestoken, wanneer zij tevens de Kraal of Plaats geheel verlaten en een ander verblijf neemen: hun spijs is, behalven Pampoenen, Watermeloenen, Erweten en Koorn dat na hun 't Kaffers Koorn werd genaamd, voornamentlijk Vleesch en Melk. Ongeacht hun groote gestalte zijn zij vreesachtig en laf, hun eenigste Wapen is de Assegaeij of Lans, waarmeede zij zeer behendig weeten te werpen: behalven de Oorlogen die zij onder malkanderen om deeze of geene oorzaken voeren, zijn de Bosjesmans Hottentotten of zogenaamde Chineesjes hunne gewone vijanden, die hun Veeh roven, en tegens hun slegt geweer als de Lans, vergiftigde Pijlen gebruijken, welke zij zeer vreezen: hun grootste Rijkdom bestaat in 't Rund-Veeh die zij bij Duijsenden bezitten; dog van Schapen, schoon 't vleesch bij hun zeer geacht werd, zijn zij geheel ontbloot: het Land bearbeijden zij met korte houte stocken of schoppen, waarmede de grond slegts zeer ondiep omgesmeeten en los werd gemaakt; en welke zij dan zonder ordre met Pampoenen, Watermeloenen, Erwten en koorn beplanten en bezaeijen; hunne Woningen zijn lage ronde hutten van dunne houte stokken opgezet en met ruijgte, stroo of Palmieten overdekt; en eene klijne opening of ingang aan eene zijde bij welke opening of ingang van binnen doorgaans een vuur aangestooken werd: zij gebruijken gebakkene Aarde Potten om hunne

spijzen te bereijden en Teene Mandjes die zij kunstig weten te werken, en zeer digt, om Melk in te bergen en water uijt te drinken : eenige te zaam gebondene Biesen of stokjes aan 't eijnde als een platte quast uijt geklopt, verstrekt hun in gebruijk voor Lepels.

Wij begaven ons 'S voormiddags ten half Thien uuren langs de groote Visch-Rivier zuijdwaards weder op reijs, passeerden ten half Twaalf uuren de Plaats van Frans Kruger en quamen ten Twee uuren na middag op de Plaats van Jan Durand en Christian van Aard aan de gemd : Rivier gelegen van waar wij

Van de Groote Visch Rivier na de Baaij Lagoa.

Maandag den 19 : do. met koel en stil weer 'S morgens ten Ses uuren weder aftrokken ; terwijl de Heer Gordon hier van ons scheijde, om naar de Cambdebo te rug te keeren, en daar desselfs voorgenomene Landreijse in 't Nd : Wten en Nden voort te zetten.

Op den Dag wierd het zeer heet : wij passeerden 'S voormiddags ten Elf uuren de Kleijne Visch Rivier bij een plaats van Andries van Tonderen, gelegen af en aan de laaste Baak die de limiet seheijdinge tussehen de Colonien van Stellenboseh en Swellendam aanwijst, quamen ten Een uur even na Middag op de Plaats van Willem Piljee de Camdaga genaamt en aldaar een uur vertoefd hebbende, namen wij ten vijf uuren ons nagt verblijf op de Plaats van Stephanus Scheepers.

Dingsdag den 20 do 'S morgens heldere zonnesehijn ; dog 'S namiddags de Lugt betrokkende, begon de Z : O : wind sterk en zeer koud te waijen. Wij verlieten ten 6 uuren 'S morgens ons Nagt verblijf, passeerden ten agt uuren de Nieuwjaars Drift daar verspannen wierd : waar na den Kaffers Capitain Jamosie nevens een groot gevolg van Mans en Vrouwen den WelEdelen Gestr : Heer Gouverneur quamen begroeten : Welken Jamosie met eenige Troupen Veeh, aan de deeze zijde van de Bosjesmans Riviers Bergen zig hebbende ter neder gezet ; zo dat men vermoede dat hij en de zijne hun insgelijks meer en meer onder de onze zouden zoeken in te dringen, wierd denzelven door den WelEdelen Gestr : Heer Gouverneur meede in 't vriendelijke aangezegd, dat zij hun aan de overzijde van de Bosjesmans Riviers Bergen en dus buijten de Districten van onse Colonien zouden moeten houden, zonder de weijden binnen dezelve te gebruijken, het geen door hem ook wierd beloofd te zullen nakomen. Na dat zij op Tabak en Araeq onthaald en den Capitain door den WelEdelen Gestr : Heer Gouverneur rijkelijk

beschonken was, reden wij ten Elf uuren 'S morgens weder voort; en dewijl een der wagens onder weg quam om te slaan: zonder dat daar door egter eenige schade van belang geschiede: wierd 't drie uuren 'S namiddags toen wij 't Asegaije Bosje passeerden: van waar voortgetrokken zijnde, namen wij ons nagt verblijf in 't veld aan een struijken Bosch op een hoogte omtrent de Bosjesmans Rivier.

Woensdag den 21ste do aangenaam zonneschijn weer met een Z: Olijk: Lugje, verlieten wij 'S morgens ten Ses uuren ons nagt Leger en waren ten half agt uuren de Bosjesmans Rivier gepasseerd bij een Plaats van Frederik Rautenbach; waar bij zig eenige Kaffers met hun Veeh hadden opgehouden, dog die de komst van den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur vernomen hebbende, van daar vertrokken waren, zo dat wij hunne Hutten ledig vonden, en van verre nog eenige hunne groote Troupen Rundveeh zagen voort drijven.

Door Twee Afgezanten en Tolken van den Kaffers Capitain Gaggabah, die een stuk weges met ons waren gegaan, deed den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur van hier, aan denzelven Gaggabeh kennis geeven van 't geschenk dat voor hem onder den meede Capitain Koba gelaten was; en met een verwittigen van de overeenkomst die met gemde: Koba, Ghodisa, en ook met Jamosie was aangegaan. Ten half thien uuren 'S voormiddags de Stink-Fontein gepasseerd en aldaar verspannen zijnde, trokken wij een quart voor Elven weder voort, en bereijkten na nog Ses uuren weegs, de Zondags Rivier, daar de volgende Nagt in 't veld gelegerd wierd: Terwijl onder weeg nog eenige Bastaart Kaffers den WelEdelen Gestreng: Heer Gouverneur aan de wagen hadden begroet.

Donderdag den 22ste dito verlieten wij 'S morgens ten Seven uuren met betrokkene Lugt weder onse Leger plaats; en een quart voor Twaalf uuren, wanneer de Lugt op klaarde en de Z: W: wint begon te waeijen, de Plaats van Stephanus Ferreira, ten Een uur namiddag de Zoutpan en Een quart voor Twee uuren de Zwartkops Rivier te zijn gepasseerd, bevonden wij ons ten half vijf uuren in de Baaij Lagoa, digt aan de mond van de Zwartkops-Rivier, daar wij den volgenden Nagt met stil weer en ook

Vrijdag den 23ste do: bleven vertoeven: de Lugt aangenaam en koel zijnde, begaf zig den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur 'S voormiddags te Paard een uur weegs na de West zijde van de Baaij tot bij 's Comp. Baak of Merksteen, waaromtrent een fontein

van goed water uijtliep: wij zagen in de Baaij aan de oost zijde van verre drie Eijlanden, van welke het middelste zig zeer hoog en duijdelijk vertoonde, dog de twee andere zo klein waren, dat dezelve alleen 'S namiddags met laag water konden werden gezien, de Baaij zelf niet meer, als eene wijde Bogt of Inham zijnde, legt geheel bloot voor de Z: O: wind. 'S avonds wanneer het reeds donker was, quam een der Landlieden in onse Tent den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur verwittigen, dat men op 't groote Eijland in de Baeij 't vuur zag branden zoo als eenen geruijmen tijd lang, diferentie rijsen 'S nagts zijnde gezien, aan de Caab behoorlijk was gerapporteerd; en tot welkers waare ontdekking men reeds verscheijde pogingen had aangewend: den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur zig hier op na eenen Zandheuvel hebbende begeeven, om van daar een zo veel duijdelijker gezigt te hebben ontdekte men dat zuijdwaards van het Eijland, de tegens de Klippen van 't vaste Land slaande Branning, een bedrieglijk gezigt nijtleverde, dog dewijl men niet konde onderscheijden, of 't vuur welk egter Noordwaarts duijdelijk wierd gezien, op 't Eijland, dan wel op 't aan de overzijde leggend vaste Land brande, wierden tegens over het zelve Twee houte stangen over eijnd gesteld, en men bevond na aanwijzing van dezelve, den volgenden Morgen, dat 't vuur in 't gezigt verre Noordwaarts van 't Eijland, op 't vaste Land was geweest.

'S nagts begon de N: W: wind sterk en zeer koud te waeijen, dewelke ook

Van de Baaij Lagoa na de Plettenbergs Baaij.

Saterdag den 24 do: den geheelen dag aanhield; en tusschen beijden met eenige Regen buijen verzeld was: wij begaven ons 'S morgens ten Ses uuren op weg en 'S namiddags ten Twee uuren de Plaats van Johannes Hermanus Potgieter, mitsgaders een uur later de van Stadens Rivier zijnde gepasseerd, Legerden wij ons bij dezelve rivier, in eene kleine, aangename en met hoge Ruggens rondsom ingeslotene Vlakte: intusschen nam d' N: W: wind meer en meer aan, en 't begon met digte Buijen sterk te Regenen, zo als de geheele volgende Nagt voortduurde.

Zondag den 25: do: Het weer 'S morgens bedaard, begaven wij ons ten Seven uuren van de van Stadens-Rivier; daar de weg onmiddelijk bij eenen hoogen en lang op dragenden Rug zijn begin nam en dus van Rug tot Rug voortging. Op d' Eerste Rug hadden wij voorwaards aan de Linker zijde het gezigt van de zee

met een Bogt van dezelve, in welke zig de Gamtouws Rivier ontlast, en waren een quart voor Negen uuren bij de Plaats van Daniel Potgieter aan 't Galgen Bosch gelegen : welk Bosch deze naam voert van de Galgen, door eenige Reijzigers op de Bomen in dit Bosch gesneeden, over de uijtgestokene Namen van de gene die in vroegen tijden door deze Landstreek reijsden : 'T gansche Bosch bestond uijt ligte Bomen van veelderleij soort, dog die meestendeels onbruijkbaar waren ; hoedanige Boschen wij van de groote Vischrivier af in menigte gepasseerd en tusschen beijden doorgetrokken waren : aan de Plaats van Daniel Potgieter, om van Ossen te verwisselen Een en een quart uur vertoefd zijnde, trocken wij ten half Elf uuren weder voort ; en zo vervolgens ten Een uur 'S namiddags over de Lorieen ten vijf nuren over de Gamtouws-Rivier, daar wij op een onbetimmerde Plaats van den oud Burgerraad Jacobus van Reenen verbleeven, tot

Maandag den 26 : do : 'S morgens een quart na Ses uuren : wanneer wij met aangename Zonneschijn weer voortreijsden, tot op de Plaats van Jacob Kok aan de Groote Zeekoe Rivier daar wij 'S voormiddags een quart na Elf uuren aanquamen en de eerste goede woning aantroffen die wij van de Hexe Rivier af niet hadden ontmoet ; onder weeg waren wij een quart na Negen uuren de Cabeljauws Rivier digt aan de mond gepasseerd. Op de Plaats van Jacob Kok het overige van deezen dag en ook

Dingsdag den 27ste do : toegebragt hebbende, terwijl deeze namiddag de Z : W : wind begon te waaijen, dog 'S avonds weder stil wierd, begaven wij ons

Woensdag den 28ste do : 'S morgens ten Ses uuren van daar, passeerden een quart voor Seven uuren de Plaats van Theodorus Potgieter, ten half agt uuren die van Lucas Mijer en Een quart voor Een uur die van Cornelis Vermaak, ons 'S namiddags ten half Dric uuren legerende, op de plaats van Jan Schols aan 't Essenbosch terwijl het onder tusschen geduurende 't grootste gedeelte van onsen weg met stille dog zeer digte buijen aanhoudend had gereegend.

Donderdag den 29 : do : begaf zig den WelEdelen Gestr : Heer Gouverneur en eenig gevolg, om den slegten weg die wij te passceren hadden, 'S morgens ten Ses uuren te Paard vooruijt, en bereijkte een quart na agt uuren de Plaats van Thomas Ferreijra, daar de Wagens, die Een quart uur later waren gevolgd : dewijl bij 't op en afreijden der hoogtens eenige trek- en rem-kettings gesprongen waren : niet voor 'S middags een quart voor Een uur aanquamen, en van waar voort getrokken zijnde bevonden wij ons ten half Ses

uuren, op een verlatene Plaats van Eduard Christiaan Hauman, bij de voornaamste oorspronk van de Kromme Rivier: die wij onderweeg in verscheijdene armen en spruijten over getrokken waren: 't weer geduurende deezen dag koel en aangenaam zijnde geweest, begon tegens den Nagt de N: W: wind met sterke Buijen te waeijen en hield aan tot

Vrijdag den 30ste do: 'S voormiddags, wanneer 't stil wierd: 'S morgens een quart voor Ses uuren, reden wij op door de Langekloof, tot de Plaats van Pieter Fereijra in dezelve kloof aan de Diepe Rivier gelegen, daar wij: om dat de Rivier te hoog en onpassabel was, eenen om weg hebbende moeten gebruijken: met 't geheel gevolg eerst ten half Seeven uuren 'S avonds aanquamen: wij waaren onderweeg gepasseerd de Plaats van Andries du Preez 'S voormiddags een quart voor Elf uuren, alwaar om te verspannen tot Twaalf uuren wierd vertoefd; de Plaats van Pieter Cornelis van Nieuwkerken ten half Een; die van Matthijs Strijdom ten twee, van Johannes Olofsen ten drie en van Stephanus Ferreira ten vier uuren.

Saturdag den 31: do: de wind Z: W: bleven wij ter Plaatse van voormd: Pieter Ferreijra vertoeven om den Burger Jacob Joubert met zijn wagen in te wagten, bij zig hebbende den Steen of Baak die den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur voornemens was in de naast volgende Baeij te plaatsen: en welken Steen door gemd: Joubert van de Caab was over gevoert.

Zondag den 1ste November verlieten wij 'S morgens ten half Seven uuren de Plaats van Pieter Ferreijra; en na ten Thien uuren de Plaats van de Weeduwe Hijns, daar den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur reeds omtrent Twee uuren bevorens te Paard aangekomen was, als meede 'S middags ten Twaalf uuren die van Matthijs Zondag te zijn gepasseerd, op welke laastgemd: Plaats om te verspannen Een en Een quart uur wierd toegebragt, passeerden wij 'S namiddags ten twee nuren nog de Plaats van Nicolaas Prinsloo ter Linker- en een quart voor vijf die van Jacobus Botha aan de Keurbooms-Rivier gelegen even ter Regter-zijde, en quamen een quart voor Ses uuren aan, op de Plaats van de Weeduwe Gerrit van Roijen: terwijl de Z: W: wind 'S namiddags hebbende doorgekoeld, tegens den avond weder afnam. Wij begaven ons

Maandag den 2de do: 'S morgens een quart na Seven uuren met aangename Zonnesehijn Weer van de laastgemd: Plaats, passeerden ten Negen uuren die van Jacobus Buijs, verwisselden ten Thien uuren van Ossen ter Plaatse van Hendrik van Staden, en ten Elf uuren

van daar voortrijdende, legerden wij ons een quart voor Twaalf uuren 'S middags aan de Voet van den Schonen Berg, daar de weg over dien Berg, denwelken wij voornemens waren den volgenden dag over te trekken, haar begin nam; 'S namiddags begon de Z: W: wind na zijn gewoonte in de geheele Landstreek van de Langekloof, frisch te waeijen, komende met mistwolken over 't gebergte ten zuijden van de nabij gelegene Zee. Den Burger Jacob Joubert, denwelken 'S avonds ten Ses uuren ons Leger gepasseerd en met zijn wagen den Berg op gereden was, quam tegens den Nagt te voet weder terug, berigtende dat hij door gebrek aan nodige hulpe, desselfs wagen boven op den Berg voor de Duijvelskop hadde moeten laten steken.

Dingsdag den 3de do: De weg over den Schonen Berg en zoo meede de Duijvelskop gisteren door eenige afgezondene Manschappen, zoo veel mogelijk, zijnde passabel gemaakt, wierden Seven Wagens nevens een groot gedeelte van de beijde Detachementen, van 't gevolg afgescheijden, om voorwaarts tot over de Attaquas Cloof te trekken en zig van daar na 'S Comp: Houtkappers Post in 't Houteniqua Land terug begevende, ons op dezelve Post in te wagten: Terwijl wij ons met aangenaam weër 'S morgens een quart voor Ses uuren, met Drie Wagens, verzeld van verscheijde Landbouwers te Paard, Zuijdwaards over den Schonen-Berg op weg begaven, om vervolgens Noordwaarts voort te reijsen na de Baeij bij dewelke de Keurbooms en Pisangs Rivieren in zee uijtloopen: De kop of Punt van den gemd: Berg, de Duijvelskop genaamt, een quart voor agt uuren zijnde genadert, wierd een uur toegebragt, om met de wagens en zo mede met die van Jacob Joubert over denzelven te geraken; dewijl deeze zeer moeijelijke passagie, dewelke nauwelijks een distantie van Honderd schreeden besloeg, zodanig stijl, kort draeijende en met groote klipbanken bezet was, dat de wagens niet konden werden opgetrokken, dan met behulp van 20 Mannen, die dezelve ondersteunden bij de kort draeijen telkens omzetteden en op de Baken beurden: na vervolgens het restcerende van den Berg over de rug die nog lang en met Swaare hoogtens aanhield, af gereeden en aan de voet van dezelve een Bosch van Schoone hoge Boomen doorgetrokken te zijn, quamen wij een half uur na Middag aan op de Plaats van Willem Mijer genaamt de kleijne hoge kraal, na gissing een Mijl van zee, gelegen in 't Hauteniqua Land. 'S namiddags betrok de Lugt en bragt in de volgende Nagt met een N: W: wind Regen voort; dewelke

Woensdag den 4de do: den geheelen dag door zagtkens dog

gestadig aanhield. 'S morgens ten half Ses uuren begaven wij ons op Weg, trokken ten half Seven over de Nounka of Swarte Rivier en een half uur later over de Tsao of Witte Rivier; beijde Westwaarts uijtlopende in eene uijtgestrekte Valleij die zig vervolgens in zee ontlaste; en na wijders over hoge en steijle Ruggens te zijn voortgereeden, bevonden wij ons op den Middag ter Plaatse van Pieter ter Blansch genaamt Buffels vermāk: dewelke wij

Donderdag den 5: do: 'S morgens een quart voor Ses uuren weder verlieten, passeerden na drie uuren weegs met de beginnende Eb, de Nijsna; welke Rivier zig in eene uijtgestrekte valleij ten Z: O: ontlastende, voorts tusschen twee zeer hoge en Steijle Rotsen als door eene Poort in zee uijtloopt: en vervolgens weder langs veele zeer Stijle Hoogtens, bij welke de ossen voor de wagens door den glibberigen weg telkens neder vielen insgelijks eenige afgezonderde Bossehen zijnde doorgetrokken, bereijkten wij ten Een uur na Middag de Plaats van Stephanus ter Blaneh genaamt de Melkhoute-Kraal gelegen over de grootste en laaste valleij, van waar wij na dat van ossen verwisseld was, ons verder begaven na de Plaats van Cornelis Botha Jaeobz: de Pisang rivier genaamt, daar wij 'S avonds ten Seven uuren aanquamen. De wind 'S morgens N: W: zijnde geweest, keerde na middag na 't Z: O: met aanhoudende Regens, blijvende de wind ook sterk waeijen tot

Vrijdag den 6de do: op den Middag. 'S voormiddags begaf zig den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur te Paard, om de een quart uur rijdens van gemd: Plaats gelegene Baij te bezigtigen, tot op 't einde der uijtsteekende Punt, dewelke de Baij formeerd: intusschen met de wagen van den Burger Jaeob Joubert de Steen of Baak zijnde aangebragt, wierd dezelve tegen over 't midden van de Baeij op eenen hoogen Klipheuvel geplant; op welke steen aan de voorzijde 't wapen van de Generaliteijt en aan de agter zijde 't merk van d' E: O: 1: Compagnie en daar onder 't wapen van den Wel Edelen Gestr: Heer Gouverneur uijtgehouden was, met eene bijgevoegde inscriptie dat dezen Steen door zijn WelEd: Gestr: in dit Jaar is opgeregt. De gemd: Baaij, in welke onlangs de Hoeker Catwijk aan Rijn is geankert geweest, tot nu toe geen vasten naam hebbende gehat, als zijnde arbitrair met de Namen van de Baaij Content, de Baij Angola, de Keurbooms Riviers- en de Pisang riviers-Baeij, bij 'S Comp: Papieren bestempeld geworden, wierd bij deeze gelegentheijd eens voor al, na den WelEd: Gestr: Heer Gouverneur, de Plettenbergs-Baij genaamt. 'S namiddags betrok de Lugt; en

kort daar op volgden eenige Donderslagen met weerligt en digten Regen, zijnde egter van korten duur.

Van de Plettenbergs Baaij na de Mossel Baaij.

Saturdag den 7de: do: verlieten wij om weder terug te keeren, tegens den morgen ten Drie uuren de Plaats van Cornelis Botha voormt: en hadden geduurende den weg gestadige Regens met N: W: wind, tot dat wij ten half Negen de Plaats van Stephanus ter Blanch bereijkten, van waar, na dat verspannen was, een quart na Negen uuren weder afgereden wierd. De Nijsna een quart na Elf met de Eb zijnde gepasseerd, bevonden wij ons 'S namiddags ten half twee uuren ter Plaatse van Pieter ter Blanch.

Zondagh den 8: do: aangenaam Weer, wierd 'S morgens een quart voor Ses uuren de weg vervolgd, terwijl den WelEde Gestr: Heer Gouverneur zig te Paard ter Linker zijde van den weg begaf, om inspectie te nemen van eene Valleij, dewelke tusschen hooge Ruggens ingesloten en met ligte Boschagien omringd zijnde, hare bijzonderheijd daar in had, dat men bij dezelve geen toevloed van water bespeurd, en egter, gelijk berigt wierd, zo wel in 't droge als natte Jaarsaisoen met even veel goed en drinkbaar Water vervuld bleef; zonder dat er ook eenig Canaal tusschen dezelve en de nabij gelegene zee zigtbaar was. De wagens, dewelke ten Negen uuren ter Plaatse van Andries Gausch passeerden, waren door het breeken van een der Disselbomen en het remedieeren van dien lang onder weeg opgehouden: Vervolgens ten half Thien de Tsao en ten Thien uuren de Nounka zijnde doorgetrokken, niettegenstaande de laaste wel vier voeten hoog geswollen was, bereijkten wij ten half Twee uuren 'S namiddags weder ons vorig verblijf ter Plaatse van Willem Mijer; terwijl 'S namiddags de N: W: Wind op stak en kort daar op van Regen gevolgd wierd.

Maandag den 9: do: verlieten wij 'S morgens ten Seven uuren met goed weer de laastgemd: Plaats en passeerden onder weeg zonder eenige tegenspoeden de zeer diep in en stijl uijtlopende Driften, d'eene de Traka de Tkou of Vrouwe weg en de andere de Caijmans Drift genaamd, na dewelke beijde, de door dezelve Stromende rivieren dezelve Naam voeren, zijnde twee Slegte en voor Wagens zeer moeijelijke passagien. De hoge Ruggens die wij tot nu toe aan deeze zijde van 't lange Cloofs Gebergte in de geheele Landstreek hadden ontmoet, wierden kort daarna afgewisselt door eene Z: W: uijtlopende ruijme vlakte, dewelke wij voor een gedeelte door reden, tot dat wij 'S namiddags ten Twee uren quamen op 'S Comps: Houtkappers Post

in 't Houtniqua Land: welke Landstreek dien Naam voert na de Hottentotten die ouds Tijds dezelve bewoonden en Houteniqua of zakkedragers genaamd wierden; strekkende dezelve Landstreek zig agter 't gemelde Lange Cloofs Gebergte Oostwaards uijt tot aan de Tsitsikamma bij de mond van de Kromme-Rivier en ten westen tot aan 't Ruijters-Boseh, agter de Attaquas Cloof; voorzien zijnde van veele groote en klijne Bosschen van Boeken- Geel- Stink- Assegaijijser-Houte en meer andere Geboomtens, die op veele Plaatsen aan de kant en de voet van 't Gebergte en langs verseheijdene hooge Ruggens 't Land bedekten, terwijl de overige en wel de meeste der Ruggens van Bossehen geheel ontbloot zijnde, redelijk goed gras tot weijden uijtleveren. Wij troffen op de voorsz: Comp: Post aan, de Seven Wagens dewelke de Attaquas Cloof gepasseerd en voor Twee Dagen aldaar aangekomen waren, als meede den Landmeeter Christoph. Hieronimus Lijste, op reijs zijnde, om volgens ordre van den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur de Zuijdkust op te nemen en in kaart te brengen.

Dingsdag den 10 do: met goed weer nog op de gemd: Post hebbende vertoefd, reden wij

Woensdag den 11 do: met aangenaam Zonnesehijn weër, 'S morgens een quart voor Ses van daar, passeerden onder weeg Suecessivelijk de Plaatsen van Dirk Uwes, Jaeobus Rademijer, Hendrik van der Wat, Hendrik Willem de Plooij, als meede de Malagassies- Wit Else- groote Brake- en eenige andere-Rivieren; en quamen ten drie uuren 'S namiddags aan ter Plaatse van den oud Heemraad Pieter ter Bianeh de oude.

Donderdag den 12de: do: betrokken Lugt en de Wind N: W: begaf zig den WelEde. Gestr: Heer Gouverneur met eenig gevolg te Paard, een quart voor Ses uuren op weg om de Mossel-Baaij te bezigtigen, passeerden de Plaats van den Heemraad Ferdinand Albregt Bierwaard, en in de Baeij langs Strand Westwaards zijnde voortgereden tot op de uijtsehietende Hoek, had men daar niet alleen een Compleet gezigt van dezelve Baaij en 't daar in leggend Eijland, maar ook van de uijtsteekende Punten door welke de Viseh- en Vleeseh Baeijen werden geformeerd: Vervolgens na de wagen weg terug kerende, wierd met de wagens, dewelke een quart uur later langs de ordinaire Weg waren afgereden, te gelijk ten Elf uuren de Plaats van Jan Meijer de Riet Valleij genaamt bereijkt.

Van de Mosselbaeij na Swellendam.

Vrijdag den 13de do 't weer als gisteren, verlieten wij 'S morgens ten vijf uren de laastgemd: plaats, passeerden onder weg die

van Jan Dietelof en bevonden ons 'S voormiddags ten half Elf uuren ter Plaatse van Daniel Pinaar, alwaar ander vōrspan zijnde genomen, trokken wij een half uur daarna over de Gaurits Rivier en Twee uuren verders voorbij de twee veeplaatsen van den oud Burgerraad Petrus Johannes de Wit, bereijkende 'S namiddags een quart voor Vier uuren die van Jacobus Jansz van Rensburg de Valsche-Rivier genaamt. 'S nagts begon 't te Regenen, zoo als tot

Saturdag den 14de do: 'S namiddags aanhield. Wij reden 'S morgens een quart voor Seven uuren van gemd: Rensburg, passeerden een uur daarna de Zoetemelks-Rivier bij de Plaats van Nicolaas Jansz van Rensburg en nog een en een half uur later de Kafferskuijls Rivier bij de Plaats van Daniel Lombaerd ons een quart na Elf 'S voormiddags Legerende ter Plaatse van de Weeduwe Michaël Muller aan de Vette Rivier; welke Rivier wij

Zondag den 15de: do: 'S morgens een quart na vijf uuren passeerden. De Lugt was betrokken en koel. Wij hadden vervolgens de Plaatsen van Daniel du Plessies en Christoffel Lombaard ter zijden en waaren een quart voor Elf over de Duijvenhoks Rivier op de Plaats van de Weeduwe Louis Fourie, daar van ossen wierd verwisseld: na dat een half uur daar meede was toegebragt, de weg vervolgd zijnde tot Een uur namiddag, Staken wij van de groote weg ter Regter zijde af na de Plaats van den oud Heemraad Jacobus Steijn, genaamt de Tradauw gelegen aan 't Groot Vaders Bosch alwaar Twee uuren later aanquamen.

Maandag den 16de do: Den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur, zig 'S morgens ten Ses uuren te Paard hebbende voor af begeeven na 's Comps: Post aan de Buffeljagts-Rivier, passeerde onder weg de plaats van den oud Burgerraad Jacobus van Renen aan dezelve Rivier geleegen, vertoefde tot een quart na Negen op de gemde: Post, daar de Wagens, dewelke 'S morgens te gelijk waren afgereden, op dien Tijd meede aanquamen: de Weg wijders vervolgd en de Buffeljagts-Rivier gepasseerd zijnde, arriveerde wij ten Een uur namiddag op de Drosdije Swellendam, alwaar Den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur door den Landdrost en Secretaris behoorlijk wierd gerecipieerd. De wind was Z: O: dog zagt waijende.

Dingsdag den 17de do: 'S morgens mistig weer en tegens de Middag sterke weste wind, die ook

Woensdag den 18de: do: aanhield: geduurende deeze Twee laatstgemde: Dagen ons verblijf op de gemd: Drosdije hebbende gehouden, terwijl de beijde Detachementen uijt de Stellenbosche en

Swellendamsche Colonien, dewelke alhier een Vrolijken Dag hadden genoten, ontslagen en voor derzelver gelijde en gehouden goede wagt wierden bedankt, vertrokken wij

Van Swellendam na de Caab.

Donderdag den 19de: do: de Lugt betrokken en de wind N: W: zijnde, 'S morgens ten vijf uuren van de Drosdije Swellendam; werdende den WelEd: Gestr: Heer Gouverneur door den Land-Drost en Secretaris dier Colonie uijtgeleijd tot aan de Breede Rivier, dewelke wij drie uuren daarna bereijkten: werwaerds de oud Hoemraad Jacobus Botha de oude en Hermanus Steijn nevens nog eenige Colonisten met hunne Familien hun 'S daags te voren begeven en hunne Tenten opgeslagen hadden om den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur in te wagten, die door hun op een vriendelijk ontbijt wierd onthaald; terwijl de wagens intussehen met de Ponton de Breede Rivier ter Plaatse daar de Rivier Zonder Eind zig met dezelve vereenigd, passeerden. Den WelEde: Gestr: Heer Gouverneur met 't Geselschap vervolgens insgelijks overvarende, begaven de meeste van de even gemde: Lieden, hun meede in de Ponton en betoonden hunne blijdschap over de ontmoeting van zijn WelEde: Gestr: aldaar. Ten thien uur 'S voormiddags reden wij met versch voorspan van de gemde: Rivier, passeerden onder Weeg de Plaats van Hendrik Vollenhoven; en ten Twee uuren namiddag op die van Johannes Giebelaar de Groote Vlakte genaamt, nog eens van Ossen zijnde verwisselt, quamen wij twee uuren laater op 'S Comps: Post genaamt de Tijgerhoek: hebbende onder weegen een wijnige Regen gehad.

Vrijdag den 20: do: verlieten wij met mistig weer, 'S morgens ten half Seven de Tijgerhoek: onder weeg klaarde de Lugt op; en ten half agt de Plaats van de Weeduwe Jurgen Linde zijnde gepasseerd, namen wij ten Negen uuren 'S voormiddags ons Leger aan de Rivier Zonder Eind, tegens over 'S Comps: Post de Zocte Melks Valleij, werwaerts wij met de Schuijt over de Rivier gebracht wesende, ons begaven en het overige van deesen Dag toebrachten, kerende 'S avonds na ons Leger terug, wij vervorderden

Saturdag den 21ste: do: S' morgens ten vijf uuren onzen weg: de wind was Z: O: Den WelEde: Gestr: Heer Gouverneur zig te Paard ter zijden af hebbende begeeven na 'S Comps: Post 't Ziekenhuijs, passeerden wij vervolgens een quart na Agt de Plaats van Coenraad Groenewald genaamt de drie Fonteijnen en ten half Elf die van de Weeduwe Wessel Wessels en quamen op den middag aan 't Bad; daar wij hecden en ook

Zondag den 22de: do: bleeven vertoeven; zijnde de wind aanhoudend Z: O: tot

Maandag den 23ste do: tegens den Middag wanneer dezelve omliep na 't N: Wten. De Wagens langs de ordinaire weg zijnde voor uijt gezonden over de Hottentots Hollands Cloof, begaven wij ons met de Paarde wagen van den Burger Capitein Josias de Kok na desselfs Woonplaats en van daar

Dingsdag den 24ste do: 'S morgens ten vijf uuren na de Palmiete Rivier ter Plaatse van Johannes Smit Jurriaansz: daar wij een quart voor Thien uuren quamen en na Een uur vertoevens weder afreden. De Lugt was 'S morgens betrocken en heet, tegens den Middag volgden eenige Donderslagen, Weerligt en Reegen. Wij waaren een quart na Twalf uuren 'S middags op de Hottentots Hollands Cloof en dezelve Cloof zijnde afgegaan, wierd den Wel Ede: Gestr: Heer Gouverneur aldaar gecomplimenteerd door den Landdrost nevens de Heemraden en den Secretaris van Stellenbosch en Drakenstein, dewelke zijn WelEde: Gestr: begleijden tot op de Plaats van den Oud Heemraad Willem Morkel in Hottentots-Holland gelegen, daar wij ten Een uur namiddag aanquamen en onse wagens aantroffen.

Woensdag den 25: do verbleeven wij op de laastgemd: Plaats, zijnde de Lugt betrokken en de wind N: W: dewelke ook

Donderdag den 26: do: aanhield en geduurende onse weg met regen verzeld was: 'S morgens ten half vijf uuren met de Paarde Wagen van gemd: Morkel van desselfs Plaats zijnde afgereeden, quamen wij ten Ses uuren ter Plaatse van den meede oud Heemraad Johannes Myburg aan de Eerste Rivier; en vervorderden na een half uur vertoevens aldaar, onse weg na de Caab. Den WelEde: Gestr: Heer Gouverneur wierd aan de Zoute Rivier ingewagt door eenige van de voornaamste uijt 'S Comps. Dienaaren; en de Burger Cavallerije zijn WelEde: Gestr: over dezelve Rivier zijnde te gemoed gereden, begleijden zijn WelEdele Gestr: die in eene aldaar gereed staande Coets overstapte, tot aan de Barriëre: Terwijl bij het inreijden van de Barriere 't Salut geschiede met Seventhien schoten van 't Fort Imhof en vervolgens met het gelijk losbranden van 't geschut der ter Reede leggende Hollandsche en Fransche Scheepen: Staande de Burger Invanterije aan de overzijde van de Patrouille Wagt, onder de Wapenen geschaart, welkers Officieren, gelijk ook die van de Militie die in 't Casteel onder de Wapenen was vergaderd, in het passeeren met hunne Spontons en Vaandels Salueerden: bij ons arrivement in 't Casteel, het geen 'S voormid-

dags een quart voor Thien uren geschiede, wierd den WelEdelen Gestr: Heer Gouverneur, uijt de Coets tredende verwelkoomd door den Heer Secunde en de verdere Heeren der Regeering, mitsgaders vervolgens door de Leeden der respective Collegien van Justitie, Kerkenrade, Weesmeesteren, en Commissarissen van Civile en Huwelijks zaken, benevens alle de verdere gequalificeerdens uijt 'S Comps. Dienaren en de Burgerije dewelke op de Cat waren te zamen gekomen, insgelijks gecomplimenteerd: de Militie en de Burgerije losten Drie Salvos uijt hun Geweer, en de gezamentlijke Ingezeetenen, betoonden hunne vreugde over zijn WelEdele Gestr: geluckig retour: gelijk ook geduurende deeze geheele reijse de Liefde, toegenegentheijd en hoogachting bij de Collonisten in 't algemeen was komen uijt te blinken voor de Perzoon van zijn WelEdele Gestr: die wel Content was over de bereijdvaardigheijd, met welke dezelve aan de gestelde ordres tot vorderinge der Reijse niet alleen hadden beantwoord, maar dewelke ook daar en boven na hun vermogen alles hadden toegebragt, wat tot gemak van zijn Wel Edele Gestr: op deeze fatiguante reijse konde strekken. 'S namiddags om vier uuren arriveerden insgelijks de Wagens die op onse Reijse waren gebruijkt.

November, 1778.

EINDE.

Accordeert letterlijk met het origineele reisverhaal.

GEO. M. THEAL.

Kaapstad, 31 Januarij, 1896.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukkers, Kaapstad.

No. 2.

BELANGRIJKE

HISTORISCHE DOKUMENTEN

UITGEGEVEN DOOR

GEORGE McCALL THEAL, LL.D.

INHOUD VAN No. 2:

The Antiquity of Man in South Africa.

Bushman Paintings.

Reis naar Delagoa Baai in 1688.

Reisen naar Inhambane in 1732 en 1733.

Reis van den Vaandrig Beutler in 1752.

Reis naar Inhambane in 1770.

KAAPSTAD:
VAN DE SANDT DE VILLIERS & Co. (BEPERKT), DRUKKERS.

1896.

THE ANTIQUITY OF MAN IN SOUTH AFRICA.

(*Paper kindly furnished by George R. McKay, Esq., of East London.*)

The question of the antiquity of man has excited great interest during the last thirty years. How long ago is it since man existed on the earth, or, to narrow the question, how long ago is it since man first trod this, the site of East London? I do not pretend to have solved the problem: the very utmost I can do is to set down a few facts connected with the subject, which anyone at East London can verify in half an hour's walk.

Let it be assumed as correct: First, that the generally received opinion at the commencement of the present century, that the earth was created less than six thousand years ago, has been pushed back year by year till this period of six thousand years has become an infinitesimally small factor in an unspeakable number of years; Secondly, that the necessities of all human races have caused marked divisions in their progress, which we not very satisfactorily define as the ages of stone, bronze, and iron.

Some years ago, in opening a quarry, a very large mound of shells was discovered on the left bank of the Quigney river at its junction with the Buffalo, where the mound formed a rounded bluff which extended up to where the Harbour Works stable now stands, and was one hundred and fifty feet long and forty feet in depth. It was covered with vegetable soil, with trees growing on it, just like the section yet remaining is to-day. The Harbour Works engineers have removed upwards of three hundred and seventy-five thousand cubic feet of these shells to fill up the lagoon behind the East Training Wall. Any one examining what remains of this mound will find it composed principally of limpet, mussel, oyster, heliotus, and other shells of edible species, with bones of fish and birds as well as of antelopes, hippopotamus, and other mammalia, layers of ashes, fragments of charcoal, and pieces of coarse pottery. No stone implement has been found, but stones showing the action of fire are common.

There can be no doubt that this spot was occupied by many successive generations of human beings, to permit of the accumula-

tion of so large a mass of refuse. It is highly improbable that the shells were brought from any considerable distance, and we must assume that they have been collected in the immediate neighbourhood. As there is evidence to show that the relative levels of the sea and land were the same then as now, an examination of the sea shore and the shellfish living there now will give a faint and indefinite notion of the time it would take to collect this mass.

It has also to be taken into consideration that the site of the mound would not admit of a large number of people dwelling there. At the most, they would not consist of more than three or four families. Now, how long ago is it since the fish in the bottom layer of shells were cooked and eaten there? I cannot tell, but it must be very remote from our times.

My own personal acquaintance with the locality dates back thirty years. Its condition when I first saw it was as described above. Ten years earlier (in 1847) Lieutenant Forsyth, R.N., made a survey of the Buffalo river, and his chart was published by the Admiralty. This chart shows all the features of the locality quite unchanged.

Some twenty years ago the reverend W. R. Thomson, of the Kat river, when on a visit to East London showed me the place where he crossed the Buffalo in a bullock waggon in 1827. The track taken was a straight line from where Mr. A. Webb's house now stands to the right bank of the Quigney at the mouth (a rut there marks the old road now), then skirting the mound it ran for about a hundred yards along the Buffalo towards the mouth, and from that point it crossed the river diagonally to the ravine at the large quarry on the West bank. Mr. Thomson described the East bank as quite unchanged. There were the same trees, which did not seem taller or thicker, with here and there a large tree, and thick undergrowing scrub. But for the impediment caused by the construction of the West Training Wall, he would have undertaken to drive a waggon along the same track as he had done in 1827. Here we have a record covering sixty years.

Take into consideration the time when the first meal of shellfish was cooked there till the refuse accumulated to so large a mound, the small number of persons that could be accommodated on the spot, the limited number of shellfish that could be collected on say two miles on each side of the Buffalo, and call this unknown period x; the period since the site was abandoned, the slow growth of wind drifted soil, the growth and decay of vegetable matter till it

acquired a depth of eighteen inches, with trees growing over it, and call this *y*; then there is the period during which it remained in a passive condition after reaching the stage *y*, and call this *z*.

Concisely it would stand thus:

x Period of accumulation,
y Period of abandonment and growth of trees,
z Undisturbed period.

Of these three periods *z* alone gives a fraction of time with any degree of certainty, all the rest must be vague conjecture. It must be noted that the sixty years of unaltered physical aspect referred to above does not mark a period in the history of the mound in even its passive condition; it is merely a point of time under observation, and, but for the disturbing influence of man, could reasonably be extended to sixty times sixty years.

But old as this kitchen midden undoubtedly is, it is the most recent trace of primitive man, as distinguished from historical man, that I have found at East London.

At the back of the new prison there is a recess in the railway cutting, that was lately covered with castor oil plants. This was cut into to afford material for forming the railway embankment close to it. Before it was cut into, it was covered by a dense bush, such as now clothes the adjoining undisturbed ground. The ground consisted of from four to five feet of stiff clay soil, followed by about a foot of travelled gravel, that is rolled gravel having a close resemblance to shot in sizes from buckshot downwards. The gravel rested on decomposed rock. A little above the gravel line a large number of stone implements were found, chiefly rubbers for dressing skins or some similar purpose, as from the way in which they are worn down it is evident that they must have been used in rubbing some pliant substance. A very few spear heads were found, with some fragments of coarse pottery, and a few limpet shells. The large proportion of rubbing stones compared with other stone implements leads to the conjecture that these primitive people had some sort of skin clothing, and that the spot was once an outfitter's establishment.

The site has been a lobe or recess, common in all streams, in the river Quigney when its bed was at that height,—it is now upwards of forty feet below that level. The gravel is as old as that period, but the clay is not, it is the accumulated wash-down from higher levels, and as the surface drainage lines are situated both above and below the spot, this accumulation must represent a very lengthy

period. The spot was probably not a residence, but a workshop commanding an aspect that gave the warmth of the morning sun with the coolness of the afternoon shade. How long ago was this? I cannot tell in years, but as compared with the earlier stages of the shell mound, these implements must be vastly older.

The castor oil plant sprung up and covered the site immediately after the excavation was made, as it invariably does whenever a great depth of soil is turned up to the surface. An idea is prevalent that the castor oil plant could be profitably utilised here, and round some of the country railway stations I observe that a beginning has been made with its cultivation, with the view of supplying the Railway Department with the oil as a lubricant. I do not share these opinions, and I believe that the Palma Christi is a plant of a past botanical age in this part of South Africa. My own experience of it is that it only occurs where river inundations have cut deeply into banks, thereby exposing deeply seated soil, or where deep artificial cuttings are made, and round the holes of the antbear and porcupine. After the deep seated soil is exposed to the surface the castor oil plant springs up with amazing rapidity, and crowds out every other plant. But something ails it, after a few years it dies out and disappears, and this also happens when it is purposely planted and carefully tended.

I will now go further back in time. Mr. Gately's residence stands on the rounded top of an isolated knoll or small hill, which is connected with the site of East London by a narrow neck. This neck is the dividing ridge of two watercourses that nearly surround the hill before they unite and find their way to the main stream of the First Creek. These two watercourses have been the cause of the isolation of the hill. On its top there is a layer of black mud from two to three feet thick, below that there is from one to two feet of decomposed rock before solid rock is reached. Out of this black mud at his residence Mr. Gately has dug up many implements and bones. Among them are pierced round stones such as are found in every country from France to Japan and which are the puzzle of archæologists, stone flakes, spear heads, coarse pottery, teeth and other bones of the hippopotamus.

Of the age of these implements not the vaguest conjecture can be formed till the age of the mud in which they were buried is ascertained. How came that mud there, on a hill top? There can be only one reply. The site must have been a vlei, just like the vleis in Waterloo and Market squares are now; and the water-

courses have cut their way back and drained the vlei, cut it in two, and lowered the level of the ground that now forms the neck connecting the hill with the mainland. Vleis owe their existence to defective surface drainage. As the water cannot escape, it soaks into and decomposes the rock beneath, and as drainage lines follow the lines of least resistance, they eat their way back through the decomposed rock until the vlei is drained. There was a time when the place where Mr. Gately's house stands was not a hill, and the implements found there are as old as that time.

Fringing in detached patches the whole South-Eastern coast of Africa there exists a peculiar wind-stratified calcareous sandstone. Cove Rock and Bat's Cave, close to East London, are composed of it. The Bluff at Natal and the Sisters and Fountain Rocks near the Fish and Kowie rivers are conspicuous points of this formation. At Cove Rock and Bat's Cave it abounds with fossils, especially at the latter place. They consist of land and sea shells, bones of mammals—chiefly ruminants,—teeth of the hippopotamus, and small fish bones, all I believe of existing species. The peculiarities of the stratification, which can be studied side by side in the adjoining sand hills, leave no doubt whatever that this is an Æolian formation. Out of this Æolian formation I have taken three well formed stone spear heads at the level of low water, in a position where they must at one time have been covered by one hundred and eighty feet of this rock. One of these implements is now in my possession, one was sent to the Albany Museum,* and the other was given to a friend who was making a collection and by him was subsequently sent to Sir J. Lubbock.

At about one third of the way from the Sand Hill to Bat's Cave there is an isolated mass of this rock, which becomes an island at high water. On the landward face of this mass there is a heap of shells imbedded in the rock about twelve feet above high water mark, that has a strong look of being an artificial deposit. After carefully studying the matter, I can think of no natural process by which an isolated lot of shells could be so heaped up. It is about twelve feet long and three feet deep, and besides shells it contains fish bones and splintered bones of some mammal, but there are no

---

* A cast of this stone, kindly supplied by Dr. S. Schönland, Director of the Albany Museum, is now in the Native Affairs Office, Capetown, in the care of the editor of these pamphlets.

traces of ashes or charred wood. These shells, however, contain an element of doubt.*

Of the stone implements there can be no doubt that since the human hunters lost them—they were not found together,—they have been covered by one hundred and eighty feet of drifted sand which has become consolidated into hard rock. This process need not imply a lengthy geological period. But there is another consideration to be taken into account. These Æolian beds do not terminate at the present sea level, but extend on the bed of the Indian ocean for an indefinite distance, certainly to the extent of one mile from the present shore. Between the Sand Hill and Bat's Cave the low water platform has been cut back in many places for more than two hundred yards by the action of the waves at their present level. Standing on the larger of the two masses that form Cove Rock, and looking to the south on a clear calm day, a similar platform of rock can be seen, only at a much lower level, extending as far as the eye can reach. The submerged reef off Nahoon Point is of this rock, and the sea has been seen to break on it upwards of a mile from the shore. The Sisters and Fountain Rocks are really small islets situated three quarters of a mile from the present low water line.

Now what does this imply? Since these spear heads were dropped or lost we have to account for a depression of the land or an advance of the water line for say one mile from the present shore line, to admit of the formation being extended to known distances. Careful soundings off East London give the average inclination of the bed of the Indian ocean there as one foot in every hundred, this would be equal to a depression of the land of over fifty-two feet. Then time must be allowed for the drifted sand to consolidate into hard rock, followed by a gradual rise of the sea which has cut back this rock for a distance of one mile, up to its present level, which it has maintained for a period sufficiently long to cut a platform in this rock over two hundred yards in width. These successive changes in the physical geography of this neighbourhood, geologically modern as they are, must represent an enormous lapse of time.

* This paper was written in 1887. At a later date its author wrote concerning this mass of shells: "More extended examination and consideration leave no doubt whatever on my mind that an isolated heap of shells in that position could only occur through human agency. Natural forces would have sorted them out, according to their bulk and gravity, and not into the promiscuous and isolated heap they now form."

BUSHMAN PAINTINGS.

(Paper by the Reverend T. W. Green).

The term by which these paintings are known among Kafirs is, "O datiwe ba Batwa," "Creations of the Batwa (Bushmen)." It is notable that the prefix *O* is personal, taking the personal form of the genitive particle *ba* (of); as if the native mind was affected by wonder or respect.

On the 13th of August 1885 I started from All Saints' Mission northwards, passing the Qutuben outstation about three miles, if I remember now rightly, up the valley of the Qutuba river to search for Bushman paintings, of which I had often heard; but I had little idea of the number and variety I was about to discover; whenever I have spoken of those in that place since I have called it the "Grosvenor Gallery of the Batwa." My search along the right bank of the Qutuba was fruitless for some time, till I came to an exposed rock near some trees, and sheltered by them. It was a battle scene in black only. The combatants were scattered, in two divisions, naked, many on their knees; women were driving cattle into a forest on the right; the men on the opposite side (left) were beginning to flee.

Some couple of hundred yards or so upstream, still on the right bank, I came upon the "Gallery." It is difficult so long after to state every detail accurately, as I had no measuring rule with me. About forty feet of yellow sandstone in a shallow open cave facing the river, surrounded by trees, was covered with paintings in three or four colours, with a central mass of figures of animals (chiefly antelopes), birds (chiefly cranes), and men; flanked right and left with scattered paintings. I remember that on the left of the central mass were three cranes, one behind the other, the only attempt at perspective I have ever seen; two or three feet to the right was a single buffalo, with five or six men in various attitudes of activity, and among them and near the buffalo were several *detached* strokes of black lines at various angles to each other scattered about. After some puzzling, it seemed to me to be a buffalo caught in a snare or tied by riems; I do not remember that any one of the men had a black line in his hand. Further on to the right, still passing by figures, was a figure of an old grey headed man, light-

coloured, sitting with crossed legs, and an arm uplifted bent from the elbow; the other arm was gone by the weathering of the rock; above him was a white patch, and from it came slanting parallel black short strokes, above the human figure. For some time I could not make a probable guess at the meaning; but it came like a light to the mind when I remembered that the Batwa are the great rain-makers,[1] and this figure was either The Great Rainmaker, with a cloud and descending drops of rain above him, or a memorial of some celebrated rain-doctor. It took some time to observe and speculate on all there was before me, and I searched no further, and never visited the place since.

Up in Maxongo's Hoek (Slang River district) towards the head of the valley, midway up the mountain side, on the right side of the stream, the cave is nothing like the exaggerated description of it locally. The entrance is about four feet wide, to six perhaps, and you have to walk in a bent position on a level surface for about twenty (20) feet, when the hole sharply bends at less than a right angle to the right, backwards and upwards, slanting into the mass of the mountain, with fallen masses of rock, as difficult to climb as the rocks outside; but I did not ascend far, as it seemed to me to be only a covered channel for rain water which entered some distance above (probably).

But I was not told of the single figure of an eland which I saw outside on the exposed rock above the entrance slightly to the left. It was in the natural colour of the cow eland, and drawn as if just startled by some strange scent or sound from within the cave. It was beautifully done, and the action of fear worthy of one of the great masters' pencil.

Beyond Bedford, in the Baviaan's river part, on old Dodds Pringle's farm, or a farm close by, I saw a painting, in several coloured pigments, of British infantry, with the shako, coat and trowsers, cross-belts, and the musket, on rock in a small cavern.

Up here I have only seen one or two small paintings; but I have heard of some of well-known fame. I will try to visit them.

Van de Sandt de Villiers & Co., Limited, Printers, Cape Town.

Journaal van de "Voijage gedaan in den jaare 1688 den 19 October met het galjoot de Noord, bestaande in 19 persoonen en gedestineerd om te gaan naar de bhaij de la Goa, leggende op de z: breedte van 26 graden." (Koersen en afstanden op water alleen uitgelaten.)

Dingsdagh den 19 Oetober 1688 naar de middagh omtrent ten 6 uijren zijn wij met het galjoot de Noord onder zeil gegaan na de bhaaij Rio de la Goa de wil hebbende stelden onse cours onder 't easteel de Goede Hoop van daan n: n: w: lagen in calmte en dreven soo langh tot dat wij de Leeuwenstaart en den kop van den Leeuw regt over malkanderen hadden, lieten (vermits de stilte) aldaar ons anker vallen, en niet verder konnende komen, bleven wij daar tot 's anderen daaghs 's morgens leggen.

* * * * * * * *

Maandagh den 15 November 1688, 's morgens met mooij weer, settender onse zeilen wederom bij, de wind schoot naar het n: n: w: met een labber coeltje konden niet hooger zeilen als w: ten n: doender omtrent 4 glaasen in de voormiddagh uijt waren sagen wij land, peilden het van ons af w: ten n: omtrent naar gissing 15 à 16 mijl, het welke hem vertoonde met kleine ronde bergjes oft eijlandjes waaren; de gegisten cours en verheid was n: w: 26½ mijl, gisten ons op de breedte te zijn van 25: 44, maar 's middags hoogte genomen hebbende, bevonden ons op de z: br: van 26: 0 soo dat wij 16 min: zuijdelijker waaren als wij gegist hadden, stelden ons op de lengte te zijn van 56: 10, setten onze cours w: ten n: naar 't land, dog souden naar mijn opinie beeter geweest zijn, als dat wij onze cours n: w: aangesteld hadden, vermits ik bemerkte dat ons de stroom naar de z: toe perste, naar den middagh omtrent ten 4 uuren, naar 8 mijlen geseilt te hebben en ongeveer een mijl van de wal zijnde vertoonde hem 't land heel toe met lege sandduijnen, hier sagen wij een gat 't geen wij meenden in te loopen, hielden dierhalven met malkanderen raad, maar de wal naderende sagen als dat 't zelve seer nauw en eng begon toe te loopen, vonden dierhalven met malkanderen goed, om langs de wal te loopen, tot te buijtenste hoek van de Caab St: Maria, van dit gad tot de Caab St: Maria strekt sig de wal o: ten n: en w: ten z: omtrent 1½ mijl, tot op de hoek St: Maria. Op dese hoek strekt een rift uijt regt n · ¼ mijl van't land, dit rift is meest van steen, de klippen kan men genoeg boven water sien, liepen hier op een

musquet schoot buijten om, tot dat wij hetselve van ons af hadden w : ten z : ½ mijl op 8 vadem water, van hier liepen wij regt west aan, tegens een zandplaat over, die zig z : w : en n : o : strekte, hier vonden wij 3½ vaam water, een mijl van deze plaat omtrent zijnde, soo liepen wij n : w : ¼ mijl, hier vonden wij 4, 5, 4½, 3½, 4, 5 vadem en soo voort schoone santgrond, tot naar den hoek D toe, hier liep een kil door deze sandplaat, makende met het hoogste water soo een gat, en loopt met leeg water heel droogh ; van hier ¼ mijl n : o : ten o : tot op den hoek van dese sandplaat omtrent ⅙ mijl van deselve bevonden wij 4 vaam water sandgrond, hier liep mede een gat ofte kil, die sig meest o : strekte, dit maakte zoo twee eilanden, hier zagen wij van ons westwaards, dog wel zo zlijk : een schip aan d' andere zijde van't zandige eijland, meende als dat het een Portugies was, maar nader vernamen wij dat het een Engelsman was ; van dese punt D liepen wij n : ten w : aan tot dat wij D van ons af hadden regt z : ½ mijl, bevonden op deze cours niet meer dan 11, 12, 15 à 18 voet water, en dat omtrent het leegste water, dit was een sandplaat, alwaar met 't leegste water niet minder dan 11 à 12 voeten op gevonden wierd ; van hier ¼ mijl bevonden wij 7, 8, 7 à 6 vadem, van die bank peijlden wij den hoek D van ons af z : ⅘ mijl, en dat op 8 vadem water schoone sandgrond ; van hier liepen wij ¾ mijl z : w : aan tot regt voor de hoek E, hier bevonden wij 7 à 8, 6 à 7, en dan weder 11, 12, 13, à 14 vadem tot op 7 à 8 vadem schoone sandgrond, hier peijlden wij den hoek D van ons z : z : w : af 3¼ mijl, liepen doen z : o : ten o : op deze cours vonden wij 11, 12, 13 à 15 vadem tot op 7 à 8 vadem schoone sandgrond, hier peijlden wij den Engelsman van ons af o : ten z : omtrent 2¼ mijl, stelden doen onse cours regt op hem aan, op deze cours liepen wij ½ mijl, alsoo wij de gronden niet te veel vertrouden, steldent doen regt o : ten z : aan ¾ mijl bevonden de gronden over al met veel droogten, soodat wij op dese cours op verscheide plaatsen 9, 10 à 11 voet bevonden, en dan wederom 3, 4 à 5 vadem water schoone sandgrond, tot dat wij het bewesten den Engelsman setten ½ mijl van hem op 7 vadem water schoone sandgrond en ½ mijl van 't land, hier kwamen wij omtrent na den middag ten 9½ uuren op 7 vaam ten anker.

Dingsdagh den 16 do : 's morgens met mooij weer en een z : o : wind, die morgen kwam den stuurman van 't Engelsch schip aan ons boord, vragende met beleevdheid wat schip en van waar wij kwamen, 't geen hem gesegt wierd, vragende wij hem 't selve van 's gelijken, 't geen hij ons soo ten naasten bij seijde, dog konden

wel bespeuren dat 't een lorrendraaijer was, alsoo hij daar te ruijlen lag, en aan de wal een tente ofte huijsje opgeregt hadde, alwaar hij een man gesteld hadde, die koopere ringen voor hem goot wel ter swaarte van 8 pond, hier is het wit lijnwaat, koopere belletjes, koopere korallen en van die koopere penningen in grooter waarde; gingen dien morgen aan de wal, om te sien of wij daar eenig goed konden ruijlen, maar konden die tijd niets bekoomen, als wat fruijt; hier aan de wal sijnde, soo wilde onse boekhouder met eenige inwoonders aan ons boord gaan, 't geen sij wel doen wilden, dog begeerden mij soo lange in reserve te houden tot dat sij weeder souden komen, naar de middagh kwam onse boot weder aan lant en onse boekhouder met den quartiermeester Willem Christiaanse, gingen naar den koning Jan Jaques toe om van hem verversing te versoeken, maar konden niets anders bekomen dan een bokje, en moesten hem daar en boven een vereering geven van een halv stuk Chinees lijnwaat en twee ps: cleetjes, kwamen dien avond met den bok weder aan boord.

Woensdagh den 17 do: 's morgens met mooij weer en een z: o: wind, dien morgen stuurden mijn onse schipper met toestemming en goedvinden van onse officiers met de Engelsche boot die aan de vaste wal uijt ruijlen gingh, om met een de gronden te peilen en het land te besigtigen. * * * * *

Donderdagh den 18 do: * * * * Ik en de Engelsche gingen omtrent 3½ mijl overland, om te sien wat daar voor volk woonden, vonden 't volk seer minsaam, gingen met haar weder na de strand, alwaar wij verscheide van d' inwoonders vonden, die tussehen de banken visch met hun assagaijen liepen vangen, deese waren seer beleevd en minsaam, wilden ons bij haren capitain brengen, hetwelck wij consenteerden, gingen derhalve met haar: na haren capitain toe, die sij noemden Monte Calaea. Hierbij komende verschrikte ik van wegens sijn persoon, omdat hij omtrent 3 voeten langer was dan ik, en een soo vervaarlijk gesigt hadde dat men der wel voor geloopen souden hebben. Deese koninglijke persoon was met de koorts beseten, dierhalven hadden sij hem het gehcele lijv over al doorsneden en gekurven als een visch, 't geen sij meenden dat hem tot zijn gesondheid soude strekken, en moesten ik nevens de schipper hem de pols voelen, sig inbeeldende dat hem 't selve veel soude baaten, gelijk hij ons des anderen daags liet weeten, sendende ons daarom in teken van dankbaarheid een groote pot met bier, 't geen sij daar van haar koorn maaken, mitsgaders seeker fruijt die de sinaasappelen seer gelijken, maar sijn soo niet, want sij van

binnen met groote pitten en van buijten met een harde schorsse beset, en groeijen aan groote boomen, met lange smalle bladeren en dunne takken; dese vrugt is groot over sijn diameter ongeveer 3½ duijm en is van smaak gelijk een verrotte wijnappel; aan dese wal groeijen verscheide goede vrugten, die rood van coleur zijn, de vaderlandse pruijmen gelijk, dese groeijen aan groote doornen boomen. Hier is ook mede verscheide goed timmerhout, als geel hout en rood isser hout, en geel peerenhout het Caabse niet ongelijk, mitsgaders een soort van baijenhout, waarvan de inwoonders haar schuijtjens maaken, die sij dan met bast van boomen aan malkanderen naijen en met roode kleij digt maaken. Hier wassen ook mede waterlemoenen, pompoenen, ananassen, en pattattos, die seer goed sijn, hier valt verscheide soort van goet dat sij inbantje noemen, is een parthije swartagtigh en partije eastanje bruin van coleur, hier vald ook amber de noord, hier is ook veel viseh van veelderhande soort, alsmede groote zeekoeijen, die sig tussehen de banken in de killen onthouden, en komen niet op de wal dan om te drinken, alsoo haar kost op de banken groeijd, zijnde een seker soort van zeegras dat daar seer veel op de banken groeijd.

Vrijdag den 19 do 'smorgens met redelijk weer en een z: o: wind bleven wij aan de vaste wal leggen, vermits den grooten Capn: ons beloovd hadden twee beesten te senden, een voor ons en een voor den Engelsman, maar hij vergat het, latende ons weeten, als dat het te veer was om te brengen vermits de verre weg; dien agtermiddagh kwam onse schipper met onse schuijt bij ons aan de vaste wal en hadden den Capn: van den hoek L gesprooken; dese plaats leijd een mijl van't gat af, te weeten het gat dat tussehen het eijland en het vaste wal doorloopt, op dese plaats peijlden ik ons galjoot van ons af w: n: w: 6 gr: noordel: 3½ mijl, hier woonden een kleene koningh. Na de middagh kwam den koningh bij ons, wiens naam was Poto Calaeo, hier ruijlden den Engelsman wat gomme, die sij inbantie noemen, ook ruijlden hij wat hoenders, goede pattattos en waater lemoenen; aan dese plaats en was geen water, dan alleen een weijnigh dat men uijt de grond moest graven en dan was 't heel grondig en leelijk van smaak.

Saturdagh den 20 do: 'smorgens met moeij weer en een z: o: wind bleven daar nog leggen, hier en kwam anders niet te ruijlen als wat fruijt, resolveerden dierhalven om naar den middagh te vertrekken en om de bhaij van Monto Calaeo te besigtigen en aldaar de gronden te visiteeren, gelijk wij naar de middagh omtrent ten 2 uijren daar van daan zeijl gingen, stelden onse cours van daar n: en o: * * * * * *

Sondagh 21 do: 's morgens met mooij weer en een weijnigh betrokken lught, lagen nog van den hoek B o: n: o: op 7 vaam water $\frac{3}{4}$ mijl van 't land, sagen doen overal ronts om het land, dien dagh hadden onse quartiermeester Willem een parthije goed geruijld, dat de inwoonders inbantje noemen, omtrent 8 à 9 pond. Tegens den avond ging onse sergeant wederom aan de wal bij 't volk dat op 't eijland geposteerd was in een tent, en stuurde met sons ondergang met de schuijt 5 flaminguen aan boord die onsen bergwerker geschooten hadden, dese nagt was 't seer leelijk weer met donder, blixem en een n: wind.

Maandagh den 22n: do: 'smorgens met regenaghtigh weer, dog niet van te beduijen, de wind als vooren, na de middagh passeerden ons een Portugies vaartuijg met een parthije swarten en 3 Portugiesen, welke naar de vaste wal uijt ruijlen gingen; na de middagh ging onse schipper aan 't eijland bij ons volk om te sien of daar nog wat te ruijlen viel, 't geen nog al redelijk was, komende tegens den avond weder aan boord, dese avond weerligten en donderen 't alhier soo geweldigh, dat het scheen of hemel en aarde vergaan souden.

Dingsdagh den 23n: do: 's morgens met een z: o: wind en reedelijk weer, bleven daar nog ten anker leggen, ons volk met den sergeant waren nog aan de wal te ruijlen, dese nagt wast redelijk weer.

Woensdagh den 24n: do: 's morgens met mooij weer en een z: o: wind bleven daar nog al leggen, en onsen sergeant met het volk waren nog al aan de wal om te ruijlen; dien morgen ging ik en den schipper mede aan de wal, peijlden de droogtens die dwars van ons galjoot en tussehen de wal lagen, bevonden deselve drie in't getal te zijn, op het land gekomen zijnde, soo peijlden wij ons galjoot van ons af w: z: w: en de z: hoek van 't land, te weten de buijtenste hoek van de oost wal z: ten w: 4 gr: w: omtrent 4 mijl en het Engelseh sehip n: 7 gr: w:, de bhaij van Jan Jaques strekt sig meest n: ten w: en z: ten o: en loopt omtrent een mijl het land in, met verscheide inhammen, de w: zijde van't land strcekt meest n: o: en z: w:

Donderdagh de 25n: do: 's morgens met mooij weer en een z: wind, dien morgen ging ik weder met 2 man langs de wal, te weten de w: zijde van't eijland om de stranden te visiteeren, gingen langs de strand tot aan de derde hoek, hier peijlden wij het galjoot van ons af z: w: ten z: $1\frac{5}{6}$ en 't Engelsch schip $1\frac{1}{8}$ mijl van ons af n: n: w: 4 gr: w: en den hoek van't eijland daar den Engelsman voor lag, te weten het Oliphants eijland, n: omtrent 1

mijl, en de o : hoek van 't land, dat is het Elephants eijland n : n : o : $\frac{3}{4}$ mijl, en de buijtenste o : hoek van de sandplaat n : o : 5 gr : o : $2\frac{3}{4}$ mijl van hier een thiende mijl n : n : o : aan, gingen boven op de wal op een van de hoeken, die seer stijl was, van daar peijlden wij de west hoek van de bhaij van ons n : w : ten n : naar gissingh 7 mijl, het Engels schip n : w : ten n : 5 gr : w : $1\frac{1}{2}$ mijl, van hier gingen wij wederom door 't land, om naar ons boord toe te gaan, en vonden in onsen wegh veel negerijen, met verscheijde huijsjens, die ons seer minnelijk onthaalden met fruijt en van haar bier, in dese passagie soo sagen wij bij een inwoonder een steen waarvan so hij seijde het eijser haalden, dese steen was seer blauw en donkeragtigh van eoleur, dog viel op dit eijland niet, maar aan de vaste wal soo hij seijde, gingen van daar naar onse tent, alwaar wij na de middagh ten 5 uuren kwamen, gingen tegens den avond aan ons boord, dese nagt heeft het wat geregend en geweldigh gedonderd.

Vrijdagh den 26n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : wind, met een betrokken lugt, dien morgen ging onse Schipper weder aan het wal om de Capitain van 't eijland te spreeken, alsoo den Capitain Jan Jakes had laaten weeten, als dat hij des anderen daags bij ons wilde komen, maar hij en verscheen niet, wegens eenig belet, soodat onse schipper des avonds weder aan boord kwam.

Saturdagh den 27n : do : 's morgens met redelijk weer en een n : o : wind, dien morgen ging ik en den sergeant met 4 man om de z : hoek van de bhaaij te visiteeren, om te sien of daar geen rivieren met vers water waaren, en met een de gronden te peilen, stelden onse eours van 't galjoot regt z : * * * * kwamen wij regt voor een gat of bhaijtje, 't gene aan de oostzijde met rood sand langs heen bedekt was, en wij een half mijl van de wal zijnde, bevonden daar 5, 4 à 5 vadem water, peijlden doen den hoek van 't eijland daar ons galjoot voor lag van ons af 6 mijl n : n : o : wel soo n : doen liepen wij deze bhaij in * * * * * hier waren veel zeekoeijen, in deze baij aan de z : zijde leid een soute rivier die wel 2 mijl het land inloopt, liepen die wel 2 mijl op, vonden daar anders niet dan sout water. In deese rivier waaren verscheijde zeekoeijen, de rivier was overal met boomgewas langs heen, 't geen meest lalarie boomen waren ; dese rivier ten eijnde zijnde, liep ik met den sergeant, mitsgaders nog twee man het land omtrent een mijl in, maar vonden geen menschen, dog wel spoor, dit was een schoone landsdouwe, overal met boschadie, boomgewas en kleine vlakke heuvelen beseth, dog het land was een weinig zandagtigh, wij

dan niet wes als het land siende, gingen weder naar onse schuijt in de soute rivier tot in de bhaij, maakten ons leger bij de Sandpunt, bleven dien nagt daar leggen, meende een zeekoeij te schieten, maar die beesten wat schuw zijnde en konde haar niet op schoot bekomen.

Sondagh den 28n : do : 's morgens met wat regen en een z : wind liepen weder uijt dese bhaaij, stelden onse cours z : w : naar de z : zijde van de bhaaij, dese bhaaij was omtrent $\frac{3}{4}$ mijl wijd, en in de midden gekoomen zijnde, stelden wij onse cours w : z : w : $1\frac{3}{4}$ mijl regt tegens een sand hoek met rood sand, hier kwamen wij een quart mijl besuijden, van daar $\frac{1}{4}$ mijl n : n : o : $\frac{1}{4}$ mijl tot aan de voors : roode hoek, van dese sand hoek peijlden wij de z : w : hoek van die bhaaij van ons af o : ten n : 6 gr : n : 1 $\frac{4}{5}$ mijl, en van hier peijlden wij dwers over de z: bhaaij z: o: 2 en een halv mijl, alwaar hem verthoonde een bergje met een heuveltje gelijk een stompe toorn, dese z : bhaaij is heel rond en overal met lalarie boomen beseth, die wel $\frac{1}{8}$ mijl in 't water staan. Dit land is overal heel vlak, voor dese roode hoek leijd een bank die omtrent 2 mijl lang is, en wel een mijl breed, in dese bhaaij is met gemeen thije deur den bank 11, 12 à 13 voeten water en altemaal kleijgrond, aan dese roode hoek bleven wij dien nagt leggen, en daar kwamen 3 à 4 inwoonders bij ons, daar wij wat hooningh van ruijlden, gingen dien nagt in onse schuit slaapen.

Maandagh den 29n : do : 'smorgens met mooij weer en een z : o : wind met stilte gingen weder van dese plaats af, en stelde onse cours n : w : $\frac{3}{4}$ mijl langs de wal op 7 à 8 voeten waater tot op een hoek van dese bhaaij, peijlden wij een ander hoek aan dieselvige wal, van ons af n : ten w : ongevaar 2 mijl, hier $\frac{1}{4}$ mijl in dese bogt zijnde, kreegen wij een soo grooten stortregen en een soo harde wind, dat wij genoodsaakt waren het voor onse dregh ten anker te gooijen, liepen gevaar om te stranden, en souden in de boomen te land gekoomen hebben en misschien veel van 't volk verdronken. Hier omtrent $1\frac{1}{2}$ uur gelegen hebbende begon 't wat op te klaaren, gingen weder onder zeil, stelden onse cours dwers over, vermits wij de wal, daar wij van meening waaren langs te loopen, niet konden bestevenen, kwamen omtrent tegens den middagh aan de overwal, zijnde do o: zijde van de bhaaij, hier gekomen zijnde peijlden wij den rooden hoek van ons af z : w : ten westen 5 gr : w : $2\frac{1}{2}$ mijl, en den hoek die wij te vooren n : ten w : $2\frac{1}{2}$ mijl van ons af gepeijld hadden, peijlden wij hier w : ten n : 5 gr: w: 3 mijl, de westwal is overal met lalarie boomen beset en geen

gelegentheid om met boots off schuijten aan te koomen, waar dese peilinge geschiede daar was een killetje dat het land omtrent een halv mijl inliep, hier was sout water in, hier kwam een inwoonder bij ons, die seer oud was, want hij hadde een grijsen baard. Van dese ruijlden wij wat vis om te eten, dese berigten ons als dat daaromtrent geen volk woonden, maar wat verder om de hoek, die n : ten oosten van ons was, hier woonde volk en daar waaren bokken en coebeesten genoeg, soo hij ons seijde, bleven hier leggen tot 's anderen daags, dese nagt heeft het wat gedonderd, sonder regen.

Dingsdagh den 30n do : 's morgens met mooij weer en een n : wind, met sons opgaan vertrokken wij van dese plaats met half wassend water, stelden onse cours langs de wal die sig meest n : o : strekte, $3\frac{3}{4}$ mijl, van hier stelden wij onse cours n : o : ten o : langs de wal tot dat wij kwamen aan een eijland dat hier om de hoek leijd en is van grauwe coraalsteen, van hier peijlden wij ons galjoot n : w : ten n : $3\frac{1}{4}$ mijl, doen stelden wij onse cours w : aan tot dat wij het galjoot n : n : o : van ons af hadden, en dat op $1\frac{3}{4}$ mijl, hier waaren wij weder in de kil daar ons galjoot in lag, hier bevonden wij 7, 8 à 9 vadem water, langs de oostwal leggen verscheide banken, die met springtheij meest droog loopen ; na de middagh omtrent 5 uijren kwamen wij weder aan ons boord.

December Anno 1688.

Woensdagh den 1n : December, 's morgens de wind uijt de z : hand, dien morgen ging ik weder aan de wal met den quartiermeester Willem, om het resteerende van't eijland af te peijlen, ruijlden hier een bock voor wat witte coralen, om voor 't volk te eeten, kwamen tegens den avond weder aan boord.

Donderdagh den 2n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : o : wind ligten ons anker en settent na de overwal, te weten naar de w : zijde * * * * * hier was een gat ofte bhaaij, die sig uit en in strekte z : o : en n : w : dese wal daar wij doen waaren strekte sig n : ten o : en z : ten w : van ons schip af, ieder hoek omtrent van ons af $2\frac{1}{2}$ mijl, dit land over dese wal liep met groote bogten, en was overal met lalarie boomen beseth, is vlak land, hier ging den sergeant soodra ons anker in den grond lagh, aan de wal met 2 à 3 man, met onsen berg werker, om te besien of daar geen goed te ruijlen was of wat daar te doen was. Weder aan boord komende, na 't verloop van twee uuren, soo hadden sij anders niet gevonden dan wat water limoenen en kalabassen. Hier was digt bij de strand versch waater, dat in kuijlen sting ; na de mid-

dag ligten wij ons anker, zijnde omtrent 4 uuren, en liepen die bhaaij in, alwaar wij in't inkoomen regt in't gat 12 voeten water bevonden, op dese verheid omtrent $\frac{1}{8}$ mijl, dit was kleij grond en seer sagte grond, liepen doen het gat n: w: in tot tusschen bij de hoeken, omtrent in de midden, hier vonden wij 3, 4, 5, 6 à 7 vadem afgaande grond, tot dat men omtrent een musquetschoot binnen de hoek is, dan begint het dieper te werden en krijgt men 7, 8 à 9 vadem water tot op 14 vadem, dan is men heel binnen, ongevaar een mijl in 't gat, dan legt men op 14, 15 à 16 vadem water, en dat met doot thije, want met springthije soo is buijten voor 't gat op de bank $3\frac{1}{2}$ vaam waater.

Vrijdagh den 3n: do: 's morgens met mooij weer ging ik met den schipper aan de wal, mitsgaders den sergeant, om te sien wat daar te doen was of te ruijlen viel, aan land komende, soo vonden wij de inwoonders op het strand staan met wat fruijt, welke ons berigten als dat sij beesten genoegh hadden, maar waaren daar seer duur mede, want sij wilden 10 vadem Chinees lijnwaat voor een osje hebben, soodat wij sonder goed weeder naar boord moesten gaan, bleven dien dag aan ons boord.

Saturdagh den 4n: do: 's morgens met redelijk weer en een z: o: wind, dien morgen ging ik en den schipper wederom aan de wal om te sien of men wat konde ruijlen, maar te vergeefs, omtrent tegens 10 uuren soo ging ik en den sergeant met den quartiermeester Willem Christiaanse, mitsgaders nog 4 man, om de Soute rivier die in dese bhaaij lag te besigtigen, liepen die omtrent $4\frac{1}{2}$ mijl op en bevonden die heel te maal sout water te zijn, en groot en diep genoegh om voor 't galjoot in te komen, meest overal $3\frac{1}{2}$ vadem waater zijnde en in de mond omtrent $\frac{1}{3}$ mijl wijd en op veel plaatsen 8 à 9 vadem water, dese rivier is overal langs heen met boomen beset en dat meest lalarie boomen, en op sommige plaatsen met geel iserhout, seer bequaam tot sparren op huijsen, want sij wel 30 à 40 voeten lang zijn en omtrent 4 à 5 duijm dik, en wel meer. Langs dese rivier legt een parthije lands omtrent een mijl breet aan weder sijden, dat met springthije onder water loopt, dit dan besigtigd hebbende gingen met d' ebbe weder naar ons boord, alwaar wij 's nagts omtrent ten 10 uuren kwamen.

Sondagh den 5: do: 's morgens met redelijk weer dog een weinigh regen, met een z: o: wind, dien morgen kwamen d' inwoonders bij ons met verscheide vrugten te koop, dese vrugt is gelijk die van't eijland, het welk sijn groote ronde appelen en roode

pruijmen, die de inwoonders freume noemen, hier ruijlde onse schipper wat inbantje voor d' E : Compagnie.

Maandagh den 6n : do : 's morgens met tamelijke weer en een z : o : wind, dien morgen bleven wij daar nog leggen, d' inwoonders kwamen weder aan ons boord met fruijt en melk, de schipper en onse sergeant ruijlden weder wat inbantje voor d' E: Compagnie en het volk ruijlde wat melk voor stukjes oud lijnwaat.

Dingsdagh den 7n : do : 's morgens met redelijk weer en de wind uijt den z : hand, 's morgens ging onse schipper weder aan de wal, om te sien of een beest konde ruijlen, alsoo d' inwoonders daarmede op 't strand stingen, maar de schipper aan de wal komende soo konden sij met malkanderen niet overeenkomen, vermits den Koning daar al te veel voor hebben wilde, want hij eijste 10 vadem Chinees lijnwaat voor een beest, soo dat onse schipper sonder het beest weder aan boord kwam; na de middagh ging ik en den sergeant, mitsgaders den quartiermeester Willem, weder na de Soute rivier om die verder op te gaan ende te visiteeren, stelden dierhalven ons cours van 't galjoot w : en w : ten n : aan omtrent 1 mijl tot in't gat van de rivier; hier bevonden wij regt in't gat 3, 4, 5, 6, 7, à 8 vadem goede kleij grond, het gat inloopende z : w : en dat regt in de midden, daar heeft men 8, 7, 6, 5, à 3 vaam water, hier leijd een bank met coraalsteen, dese is omtrent ½ cabels lengte breet, hier is nog altijd 3 vadem op, hier over zijnde, dan bevind men weder 4, 5, 6, 4 à 2½ vaam water, hier loopt een andere rivier in die sig w : aan streckt, als men dese rivier 3½ mijl op vaart, dan heeft men soet water, van dese rivier dwers over tot op 1½ vadem, daar leijd een sandplaat, maar soo men regt midden in't vaarwater houd, dan heeft men niet minder als 5 à 4 vadem water, tot dat men komt voor twee eijlandjes, hier loopt het canaal wat digt onder de wal, hier is 7 à 8 vadem, en dan weder 7, 6 à 5 vadem diep, aan wedersijde van 't canaal leggen langs heen aan de wal zand banken, en de wal is overal met lalarieboomen beseth, aan wedersijde van de rivier loopt het land wel ½ mijl onder water, is al te maal kleijgrond sonder steenen; desen agtermiddagh regende het seer geweldigh, soodat wij 't niet konde gaande houden, alsoo de schuijt geduurig vol water regende, soodat wij genoodsaakt waren om aan de wal te loopen en een groot vuur te maken, 't geen wij deden, droogende alsoo weder ons goet en ons geweer, hier meenden wij wat rijst te kooken, en terwijl wij doende waren om hout te kappen en ons goed te droogen, soo kwamen d' inwoonders bij ons, haar seer beleevd toonende, en in schijn van vriendschap ons helpende hout halen, en

terwijl onse ketel met rijst op 't vuur stond te kooken en wij onse schuijt voor de dreg leggende, d' eene hier mede, d' anderen daar mede besig was, zijnde het al omtrent 8 uuren in den avond als wij wat meenden te eten, soo hadden d' inwoonders onse ketel gestoolen, wij liepen haar wel na, maar vermits sij veel snelder in 't loopen dan wij waaren, soo konden wij deselve niet agterhalen, sijnde alsdoen genoodsaakt om dien avond wat droog broot met water, 't geen ons niet ontbrak, te eeten, en continueerende den regen nog al tot den morgen.

Woensdagh den 8n: do: 's morgens met redelijk weer de wind uijt den o: hand, gingen dien morgen omtrent ten 11 uuren met de vloed van daar, hadden dien voor de middag nog aan de coral geweest, om te sien of wij onse keetel niet weder konden krijgen, maar te vergeefs, want soodra als wij in de coral kwamen, namen sij haar geweer in de hand en loogende als dat sij die ketel gestoolen hadden, en overmits wij hier geen geweld dorsten maken gingen wij van daar weder naar onse schuijt. Hier komende soo kwamen ons 5 à 6 van d' inwoonders na loopen, en wij ruijlden wat inbantje van haar, gingen weder met de vloed van daar na boven de rivier op * * * * Hier komende en het thije verloopen zijnde, moesten wij hier blijven leggen, alsoo het tegens den avond gingh, meende hier een zeekoe te schieten, alsoo er haar in dese bogt wel 5 à 6 vertoonden, maar de vloed te hard gaande konden wij haar niet op schoot krijgen, ten anderen, soo was het dese nagt sulken harden weder met regen en donder, dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan hebben; des avonds gingen wij aan de wal om wat rijst te kooken en gingen dien nagt in ons schuijtje leggen, alsoo wij ons aan de wal niet vertrouden, sagen hier geen inwoonders.

Donderdag den 9n: do: 's morgens met redelijk weer, dog een weinig reegen en een z: o: wind, gingen met de vloet weder naar boven, moesten dit oproeijen, hier vonden wij een riviertje met vers water, dat niet liep dan als 't geregend hadde, meenden hier met de schuit in te roeijen, maar door dien 't soo geweldig hard liep, moesten wij weder terugh van hier * * * * het thije hier weder verloopen zijnde, moesten doen de thije stoppen; hier schoot een van 't volk een zeekoe, maar hij bleev onder water leggen. Hier kwamen d' inwoonders bij ons met wat hoenders en callabassen, pattattos, mitsgaders boontjes, dese berigten ons dat sij van haren koningh Tembie uijt gesonden waren, willende dat wij met haar souden gaan, dog alsoo den avond begon te vallen en de nagt op

handen was, resolveerden wij om des anderen daags met haar te gaan, slaande haar versoek dier halven met beleevdheid af, waarop sij weder na haar koning gingen en wij bleven dien naght daar voor onse dregh leggen, dese nagt wast soo een hart weder met regen, donder en wind verseld, dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan hebben, duurende 't selven tot den morgen.

Vrijdagh den 10n : do : 's morgens met mooij weer de wind uijt den z : hand, dien morgen kwamen d' inwoonders weder bij ons om te ruijlen, met boontjes, inbantje en een klein bosje hennip, 't geen sij in plaats van tabak rookten, dit land is hier seer vrugtbaar en overal met bosschadie beseth en tussehen met plantagie besaeijt, en voort overal met schoon gras versien, daar men tot de dijge toe door gingh, het geboomte is hier door den band heel krom, haar lengte van omtrent 13 à 14 voet, en op de stam 16 à 17 duijm dik, hier staan ook verscheide boomen daar de inwoonders haar canootjes van maaken, zijnde 15 à 16 voet lang, en ongevaar 3 voet dik, en sijn binnen heel breed uitgehold soodat daar wel 14 à 15 man met bekwaamheid in sitten kan, gelijk ik verscheide maal gesien hebbe. Hier was ook verscheide aard van gevogelte, als geele fluijtende vogeltjes lange staarten hebbende, en hier en daar met blaauwe vlecken versiert, dese maken haar nesten over 't water, al hangende in boomen, om alsoo voor 't ongedierte bevrijd te zijn, dit land is seer volkrijk en sijn dese menschen door den band seer groot van statuur en minsaam om mede te handelen, bleven hier tot den middagh alsoo de vloet niet eerder kwam, gingen van daar omtrent een uur * * * * Hier kwamen wij 's avonds omtrent ten 10 uuren, hadden al dien weg moeten roeijen, hier konden wij niet verder koomen, vermits de vloed verloopen was, hier was 't vol zeekoeijen, meenden er een te schieten, maar alsoo het wat te helder weer was en sij ons vernaamen, soo en kwamen sij niet op de wal, en in 't water was geen kans vermits de harde stroom, dogh daar wierd er een gekwetst, maar so dra hij de schoot gevoelden ging hij onder water, soodat wij daar niet van en kregen, vonden hier geen menschen en vermits het nagt zijnde, wij nog geen end sagen, en dat de rivier hier heel nau begon toe te loopen, resolveerden wij met de laatste ebbe wederom na om leeg te gaan, gingen dierhalven dien nagt weder naar om leeg tot 's anderdaags smorgens ten 4 uuren.

Saturdagh den 11n : do : 's morgens ten 4 uuren quamen wij weder bij het vers riviertje, hier bleven wij leggen tot dat de vloet verloopen was, kookten wat boontjes voor 't volk, hier kwamen d'

inwoonders wederom bij ons met hoenders en boontjes, gingen wij van hier weder na om laag, namen twee van de inwoonders mede om ons de weg te wijsen, om bij den Koning te komen, gelijk zij ook deeden, kwamen daar na de middagh omtrent ten drie uuren, bleven daar met ons schuijtjen, en ik en de sergeant met den quartiermeester Willem Christiaansz gingen op na den Kooningh, die omtrent ½ mijl het land in woonden van deze rivier; hier gekoomen zijnde, soo vonden wij dien grooten koningh niet thuijs, alsoo hij met den Engelsen capitain naar sijn boord was, maar den onderkoning kwam bij ons, die wij een kleetje schonken, alsoo het hier de gewoonte was, dat men wat schenken moesten. Tegens den avond kwam den grooten koningh met den Engelschen Capitain thuijs, en verhaalden ons dat hij aan ons boord hadde geweest, ende dat onse schipper hem een half stuk Chinees lijnwaat geschonken hadde, daar hij mede scheen te lacchen, wij vereerden hem een van onse halsringen voor een van sijn kinderen, een soontje zijnde van omtrent 7 à 8 jaren, maar de Engelsche capitain schonk hem een pistool, met een snaphaan, mitsgaders 6 stukjes lijnwaat ieder van omtrent 12 ellen lang, soodat hem de geschenken van den Engelsman vrij wat aangenamer waren dan d' onse en maakte den Engelsman hem soo wat wijs, soodat onsen haring daar gantsch niet braaden, dien dag spraken wij met den Koningh hem te kennen gevende, dat wij van sins waaren gemeenschap met hem te houden, en dat onse koningh op hem versogt om met ons te ruijlen, ende dat hij ons soude te kennen geven wat sijn gading was, 't geen hij ons met beleefdheid te kennen gav, seggende dat witte corallen daar best waren en geel koper, want hij hadde selver een halsring om sijn hals van omtrent 9 à 10 pond, namen als doen ons afscheijd van hem met haar gewoonelijke beleevdheid, dit volk is mede seer groot van statuur en seer minsaam, want dese koning was 7 Engelse voeten lang en was dog niet ongeproportioneerd van lighaam, gelijk ook meest al dat volk; om leeg bij onse schuijt gekoomen zijnde, soo ruijlden wij daar wat boontjes, dese boontjes groeijen onder d' aard, ook ruijlden wij hoenders en wat inbantje die daar mede valt, hier vallen mede oliphants tanden, dog seer weinigh, alsmede verscheide renosceros hoorns, dit land is vol boomgewas van verscheide soorten als geel hout, het Caabs seer gelijk, en ook een soort van rood iserhout en lalarichout, als mede een soort van wit iserhout, alwaar d' inwoonders haar canootjes van maken, die door den band lang zijn 12 à 14 voet, en onder wel drie voeten breet door den bant, hier groeijen menigten van pom-

poenen en waterlimoenen, calabassen en veelderhande vrugten, die d' inwoonders tot haar spijs gebruijken en in haar bier doen, 't welk sij van koorn maken, 't geen een goede smaak heeft, hetselve is heel wit, dit koorn dat hier groeit is heel kleen en groeijd gelijk de milje, hier bleven wij dien nagt in de rivier ten anker leggen en den Engelsman ging met den Koning na sijn palleijs vernagten, dese nagt was 't redelijk weer.

Sondagh den 12n : do : 's morgens met mooij weer, de wind uijt den n: hand, bleven daar nog tot omtrent ten 10 uuren tot dat d' ebbe ging, gingen terwijl weeder na den koning toe, hem seggende dat wij Hollanders waren die hun Flamingos noemden, 't welk hij verstaan hebbende, soo was 't hem kwalijk de pijne waard om met ons te spreken, want hij vraagde den Engelsman of hij met ons spreeken wilde, welke wel in onse presentie seide als dat wij goed volk waaren, dog wat hij in onse absentie dede konden wij wel denken. Eindelijk kwam 't sijn koninglijke majesteit te passe om met ons een weinig te spreeken, staande van sijn koninklijken setel op dat een groot blocq was, 't geen in de eerste 30 jaaren niet gekapt was; een weijnigh met hem gesproken hebbende, soo deden wij ons beklag van wegens het ontschaaken onser ketel, waarop hij ons ten antwoord gaf, dat hij daarvan niet en wist, en was omtrent even soo veel of wij tegens den oven gaapten, alsoo het hier al dievje en dievjes maat was, alsoo 't volk seer dievagtig is, tot den koning inkluijs, en wij geen apparentie siende om onse ketel weder te krijgen, namen ons afscheid van den koning en gingen weder na onse schuijt, vertrokken omtrent ten 10 uuren, hadden regt in de wind, roeijden omtrent 2 mijl, hier kregen wij de thije tegen, bleven hier leggen, hier viel de coe op de regte zijde, want als wij hier kwamen en geen menschen sagen, so vonden wij een parthije seer goeden honing, maar een weinig hier geweest zijnde, soo kwam daar een van de inwonders, die deesen hooning daar gebergen hadde, en siende als dat het nesje geroovd was, soo sag hij soo vrundelijk als een oirwurm, en pratende tegens ons soo maakte hij dat wij 't gedaan hadden, en bragt ons bij een mantje met slangen of palingen en krabben, meende dat wij die van hem souden ruijlen, maar ter contrarie liepen daar van wegh, stelden hem te vreden, hem een stukje oud lijnwaat gevende, het thije weder verlopen zijnde gingen wij van daar naar ons galjoot, alwaar wij omtrent 's nagts ten 11 uuren kwamen.

Maandagh den 13n : do : 's morgens met mooij weer en een z : o : wind, dien morgen met de ebbe ligten wij ons anker om na de

versche rivier toe te loopen, die omtrent z: ten o: van dese afleid, stelden onse cours van hier regt z: o: aan, maar vermits 't heel stil was, soo moesten wij 't gat uijtdryven en boegseeren, het gat uijt sijnde, soo bekwamen wij wat koelte, liepen al z: o: heen * * * *

Dingsdagh den 14n: do: * * * * *

Woensdagh den 15n: do: * * * liepen doen de rivier z: w: in, digt langs de w: wal, regt in de mond is 't 7, 6 à 5 vaam, men moet meest de w: wal houden, alsoo 't daar dieper is, liepen dien avond tot op 5 vaam ten anker, lietent daar leggen, 's avonds in den donker kwam een van d' inwoonders met een canootje aan ons boord en bleef dien nagt aldaar.

Donderdag den 16n: do: 's morgens met mooij weer en een z: w: wind, ligten ons anker en gingen onder seil, laveerden de rivier op * * * twee mijl in deselve, bleven dien nagt hier.

Vrijdagh den 17n: do: 'smorgens met mooij weer en een n: wind omtrent ten 7 uuren ligten wij ons anker, liepen de rivier weder op * * * * hier is de rivier aan d' eene sijde met groot bosch, alwaar sig veel wild onthout, voor dese hoek raakten wij weder aan de grond * * * *

Saturdagh den 18n: do: 's morgens met redelijk weer en een z: o: wind, dien morgen sloegen wij onse vaten vol water en kwamen d' inwoonders aan ons boord met hoenders, boontjes, pattatas en een jong bokje dat onbekwaam was, dien morgen meende onse sergeant bij den koning te gaan, maar konden dien dag daar niet komen.

Sondagh den 19n: do: 'smorgens met mooij weer en een z: o: wind, 'smorgens ruijlden wij wat hoenders, bier en honing mitsgaders een veersje van omtrent 2 jaaren, voor 5 vadem blauwe bafta; dien morgen ging ik met de schuijt de rivier omtrent 4 mijlen op, dees liep heel om de w: vonden daar een eijlantje in omtrent $\frac{1}{4}$ mijl van 't galjoot, dit was al te maal bosch, boven het eijlantje wierd de rivier ondiep tot op $1\frac{1}{3}$ vaam, stuurden dierhalven weder naar het galjoot.

Maandagh den 20n: do: 'smorgens met mooij weer en een z: o: wind, dien morgen ligten wij ons anker en gingen weeder om leegh omtrent $\frac{3}{4}$ mijl, hier kapten wij wat brandhout, namen daar soo veel in als ons van nooden was, dit was geel iserhout, doen de vloet verloopen was gingen wij weder onder seijl, liepen de rivier uijt * * * * * *

Saturdagh den 25n: do: 'smorgens met mooij weer en een z: o: wind, liepen vooreerst langs de wal omtrent $\frac{1}{2}$ mijl z: o: dit

was omtrent ½ mijl beoosten 't gat van Jan Jakes eijland, van hier liepen wij n : w : aan langs de wal, passeerden weder het eijland, liepen doen w : ten z : aan na de overwal aan de w : zijde en in dit vaarwater vonden wij de diepte van 3 vaam, dan heeft men 't Oliphants eijland z : van hem, en dat op ½ mijl, dese eours houdende, soo vind men 7, 8, 11 à 12 vaam, de verheid van 6½ mijl, dan komt men voor een rivier alwaar de Portugiesen een logie in besetting hebben, voor dese rivier leijd een groote sandbank, omtrent ½ mijl breed, en leid een halv mijl van de vaste wal, hier kwamen wij ten anker op 12 voet, na de middag ten 4 uuren hier gekomen zijnde, ging ik met onse schuijt om de gelegentheijd van 't gad te sien en bevonden n : n : o : van ons schip dat dese rivier regt voor't gat met een groote sandbank beset was dat met het hoogst thije 11 à 12 voeten water op is en als 't wat doorkoelt soo brand het daar seer op ; om in de rivier te komen, soo moet men aan de n : sijde van dit rif en tussehen de vaste wal inkoomen, daar vind men digt langs de wal 7, 8, 5, à 3 vadem en niet minder, dan mag men sonder perijkel met een n : o : gang het gat in loopen, want in dese rivier lag een gemeen schip ten anker.

Sondagh den 26n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : o : wind, bleven dien dagh daar leggen, tegens den middag begon 't wat hard te waijen met een o : z : o : wind, tegens den avond betrok de lucht met een donderbuij, en 't begon 's avonds ten 9 uuren soo hart te waaijen en te donderen, mitsgaders soo geweldigh te regenen dat het scheen of hemel en aarde soude vergaan, middelerwijl wierd laag water, doen brak ons touw, dreven omtrent een cabels lengte terughwaard, en dat naar 't rif, daar wij al vrij wat op stieten, lieten terstond ons anker vallen, daar 't terstond op draeijde, dit weer bleev ons bij sonder ophouden tot den dagh en het galjoot stiet soo geweldigh, dat het scheen of't van malkanderen wilde, en snee mij door 't hart, hadden anders geen gedagten of souden daar schipbreuk geleden hebben, en tegens den dag het weder op sijn slimste zijnde, soo brak ons tuijtouw, dreven wat nader aan 't rif, dog hier was 't wel soo diep, alsoo de grond hier met kuijlen was, stieten derhalven sooveel niet, lieten ons plegtanker vallen, 't geen terstond hield, doen liep de see over 't galjoot of het een blinde klip hadde geweest, loopende mijn en den schipper alsoo wij aan 't lood stingen gedurig over 't hoofd ; in den dageraad begon het weer wat af te nemen, ligten ons anker en seijlden een weinig hooger na de Souterivier toe, op 2 vaam, bleven hier tot het schoon ligt dag was.

Maandagh den 27n : do : 'smorgens met redelijk weer en een betrokken lugt, het weder wat afnemende en het water wat slechter zijnde, liepen weder op onse oude plaats daar wij ons anker verlooren hadden, hier gekoomen zijnde vonden wij onse beide ankers weder op die plaats en haalden die beide thuis, hier leggende en siende als dat dit geen plaats voor ons was om te blijven, en geen kans siende om in de rivier te komen, alsoo de wind ons tegen was, resolveerden dierhalven met malkanderen als dat het best was dat wij in de Soute rivier weder ten anker gingen, ligten hierop ons anker en stelden onse cours na de Soute rivier, alwaar 's avonds omtrent ten 9 uuren ten anker kwamen op 14 vadem water omtrent ½ mijl van onse oude plaats.

Dingsdagh den 28n : do : 'smorgens met redelijk weer en een z : o : wind met stilte, lagen ten anker, alwaar wij den Engelsman nog vonden, die ons 'smorgens aan boord kwam met sijn schuijt, ons verhalende dat hij dien voorleden nagt ook soo een onweer gehad hadde, tegens den middag ging ik en den sergeant aan de wal om wat te ruijlen, vonden niet dan een callabas of twee met een weijnig pattattos en 2 annanassen; dien avond vond onse bootsman mede met de koorts besogt, sijnde doen met haar vieren en d' andere rest begon ook te klagen, dese nagt was 't redelijk weer.

Woensdag den 29n : do : met mooij weer en een oost wind, dien morgen ging ik met de schuijt aan de wal om te sien off daar niet wat te ruijlen was, bekwamen een parthije callabassen en waterlimoenen, met een weinig melk en boontjes, hier was wel een coebeest, maar wilden die niet ruijlen, vermits wij hem niet konden bewaaren, en insoutende soo werd het vleesch hier dadelijk meelig; voor den middag ten 10 uuren ligten onse schipper het anker en gingen onder seil, om onse reis naar de Caab de Goede Hoop te vervorderen, laveerden dien geheelen agtermiddag ende den geheelen nagt tot dat wij tegens den dag de Caab St : Maria te boven waaren.

Januarij Anno 1689.

Dingsdagh den 4n : Januarij 1689. 'S morgens met mooij weer, lagen nog in stilte en dreven, konden ter nauwer nood het land sien, stelden dierhalven ons cours weder naar de w : wal, liepen langs de wal, in de voormiddag wacht waarschuwde den quartiermeester Willem Christiaanse onse schipper als dat hij meende het land te sien, alwaar hij sijn schip verlooren hadde, daar wij tegens den middagh kwamen, gisten ons op de br : van 29 : 28, de gegiste cours en verheid z : w : 4 gr : z : 21 mijl, maar 's middags hoogte

genoomen hebbende, bevonden wij ons op de breete van 30 : 1, soodat wij wat z : waaren dan wij gegist hadden, hier kwamen wij alwaar den voornoemden quartiermeester sijn schip verlooren hadde, mitsdien wij 2 mijlen n : n : w : naar de wal toestaken, lieten ons anker vallen op 10 vadem water, lagen regt voor 't gat en regt voor een ronden hoogen hoek, dese hoek was van ons z : z : w : $\frac{1}{6}$ mijl, van dese hoek strekt een rif met klippen z : en n : alwaar de zee geweldig op aanstoot, rontom dese hoek leggen klippen, die haar in zee vertoonen, als of 't een schanse of borstwering was, ons anker in den grond leggende soo sagen wij 't volk op het land loopende en wijsende ende vuur makende, setten dierhalven onse schuijt uijt en roeijden in Godes genade 't gat in, bevonden op het droogste 2 vaam waater met het leegste water, omtrend 3 uuren zijnde en twee dagen voor de volle maan, soodat wij het gat inkwamen met onse schuijt, kwamen binnen alwaar wij twee Hollanders vernamen, met een swart, sijnde de bootsman en stuurmans jonge van Stavenisse, waren heel naakt, behalven dat sij een linnen broekje aan hadden, sprongen ten eersten in 't water, bij ons komende soo kusten onse schipper en mijn, God dankende dat sij bij christenmenschen waaren, wij haar in de schuijt hebbende, staken weder van de wal, en gingen weder naar ons boord, met groote verheugingh van ons volk, die nagt bleven wij hier ten anker leggen, met een z : z : o : wind, die al vrij wat doorkoelde, maar maakten geen slag van water, mitsdien 't een affandigen wind was.

Woensdagh den 5n : do : 's morgens met redelijk weer en een z : z : o : wind bleven hier nog leggen tot het hoogste water, het welk op desen dagh nademiddagh omtrent ten 4 uuren was, tegens dese tijd soo ligten wij ons ankers, lietent over bakboort vallen en dreven doen naar de wal, want de wind wierd heel stil, lieten dierhalven ons anker weder vallen en brogten een werp uijt tot op 2 vadem, zijnde regt op de bank, dit werp uijt zijnde, bragten terstond nog een werp uijt, dit rekte tot over de bank op $2\frac{1}{2}$ vadem water, dit werp uijt sijnde ging ons anker dat voor ons schip lag deur, maar wij met ter haast daarbij zijnde, haalden het werp thuijs en kwamen soo door Godes genade in dese haven, met het hoogste waater, omtrent ten 5 uuren lieten ons anker vallen op $4\frac{1}{2}$ vaam omtrent $\frac{1}{3}$ mijl het gat in, alwaar ons d' inwoonders met kragt aan een lootlijn introkken; tegens den avond ging ik met den bootsman van Stavenisse en onse quartiermeester Willem, met den jongen van Stavenisse na haar logement, daar gekomen zijnde soo vonden wij daar nog 6 beesten, die heel schoon waren, bonden

der savonds een vast om tegens den aanstaanden dag te slagten, dien avond ging ik met haar na een negerije toe en aten wat melk en brood van het nieuwe koorn, bevonden dese luijden seer minsaam en beleevd, dog en vonden geen de minste vrese Gods in haar.

Donderdagh den 6n : do : 's morgens met mooij weer en een z : o : wind, met het opgaan van de son slagten wij een van de beesten tot verversching voor ons volk, en stuurdent met de vrouwen naar ons boord, na de middagh liet onse schipper al onse sieken aan dese post brengen, zijnde 4 in 't getal, waarvan het volk er een in sijn hangmat boven droegh, en naardat deselve een half uur of wat gelegen hadde, soo is hij overleden, hij was Claas geheten en storv na de middag ten 2 uuren, dese sieken dan hier met den sergeant, en meester, mitsgaders nog een man of twee om op haar te passen blijvende, begroeven sij des avonds den doode op dese berg, die genaamt wert d' Engelsche logie, tegens den avond ging ik met ons volk aan boord, na dat wij vers water gehaald hadden, dat hier in groote kuijlen stingh en ons d' inlandsche vrouwen met groote potten aan boord of in de schuijt bragten.

Vrijdagh den 7n : do : 'smorgens met mooij weer en een z : wind labber coeltje, dien morgen kwamen d' inwoonders van de oversijde van de bhaaij tegens ons schip over om te ruijlen met melk en pompoenen, mitsgaders brood, men ruijld hier omtrent een mengelen melk voor 6 à 7 corallen, soo dat ons schip overal met melk stong en wij tot ons rantsoen in overvloed genoeg kregen, twee hoenders voor 6 à 7 corallen, en voor 6 à 7 pompoenen 8 à 9 corallen, soodat dese inwoonders liever corallen hebben dan kost, want men ruijld omtrent ½ pond brood voor 5 à 6 corallen; dien dagh liet onse schipper de kok met sijn gereedschap aan land setten, latende al het vleesch braden, omdat het te minder soude bederven, vermits wij niet veel sout hadden, ten anderen soo konden wij het van weegen de groote hitte niet goed houden ; dien avond ging den bootsman van Stavenisse met den quartiermeester Willem Christiaanse weder naar onse sieken toe, om met een des anderen daags naar den koning te gaan, om te sien wat daar te ruijlen viel.

Saturdagh den 8n : do : 'smorgens met redelijk weer en een s : w : wind, dien morgen ging onsen bergwerker ook naar den koning, nevens nog een man, en souden den bootsman met den quartiermeester bij de sieken vinden, en alsoo gesamentlijk opgaan, onse sieken begonnen wat te verkomen, de inwoonders kwamen weder om te ruijlen met melk en brood, tegens den avond begon 't wat hart op te koelen uijt den w : omtrent tot middernagt.

Sondagh den 9n : do : 'smorgens met mooij weer en een o : wind, labber coeltje, tegens den middag ging ik en den schipper met onse schuijt na boven, om de sieken te gaan soeken, en soude het volk terwijl water halen, boven komende soo vonden wij dat onse bottelier weder slimmer geworden was, den quartiermeester Erasmus was redelijk en den soldaat Jan Bekker was weder ingevallen; na de middag gingen wij weder na ons boord, de wind begon doen uijt den z : w : te waijen met een stijve coelte, dien nagt bleev de wind soo doorkoelende tot des anderen daags.

Maandagh den 10n : do : 's morgens met mooij weer en een w : wind topzeils coelte, dien dag wiert hier niet uijtgewerkt dan dat aan de Engelsche logie op de sieken gepast wierd, die nog al even eens bleven, tegens den avond liep de wind weder na het oosten en bleev soo dien geheelen nagt.

Dingsdagh den 11n : do : 's morgens met een betrokken lugt, de wind uijt den w : hand met stilte, dien morgen begonnen wij ander water te halen, alsoo ons water 't geen wij in de bhaaij Rio de la Goa gehaald hadden niet veel dogt, konden twee halve leggers te gelijk halen, dit water haalt men omtrent ½ mijl van 't galjoot, alwaar 't van d' inwoonders met potten aan de schuijt gebragt werd, dit is seer goed water, 't geen in groote kuijlen staat 't welk daarin regent. Hier is in 't gemeen 't geheele jaar door water, de sieken wierden niet beter, den bottelier wierd heel slegt, soodat men van hem niet anders dan de dood verwagt, dien dag liet den sergeant een jarig kalv slagten voor de sieken en stuurden een bout naar boord.

Woensdagh den 12n : do : 'smorgens met mooij weer, de wind uijt den w : hand, met een labber coeltje, dien morgen ging onse schuijt weder om water om alsoo twee togten 's daags te doen, tegens den middag kwam onse meester aan boord om wat medicamenten voor de sieken, die zoo hij rapporteerde nog niet beeter waaren, maar wierden slimmer, soodat hij meester niet en meende den bottelier levendig te vinden, vervoegende sig met den eersten wederom na sijn hospitaal, om daar als vooren met den sergeant op de sieken te passen; na de middagh ging onse boot weder om water, kwamen tegens den avond weder aan boord met het hoogste water, en bragten weder een parthije melk mede, tegens den avond ging ik op na de logie om een beest te slagten en in de rook te hangen.

Donderdagh den 13n : do : 'smorgens met grauw weer en een w : wind, stijve topzeijls coelte, 's morgens soo hingen wij het geslagte beest in den rook en kwamen d' inwoonders dien morgen

weder aan ons hospitaal met een weinig melk en broot; tegens den avond ging ik weder aan ons boord om aldaar aan den schipper te seggen als datter nog een man bij de sieken moest komen om te waaken en met een op 't gerookte vleeseh te passen, alsoo 't de honden anders bij nagt souden stelen, aan de boord komende sond de sehipper den soldaat Gerrit weder na de sieken toe met een 3 à 4 van d' inwoonders.

Vrijdagh den 14n: do: 'smorgens met grauw weer en een w: wind met koude, dien morgen ging onse stuurman na boven om te sien hoe dat het met onse sieken al was, kwam teegens den middag weder aan boord en rapporteerden als dat den bottelier Jaeob Andriessen overleden was, sijnde op den 13n: des avonds omtrent ten 10 uuren gestorven, dese nagt heeft het redelijk weer geweest met wat regen.

Saturdagh den 15n: do: 'smorgens met mooij weer en een betrokke lugt, de wind uijt den z: hand met stilte, dien morgen kwam onse meester met het andere volk aan boord, dat des anderen daags bij de sieken gebleven was, rapporteerden aan den sehipper dat sij den bottelier des avonds te vooren begraven hadden en dat den quartiermeester Erasmus nog heel slegt was, gelijk of hij simpel waar, dese nagt heeft het wat geregent.

Sondagh den 16n: do: 's morgens met mooij weer en een o: wind, dien morgen ben ik en stuurman Theunis, en den stuurmans jongen van Stavenis overgevaren, aan de noord zijde van dese bhaaij gaande langs strand om 't selve te visiteeren, gingen omtrent 2 mijl langs strand heen, bevonden 't selve seer stijl, dog altemaal sehoone sand strand en sonder klippen, van dese hoek daar ons galjoot lag ongevaar 2 mijl, vonden wij een riviertje dat in zee uijtliep en was van binnen met een klein baaijtje dog onbekwaam om in te koomen, want het aan de mond met een seer enge kil inliep, hier een mijl opgaande soo vonden wij verseh water en goed volk die ons ten eersten melk voor wat corallen gaven. Van hier gingen wij het land door met 3 à 4 van d' inwoonders, die ons de weg wesen en gingen al singende met ons langs de wegh tot aan het galjoot, alwaar wij omtrent een uur voor sons ondergangh kwamen. Tegen den nagt begon 't wat te regenen met een w: wind tot omtrent ten middernagt de regen begon weer op te klaaren, desen dagh kwamen onse landgangers wederom thuijs, hebbende agt dagen uijt geweest, den bergwerker bragt wat steen mede met wat roode glinsteragtige sand steen, en hadden van't galjoot naar gissingh 4 à 25 mijl noordwaard aangeweest, omtrent een parthije

vlakke bergen die men op het galjoot sien kan, dese bergen sijn boven op seer vlak en even, met schoon gras bewassen en goede aard, dogh sonder volk.

Maandagh den 17n : do : 's morgens met regenagtig weer en een noorde wind, de swarten kwamen weder na ouder gewoonte aan ons boord met melk, en alsoo d' inwoonders van de andere sijde mede bij ons wilden komen, soo gingen die somtijds wel met leeg water over de bhaaij en in het overgaan sijnder twee verdronken, te weten een man met een vrouws persoon. Na de middagh begon 't weer wat op te klaren en de wind wat uijt de w : hand, maar tegens den naght begon 't weder te regenen tot den dageraad.

Dingsdagh den 18n : do : 's morgens met regenagtig weer en een betrokke lugt, de wind uijt de o : hand, tegens den middag ging ik met onse schuijt naar boven om water te halen en met een wat goed van't volk, om tegen des anderen daags aan boord te komen, desen dag heeft onze sergeant mede de koorts gehad.

Woensdagh den 9n : do : 'smorgens met redelijk weer en een w : wind, dien morgen kwam den quartiermeester Willem en den bootsman van Stavenisse met 3 koebeesten die sij geruijld hadden doen sij met onsen bergwerker in't land waren, aan ons boord, welke wij slagten, onse meester kwam mede aan boord, raporteerende als dat den sergeant en quartiermeester Erasmus nu wat beter waren, desen dag praetiseerde onse schipper een dreg op onse schuijt van een ijsere hoepel met 4 isers van't galjoots tent.

Donderdagh den 20n : do : 'smorgens met mooij weer en een o : wind, met stilte, dien morgen ging onse schuijt na bovenen om onse sieken te halen en voort het andere goed dat daar nogh was; na de middagh ging ik aan de overwal om te ruijlen, overkomende soo waren daar wel 100 inwoonders met melk, boontjes en hoenders, soodat ik omtrent een sak vol boontjes ruijlde en omtrent een halv aam vol melk, 10 à 12 hoenders en 16 pompoenen. Hier omtrent een uur geweest zijnde gingen wij weder naar ons boord, daar komende, soo kwam onse sergeant met het andere volk van boven en met het goed, na de middag omtrent het hoogste water begon de wind wat daar te koelen uijt den o : hand, waaren van meeninge om uijt te loopen, maar alsoo de wind contrarie was, soo resolveerden wij om de naaste wind te verwagten, bleven dierhalven leggen.

Vrijdagh den 21n : do : 'smorgens met een betrokke lugt, de wind nog als voren uijt de w : hand met een topzeils koelte, dien morgen gingen onse stuurman Theunis met den bootsman van Stavenisse aan de wal, om te sien of sij een kalv konden ruijlen voor

de sieken, en om met eens drie brievjes aan de wal te bestellen bij een vertrouwt vrund, zijnde een inwoonder alwaar den bootsman en den quartiermeester Willem Christiaansz langen tijd gewoond hadden, wel een jaar langh, en alsoo sij versekerd waren dat do: swart dese brievjes wel bewaren soude, soo sijn se hem vertrouwd; tegens den avond kwamen onse maats wederom thuijs met een beest van omtrent drie jaaren, lieten't aan de wal staan om des anderen daags te slagten, dese nagt heeft het seer hard geregend met een o: wind tot den morgen toe.

Saturdagh den 22n: do: 's morgens met redelijk weer en een w: wind, met slappe koelte, konden nog niet uijtkomen vermits de stilte, dien morgen heeft onse schipper het beest laten slagten en een parthije daar van laaten insouten; dit gedaan zijnde is hij met den sergeant aan de oversijde gegaan om te ruijlen, alsoo d' inwoonders daar wederom gekomen waaren, en nadat sij omtrent 2 uijren uijtgeweest waaren, soo sijn sij weder aan boord gekomen, met hoenders en melk, mitsgaders een parthije pompoenen, tegens den avond ligten wij ons een anker, om tegens den anderen dag beter klaar te zijn.

Sondagh den 23n: do: 'smorgens met mooij weer en een w: wind, met den dag ligten wij ons anker en gingen onder zeil * * * * *

Vrijdagh den 28n: do: 'smorgens met redelijk weer en een z: w: wind, 'smorgens als er drie glaasen uijt waaren in de dag wagt passeerden wij die voors: klip, kwamen ten anker omtrent 1½ mijl beoosten deselve, regt voor een groote rivier, alwaar 't seer geweldig voor branden, soodat wij geen kans sagen om daarin te komen, hier ten anker komende, setten wij terstond onse schuijt uijt om het volk te haalen, roeijden naar den wal met 6 man; omtrent de branding koomende, soo lieten wij een dreg vallen en den bootsman Arij Kient (sijnde die wij van Terra de Natal verlost hadden) swom door de brandingh aan de wal, met een brievje om aan de Hollanders te laten behandigen, 't geen terstond door de inwoonders (naar dat haar 't selve van den bootsman belast was) volbragt wierd, waarop do: bootsman wederom naar de schuijt geswommen is, koomende terstond wederom aan boord, en sulx den schipper rapporteerende als dat het volk daar terstond soude koomen, want sij omtrent drie uuren van daar woonden, en vermits denselven ten 2 uuren omtrent na de middagh daar kwaamen, is de schuijt wederom na land gestooken. Aleer die aan de brandingh kwam, soo kwam een van't volk haar in't gemoet swemmen door de brandingh, sijnde een

oud man, met namen Paij Isaaq, maar den anderen dervde niet door de brandingh gaan, bleev dierhalven aan de wal staan, op conditie als dat wij hem van die groote klip souden koomen haalen, alsoo daar beter gelegendheid voor hem was om door be branding te koomen, waarop de schuijt weder na boord gegaan is, brengende dese oude man mede, die soodra hij aan boord kwam God dankte, ons rapporteerende als dat twee van't volk die bij haar geweest waaren, den 1 Januarij haar eours gesteld hadden om naar de logie te gaan alwaar wij den bootsman en den jonge van daan gehaald hadden. Middelerwijlen begon het tegens den avond wat door te koelen, soodat wij genoodsaakt waren ons anker te ligten en in zee te loopen, alsoo des anderen daags weder bij de klip te sijn. Snagts begon het so hart te waaijen, dat wij een bijlegger moesten maken om alsoo niet te veer van ons bestek te raken; na de middernagt staaken wij weder na de wal, kwamen met sons opgang weder op onse oude plaats.

Saturdagh den 29n: do: 's morgens met sons opgang kwamen wij weder op onse oude plaats, konden niet boven de klip koomen, vermits de harde wind die nog al uijt den z: w: woeij, moesten het weder van de wal afleggen, tegens den avond kwamen wij weder omtrent de wal en dat beneden de voors: klip, hadden die van ons af w: ten z: moesten weder van de wal vermits de harde zee, staaken weeder in zee tot 's anderen daags 's morgens.

Sondagh den 30n: do: 'smorgens met sons opgangh de wind wat uijt den o: hand, staaken weder na de wal doender drie glaasen omtrent uijt waaren in de dag wagt sagen wij de klip, stelden onse cours daar weder na toe, kwamen daaromtrent als er 6 glaasen uijt waaren in de dag wagt, hier komende staken ten eersten bij, bleven soo onder de wind leggen, setten terstond onse schuijt uijt om te halen, de schuijt aan de branding komende, soo lieten sij haar dreg vallen en den voors: bootsman swom hem met een lootlijn te gemoet, hij dit siende begav sig mede te water tot dat sij op 2 schuijts lengte bij malkanderen waaren, 't geen wel in de grootste brandingh was, en vermits 't daar toen ter tijd wat hart aan branden, keerden den geblevene weder, na de wal, dorst sig niet verder betrouwen; den bootsman dit siende riep tot hem dat hij nog maar een weinig nader bij soude komen, maar hij ter eontrarie keerde sigh weder na de klip, en daar gekoomen zijnde, soo wenkte hij als dat sij maar souden voortgaan, waarop den voors: bootsman weder na de schuijt geswommen is, koomende terstond weder aan boord, en ons sulx met schrijende oogen verhaalden, wij het hier niet langer konnende gaande houden, vermits de harde o: wind en de stroom, settender

onse zeilen wederom bij en lietent voor de wind heen loopen, sagen geen middel om hem daar van daan te halen, alsoo dese wal overal met een steene rif beset is, daar de zee geweldig op brand. Smiddags bekwamen wij de br : van 33 : 22 en l : van 50 : 0 : waren omtrent een mijl van't land, hadden wij de klip van ons o : n : o : 10½ mijl, soodat dese klip omtrent 33 s : br : en 50 : 45 l : leijd, soo seijlden wij van de klip langs de wal. In passant sagen wij 4 rivieren, maar geen van alle bekwaam om in te loopen, tegens den avond sagen wij nog soo een groote klip, die wij passeerden ; in 't ondergaan van de son begon de wind overhand aan te nemen, de son onder zijnde sagen wij een eijlandje dat op de oost hoek van de baaij de la Goa lag, hier moesten wij met een halve storm voorbij, de stroom setten ons seer geweldig voort, setten het desen nagt z : w : heen tot's anderen daags.

* * * * * * * * *

Sondagh den 6n : Februarij 1689, 'smorgens met mooij weer, lagen nog al in stilte en dreven, waren doen regt agter den Leeuwenstaart, schokten soo met de vloed het gat in tot dat wij kwamen op de hoek van de Duijntjes, alwaar ons de z : wind diende, liepen doen op 3½ vadem ten anker op de rheede aan Caab de Bon Esperance.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukkers, Kaapstad.

REISEN NAAR INHAMBANE.

Extract uit het "Dagverhaal der Voornaamste zaaken geduurende den Jaare 1732 in dit gouvernement voorgevallen."

Saturdag 16 Februarij 1732. Was weer en wind even eens als in den voorigen dag, komende (na gedaan zeijn van den Leeuwen Cop en het Robben Eijland) teegens den avond alhier te reverteeren den hoeker de Snuffelaar met 5 dooden 14 sieken, welk vaartuijg soo wel als desselfs macker de Zeepost, die sig meede hier digt voor de wal bevind, in 't bereijken van het oogmerk haarer vojagie sijn verhindert geworden, als weesende kort na hun vertrek van deese Rheede, het welk geweest is op den 14 Septemb. passto., namentlijk den 20 dier maand, door overgekomene Leekagie aan de Zeepost, die het over sulx na Rio de Lago heeft moeten laten doorstaan, van malkanderen afgeraakt, waarna de Snuffelaar sijne Reijs alleen na Rio de St. Jao Vaz of Niambani voortgeset hebbende, den 11 October aldaar is komen aan te landen, hebbende ter dier plaatse nevens een besetting der portugeesen, ook een scheepje van die natie komende van Mosambicque aangetroffen, door welke portugeesen haarlieden water Brandhout en ververssing toegestaan, maar daar en teegens allen handel met de julanders belet sijnde, sijn sij vervolgens na Rio de Lagoa afgesakt, alwaar haaren maeker de Zeepost, bij hunne aankomst op den 31 October weeder hebbende ontmoet, hebben sij aldaar niet anders dan 1376 ponden oliphants tanden 22 slaven en 213 ponden thin ingeruijlt, en den 30 Januarij deeses jaars de Reijs van daar weeder te samen voort geset, met Intentie om het voorgestelde ondersoek deeser Afrikaanse Oostkust volgens den inhoud der aan haar meede gegevene Instruetie als doen bij der hand te vatten, dog sulx door siekte onder het overgebleevene volk en stuurlieden, prineipaal van de Snuffelaar, belet geworden sijnde, sijn sij genoodsaakt geweest, onverrigter saake herwaarts te rugge te keeren, soo als zulx omstandiger kan werden gesien uijt het dag register dat op die togt door den onder Coopman en geweesene opperhooft van Rio de Lagoa Jan van de Capelle is gehouden.

Extract uit het "Dagverhaal der voornaamste saaken geduurende den jare 1732 in dit gouvernement voorgevallen, gehouden in't casteel de Goede Hoop."

Woensdag 17 September 1732. Middelerwijl dat hetselve schip Hofweegen, mitsgaders den hoeker de Zeepost en de brigantijn Fijenoord heeden zijn gemonstert geworden, staande de twee laastgemelde vaartuijgen met de eerste goede wind van hier te vertrekken om de in den voorleedenen jaare mislukte voijagie ter visitatie van deese Afrieaanse oosteust en Terra de Natal nogmaals bij der hand te vatten.

Extract uit het "Dagverhaal der voornaamste saaken geduurende deesen jaare 1733 in dit gouvernement voorgevallen."

Vrijdag 30 Januarij 1733, begon en eijndigde deesen dag op dieselfde wijse als gisteren, inmiddels quam alhier te reverteeren de bregantijn Feijenoord met 1 doode 2 sieken, sijnde van den 26en October tot den 14en November op Rio de Lagoa vertoefende geweest, mitsgaders op den 6en Januarij deeses jaars van desselfs macker den hoeker de Zeepost afgeraakt, welke vaartuijgen door geduurige stormen en quaad weer daarin verhindert geworden sijnde, al wederom niets van belang ter ontdecking van deese africaanse oosteust hebben kunnen uijtrigten, gelijk sulx bij de journalen op die togt gehouden breeder komt te eousteeren.

Dingsdag 10 Februarij, verscheen met het zuid west windeken dat den gantschen tijd onder een helder lugt in beweeging was, des agtermiddags in deese baaij den hoeker de Zeepost met 2 dooden 1 sieke, sijnde desselfs aankomst op Rio de Lagoa en vertrek van daar bereijts onder den 30n der even afgeweckene maand Januarij verhaalt.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukkers, Kaapstad.

REIS VAN DEN VAANDRIG BEUTLER.

Resolutiën van den Raad van Politie. Dingsdag den 1ten February 1752. Alle present.

Gemerekt men voor als nog geen kennisse heeft van de gesteldheyt deeser binnenwaarts Leggende Landen, en zoo ook niet van d' g'aardheyd der volkeren die dezelve bewoonen, mitsgaders wyders of met deselve niet eenigen Handel met voordeel voor d' E. Compe. in der tyd soude kunnen worden gedreeven, en datter egter hier aan voor den dienst onser Heeren en Meesteren en het wel weesen deeser Colonie seer veel geleegen Legt; Is by deese Tyds omstandigheyd dat onse Republieq met alle Moogentheeden van Europa in vreede leeft; en dat zulex derhalven thans met gevoeggelykheyd zal kunnen gesehieden, op de Propositie van den Heer Gouverneur g' arresteert dat om de gewenschte onderregting in deesen te kunnen erlangen, teegens het eynde van deese of het Begin der aanstaande maand Maart een detaehement uyt dit Guarnizoen dat sterk genoeg sal syn, om sig zelfs teegens alle vyandelyke Attaeque te kunnen defendeeren, onder het Commando van den Vaandrig August Frederik Beutler sal worden uytgesonden, welek detachement sal bestaen uyt de volgende Persoonen die alle met geweeren, cruyt en Loot sullen moeten weesen voorsien, te weeten

Den Even gemelden Vaandrig August Frederik Beutler als Hoofd.

Twee Sergeants.

Vier Corporaals.

Een Tamboer.

Dertig Zoldaaten.

Voorts

Den Adsistend Carel Albregt Haupt om het Dag-Register te houden en daarby waar te nemen alle Zaaken tot de pen relatie hebbende.

Den onderstuurman Pieter Clement. En Den Landmeeter en Caarte maaker Carel David Wentzel.

Beyden om de noodige Astronomisehe observatien en wat dies meer zy, te doen, en den Laatsten gemelden daar en boven om Zoodanige Caarten en Afteekeningen te maaken en op het Papier te brengen als noodig sal worden bevonden.

Den onder chirurgyn Jan Hendrik van Ellewee.
Een Botanicus
Een Smit
Een wagen maker.

En Eyndelyk den Onder Baas van de Schuur, Hendrik Beeneke met
vyfentwintig zoo waagenryders als Leyders, deese laatste ten dienste van de Elf waagens dewelcke aan deese Landgangers zullen moeten worden bygezet tot Transport van de noodige Leevens middelen, ammonitie van Oorlog, en andere noodwendigheeden, mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaadbare Rivieren te kunnen koomen.

Boven alle het welcke voor de Hoofden van dit Commando tot hun narigt op de reijse sal moeten worden geformeerd Een Ampele en ter saake Passende Instructie, en is ten Laatsten nog verstaan dat aan de Menschen onder dit Commando gehoorende, om dezelve in staat te stellen, sig tot het doen van die Togt te kunnen Uytrusten, twee Maanden gagie sullen verstreckt worden. (N.B. Deze resolutie wordt, eenigzins verkort, in het dagregister van Febr. 1 1752 ook gevonden).

Dingsdag den 15 February 1752.—Alle present.

Waarna geleesen synde de geeoncipieerde Instructie voor de Hoofden van het detachement vermeld by Resolutie van den Eersten deeser Maand February, heeft men sig deselve Laaten welgevallen en voorts g'arresteert dat die aangezegde hoofden tot hun Narigt op de Reyse sal worden ter Handen gestelt.

Instructie waerna den Vaandrig August Frederik Beutler als hoofd, mitsgaders de verdere Leeden uytmaakende den geeombineerden Raad over de thans uytgesonden wordende manschappen der E. Compe. soo militaire als andere, om te verneemen na de Constitutie ende gelegentheden der hier binnenwaerts geleegen landen en volkeren, sig geduurende de Reyse sullen hebben te gedraagen.

Het waare en Eigentlijke oogmerk deeser Expeditie ende onderneeminge synde om door een vlytig en naauwkeurig ondersoek emmers voor soo veel sulex uytvoerlyek sal syn, eens een grondige kennisse te kunnen krygen van de tot nu toe onbekend gebleevene gesteldheyd deeser Landen binnewaarts geleegen, en soo meede van de geaardheyd der volckeren die deselve bewoonen, waaraan voor den dienst der E. Compe. en het weesen deeser Colonie ten

hoogsten geleegen legt, sult gyl: derhalven, om aan deese intentie te kunnen voldoen, alles wat in ul: vermogen syn zal, moeten in het werk stellen, en sonder het ul: te laten verdrieten, nog moeyte, nog devoiren spaaren, om dit dus tot een gewenscht eynde te kunnen brengen, maar aangesien het ons nog weynig bekend is, hoedanig het in 't binnenste gedeelte deeser Landen is gestelt, op wat wys men daarin best sal kunnen doordringen, en wat verders dienstig sal syn dien aangaande in agt genomen of agterweegen gelaten te worden, hebben wy dien volgens, om geen Confusie te veroorsaaken, en somtyds saaken voor te stellen die eerder nadeelig als voordeelig souden kunnen weesen, Raadsaamst geoordeelt ul: voor soo veel het bovengemelde aangaat, niets voor te schryven, maar ter contrarie de uytvoeringe van dien volkomen over te laaten aan ul: goed overleg, en de omstandigheeden, die sig op weg synde daaromtrent sullen opdoen, alleen sullen wij dit bepaalen, naamentlyk dat gylieden van hier vertreckende de reyse door den gemeenen en bekenden weg sult moeten voortsetten tot omtrent de Mosselbaay, en van daar door de bequaamste plaatsen het Land intreckende alles sult moeten in het werk stellen wat tot bereyking van het voorgenoomen oogmerk ter ontdekkinge van het midden des Lands, dat nog wel meest onbekend is gebleeven sal dienstig syn, kunnende op de terugtogt, by aldien dit sonder hinder geschieden kan, den weg Langs het noorden en de soogenaamde Coberberg om daar van agteren by te komen, genomen werden, maar wy laten dit alles nogtans aan ul: goed overleg, gelijk gesegd is, over: En schryven u ook geen tyd voor dewelke op deese Expeditie sal moeten worden doorgebragt, dog de voorsigtigheyd vereyscht egter, van niet als langsaam voort te gaan, vooral in het begin van de reys, om het volk door sterke marschen niet af te matten, en dus buyten staat te stellen deese togt sonder ongemack ten eynde te kunnen brengen.

Wat nu verdere op deselve sal dienen gedaan en geobserveert te worden in dien opsigte sullen wij tot narigt seggen.

Eerstelyk dat op het naauwkeurigste sal moeten agt worden gegeven op de gesteldheyd en vrugtbaarheyd der Landen die gyl: sult koomen te ontdecken, welcke boschgagien, vruchten, boomen en andere gewasschen, mitsgaders mineraalen, gesteentens, ensz: deselve uytleeveren, voorts welke bergen, vlakten, rivieren, meeren, bayen, en dieren aldaar worden gevonden, en eyndelyk of hier of daar niet iets met voordeel voor d' E. Compe. soude konnen werden ondernoomen; Terwyl dat by ontmoeting van Rivieren niet alleen sal moeten ondersogt worden of deselve vaarbaar syn ofte niet;

Maar ook, in soo verre dit sal kunnen geschieden, te weeten ten belange der vaarbare Rivieren waar deselve in Zee uytloopen, en of men aldaar in de mond of in de Baayen dewelke souden kunnen worden ontdekt, met scheepen of vaartuygen soude kunnen aankomen.

Ten tweede dat insgelyex op het sorgvuldigste sal moeten werden agtgegeven op den aard, zeeden, gewoontens en Levenswyse der bysondere volkeren die by ul: sullen kunnen werden ontdekt: voorts hoe deese menschen teegen den anderen syn gesint, en soo meede of met deselve niet eenigen handel voor d. E. Compe. in der tyd met voordeel souden kunnen worden gedreeven.

Ten derden, dat voorseyde Landaarden by alle geleegentheden met vriendelyke beleefdheyd bejeegend en met deselve ten uytterste omsigtig en lankmoedig sal moeten gehandelt worden, sonder iets in het minste van haar tegens hunnen wille, onder wat pretext het ook soude mogen syn, met geweld af te nemen, of haar enigen overlast aan te doen na de maal ul: aller behoudenis van het wel in agt neemen deeser ordre grootelyks sal afhangen. Edog hier en teegens soo wanneer gyl: onregtvaardig word aangetast, sal alsdan geweld met geweld mogen worden afgekeerd, mits dat van ul: kant alle mogelyke moderatie gebruykt er daartoe geen de minste Reeden gegeeven worde.

En nademaal wilde en ruwe volkeren, hoe goedaardig en sagtsinnig deselve andersints ook souden mogen schynen, des niettemin niet syn (? te) betrouwen, sult gyl: derhalven altyd op uwe hoede moeten blyven en teegens alle verrassingen goede wagt houden, ten welken eynde het volk tot deese expeditie gehoorende soo op marsch als de verblyf en rustplaatsen, geduurig by een en in staat van defentie sal moeten werden gehouden, sonder daaromtrent iets te versuymen, voor al des nagts, wanneer het van selve spreekt, dat men geduurig de noodige schildwagten sal moeten uytsetten, sullende bovens dien, ingeval het nodig sal syn een detachement uyt te senden, om na deese en geene saaken te verneemen, of iets anders te verrigten, wel moeten worden gelet dat soo een Commando aan den eenen kant in staat sy om sigselfs by onverhoopte vyantelycke attaque te kunnen defendeeren; en ten anderen dat de hooftmagt daardoor niet te veel worde verswackt, ondertusschen dat om so veel mogelyk sy de geneegentheyd der volkeren die gyl: sult komen te ontmoeten te winnen, by ul: aan deselve eenig gering presentje van de meede genomen wordende snuytseryen, nu en dan sal moeten worden gedaan, onder betuyginge daarby van uwe syde dat d. E.

Compe. met het onderneemen deeser expeditie niets anders voor heeft als vriendschap te maken en in een verbond met hun te treden, mitsgaders wyders om te sien of niet eenigen handel met wedersyts vergenoeginge en voordeel soude kunnen worden gedreeven, worden de by dit alles ul: nog geordonneert dat men door alle mogelyke middelen sal moeten tragten gidsen te krygen om ul: de wegen te wysen, en teffens van de eene na de andere natien te brengen, welke gidsen ook telkens na merites sullen moeten beloond worden.

Ten vierden sal van alles wat op deese Expeditie sal komen voor te vallen, soo nopende het boven gemelde als weegens alle andere saaken, hoe gering die souden mogen schynen, pertinente en duydelycke aanteykening van dag tot dag moeten worden gehouden, om het welke te doen, wy geeommitteert en aangestelt hebben den adsistent Carel Albregt Haupt, den welken sig bovens dien tot alle andere bes ignes die de Pen betreffen, sal moeten laaten Employeeren, sullende op dat alles in deesen opsigte ordentelyk moge toegaan, den voorseyden Dag Register houder omtrent desselfs aanteekeningen eommunieatief moeten te werk gaan met het hoofd en de verdere hierna te noemene Leeden van den Raad.

Ten vyfden sal van alle vreemde dieren die ul: op dese reys sullen voorkomen, mitsgaders van alle planten, gewasschen en wat dies meer sy, een behoorlyeke afteyckening door den Lantmeeter en Caarte maaker Carel David Wentzel die sig het voorsz: werk verstaat, moeten worden gemaakt, ook sal men, is het doenlyk, eenige deeser dieren Levendig, doch dit niet kunnende geschieden, derselver huyden moeten medebrengen, gelyk dit ook sal moeten worden gedaan in opsigte van alle vreemde planten, zaden, bloembollen, enz: voor soo veel sulks sonder belemmering op ul: togt sal kunnen werkstellig gemaakt worden.

Na dien ook met de blote aanteykening der Landen, volkeren en alle andere voorvallende saaken, men nog niet veel soude syn gevordert soo daar beneevens niet eenige goede geographische en astronomische observatien wierden genomen en gemaakt om door middel van deselve die nieuw ontdekte Landen naderhand weder te kunnen vinden, is hierom behalven voorseyden Landmeeter Carel David Wentzel, ul: nog toegevoegt den stuurman Pieter Clement, welke twee persoonen op het volgende sullen moeten agt geven en alle hetselve ter uytvoeringe brengen, mitsgaders wyders daarvan Journaal houden, te weeten.

1. Wanneer men een hoogte sal hebben bereykt, die een nieuwe en verdere uitsigt verschaft, sullen de gemelde personen opneemen

de verheventheeden of hoogtens der voornaamste kennelyke plaatsen en hoogtens door dewelke men bereyts is gepasseert die agterwaarts leggen en soo meede van die dewelke sig voorwaarts vertoonen en waar na toe men voornemens is de cours voor te setten.

2. De voormelde Landmeeter en stuurman sullen dagelyx moeten neemen de hoogte der sonne om hier uyt de breete te kunnen weeten, deese observatie gevoegd by die dewelke omtrent de kennelykste plaatsen soo als even is gem : onder Art. 1. sullen weesen gemaakt, sullen dienen om te weeten welke weg, soo in breete als lengte sal syn afgelegd, soo ende in dier vougen als zulks ter zee wordt verregt.

3. By het op en nedergaan der sonne sullen deselve ook agt moeten geven op de variatie of miswysing van het Compas, hetwelk in dit, gelyk als in alle andere bergagtige Landen seer variabel is.

4. Langs de zee gaande, zullen voorsz : persoonen ook op de strecking der Custen reflexie moeten neemen, en soo mede op de groote en staat der baayen en de mond der Rivieren, dewelke soude cunnen worden gevonden, sonder daarby te versuymen op te neemen op welke Polus hoogte deselve leggen, al soude men om sulks te kunnen doen eenige dagen op sodanige plaatsen blyven stil leggen.

5. Sullende sy lieden bovensdien haare observatien, niet by verkortinge maer uytvoerig in haare te houdene journaal moeten ter neder stellen, als by voorbeeld, de Polus hoogte, de Azimuths of Ampletudes, dat is te zeggen de streek der sonne op desselfs top boog, alles op de hiertoe op het compas gedaane observatien in welk Journaal ook dagelycx sal moeten worden aangeteekent de verheid van den weg die sal zyn afgelegd, hoe de cours is geweest en welke breete en lengte men sal hebben gehad, ondertusschen dat van den stand, gesteldheyd en geleegentheyt der bergen, vlaktens, Moerassen, Rivieren en baayen, met een woord, van alles wat men van eenige consideratie sien sal, door voorz : Landmeeter en Caartemaaker een duydelyke Caart en afteykening sal moeten geformeert worden, en sullen soo diekwils geciteerde Landmeeter en Stuurman boven dit alles, meede alle dagen aan den Dag Register houder om door hem by desselfs dagelykse aanteekeningen geboekt te worden, moeten opgeeven, hoe de cours is geweest, hoe ver men is geadvaneeert, en voorts wat lengte en breete men sal hebben gehad, soo ende in dier voegen als sulex is g' observeert geworden op de togt door den Edelen Heer Gouverneur Simon van der Stel in den Jaare 1685 na de Coperbergen ondernoomen, waarvan hier beseyden tot narigt een extract is gevoegd.

En gemerckt de werktuygen dienende tot verrigtinge der voorwaarts geciteerde geographise en Astronomische observatien deselfde zyn die men in zee tot dit Laatste gebruyckt, sal dienvolgens in deesen opsigte maar alleen behoeven te worden geseyd dat men te Land, by het instrument dat dient om der sonnen hoogte te neemen een Paslood gebruyckt, 't welk te Land van hetselfde effect als den Horizont in Zee is.

Als hoofd over deese Expeditie hebben wy aangesteld den voorn: Vaandrig August Frederik Beutler, denwelken dienvolgens van alle ende een ygelyk als soodanig sal moeten erkend, gerespecteert ende gehoorsaamt worden, soo als sulx behoort, sullende hem Beutler wanneer op de reyse mocht komen te overleyden als hoofd met de qualiteyd van pl. Vaandrig aanstonds volgen den meedegaanden Sergeant Hendrik Josua Muller en by dies aflyvigheyd den meede Sergeant Jan Hendrik Zinder, die alsdan door elk een ook sal of sullen moeten worden gehoorzaamt.

In den Raad alwaar het Hoofd den Vaandrig August Frederik Beutler altyd sal presideren, sullen nog sitten de volgende persoonen, namentlyk

Den Adsistent Carel Albregt Haupt

Den Onderstuurman Pieter Clement

Den Landmeeter en Caartemaaker Carel David Wentzel, mitsgrs. nog de meedegaande Sergeants Hendrik Josua Muller en Jan Hendrik Zinder. Des zal alles van gewigt wat den dienst der E. Compe. aangaat, soo wel als hetgeen dat tot het welweesen deeser Expeditie sal dienen ondernoomen of gelaaten te worden altyd in den voorseyden Raad in overweging genoomen en daarin ten gemeenen nutte beslooten moeten worden, sullende by deesen Raad wyders alle andere voorvallende saken soo Politicque als Justitieele insgelycx moeten werden afgedaan.

Bestaande nu de manschappen tot deese togt, geschikt in 71 coppen, te weten Den Vaandrig August Frederik Beutler. De twee Sergeanten even gemelt. Vier Corporaals, Een Tamboer, Dertig Soldaaten; voorts den adsistent Carel Albregt Haupt. Den onderstueyrman Pieter Clement. Den Landmeeter ende Caartemaker Carel David Wentzel. Den onderchirurgyn Jan Hendrik van Ellwe. Een Botanicus. Een Smit. Een Wagenmaker. En Eyndelyk den onderbaas van de schuur Hendrik Beeneke. Met vyfentwintig soo wagen ryders als lyders, deese laatste ten dienste van d' Elff wagens die aan ul. worden bygeset tot Transport der noodige Levens middelen ammonitie van oorlog en andere noodwen-

digheden mitsgaders nog van een schuyt dienende om over de onwaardbare Rivieren te koomen.

Ten besluyte moeten wy ul. op het nadrukkelykste reecommandeeren in alles voorsigtigheid en goed overleg te gebruycken, met den anderen eendragtig te leven, eygen belang en Intrest ter zyde te stellen, mitsgaders wyders de meede gaande en onder ul. beleyd gestelde manschappen in allen deele ordentelyk te handelen, dog deselve daarneevens in goede ordre en diseipline te houden, alzoo van dit alles den goeden uytslag deeser Expeditie en ul: aller behoudenis op soo Een moeyelyke togt voornaamentlyk sal afhangen. *Houdt God altyd voor oogen*; Hy sy uwe hulp en Leydsman, en brenge ul: gesamentlyk gesond en behouden ter deeser plaatse terugge.

Waarmede blyven (onder stont)

Ul: goede vrienden (was geteyekent) R. Tulbagh: S. Swellengrebel, P. Reede van Oudshoorn, Is. Meinertzhagen, Hendr. de Ruyter; R. S. Alleman; Ns. Heyning; C. Brand, Corn: Eelders, Js. de Grand Preez (in Margine) In 't Kasteel de Goede Hoop den 15en February 1752.

Aeeordeert. O. M. Bergh, E. g. Clereq.

Journaal gehouden door den Adsistend Carel Albregt Haupt op de togt door den vaandrig August Frederik Beutler ter g' eerde ordre van den WelEdelen Gestr. Heere Rijk Tulbagh Gouverneur en Direeteur van Cabo de Goede Hoop met den ressorte van dien ete. ete. etc. beneevens den E. Agtbaaren politiequen Raad aldaar in den jaare 1752, ondernoomen ter ontdekkinge van de waare gesteltheijd der hier binnenwaarts leggende landen en dies bewoonders.

Ter zaake dat de landen tussehen dit easteel ende Mosselbaaij mitsgaders de Attaquaseloof leggende, niet alleen wel bekent maar ook dat aldaar behalven de wooningen deeser ingeseetenen niets meldens waardig word gevonden sal derhalven onse marseh tot de evengemelde plaatsen maar kortelyk in deesen aangehaald en in dien opsigte aanvanekelyk gesegt worden.

Dat wij sterk zynde een en 'tseeventig koppen en by ons zoo tot het vervoeren der bagagien en provisien als van een schuijt dienende tot het overvaaren der onwaadbaare rivieren die ons in deese voyagie zouden moogen voorkoomen hebbende elff osse waagens yder met thien ossen bespannen ons den 29 Februarij 1752 hier van de Caab op de reijse hebben begeeven en quaamen ten deele den 5 en 6 maart met de wagens en bagagien op de cloof

van het Hottentots Hollands gebergte en 'Savonds bij de Palmiete rivier alwaar wij campeerden, onder anderen syn wij de Steenbrassen rivier gepasseert die sig in de baaij Fals ontlost.

February den 29. Breete 33 gr: 56½ min: Lengte 38: 6: Cours en verheijd O. t. N. 2 grã: noordk 1¼ mijl.

Maart Primo. Breete 33 gr: 57 min: lengte 38: 12½. Cours en verheyd Oosten 5 gr: zuijdlijk 1¼ mijl.

Do 2 Breete 34 gr:—min: Lengte 38: 16½. Cours en verheijd is geweest Z. O. 4 gr: Ooostk 1⅙ mijl.

Do 3 Breete 34 gr: 4 min: Lengte 38: 21 Cours en verheijd was Z: Ot 2 gr: Zuydk 1⅜ mijl.

Do 4 Cours en verheijd tot onder de cloof Oosten 5 gr: noordk ⅓ mijl.

Do 5 Boven de cloof breete 34 gr:—min: Lengte 38. Cours en verheyd Z. Z. O. ⅜ mijl.

Do 6 Breette 34 gr: 6½ min: Lengte 38: 30. Cours en verheijd Z. O. t. O. 8 grã: Oostlk 1⅝ mijl.

Den 7, 8 en 9. Setteden wy onse reyse voort tot op de plaats van den landbouwer Andries Beijer daar wy een dag rusteden op welken marsch de Cromme en Both rivieren overgekoomen syn, dewelke haare uytwatering niet verre van die plaats in zee hebben.

Do 7 Breette 34: 7½ Lengte 38: 34½ Cours en verheydt O. t. Z. 2 grã Zuydk 1 mijl.

Do 8 Breette 34: 9½. Lengte 38: 41 Cours en verheyd O. Z. O. 1 $\frac{5}{14}$ mijl.

Do 9 Rustdag.

Do 10. Hebben wy ons weeder op weg begeeven en na een marsch van drie daagen quaamen wy den 12 op 's E. Compagnies post het Ziekenhuijs, hebbende onderweegens drie kleijne rivieren ontmoet als de Swartte, Steenbokke en Speelmans rivier alle van goed drinkwater voorsien.

Do 10. Breette 34: 12½. Lengte 38: 51. Cours en verheijd O. t. Z. 6 grã: Zuyd 2⅜ mijl.

Maart 11 Breette 34: 10: Lengte 38: 59: Cours en verheijd Ot. t. N. 9 gr: noordk 1¾ mijl.

Do 12 Breette 34: 8. Lengte 39: 4. Cours en verheijd Ot. N. Ot. 4 gr: noordk. 1⅕ mijl.

Do 13 Ter zaake der Swaare reegen die daar viel als om de reparatien die aan eenige wagens moesten worden gedaan bleeven wy hier tot den 14 leggen en na 's Compagnies post de Tygerhoek te syn gepasseert arriveerden wy den 17e by een arm van de rivier

Sonder Eijnd de Poespas valleij genaamt, die wij vermits het water seer hoog was met de schuijt moesten overvaaren omtrent een half uur hier van daan legt het huijs van den Swellendamschen landdrost Sr Jan Andries Horak alwaar wy in de nademiddag arriveerden en ons ter needer stelden, hebben digt by het gemelde huijs nog de Coornlands rivier gepasseert, welke soo wel als de Kliprivier door de zeedert eenige daegen gevallende reegen vry hoog geswollen waaren.

Maart 14 Breete 34: 6½ Lengte 39: 13 Cours en verheijd O. t. N. 4 gr. noordk 1 $\frac{11}{12}$ mijlen.

Do 15 Breete 34: 3½. Lengte 39: 21. Cours en verheijd O. N. Ot. 1$\frac{5}{6}$ mijlen.

Do 16 Breete 34: 2. Lengte 39: 29. Cours en verheijd O. t. N. 3 grã: noordk 1 $\frac{2}{3}$ mijlen.

Do 17 Breete 34: 58. Lengte 39: 34½ Cours en verheijd N. Ot. 3 gr: Oostk 1 $\frac{7}{16}$ mijl.

Den 18 en 19 do Rustdaagen onder eerstgemelde datum schreef den vaandrig den volgenden brief aan den Edelen Heer Gouverneur.

Aan den WelEdele Gestr: Heere Ryk Tulbagh Gouverneur van Cabo de Goede Hoop en den ressorte van dien etc. etc.

WelEdele Gestrenge Heer.

Ik neeme volgens pligt de vryheid Uwe WelEdele Gestrenge in alle needrigheijd ter kennisse te brengen als dat ik naar veel zukkelen waarin den reegen die wy meest dagelyx gehad hebben veel versuijm veroorsaakt heeft, met den heele train, eyndelyk gisteren synde den 17e deeser maand hier gearriveert ben, aangaande de sig bij mij bevindende mansehappen syn deselve tot heeden toe in een verheugelyken staad van gesondheyd en nog altoos plaisierlyk behalven twee wagenrijders die wat siek syn, dog is van geen belang aangesien deselve bereijts aan de beeter hand beginnen te komen en waar het vereijscht werd heb ik ondervonden dat het volk met veel moed en plaisier de handen aen't werk slaet, ook geniet men onder de officieren een gewensehte harmonie en syn meest by alle plaatsen daar wij geeampeert hebben van alles voorsien geworden, Hier meede deesen dus kortelijk afbreekende, na Uwe WelEdele Gestrenge in de beseherminge des Alderhoogsten te hebben bevoolen, soo hebben de eere my in alle submissie te onderschrijven (onderstond) WelEdele Gestrenge Heer Uwe WelEdele Gestrenge zeer ootmoedige en onderdanigen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Swellendam den 18 Maart 1752.

Den 20 do marscheerde wij over de Buffeljagts rivier tot aan 's Compagnies post de Rietvalleij.

Breete 33 : 56. Lengte 39 : 40½ Cours en verheijd O. N. O. 2 grã Noordk 1⅜ mijl.

Den 21 do bleeven wy leggen om te wagten na eenige Hottentotten die ons als wegwijsers soude dienen waarvan teegens den avond drie als Dikkop, Cupido en Couragie genaemt, by ons quaamen.

Den 22, 23, 24 en 25 do onse rijse over het Melkhoutebosch, bestaande uijt reedelijk hooge en dikke doornboomen mitsgaders de Caffers Cuijls rivier voortgeset hebbende, arriveerden wy den 26 op de plaats van den landbouwer Jan Loos aan de overseijde der gesegde rivier leggende, alwaar wij bleeven rusten tot den 27, wanneer wij voortgaande den 29 by de Gourits rivier quamen, die wy niet sonder moeijte konden passeeren, hebbende snagts op dies oever gecampeert.

22 do Breete 34 : 2. Lengte 39 : 44½ Cours en verheijd Z. O. t. Z. 2 grã : zuijdlk 1⅝ mijl.

23 do Breete 34 : ½. Lengte 39 : 55½ cours en verheijd Oosten 9 grã noordk 2¼ meijlen.

24 do Breete 33 : 56½. Lengte 40 : 2½. Cours en verheijd N. O. t. O. 1¾ mijl.

25 do Breete 33 : 53½. Lengte 40 :—6½. Cours en verheijd N. Ot. 3 grã Oostlk 1¼ mijl.

26 do Breete 33 grã : 52. Lengte 40 : 11 cours en verheijd O. t. N. 9 grã : nocdlk ½⅝ mijl.

27 do Breete 33 : 51. Lengte 40 : 15½ cours en verheijd O. t. N. 3 grã : noodlk 1 mijl.

28 do Breete 33 : 50. Lengte 40 : 21½ cours en verheijd O. t. N. 1¼ mijlen.

29 do Breete 33 : 43½ Lengte 40 : 30½ cours en verheijd N. Ot. 2 grã : Oostlk 2½ mijlen.

Den 30 do Rustdag.

Den 31 Aangesien de op gisteren uytgesondene Hottentot naar de hier om leggende Hottentotten craalen om het noodige vee te ruijlen nog niet terugge was gekeert, reed heeden den vaandrig zelfs naar die kraalen, die 's namiddags by de train terug quam hier ter plaatse arriveerden by ons een Fransche mattroos die voorgaf te hebben gehoord onder de equipagie van een fransc snaauwscheepje genaemt Le Necessaire en dat hij neevens nog neegen andere persoonen van dat vaartuijg met een schuijt aan landen gesonden

synde om waater te haalen, die schuijt door de swaare rollingen en klippigen strand in stukken was geslaagen dog dat se sig alle aan land gesalveert hadden, relateerende wyders dat reets 34 daagen door het land hadde gemarseheert, en ondertusschen 7 groote rivieren gepasseert onder dewelke een zeer groot was, maar hem onbekend, die hij met nog 4 anderen zyner makkers overgeswommen was, en dat de overige die niet swemmen konden deselve opgegaan waaren, dat den officier op die schuijt commandeerende met de geene die sig by hem bevonden hadden landwaarts ingegaan sijnde, belooft hadde sig weeder by hem te voegen dog dat hy deselve seedert niet weeder gesien heeft, onder dit ondervragen kwam den substitut landdrost van Swellendam, die den vaandrig de volgende missive overgaff.

Myn Heer en zeer geagte Vriend.

Den WelEdelen Heer Gouverneur mij hebbende gelieven aan te schrijven onder den 10 Maart dat den capitein van het ter rheede leggende snaauw scheepje Le Necessaire bij desselfs aan land komst heeft bekend gemaakt dat hy op den 27e der eeven afgeweekene maand Februarij in een onbekende baaij geleegen 30 mijlen beoosten de Mosselbaaij desselfs schuijt met een officier en 8 gemeene naar land hadde gesonden om naar versch water te soeken maar dat gedagte schuijt het ongeluk hadde gehad door de holle zee teegens de wal aan stucken te slaan dog dat de voorseijde 9 persoonen soo als zijluijden sulx duijdelyk van hun vaartuyg hadde kunnen zien, alle behouden te land geraakt waaren en dat sy alle gewapent waaren met een snaphaan en 2 pistoolen voorts is aan mij gelast UE. meede aan te schrijven dat UE. by ontmoetinge van meergemelte scheepelingen dewelke voor so veel in UEd. sal syn sonder sig in uwe togt op te houden of te belemmeren, behulpsaam te syn, om Caabwaarts te kunnen opkoomen, waarmeede UEd. en derselver meede voerende manschappen gesondheijd, voorspoed en een gelukkige uitslag van nwen togt toewensche, verblijven met veel agting (onder stond) Myn Heer en Geagte Vriend UEd. Dw. Dienaar en vriend (was geteekend) J. A. Horak (in margine) Swellendam den 26 Maart 1752.

Naar lectuure van die missive liet den vandrig door den adsistend Haupt, voormelde Fransman die men toen verstond den bootsman van 't meergedagte scheepje te syn geweest afvraegen, of hij soo wel als syne mackers geen geweer met sig hadden genomen die daarop antwoorde van ja, en dat sij al het geweer hetwelk se by sig hadden gehad bij het door swemmen der voorsz grote rivier in de

grond hadde begraven verders gevraagt zijnde waar van daan se quaamen en werwaarts gedestineert waaren repliceerde hij dat sy op bekomene ordre van de admiraal of eerste minister van Vrankrijk over de vier maanden geleeden met drie vaartuijgen van 't eijland Mauritius geseijld waaren om deese Oostkust op te neemen, en voorts een bequaam haven op te soeken alwaar een colonie konde aangelegt worden en dat se verscheijde maalen in eenige baaijen aan land geweest waaren sonder egter sig omtrend dier geleegentheeden verders te willen uijtlaaten, wij lieten hem vervolgens eenige spijse geeven, daar hij grote smaak in vond en alles consumeerde wat hem voorgeset wierd, 't geen hy anders in geen 3 dagen tijd niet sou hebben kunnen opeeten, teegens den avond liet den commandant den Hottentot Rondeganger (sijnde de beste schutter onder de landbouwers bekend en die verscheijde togten diep in 't land heeft gedaan) met syn kraals volk soo mannen als vrouwen bij ons in 't campement komen, deselve op brandewijn tracteerende; en schoon de voorseijde Rondeganger volgens syn seggen seer siek was sulx hij hem door 2 andere Hottentotten bij de armen liet lijden, liet hij egter sijn soopje niet voorbij gaan, wordende hem immiddels gevraagt of hij niet geneegen soude weesen een togt landwaarts in met ons ten dienste der E. Compagnie te doen, en dat hij daarvoor rykelyk soude betaald, randsoen naast het volk genieten, en daarenboven tot Capitein aangesteld worden, van hetwelk hij sig lang onder pretext syner siekte excuseerde, laatende sig egter ten laatsten toen hij door het drinken van soopjes sig beeter bevond, overreeden, om ten minsten een stuk weegs met ons te gaan; hier kreegen wij nog een ander Hottentot om ons ook op de togt te versellen, synde denselven insgelyx een goed schutter.

April

Primo begaaven wij ons weder op marsch en na eenige beekjes te syn gepasseert alwaar in de somer geen water word gevonden quamen wij bij de klijne brakke rivier; den Franschen bootsman die sig nog by ons bevond gaaven wij heeden aan den substitut landdrost over.

2 do campeerde wij bij de plaats van den landbouwer Esaias Engelbregt Meijer aan de Mosselbaaij en nadat men de tenten opgeslagen hadde quam bij den trein den op eergisteren datum vermelde franschen officier, weesende alsoo armoedig in kleederen als den voormelden bootsman, die behalven het bercijts verhaalde door gesegde bootsman, het volgende verdere berigt van sijn weedervaaren gaf, als dat se 't strand verlaten en sig bij gebrek van

leevensmiddelen weeder derwaarts hebbende moeten vervoegen, hij met nog een man die alleen by hem was overgebleeven van seeker viseh hadden gegeeten die so venijnig was dat dien man drie uuren daarna quam te sterven, en hij offieier drie daagen lang uijtsinnig was geweest, en dat hij weeder bekomen synde syne reyse ten beste doenelyk hadde voortgeset; die viseh oordeelen wy sodanig een te syn geweest als men hier aan de Caab opblaaser noemt, van alle het welke aan den Edelen Heer Gouverneur bij de volgende missive kennisse is gegeeven.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den WelEdele Gestr: Heere Rijk Tulbagh Gouverneur in loco etc. etc. etc.

WelEdele Gestr: Heer.

Deesen sal weederom dienen om Uwe WelEdele Gestrenge pligtschuldig te adviseeren dat ik met den train op den 20 der verloopene maand Maart van Swellendam vertrokken en mijne reijse tot aan de Mosselbaij op de plaats van Esaias Engelbregt Meijer gevordeert, alwaar op heeden gearriveert denkende op morgen weeder van hier rijs te vorderen ook bevind sig nog alles in sulken staad behalven de 2 wagenrijders die weederom volkomen hersteld syn gelyk ik de eere gehad hebbe onder den 18e der bovengemelde maand Maart aan Uwe WelEdele Gestrenge te schrijven, in welke reijse op den 31e der voorseijde maand bij de Gourits rivier een onderoffieier van het franse sehip Le Necessaire by ons gekomen is die reets 33 dagen op rijs te sijn sonder ons egter te kunnen seggen waar die plaats sijner stranding geweest is, en seeven rivieren hadde moeten doorswemmen onder dewelke hij een seer groot rivier met een sterken stroom had ontmoet het geen hem onbekent was, waar over hij met den offieier van de schuijt en nog 4 andere hadde overgeswommen dog de andere die niet swemmen konde sijn langs deselve opgegaan, vervolgens waaren den officier met den andere die sig by hem bevonden het land in gegaan en hy strand langs opgekomen die sig weederom bij hem soude vervoegen dog deselve seedert niet weeder gesien heeft, ook wist ons dien fransman te seggen dat sij met 3 vaartuijgen by de 4 maanden lang op bekomene ordre van den admiraal of eerste minister van Frankrijk om deese oost eust op te neemen van Mauritius gezeijld waaren en een bequaame haven te soeken om een colonie aldaar aan te leggen, ook verscheijde maalen in eenige baaijen die sij opgedaan hadde aan land geweest waaren, wijders is mij op denselven datum aan de Gourits rivier door den substitut van den landdrost tot Swellendam

een missive ter handen gesteld en sal het daarin vermelde van Uwe Wel Edele Gestrenge geordonneerde nopende het setten van 's E. Compagnies merk in alle de baaijen die wij sullen opdoen pligtschuldig werden geobserveert, aan welken substitut ik gisteren den fransman heb overgegeeven om die Caabwaarts te laaten reijs vorderen.

Deesen tot hier toe in gereedheijd weesende quam te 3 uuren 's agtermiddags den onder luijtenant van voorwaarts genoemde schip bij ons, dien officier zeijde dat hij by de 50 rivieren gepasseert had onder dewelke hij 8 seer groote hadde moeten doorswemmen en dat de andere behalven een die van een visch gegeeten waar van hij soo gelijk was komen te overleijden, bestaande den rest nog in ses manschappen niet verre hier van daan moesten weesen, welke hij weegens de swakheijd haarer lighaamen had moeten agterlaaten, wijders sijde denselven dat den capitein Monsr de Apres de Man en Vilette als Commandeur van deese observatie der oostkust uyt Europa gesonden was en meede een lid der accademie van Vrankrijk is, welken officier ik meede aan den substitut landdrost op de plaats van Ignatius Ferraire die sig by myne terug komst aldaar sal bevinden overgeeven sal, en by ontmoetinge van eenige andere deselve ook derwaarts opsenden voorts sullen de vryluyden Gerrit van Nimweegen en Andries Arentsdorp den togt meede doen, waar van den eerstgenoemde zig reets van den 22 der meermaals genoemde maand Maart dog sonder de minste bagagie by ons bevind en sal de andere sodra desselfs wagen in gereetheijd weesen sal ons volgen ook bevinden sig reets ses Hottentotten bij den train.

En hier meede deesen besluijtende beveele ik Uwe WelEdele Gestrenge in de protectie des Almogenden, terwijl ik met de uijterste agting altoos sal verblijven (onderstond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Edele Gestrenge zeer ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Hartenbosch den 2e April 1752.

Den 3e reegende het den gantschen dag en konde derhalven onse reise niet vervorderen.

Den 4 do gingen wij de klijne Brakke riviere over en quaamen den 5 do op de plaats van de weduwe Hasewinkel genaamt de Hagel craal, synde dese de laatste der plaatsen die aan deese oostzijde van Africa bij Christenen bewoond worden van daar gingen wij campeeren aan den voet van de Attaquas cloof, intusschen hadde wij den fransche officier op den 4e voormelt naar de plaatse van Ferraire afgesonden om van daar Caabwaarts voortgesonden te worden.

Primo do Breete 33:—37½. Lengte 40: 41½ eours en verheijd N. O. t. O. $2\frac{7}{12}$ mijlen.

2 do Breete 33: 38. Lengte 40: 46½ eours en verheijd Ot 2 grā: Zuijdlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

4 do Breete 33: 35. Lengte 40: 43 cours en verheijd N. Wt. 4 gr: noordlk $1\frac{1}{12}$ mijl.

5 do Breete 33: 31½. Lengte 40: 40½ cours en verheijd N. N. Wt 7 grā: westlk 1 $\frac{1}{12}$ mijl.

Nu gekomen sijnde ter plaatse waarvan in den beginne deeses mentie is gemaakt sullen wy soo hierom als weegens dat het land verder geleegen maar seer weynig bekend is, niet manqueeren om aan de ordres te voldoen en dies beschrijvinge omstandiger te weesen en van al het voorvallende naauwkeurige aanteijkening te houden.

Den 6 do Terwijl wy een Swaare marseh over de Attaquas Cloof voor hebben bleeven wij heeden rusten om ons en het vee dus daartoe te beeter in staad te stellen.

Verders liet den commandant de leeden uijtmaakende den raad deeser expeditie bijeen vergaderen, en na aan deselve de instruetie van den WelEdelen Gestrengen Heer Gouverneur en E. Agtbaren Raad van Politie ons meede gegeeven voorgeleesen te hebben, deelde hij aan deselve meede de brief onder den 26e der voorleedene maand Maart, van den E. landdrost van Swellendam ontfangen, met bijvoeginge dat ter oorsaake van het daar by vermelde men sal dienen so veel als het mogelyk is, strand langs de reijze voort te setten, om bij ontdekkinge van eenige baaijen ten blijke van dies besit neeminge en verijdelinge van het oogmerk der Franssen 's E. Compagnies merk aldaar op te regten, waarop eenpaarig wierd beslooten het padt der togtgangers tot naar de Caffers in te slaan, also men op dien weg dikwels het strand int gesigt kreeg.

Den 7 do gingen van dag de gemelde Attaquas cloof op, maar dewyl deselve uijt verscheijde hoogtens met daalen tussehen beijde bestaat en dat de weg daarbij soo slegt en ruuw is, dat de wagens om te beletten dat die niet souden om ver vallen geduurig met touwen moesten teegen gehouden worden, was het oversulx niet voor den 8 dat men daarover en dan nog met groote moeijte konde over koomen, zynde meergemelde Braeke rivier nog eens gepasseert, gisteren bij de Paarde kraal gerust hebbende, hebben wij ons heeden in een laegte niet verre van de Saffraen rivier needergeset.

Den 9 do Rustdag.

Den 10 do passeerde heeden de Saffraan kraal en na de Moeras rivier alsoo genaamt weegens den moerasigen grond derselve door-

gereeden te syn quamen wy om 3 uuren snamiddags bij een klijn lopend riviertje alwaar wij campeerden; was het gisteren en van daag mooij weer geweest.

Den 7e do. Breette 33 : 23. Lengte 40 : 40½ cours en verheijd Nden 2 mijlen.

Den 8e Breete 33 : 20½ Lengte 40 : 49 cours en verheijd Ot. t. N. 10 grã : noordlk 1⅝ mijl.

Den 10e Breete 33 : 19½. Lengte 40 : 58½ cours en verheijd Ot 7 grã : Nlk 2 mijlen.

Den 11 do. sijn van hier vertrokken omtrend agt uuren, passeerden de Klip Banks rivier en setteden ons ter needer aan de Saffraan rivier anders Muijse kraal genaamt, hier begint het Canas land.

Breete 33 : 16½ lengte 41 : 9 onse cours is geweest O. t. N. 9 grã : noordlk 2¼ mijlen.

Den 12 do Rusdag daar viel heeden soo wel als gisteren de gantschen dag door wat reegen en de wind wocij uijt 't N. Wte.

De vier Hottentotten die wij van de Rietvalleij als wegwijsers hebben meede genomen haare begeerte betuijgd hebbende om te rugge te keeren was het niet als met groote moeijte dat men twee derselve konde overreeden om met ons verders te gaan namentlyk Couragie en Rondeganger, welken laatsten hier ter plaatse als capitein wierd aangesteld en vereert met een hoofdschild, waarop 's Compagnies merk gegraveerd stond; de twee andere Hottentotten als Cupido en Dikkop namen hier en teegens de terugge reijse na voorseijde Rietvalleij en daar wierd aan deselve door den commandant, ter verdere bestellinge aan den Edelen Heer Gouverneur, den onderstaande brief afgegeven.

Cabo de Goede Hoop

Aan den WelEdele Gestrenge Heere Rijk Tulbagh Gouverneur in loco etc. etc. etc. WelEdele Gestrenge Heer

Na het afgaan van mijne onderdanige van den 2e deeser lopende maand waarin de eere gehad hebbe met meer andere voorvallende zaaken Uwe WelEdele Gestr: mijn arrivement tot aan de Mosselbaaij op de plaats van Esaias Engelbrecht Meijer te berigten van waar op den 4e daar aan volgende vertrokken en mijne voijagie naar de Attacquas Cloof voortgezet hebbe, welke cloof op den 7 dito begonnen hebbe te beklimmen die ik in drie daagen rijsens sonder merkelijke rampen gepasseert ben; en heb ondervonden dat gedagte cloof vrij penibel is te passeeren, egter Sodanig niet als deselve geseijd werd te syn, waar omtrend het volk haar best gedaan heeft,

die ik met een touw voor de ossen de wagens de stijlten heb doen boven trekken, en heb bij het passeeren dier hoogtens somtijds het volk op rij en somtijds agter de wagens door een touw, deselve laten vasthouden, welk moeijsaam werk met het grootste plaisier door haar verrigt is geworden, ook is alles aangaande deselve in een gewenschte staad van gesondheijd sig bevindende; hier meede deesen dus kortelijk eijndigende beveele ik Uwe WelEdele Gestr. in de protectie des Almogende en neeme de vrijheijd mij in alle submissie te noemen (onderstond) WelEdele Gestr: Heer Uwe WelEdele Gestr: zeer ootmoedige en gehoorsamen dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) In 't Canna land aan de Saffraan rivier den 12e April 1752.

Den 13 do vertrokken van hier over seeven uuren en passeerde de lange Cloofs rivier, hebbende een schoon en klaar lopend water, en arriveerden in den middag by een ander rivier, alwaar wij ons aan de sogenaamde rietvalleij posteerden; ook quam den vrijman Andries Arendsdorp, bij hem hebbende 1 wage met 8 ossen 2 rijdpaarden beneevens 5 Hottentotten waaronder 2 goede schutters waaren teegens den avond bij ons. Breete 33: 14. Lengte 41: 20. Cours en verheijd O. t. N. 2 grā: noordlk $2\frac{2}{5}$ mijlen.

Den 14 do verlieten deese plaatse smorgens ten seeven uuren en na een klijn riviertje beneevens eenige droge beekjes overgekomen te sijn, quaamen wij 's agtermiddags te een uur aan de Matjes rivier, alwaar het overige van den dag rusteden; het land van de Attaquas Cloof af tot hier toe is ten meerendeele vlak en nergens toe bequaam, als sijnde klippig en doorgaans met renoster boschen en andere klijne ruijgte begroeijt, alwaar byna geen gras gevonden word, hetselve land heeft aan de zuijd zijde het Houteniquas en lange Cloofs gebergte en aan de noordkant 't Cannas gebergte tot grensen, ook is aan gedagte Matjes rivier het eijnde van het gesegde Canna land, hetwelk sig noordwaarts tot bij het gemelde Cannas gebergte strekt, gedagte land streeks word alsoo genoemt weegens een seeker gewas dat de Hottentotten Canna noemen, sijnde een sterk purgeermiddel, die se tot suijvering haarer lighaamen gebruijken, dit gewas siet er uijt omtrend als het lof van een Hottentots vijge, dog veel kleijnder dragende eene geele blom.

Breete 33: $14\frac{1}{2}$. Lengte 41: 34. Cours en verheijd Oosten 3 grā: zuijdlk $2\frac{4}{5}$ mijlen.

Den 15 do Settede wij onse reijse voort, en na de Ganse craal mitsgaders twee riviertjes, waarvan het laatste de Modder rivier word genaamt te sijn overgegaan, quaamen wij 's middags aan de

diepe rivier om dies stijle oevers alsoo genaamt te campeeren, ende dewijl langs de weg varsche leeuwespoor waaren gesien, liet men 's nagts eenige vuuren maaken, slagtlond branden en de schildwagt nu en dan een schoot doen.

Den 16 do bleeven wij rusten ongeagt de eevengemelde in 't werk gestelde middelen, was den leeuw so na bij ons campement geweest, dat de beesten verscheijde maalen in de kraal verwoed aangingen, wij saagen ook 's morgens de varsche spoor onder aan de rivieren sijnde geen 20 treeden van ons leeger, derhalven ordonneerde den vaandrig dat de tenten die tot nu toe nog in form van een leeger opgeslaagen waaren geworden, in het vervolg rondsom de craalen alwaar het vee snagts word bewaart souden worden gerangeert om dus de beesten beeter voor den leeuw te dekken, ook wierd aan de schildwagten belast merder losse schooten bij nagt te doen.

Den 15 Breete 33 : 14½ lengte 41 : 42½. Cours en verheijd oosten $1\frac{4}{5}$ mijl.

Den 17 do passeerde heeden een klijn riviertje, dat sijn oorspronk uijt de diepe rivier neemt, welk riviertje ter saake dat aldaar een wild paard geschooten wierd, wij de Quacharivier noemden, en quaamen savonds bij de Ceurbooms rivier te campeeren, alhier word een fontijn gevonden waaruijt een rivier ontspringt die van eenige consideratie schijnt, deselve loopt agter 't Oudeniquas land in zee.

Breete 33 : 14 Lengte 41 : 50 cours en verheijd Oosten 3 grā : noodlk 1½ mijl.

Den 18 do Na eenige spruijtjes te syn gepasseert waarvan eenige droog en andere met weynig water vonden, quamen wij te campeeren aan de Wolve craals rivier hebben van den 11e deeser maatig weer en variabel windjes gehad.

Breete 33 : 11½ Lengte 42 : 3 Cours en verheijd O. t. N. 3 grā : noordlk $2\frac{7}{10}$ mijlen.

Den 19 do was de leeuw weederom in de nagt nabij ons camp geweest en hadde verscheijde maalen de beesten uijt de craal gejaagt, van hier 's morgens over seeven uuren vertrekkende quaamen wij te elff uuren aan de lange Rietvalleijs rivier alwaar wij campeerden.

Breete 33 : 10. Lengte 42 : 12½ cours en verheijd Ot 9 grā : noordlk 2 mijlen.

Den 20 do marscheerde wij over de moordenaars revier sogenaamd weegens een moord door de over eenige jaaren hier gewoond hebbende Hottentotten aan een Europeschen drosser begaan, welke drosser na sig eenige tijd bij voorsz Hottentotten opgehouden te hebben, eijndelijk door deselve soo als hij doende was uyt voormelde rivier

te drinken is dood geslaagen geworden, vervolgens eene moerassige valleij gepasseert synde, quamen wy te eampeeren aan 't diepe gats rivier, alwaar den 21 bleeven rusten om aan onse trek beesten die door de meenigvuldig in de voorleedene nagt gevallene hagel verklemt en stijf waaren geworden, tijd tot verhaal te geeven.

Breete 33 : 10 Lengte 42 : 24 eours en verheijd Oosten $2\frac{3}{8}$ mijlen.

Den 22 do gingen heeden eampeeren bij de Kruijs rivier die vol waater was waarom wij deselve niet voor

Den 23 do konden passeeren setteden onse route verders over het Klipriviertje tot aan eene andere die wij den naame van Groene rivier gaaven ter oorsaake der meenigte biese en gras ruijgte welk langs deselve stonden, hier hielden wij ons nagtrust.

Den 22 do Breete 33 : 10 Lengte 42 : 33 cours en verheijd Oosten $1\frac{7}{8}$ mijlen.

Den 23 do Breete 33 : 12. Lengte 42 : $40\frac{1}{2}$ eours en verheijd O. t. Z. 3 grā : zuijdlk $1\frac{7}{12}$ mijlen.

Den 24 do was het niet als met veel moeijte dat wij over deselve Groene rivier heeden konden overkomen, eampeerde 's avonds bij een andere rivier die in deselve Groene rivier uijtloopt, deese is de laatste rivier die men in deese eontreij de Lange Cloof ontmoet, pijlden van hier de Kromme riviers Berg Z. O. t. O. 3 grā : Oost, en het Gamtouseh gebergte 2 mijlen van ons, gemelde landstreek de lange eloof mag men wel voor een vlakte aanmerken, het heeft aan beijde de zeijde hoog en laag gebergte, bij welk laatste gereekend van de Attaquas Cloof zeer veel wagenboomhoud word gevonden daar en teegen is het hooge gebergte klippig en sonder eenig boseh, het land in gedagte eloof is ten meerendeele goed weij en bequaam bouwland dog het is aldaar weegens het aan weerseijden leggende gebergte seer kout, de rivieren die door de Attaquas eloof en 't Cannaland loopen, hebben haare uijtwateringe in de Gourits rivier en die dewelke van het begin der lange eloof tot het eijnde toe worden gevonden (uijtgenomen de Ceurboomsrivier) loopen in de Gamtouseh rivier uijt, hebbe nog al eenige daagen 's morgens wat rijp, reegen en koud weer gehad.

Breete 33 : $13\frac{1}{2}$ Lengte 42 : 48 eours en verheijd O. t. Z. 7 grā : zuijdlk $1\frac{5}{8}$ mijlen.

Den 25 do braaken van hier op smorgens te seeven uuren en na drie besondere spruijte die wij de Pannekoeksrivier noemden te hebben gepasseert, quamen wij een klippige hoogte af die het eijnd van de lange en 't begin van de Cromme riviers eloof maakt, in

welke laatste cloof tot 2 maalen toe de Cromme rivier over en weer getrocken sijnde, quamen wij weederom daar voor te campeeren.

Breete 33 : 15½ Lengte 43 :—cours en verheijd O. t. Z. 2½ mijlen.

Den 25 do vervorderden wij onse routen en quaamen

Den 27 do na eenige moerassige valleijen, mitsgaders nog tot 3 maalen toe de Kromme rivier te sijn gepasseert aan het Melkhoutebosch, bestaande hetselve alleenlijk uijt eenige kleijne boomtjes.

Den 26 do Breete 32 : 16. Lengte 33 : 5½ cours en verheijd Ot 5 grā : zuijdlijk 1⅛ mijlen.

Den 27 do Breete 33 : 18½ Lengte 43 : 11 cours en verheijd O. Z. O. 5 grā : zuijdlk 1⅚ mijlen.

Den 28 do rusteden alhier om het nodige wagenmakershout uijt het een half uur hier van daan leggende Jonkersbosch te laaten kappen, intusschen word Rondeganger uijtgesonden, om een Hottentot Hemelroot genaamt, op te soeken, hebben gisteren reegen dog van daag goed weer gehad.

Den 29 do van hier smorgens te seeven uuren vertrekkende quamen wij sagtermiddags te twee uuren te campeeren aan't sogenoemde Esschen Bosch, alwaar maar eenige boomen langs een klijn lopend riviertje staan sijn op deese marsch weederom verscheijde spruijten en voor het laatste de Kromme rivier beneevens het Jonkersbosch gepasseert, dit bosch soude volgens het seggen van den landbouwer Arendsdorp uijt veele groote boomen van hard hout bestaan, maar ten aansien het ver van de zee kant is geleegen en dat ook daar omtrend geen watervloed word gevonden waar over men het hout met vlotten souden kunnen afbrengen, kan 't selve derhalven voor d' E. Compagnie van geen voordeel syn, het land langs de Kromme riviers cloof is naauw en seer ongemackelijk te passeeren ten aansien aldaar veele moerassige spruijte sijn en dat den weg die dikwils langs den afhang van het gebergte loopt, wordende aldaar weijnig en nog maar slegte weij gevonden, ook is 't land doorgaans met ruijgte en waterriet begroeijt, alle de voormelde spruijte loopen in de Kromme rivier uijt, welke rivieren daar door reedelyk groot word, sij ontspringt Z. Wt. bij het begin der gedagte cloof waar door sij met veele bogten loopt tot dat se omtrend 1 uur gaans van de Zeekoeij rivier haar in zee uijtstort.

Breete 33: 18. Lengte 43 : 20 cours en verheijd Ot 2 grā : noordlk 1⅚ mijlen.

Den 30 do braken van hier op smorgens te seeven uuren dog in plaatste van N. O. t. Ot het welk het ordinaire padt naar de Gamtousch revier is, naamen wij onse route Z. O. t. O. naar 't strand

wijl men verstond dat aan de Cabeljousch revier een soort van baaij was, en gingen kort daarop O. Z. Ot, over 8 uuren saagen weeder een groot gebergte strekkende Z. Ot en N. Wt, en na de eerste rivier beneevens een droog spruijtje te sijn gepasseert quaamen wij te campeeren aan de tweede rivier alwaar weijnig water en nog vrij brak was, dog in de voorsz eerste rivier was bij de 3 voeten goed water, en het reegende gisteren een weijnig dog van daag was goed weer.

Breete 33: 20 Lengte 43: 32 eours en verheijd O. t. Z. 2½ mijlen.

Maij.

Den 1e do vertrokken van deese rustplaatse smorgens voor seeven uuren stelden onse eours om de Z. over een groote vlakte waaruijt de zee beneevens de mond van 't Cromme revier na gissing 4 mijlen in Z. Z. Ot van ons sagen en na de Leeuwenboschrivier en een droog riviertje overgekomen te zyn, naamen wij onse route Z. Z. Ot aan, saagen alhier 2 Hottentotten op de jagt, die ons quaamen verwelkomen, weesende deselve van de Gamtouseh natie, eene deselve die Hollands sprak seijde ons dat sij arme Hottentotten waaren en nog vee nog iets hadden soodat se haar leevens onderhoud in 't veld moesten gaan zoeken, wij gaaven haar wat tobak daar sij ons ten hoogsten voor bedankten, dat volk gebruijkte om te rooken een elands hoorn, waarinne een riet met een stuk hout daarop pijpsgewijs gemaakt, in stak, sijnde de hoorn van binnen met water voorsien, waardoor den rook eerst doortrekken moet om de bitterheijd daarvan voor dat die in de mond komt te beneemen, bij gebrek van water gebruijken se haare eijgen daartoe, in plaatse van den rook uijt de mond te blaasen slokte sij die in, hetgeen sulk een sterk hoest veroorsaakte dat hun het bloed de neus uijt sprong, dit wonderlijk rooken gesien hebbende nam den vaandrig die Hottentotten met sig en arriveerde in den middag te half een uur aan 't Geele houte bosch bestaande meede uijt enkelde boomen die langs een riviertje staan, aan voormelde Hottentotten gaaven wij de pents en darmen van een beest, daar se de vuijligheijd eventjes maar uijt deeden die daarna in een pot die wij haar leende kookte en voorts de sop die heel groen was onder het kooken op aaten, neemende de pents en darmen die maar half gaar waaren met sig naar haar eraal voor haar vrouwen en kinderen.

Brecte 33: 25½ Lengte 43: 40 eours en verheijd Z. Ot 5 grã: Oostk 2⅗ mijlen.

Den 2 do Rustdag, quaamen de 2 gemelde Hottentotten neevens

hun kraals volk met haare Capt de Jonge Kaffer genaamt heeden bij ons, se saagen alle seer verhongert uijt, en waaren seer sober van carossen voorsien deselve berigteden ons dat de Bosjesmans haar al hun vee gerooft hadde, en dat sij nu alleen van de jagt en wat sij verders in 't veld vonden moesten leeven, wij gaaven haar te eeten en tracteerden se op tabak, sij waaren den geheelen nagt onder malkander vrolijk, wij huurden twee van die Hottentotten om ons als wegwijsers te dienen.

Den 3 do begaaven ons met onse gitse smorgens te half seeven uuren op weg, de cours oost stellende en na een spruijt met eenig water behebt te syn gepasseert, quaamen wij te neegen uuren aan de Zeekoeij rivier alwaar campeerden, van hier wierden den adsistend, stuurman en landmeeter naar 't strand gesonden die omtrend den avond weeder keerden rapporteerden dat se het strand vlak, hier en daar met klipbanken voorsien bevonden hadden en daarby hooggaande rollingen dat de mond van de Zeekoeij rivier die daar in zee uijtloopt was gestopt, dat men droog voets tusschen de mond der riviere en de zee gaan konde en dat het land oost en west was strekkende hebben deese 3 daagen goed weer gehad.

Breete 33 : 26 Lengte 43 : 46½. Cours en verheijd Ot 2 grã : zuijdl 1⅓ mijlen.

Den 4 do verlieten deese plaats smorgens te ses uuren stelde onse cours O. N. Ot aan door eene groote vlakte tot dat wij quamen by de Cabeljousch rivier alwaar campeerden syn op die marsch nog een klijn riviertje met goed water over gekomen, hier quam voormelde Hottentots Capitein Hemelroot by ons verhaalende dat van de Damasonquas Hottentotten verstaaan hadde dat tusschen de Swarte kops en Gamtousch revieren sig nog Franschen soude bevinden die dagelijx op de jagt gingen en dat 9 a 10 man derselver aan syn kraal geweest waaren die aldaar voor neusdoeken, vleesch van een hartebeest 't welk de leeuwe hadde geslagt, hebbende geruijlt, voorts de reijse naar de Caab voortgeset hadden, in den agtermiddag ging den vaandrig om de voorengemelde Cabeljousche baaij te besien naar het strand, bevonden hetselve vlak met swaare rollingen en de mond der voormelde riviere ten eenemaal gestopt te weesen, den landmeeter pijlde de hoeken van de sogenoemde baaij die men selfs voor geene rheede kan considereeren van het strand af de eene in 't Z. O. t. O. en de andere Z. t. W. 4¼ mijlen van malkanderen geleegen, soodat deselve voor alle winden van het Z. O tot Z. t. W. open is, sullende de gronden aldaar des doenelijk morgen gepeijlt worden.

Breete 33 : 21 Lengte 43 : 51. Cours en verheijd N. O. t. N. 2 grã : Oost $1\frac{1}{2}$ mijlen.

Den 5 do in den morgenstond wierd den stuurman naar 't strand gesonden om te sien of de zee eenigsints bedaard was, maar vond de rollingen nog alsoo sterk gaande als gisteren, in voegen het onmogelijk was sonder 't uijterste gevaar van volk en schuijt te sullen verliesen deesen inham te pijlen daarom moest men daarvan af zien, en sig vergenoegen met 's E. Compagnies merk G V O C in een steen gehouwen op een verheeven eijlandje aan de mond der riviere te plaatsen, na welkers verrigtinge wij ons

Den 6 do met reegenagtig weer begaven wij ons weeder op marsch, settende de cours om de oost nog al door voorsz vlakte, vervolgens door 't Gamtousch gebergte en arriveerde voor den middag bij de Gamtousch rivier waar voor wij ter oorsaake deselve seer hoog was opgeswollen moesten blijven leggen.

Breete 33 : $11\frac{1}{2}$ Lengte 43 : 51 cours en verheijd N. t. O. $2\frac{1}{3}$ mijlen.

Den 7 dito. Met behulp van de schuijt syn heeden de Gamtousche revier seer geluckig dog niet sonder moeijte gepasseert deese revier is schoon en groot, dog soo diep en ook soo breed niet maar vrij sneller van stroom als de Gourits rivier.

Belangende het land waar door wij van den 30 der voorleedene maand tot heeden sijn gepasseert het selve is ten meerendeele vlak met goed weij en tamelijk bouwland voorsien, dog daar is gebrek aan brandhout.

Gevorderte breete $\frac{1}{4}$ min : veranderde lengte van geen importantie.

Den 8 dito verlieten deese rivier smorgens te ses uuren reeden eerst door een boseh van grote doornbomen tot dat wij quamen bij een schoon lopend rivier die in de Gamtousch revier uytloopt, gingen langs deselve een weijnig voorwaarts en stelden vervolgens onse cours oost aan door een eloof alwaar tot 8 verscheijde malen een droge rivier passeerden synde het wijnig water dat aldaar word gevonden brak en soo wit als kalk water; deese eloof met veel moeijte doorgekomen sijnde, quamen wij op een hoogte van waar de zee en de mond van de Gamtousch revier in 't zuijde naar gissing een mijl van ons zagen, trokken vervolgens met differente coursen berg op berg af en quamen in den agtermiddag te campeeren by de Loeri rivier die in 't Noord oost uijt 't gebergte ontspringt en Z. Z. Wt in de Gamtousch rivier uijtloopt, het damasquas land strekt sig van hier tot aan de van Stadens riviere.

Breete 33: 15½ Lengte 44½ Cours en verheijd Z. O. t. Ot 1 gra: Zuijdl 1⅘ mijl.

Den 9 dito braaken wij van hier weederom op smorgens over seeven uuren, stelde de cours Z. Ot aan, sagen van een hoogte de zee in 't Z. Z. Wt van ons naar gissing 1½ mijlen en gingen eampeeren bij t Galgenbosch alsoo genaamt, omdat eenige der togtgangers haare naamen in de boomen gesneeden hebbende naderhand door andere een galg daar boven gesneeden is geworden, sijnde dit een groote en considerabel bosch, hetwelk sig strand langs tot omtrend de Swarte Kops rivier en aan de andere kant verre in 't Gamtousch gebergte uijtstrekt, daarin worden veele geelhoute boomen assagaaij en meer andere soorten van hard houd tot timmer en wagenmakers hout bequaam gevonden.

Breete 33: 17 Lengte 44: 6½ eours en verheijd O. t. Z. 3 gra: zuijdl 1⅔ mijl.

Den 10 dito begaaven ons vroeg op weg stelde de eours om de oost en na eenige omweegen quaamen wij bij een klijne fontijn van hier wierd een detachement van de train afgesonden om de zeekant wat nader te besien, het selve reed soo verre als het bosch toeliet tot op den hoogte van waar de mond van de Cromme rivier W. Z. Wt de oosthoek Z. O. t. Z. en de mond van d' Gamtousche rivier W. ten Nde. pijlde bij dies terugge komst continueerden wy onse marsch en na verseheijde hoogtens gepasseert te sijn, quaamen wij te thien uuren te campeeren in een schoon dal bij de Van Stadens rivier aan een fontijn, syn heeden soo wel als gisteren over hooge ruggens getrokken waarop heerlijke weij gevonden word, voorts quam een capitein van de Damasonquas bij ons die ons betuijgde dat sig geen Fransehe meer hier omtrend bevonden en dat deselve haare reijse Caabwaarts gevordert hadden en voorts dat desselfs zoon ons den weg naar de plaats alwaar de sehuijt dier fransen is verongelukt soude wijsen.

Hebben van den 7e deeser goed en aangenaam weer met variabel windjes gehad.

Breete 33: 19 Lengte 44: 12½ cours en verheijd O. Z. Ot. 2 graden zuijdl 1¼ mijl.

Den 11e dito Rustdag vonden de miswijsing van 't compas op 20 graden N Wtring.

Den 12e dito quaamen met eenige N. Olijke eoursen en na verscheijde riviertjes en spruijtjes te syn gepasseert by een grote valleij door de Hottentotten Craeha Camma genaamt alwaar campeerden, onse Hottentotten sehutters hadden van daag wat van 't campe-

ment af een buffel geschoten om dewelke te haalen eenig volk gesonden sijnde sagen se daarbij omtrend 30 Hottentotten die een gedeelte des vleesch van dat beest bereijts tot riemen gesneeden en gebraaden mitsgaders het overige op de boschen gehangen hadden, daar wierd er egter nog soo veel van terugge gebragt dat de train nog 2 dagen de kost daarvan hadde.

Breete 33 : 20 Lengte 44 : 24. Cours en verheijd Ot 5 graden zuijdl 2¾ mijlen.

Den 13 dito vertrock een sergeant met de wagens voor uijt naar de Swarte Kops riviere en wij volgden denselven met den bovengeciteerden Damasquas Hottentot, ons cours Z. O. t. Ot stellende tot bij een klijn riviertje die wy de fransche rivier noemden omdat 't volk van de meergemelde schuijt alhier onder een boom hun eerste nagt rust gehad hebben, en na eenige O. Z. O. en O. N. Ot coursen quaamen wij in eene groote vlakte, hadde op beijde zijde het Galgenbosch, 't welk wy somtijds moeste doorrijden, in deese vlakte ontmoeteden wij een Hottentot die so dra hij ons gewaar wierd sig met vollen loop in 't bosch verborg en terwijl ons sulx ongewoon viel, sonden wij een Damasquas Hottentot hem na, die denselven heel verschrikt tot ons bragt, den vaandrig liet hem door onse tolk vraagen waarom hij sogt sig voor ons weg te schuijlen hij andwoorde daarop dat hij sulx deed op presumtie dat andere Hottentotten, waar meede hij in oorlog stond, ons tot haare hulp hadden geroepen, wij vereerden hem wat tabak en lieten hem weggaan hij keek alle ommesiens agterwaarts, soodat wij sagen dat hij de vreede nog niet ten vollen betrouwde, tegens den middag quamen wij aan 't strand alwaar wij eenige stukken van de gesegde schuijt sagen leggen en de boeij van haar dreg in 't water drijven, sijnde deese schuijt na alle waarschijnelijkheijd op de blinde klippen stuckent geslagen nademaal ter plaatse alwaar de boeij dreef geen klippen maar wel op de beijde zeijde boven het water zagen uijtsteeken, vonden hier een schoone fontijn welkers water in zee liep, 't sij dat die franssen in der daad van intentie geweest sijn hier water te haalen, of een ander oogmerk met aan land te komen hebben gehad althoos dit is er van dat wij geen het minste vaatwerk hier sagen, dit gesien hebbende roeden wij N. N. Wt. 1 mijl tot naar een Soudpan die wij nog vol water vonden van hier gingen wij N. aan en quaamen bij den avond in 't bedoelde campement.

Volgens sustenue van den stuurman soude op deese plaats als voor alle Zlijke winden bloot leggende geen schepen met seekerheijd voor anker kunnen leggen, en wanneer een schip sulx uijt

nood of bij gebrek van water deed, soude desselfs schuijt dan nog niet als met het uijterste gevaar aan land kunnen komen, gelyk dit aan de schuijt van het franse schip Le Neeessaire is gebleeken, en terwijl men om de hoog gaande brandingen geen verdere ondersoek konde doen, lieten wij het daarbij blijven berusten.

Hebbe deese drie daagen agter een betrokken lugt en zagte windjes gehad.

Breete 33 10½ Lengte 44 28 Cours en verheijd van de train N. T. Ot 8 gra: Oostlk 2 $\frac{5}{12}$ mijlen.

Den 14 do deesen dag wierd doorgebragt met 's Comps. merk bij de mond deeser riviere op een heuvel te plaatsen van waar door den landmeeter het strand is opgenomen, gelijk de caart sulx breeder aantoond, ook bragte onse Hottentotten van een tweede soutpan ¾ mijl van hier geleegen regt schoon en wit sout bij ons.

Den 15 do begaven wij ons weeder op marsch de eours noordelyk stellende door een boseh van wilde ruijgte tot dat wij quamen bij een klijn riviertje van schoon water alwaar ons ter needer stelden.

Breete 33 4½ Lengte 44 31 Cours en verheijd n. n. ot 1⅜ mijlen.

Den 16 do. Heeden was de eours om de oost eerst door een boseh van klijne ruijgte waarin eenig mansehap voor uijt reed om te sien waar onse wagens best soude kunnen door komen bij seekere plaats komende wilde het paard van den landbouwer Arentsdorp al wat bij ook deede geen voet voortsetten, wij vonden hier wel varsehe leeuwen spoor dog sulx quam ons niet vreemd voor, dewijl wijse dagelijx gesien hadden een klijn hondje van den vaandrig dat voor uijt liep en by eontinuatie in 't boseh keek, sprong eens sehielyk op en sogt sig onder de paarden te bergen hetgeen ons deed presumeeren dat een leeuw opt hooren van 't geraas der paarden sig in 't bosch versehoolen hadde gelijk men naderhand verstond dit ook soo te syn geweest, nadien ons wagenrijders een leeuw en een leeuwin uyt dat selve boseh hadden zien uijtloopen, een droog beekje gepasseert synde quaamen wy in den agtermiddag te eampeeren aan de Zondaags revier synde deselve reedelyk groot die uyt het gebergte in 't Noord west ontspringt en loopt zuyd zuyd oost in zee.

Breete 32: 54 Lengte 44 33½ Cours en Verheijd N. T. O. 2⅝ mijlen.

Den 17 dito verlieten deese rivier 's morgens te half agt uuren en namen onse eours oostlijk na het passeeren van een riviertje met brak water, quamen wij op den middag aan dies overseijde te eampeeren op een plaats door de Hottentotten Koernoe genaamt beteijkende soo veel als smal Boseh, dog wij noemden deese plaats de

Hoender craal om de meenigte van Ternataalsehe hoenders die sig alhier ophielden.

Breete 32 50 Lengte 44 42½ Cours en verheijd O. N. Ot 4 grã: noordl 2 mijlen.

Den 18 dito. Rustdag met het aanbreeken van den dag quamen veele Damasonquas Hottentotten met haar wijven en kinderen by ons wij beschonken haar met wat tabak en dacha waar aan een derselver sig malkop rookte en als een dol en rasend menseh aanging sijne makkers borgen hierop haare pijlen boog en assagaaijen, hierna hielden se hem vast en vreeven hem asch in 't gesigt, 't geen sy beeter maake noemden, en liet denselven dus besmeert synde vervolgens in 't boseh loopen, wij hebben hem daar na niet meer gesien.

Den 19 dito begaaven ons smorgens met reegen te half neegen uuren op weg, passeerde verscheyde maalen een kleijne rivier en quamen te half twaalf uuren te campeeren bij een fontijn die wij de Springbokken fontijn noemde om dat wij hier een troep van die beesjes vonden wijden.

Sijn van den 16e deeser niets dan boschagien doorgetrokken.

Breete 32 49½ Lengte 44 49½ Cours en verheijd Oosten 5 grã: noordlk 1 $\frac{5}{1\frac{1}{2}}$ mijlen.

Den 20 dito setteden onse cours zuyd oost aan en na een kleijne fonteijn van goed water te syn gepasseert arriveerde wij om elff uuren aan de Bosjemans rivier alwaar wij campeerden.

Hebben soo gisteren als van daag koud weer gehad en bevonden met het opslaan der tenten alles bevrooren.

Breete 32 50 Lengte 44 56½ Cours en verheijd Ot 3 grã: zuidlk 1½ mijl.

Den 21 dito Syn de geboortedag van den WelEdele Gestr. Heere Rijk Tulbagh Gouverneur in loco ete. ete. vierden wij deselve plegtelijk en staaken teegens den avond een klijn vuurwerk aan, waarover eenige Damasonquas Hottentotten welke dit land bewoonen heel verwondert waaren en sig heel bevreest voor de vuurpijlen aanstelden, wij huurden om met ons te gaan een dier Hottentotten synde een neef van een der voornaamste capiteijns van de Gonaquas natie die met de Caffers in goede harmonie leeven.

Den 22 dito Smorgens te half agt uuren gingen weeder op marsch en na verscheijde oostelijke coursen te hebben gehouden, en ook over eenige drooge beekjes te sijn gekomen quamen wij sagtermiddags te twee uuren campeeren by een klijn riviertje van tamelijk water hebben deese twee dagen goed weer en variabel windjes gehad.

Breete 32 49 Lengte 45 7½ Cours en verheijd Ot 7 grã : noord : 2¼ mijlen.

Den 23 dito avanceerden heeden met een oosten cours tot bij een ander bijna droog riviertje waarby wy onse tenten opsloegen, seedert den 20e deeser hebben wy verscheijde kleijne valleijen gepasseert sommige met en andere sonder water, hier worden ook gevonden goede weij en bequaame bouwlanden dog weijnig brandhout.

Breete 32 52 Lengte 45 17½ Cours en verheijd O. t. Z. 7 grã : zuydt 2⅐ mijlen.

Den 24 dito de Cours was eerst oostelyk waarmede wy een graasrijk land overtrocken gingen naderhand een gebergte op en quamen op den middag in een cloof by een claar lopend rivier alwaar wij stil hielden, noemde desclve de Gonaquas cloof omdat alhier de Gonaquas natie wonen, hebben soo hier als in andere clooven die wij heeden syn gepasseert eenige boschagie van reedelyk grote boomen gesien, ook wierd onse Damasonquas Hottentot uytgesonden om voorwaarts vermelde ruijter op te soeken, het is in deese 2 daagen mooij en aangenaam weer geweest onder het coelen van een noord west windje.

Breete 32 52½ Lengte 45 23½ Cours en verheijd O: t: Z: 1⅓ mijlen.

Den 25 dito sloegen van hier smorgens te half agt uuren op marsch en quaamen met verscheijde kleijne kourssen uijt dit gebergte weeder in een vlak land wanneer onse cours zuijdoost naamen totdat wij bereijkten een fontijn waarby wij moesten campeeren, alsoo wy anders heeden bij geen ander water soude kunnen komen, hier sagen wij van een hoogte de zee naar gissing 2 mijlen van ons bevonden de strekking van 't land oost noord oost en west zuyd west en het strand vlak.

Hadden smorgens een Noord weste wind en sagtermiddags stilte met een bewolkte lugt.

Breete 32 53 Lengte 45 28 Cours en verheijd Ot 3 grã : zuijdl 1½ mijlen.

Den 26 dito om de veelvuldige klooven en boschagien die in de weg lagen moesten wij een groote omweg neemen en na een reedelyke marsch hielden wij onse nagt rust aan de Buffels boschrevier, sijnde het water daarvan ten eenemaal modderagtig en seer onaangenaam om te drinken hier saagen wij op 't gebergte daar wij nu regt onder aan den voet lagen meenigte bosschagie van brandhout doormengt met veel aloe en wilde ruijgte.

Breete 32 44½ Lengte 45 26 Cours en verheijd N. T. Westen 2 mijlen.

Den 27 dito Rustdag sond met de morgenstond onse Hottentotten uijt om eenige van de hier omtrend wonende Hottentotten bij ons te brengen dog quaamen terug met berigt wel een craal hier naby gevonden te hebben, maar dat alle mannen op het hooren van de trommel bij de reveille daaruyt gevlugt waaren alsoo se presumeerden dat den leeuw op haar craal aan kwam daar waren in die craal de wijven alleen overgebleven.

Den 28 dito Onse uytgesondene Damasonquas om Captn ruijter op te soeken nog niet weeder gekeert synde en wij gissende dat hij mogte weggeloopen weesen sonden wij Captn Rondeganger met 2 Hottentotten ook daarop uijt gingen op marsch door eene cloof en schoon men den weg daarover ten besten doenelyk hadde laaten verbeeteren, was het egter niet als met grote moeijte om de veelvuldige boschagien en dat wij de Buffels bosch rivier eenige reijsen over en weeder moesten passeeren dat wij smiddags aan de overkant bij een grasige vlakte konden komen van waar de zee in 't zuyden zagen campeerden wyders in een plaisant dal bij de klip kransse rivier alwaar 'sagtermiddags te 2 uuren arriveerde.

Breete 32 47 Lengte 45 31½ Cours en verheijd O. Z. Ot 5 grā: zuydl $1\frac{3}{10}$ mijl.

Den 29 dito Raakte voor agt uuren smorgens op marsch stelde de cours om de oost aan passeerde de op gisteren vermelde rivier beneevens eenige drooge spruytjes en quaamen op een vlakte van hier zagen wij de zee in 't zuijde en hadde een laag gebergte lings van ons leggen dat wij passeerden namen om thien uuren onse rust plaats bij een schoone fontijn omdat ons wierd gesegd dat op deesen dag geen ander water soude kunnen worden berijkt van voormelde laag gebergte zagen wij het strand altemaal vlak, de strekking van 't land was oost en west en het strand naar gissing 2 mijlen van ons af; 'sagtermiddags quam een Hottentote capiteijn Claas genaamt met nog 3 andere van syn craal by ons, synde van de Bosjesmans rivier natie, hij voerde behalven de assagaaij en pijlen, harpoenen die seer wel gemaakt waaren, en waarop men duydelyk het venijn sien konde, die gebruijken sy om op de oliphanten en andere grote beesten te werpen eene dier Hottentotten was kortelings van een buffel gequetst geraakt, hy liep met de open wonde sonder eenige bedekkinge daarop, deese Hottentotten waaren boven op het hoofd heel kort geschooren, welke plaats so dik met vet en vuyligheid gesmeert was, dat sulx haar soo goed als voor een muts konde verstrekken, gemelde capitein droeg een wortel om den hals, die sij somwylen in de brand stecken en den rook daarvan in de pylkoker

laten trekken 't geen het venijn der pijlen conserveert, hy raade ons wijders, dat wij de Caffers niet te veel moeste betrouwen als sij bij ons souden komen, dewijl deselve op alderhande wijse vreemde natie soeken te bespringen, ook dat eenige van haar onse kleederen somtijds wel soude betasten onder schijn als of se daar over verwondert waaren, maar in der daad alleen om te sien of hunne assagaaijen deselve souden kunnen doorbooren en dat sij oordeelende dit te kunnen doen alsdan de menschen op een sprong aanvielen.

Teegens den avond quam den Damasonquas Hottentot met Capt Ruijter en syn craals volk beneevens onse op den 28e uijtgesondene Hottentotten bij ons, den vaandrig vereerde haar wat tabak en tracteerde hen op brandewijn, waarop sij egter so niet versot als wel andere Hottentotten waaren, en deede haar daar en boven eene vereering van coraalen onder belofte dat wanneer hij ruijter ons bij de Caffers Capt Banko sijnde de grootste onder hun na paro soude gebragt hebben wij hem dan meer van die snuijsterijen te sullen geeven, en men verstond verders van hun, dat sij geen Gonaquas maar van de Hoengeijquas natie waaren, en dat de eerstgenoemde altemaal onder de Caffers woonden en haar diende verders dat hij ruijter sijn vee, om het voor 't rooven des Bosjemans te bewaaren onder de Caffers gesteld hadde, en ten laatsten dat syn land van het Damasonquas land tot aan de riviere Chijs Chamma strekte.

Hebben seedert een dag of twee 's morgens sterke rijp gehad met een Noord West wind dog andersints op den dag mooij en warm weer.

Breete 32 47½ Lengte 45 37 Cours en verheijd Ot 4 gra: zuijdlk 1⅐ mijl.

Den 30e dito begaaven ons smorgens te half agt uuren op marsch nog al door de op gisteren vermelde vlakte tot dat wij quaamen bij een berg die wij opklommen van daar saagen wij een ander hoog gebergte in 't N. N. Ot van ons het welk de togtgangers het Caffers gebergte noemen, na verscheijde oostlijke courssen quamen wij te elf uuren bij een schoon lopend rivier alwaar het overige van den dag bleeven rusten.

Breete 32 48½ Lengte 45 44 Cours en verheijd O. T. Z. 1$\frac{7}{12}$ mijlen.

Den 31 dito. Van gemelde rivier stelden wij de Cours oost over eenen berg vervolgens door eene vlakte en passeerden daarop kort op malkander 2 schone fontijnen bij welke laatste van de paarde afklommen om te drinken en de wagens die een goed stux weegs agter uijt waaren in te wagten Intusschen haalde den vaandrig sijne

horlogie uijt om te sien hoe laat het was wanneer een Hottentot van Ruijter schielijk quam toe te loopen om dat werktuyg met nieuwsgierige oogen te beschouwen, dit bemerkende toonden wij hem het binnenste, daar hij ten eenemaal voor schrikte en hoe nader hem 't selve wierd vertoond hoe meer hij op zijde afweek de verdere Hottentotten sulx siende kwamen ook toeschieten, sig verbeeldende dat sulx een leevend dier was, wij hielpen haar in soo verre uijt haare dwaalingen, dog gaaven haar te kennen dat wij door soodanig een instrument altyd konde weeten al wat sij van sins waaren te doen, verders gaande quaamen wij een hoogte af in een cloof alwaar grote olijve houte bomen instond en van daar bij de olijvenhoutsboseh rivier alwaar wij campeerden, in den agtermiddag quaamen 2 Bosjesmans Hottentotten bij ons die rampzaalig uijtsagen, hadden selfs geen carossen aan, haare schaamheijd was alleen bedekt met een stuk vel van 1 voet in 't vierkant.

Hebben gisteren een koude Z. Wt. en van daag noordweste wind gehad met een betrokken lugt in de nagt heeft het gevrooren.

Breete 32 41½ Lengte 45 37 Cours en verheijd N. W. t. N. 4 grā : westlk $2\frac{3}{10}$ mijl.

Junij

Den 1 dito Rustdag in de gepasseerde nagt was de leeuw weederom nabij ons campement geweest en waarom de beesten verscheijde maalen uijt de eraal gebrooken waaren.

Den 2 dito trokken heeden met een ooste eours over een gebergte van waar de Cafferlandsberg sijnde een hoog uijtsteekende punt in 't N. Ot pijlde en de zee in 't zuijde zagen kwamen vervolgens een klippige hoogte af waar op 2 klip hoopen vonden op dewelke Capt Claas een groen takje onder 't mompelen van eenige woorden wierp, wij dit siende waaren eerst van gedagte, dat het Hottentotten begraafplaatsen waaren en dat sulx onder hunlieden een soort van ceremonie was, maar wanneer wij saagen dat Capt ruijter dien wij die twee hoopen weesen het selve meede deede, vroegen wij hem wat die plaatsen beteekenden en waarom syluyden dit deeden die ons geen ander reede daarvan wist te geeven dan dat den duijvel deselve gemaakt hadde en dat se die takjes daar op wierpen om hem af te bidden, hun lief te hebben, veel geluks en een lang leeven te verleenen, passeerden nog verscheijde moeijlijke hoogtens en arriveerde om 3 uuren in den agtermiddag voor de Visehrivier alwaar campeerden, synde deselve eene der grootste die wij nog gesien hebben, deselve heeft eene starke stroom en is egter niet diep maar vrij breet en met klipbanken beset, hier moesten wij weederom pikken

en bijlen gebruijken om de doordrift passabel te maken en wij begonnen deselve

Den 3 dito 's morgens te passeeren dog quamen die niet sonder moeijte en perijkel over, onse cours hier na oostlijk stellende na het voor uyt leggende gebergte aan welkers voet een klijn riviertje loopt, trokken wij het selve vervolgens over en quamen hierna op een vlak en graasig veld, stelde doen onse cours Zuid oost aan, tot bij een fontijn langs dewelke sig een klijn bosje strekt alhier campeerden wij.

Tweer is in deese 2 dagen regt verquikkent geweest en de windjes hebben sagt en variabel doorgecoelt.

Den 2e Breete 32 36 Lengte 45 43½ Cours en verheijd N. Ot 1¾ mijl.

Den 3e Breete 32 36 Lengte 45 50 Cours en verheijd O. 1¾ mijl.

Den 4e dito quitteerde deese fontijn 's morgens te half agt uuren stelde onse cours oost aan over een vlak en grasig land, na verscheijde courssen arriveerde wij te elf uuren by een klijn droog reviertje waarin eenig staande water vonde, hierby sloegen wij onse tenten op sagen heeden de Hottentotten vuur op een aardige manier maaken, hetwelk aldus geschiede: vooreerst sogten se wat droog gras hier na naame se 2 ronde stokjes van hard en droog hout, in eene derselve was een gat uytgeholt waarinne sij het droog gras leijdeden, het ander hout dat aan een eijnde rond was en in dat gat paste, draaijden se so lang met beijde handen daar inne tot het gras vuur begon te vatten.

De wind was 's voormiddags Noordwest sagtermiddags zuijdoost met mooij weer.

Breete 32 30 Lengte 45 54½ Cours en verheijd N. N. O. 8 grā Olijk 1¾ mijl.

Den 5 dito braaken van hier op 'smorgens over seeven uuren en na eenige oostlijke courssen quamen wij bij een droog spruijtje en kort daarop in een gebergte alwaar 4 Hottentotten bij ons quamen die volgens hun voorgeeven goede vrienden met de Caffers waaren, wij naamen se derhalven meede Hierna trocken wij met differente courssen berg op berg af voort, en arriveerden 's middags voor de Chijs Chamma rivier dewelke soowel door de Caffers als de Hottentotten met den eijgensten naam word genoemt, hier campeerden wij om de meede hebbende Hottentotten des te yveriger in hunne gedienstigheijd te maaken, maakte den vaandrig de capts Ruijter en Claas beneevens Couragie tot 's Compagnies capitijnen, vereerende aan ijder derselve een coper hoofd schild, waarop 's E. Com-

pagnies merk gegraveert stond, op t sien dat voormelde Ruyter met groote oplettendheyd aankeek, hoe eenen van de onse een pijp tabak met een brand glas opstak riepen wij hem by ons en staaken een tweede pijp in syne presentie op waar over hij heel verbaast wierd, seijde hem hierop dat hij syne hand moest uijtsteeken dog de uytwerking van 't brand glas beginnende te gevoelen trok hij niet alleen desselfs hand schielyk terug maar sig met gelaeh na de andere Hottentotten wendende riep hij uyt wie kan sig by dat volk vergelijken, doen haalde wij een spiegel voor den dag en hem sig daarinne latende bespiegelen verwonderde hij sig nog meerder daar over en maakte sulke kuuren als een aap.

Hebben van daag weederom mooij weer met variabel windjes gehad.

Breete 32 23½ Lengte 45 57 Cours en verheijd N. t. O. 7 grã : Olijk 1⅘ mijlen.

Aleer wij in het Caffersland aan welkers grens scheijding wij gearriveert syn trecken, sullen wij hier laten volgen eenige bijsonderheeden die ons weegens de Hottentots natien die wy syn gepasseert syn te vooren gekomen en in dien opsigte seggen :

Als dat die dewelke in het Cannas land van de Attaquas cloof af tot aan de lange cloof en soo voorts noordwaarts op, diep in het land voor deesen hebben gewoont, in het algemeen waaren genaamt Attaquas Hottentotten, van wien de eerst gemelde cloof ook haaren naam heeft ontleent, dat na dat hun al haar vee van de Bosjesmans Hottentotten gerooft is geworden een gedeelte derselve sig met er woon begeeven heeft by onse landbouwers, en het andere gedeelte getroeken is na den oorspronk van de Gourits en Oliphants rivieren.

De Hottentotten bewoners van de lange en cromme riviers clooven genaamt de Gamtobaquas syn met haare eraalen vertroeken na het Houteniquas land.

De verdere Hottentotten uytgenomen de Damasquas, Damasonquas en Hoengeijquas, waarvan hier voorwaarts bereijts mentie is gemaakt, die wy onder weegen hebben ontmoet, wisten niet te seggen van wat natie se waaren sij noemden haar alleen na de rivieren waarbij deselve woonden en ook wel somtyds lands hottentotten.

Alle deese Hottentotten die voor deesen rijk van vee waaren, dog nu daar van door de gedaane rooving der Bosjesmans ten eenmaal ontbloot zyn, syn door de oorlogen die se so teegens malkanderen als teegens de Caffers hebben gevoert, ten deele om 't leeven gebragt en ten anderen van een verstrooijt, en die dewelke nu hier en daar nog worden gevonden bestaan uijt verscheijde natien die sig

bijeen hebben gevoegt, sij leeven thans als de Bosjesmans van den roof de jagt en hetgeen se verders op 't veld en langs de stranden eetbaar vinden, sijnde dikwils door hongersnood genoodsaakt, sulke dingen te eeten, waar van de natuur een afgrijsen heeft, als se eenig groot dier dooden, voeren sij haare craalen daar by en als de eene eenig wild op het gebied van een ander schiet, voeren sij daarom oorlog teegens den anderen, ja brengen alles dat hun voorkomt, mannen, vrouwen en kinderen sonder onderscheijd om het leeven, die het nu ontkomt salveert sig met de vlugt in de bossehagien en word aldaar de prooij van den leeuw die hun al waaren se met vuuren omringt of in spelonken geborgen daar uijt weet te haalen soo dat alles maakt dat se allengkens verminderen en waarsehijnelijk ten laatsten in 't geheel sullen uytgeroeijd worden.

Voornoemde Hottentotten sijn klijn van gestalte hetwelk men moet toeschrijven ten deele aan 't gebrek aan voedsel en ten anderen aan dat se seer sober voorsien synde van carossen, geduurig by het vuuren leggen om sig te verwarmen.

Haare waapenen syn pijlen boogen en assagaijen, waarmeede se op harten bokken en andere diergelijke soorten van wild op de jagt gaan, om elanden buffels en andere grote dieren te dooden gebruijkende haarpoenen die soo wel als de pijlen vergiftigt syn, die onder haar behendig genoeg is om wild te schieten, word bij deselve in groot agting gehouden en aan soo een word tot een teeken van sijne bequaamheijd, een streep op het lijff gerist, en daar inne gestampte asch kool gedaan dat nooijt uytgaat, bovens dien draagen se om de armen het vel dat om de oogen der buffels elanden enz. heeft geleegen, en deese schutters worden door de andere gedient.

Als men haar vraagt, waarom se om ten minsten iets te hebben om te eeten en dus door honger niet te vergaan, het land niet bebouwen en besaaijen geeven sy geen ander antwoord daarop dan dat se een ongelukkig volk syn en niets mogen hebben, dat van alles dat se souden mogen zaaijen en planten niets soude opkomen, dat dit voor andere geluckige natien gelijk de Caffers en andere alleen is gereserveert, vraagt men haar verders waarom se dan niet by de Hollanders gaan dienen, by wien hun geen kost soude ontbreeken, seggen se daar niets anders op dan dat se dat wel weeten maar dat daar veel werk is, hier meede bedecken sy hare luijhigheijd, die sodanig is dat se liever van honger willen vergaan als te werken.

Wat ondersoek wy dies weegens hebben gedaan, wy hebben onder de Hottentotten die geen verkeering hebben met de Europeers, niet kunnen ontdeeken dat se eenig denkbeeld hebben van eene godheijd

of opperweesen, alles dat men van haar in dien opsigte heeft kunnen te weeten krygen, was dat se een dom volk waaren, de andere Hottenttoten die met ons ommegaan, door het dikwils van God hooren spreeken, seggen dat in de hemel een grote baas of capitein is, en dit is ook alles dat se weeten.

De Hottentotten hebben drie der leij soorten van gift die se tot het vergiftigen van haare assagaaijen pijlen en harpoenen gebruijken.

Het eerste treeken se op de navolgende wijse uyt seeker boom, by haarluyden de Giftboom genaamt, die in haare landen in meenigte worden gevonden, se neemen eerst de bladeren en jonge taeken daarvan die se vervolgens so lang laten kooken, tot dat het water dik en slijmerig begint te worden, dan worden de bladeren en taeken daar uijt genomen en het overblijvende vergiftige slijmerige water latende daarna nog soo lang koken tot dat deselve heel dik word.

Het tweede gift dat vry substilder als het eerst is, bestaad uyt de blaasjes die se weeten treeken uyt de kiesen van het bovenste kaakbeen der slangen, die se om het leeven brengen, en vooral als die dieren paaren, ter welkers tyd so sy seggen het gift veel sterker is en een meerder overvloed dan in andere tyden gevonden word, dese blaasjes doen se met de kiesen dier dieren invoegen als gemeld koken, tot dat het water meede tot een vast lighaam word, eetende de Hottentotten behalven de cop de slangen die se kunnen magtig worden in het geheel op.

Het derde soort van gift 'twelk wat slapper als de twee andere is, bereyden se op de meerverhaalde wysen van seekere bollen, die se uyt de grond graven.

Met deese giften smeeren en vergiftigen se haare assagaaijen en pijlen maar haare harpoenen voornamentlyk met het slang gift dat het sterkste van alle drie is, om het wild te vangen, maaken se ook langs de riviere diepe gaaten waarin het wild als het wil gaan drinken valt, deese gaaten syn over een mans diepte en van boven met gras bedekt en de andere passagie na het water met bossehen gestopt, soodat wanneer het wild na het water wil het selve absolut over de gemaakte gaten gaan en daar inne vallen moet, schoon nu in deese landen veele wild gevonden word, leijden de Hottentotten des niettemin groot gebrek ter saake dat het wild so door de dagelyxe jagt die daarop word gemaakt als dat het selve door het verslindende gedierte te weeten, leeuwen, tijgers en wolven waarvan dit land van de Attaquas cloof af tot aan deese riviere toe als vergeeven

is beloerd en betrapt word, so schuuw word dat het selve niet als met groote list kan bekroopen worden.

Den 6 do Rustdag.

Ten aansien de Caffers hier bovengemeld voor sterk en dapper worden gehouden, verdeelde den vaandrig om niet onvoorsien overvallen te kunnen worden en ook altijd in staad van defentie te weesen, al het volk onder den train gehoorende in drie bijsondere hoopen of wagten, elk met een officier, aan het hooft met ordre dat deselve beurt om beurt en vooral snagts altijd gewapend op de been soude blijven, synde al het geweer ook besigtigt; vervolgens beriep den Commandant de leeden van den raad by een en stelde deselve voor of men sonder vertoef in het land der Caffers soude trecken dan wel voor af aan de hoofden derselve een besending doen, om hun van onse komst kennisse te geeven, maar gemerkt met het heengaan en weeder komen wel thien dagen soude verloopen en dat behalven dat onse provisien waarvan wij nog maar seer sober sijn voorsien, intusschen ten eijnde souden loopen, wierd best gedagt maar so voort te gaan, edog daar bij dat voor uijt eenige Hottentotten met een present aan een der voornaamste van de hoofde dier natie die men verstonde Banke genaamt te syn, en na een andere genaamt Paro de voornaamste te weesen soude senden om hem kennisse te geeven dat wij quamen om met haar lieden 's Compagnies weegen vreede en vriendschap te maaken, hetwelk ook so aanstonds in het werk wierd gesteld, teegens den avond keerden de uytgesondene Hottentotten terug met sig brengende eenige Caffers, die ons verwelkomden en teffens een present voor den gemelden capitein Paro vroegen, met byvoeging dat wy voor dat wij na capitein Banke gingen, eerst by hem capitein Paro als de voornaamste der natie synde moesten gaan of dat hij sulx andersints qualyk soude neemen 't welk ons om de omweg die wij by hem te gaan souden moeten neemen niet geleegen komende excuseerden wy sulx dog gaven aan de Caffers om deselve te vreeden te stellen, de presenten meede die voor capitein Banken waaren gedestineert.

Den 7e do. Den train thans soo met gisten tolken als andere Hottentotten tot in de 100 coppen aangegroeyt synde gingen wy heeden dus sterk verders op marsch en passeerden de Chijs Chama rivier over, en quamen met een in het Caffersland stelde vervolgens ons cours zuyd oost aan door een wijd uytgestrekte bosch van doorn boomen, en voorts over eenen hogen berg en quaamen te elf uuren te campeeren by een klijn riviertje langs dewelke een bosch van groote boomen stond; In den agtermiddag quamen 4 Gonaquas

Hottentotten by ons die voorgaven veehoeders van capitein Paro te weesen dog wy merkten se aan inteegendeel voor spions van andere hoofden der Caffers, des niettemin deeden wij haar een presentje van corallen, waar mede se weg gingen.

Breete 32 21. Lengte 46 1 Cours en verheijd N. O. t. O. 3 grã : Nlijk 1 mijl.

Den 8 do. Na het passeeren van een spruijt mitsgaders riviér Kromanka waarbij een craal van Caffers vonden, waaruyt alle gevlugt was, arriveerden wij te half elf uur op eene klijne vlakte daar wij deesen dag halte hielden, het water der gemelde riviere is modderig en onaangenaam om te drinken, sooals wy ons needer stelden, sagen wij op de top van een voor ons leggend berg een troep kaffers komen, die daar op bleeven staan, wij sonden hierop na haar toe den gidse die wij van de Chijs Chamma rivier meede hebben genomen, die na veel moeijte vier der Cafferen bij ons bragt, wij vertoonden deselve de meede gebragte snuijtserijen die hun seer wel aanstonden sij gingen vervolgens hunnen capitein daarvan kennisse geeven, en het duurde niet lang of alle de gemelde Caffers quamen de berg af by ons met agterlaating egter daarop van haare wijven en kinderen, sy seyden ons dat haare capitein sig by ons souden vervoegen om vee voor die snuijtserijen te ruijlen en dat als deselve dit soude hebben gedaan, sy het ook souden doen ; sy gingen onder malkanderen aan als dolle en raasende menschen sodat wij ons qualijk konden horen spreeken, die natie is vrij robuster als de Hottentotten sijn.

Hebben eenigen tyd na den anderen mooij en goed weer met sagt koelende windjes gehad.

Breete 32 22 Lengte 46 6½ Cours en verheijd O. t. Z. 1⅕ mijle.

Den 9 do quaamen heeden te campeeren by een klijn riviertje reedelyk met water voorsien eenige der Caffers die gisteren by ons syn geweest, quamen heeden weederom by ons met sig eenig Ternataansch koorn en brood brengende, hetgeen wy van haar inruijlde, synde dit brood weegens de magerheyd van 't koorn hart en droog, dog eetbaar, wy ruylden bovendien van een capitein Goearij een os voor corallen.

Breete 32 25½ Lengte 46 9½ Cours en verheijd Z. Z. O. 10 gra : Olijk 1$\frac{1}{12}$ mijlen.

Den 10 do dewijl wy goede hoop hadden van meerder vee te kunnen inruijlen bleeven wij van daag hier leggen deese inlanders quaamen geduurig by ons af en aan meede brengende ter ruylinge brood, koorn, tabacq die sy planten en dacha, ook ruylden wy van

een capitein Aana een koeij, dat volk beelde sig in dat wy ten minsten twee wagens by ons hadden gelaaden met coper en ijser se waaren meede in die waan dat wy in onse land onder de aarde wonen en dat wy de eeven gemelde mineraalen maar so daar uijt haalden.

Twee soons van voorseijde Capitein Goearij vereerden ons egter onder de betaaling twee ossen en om deselve tot den aanbreng van meerdere te aanmoedigen, gaven wy haar nog eenige snuijtserijen meede, wy kogten nog een partytje van het bovengemelde koorn die klijn van corl en als de giers in Europa aan trosjes groeijt.

Den 11 do marscheerden Z. aan tot dat wij quaamen op een hoogte van waar de zee in 't Z. Z. Ot van ons zagen en pijlden den Caffersland berg in 't N. t. Wte van ons en na eenige kleyne coursen arriveerden wy in een dal bij een klijn riviertje alwaar wy ons te thien uuren ter needer stelden, in verwagting dat Goarij welkers craal omtrend $\frac{1}{4}$ uur hier van daan legt eenig vee soude aanbrengen dog niemand komende, ging den adsistend met 5 man daar na toe, hij vond dien capitein in syn kraal in het midden syner soldaten sittende met dewelke hij ook bij ons quam deese Goarij is een oud robust gierig en impertinent man, die door geen uijtterlykheijd van sijne soldaaten te onderscheijden was, wij deeden hem een presentje van snuijtserijen daar hy ons egter geen dank voor wist selfs hield hij syn beestiaal soo hoog in prijs dat wij niets van hem konden vermangelen.

Na het vertrek van dien capitein wierd ons door een onser Hottentotten berigt dat denselven het getal onses volks naauwkeurig hadde opgenomen en voorts dat hij van meeninge was met een groot magt weeder afte komen om ons alle onder het pretext van leevens middelen te verruijlen te massacreeren, wyders dat dien trouwloosen capitein by den capitein Ruijter die gelijk wij sagen by de Caffers in agting was, hadde aangehouden om ons te verlaaten hier over wierden de bij ons synde Hottentotten soo wel als de burgers Arendsdorp en Gerrit van Nimweegen sodanig verschrikt dat se aanstonds wilden terugge keeren, gelyk de Hottentotten die wij van de Chijs Chamma rivier hadde meede genomen het ook sonder vertoef deeden, dog de andere beprateden wy om voor eerst nog by ons te blyven, dog wy voor so veel het ons aanging, lieten ons hierdoor niet verschrikken en resolveerden onaangesien dit alles door het Caffers land te trecken en dat so wij wierden aangedaan wij ons dan ten besten doenelyk soude deffendeeren houdende ons inmiddels op onse hoede, deese 2 daagen heeft het zagtjes geregent onder het waaijen van een koude noord weste wind.

Breete 32 28½ Lengte 46 9 Cours en verheijd zuyden 6 gr: Wlijk ⅘ mijl.

Den 12 dito verlieten deese plaats smorgens te half agt uuren en stelde onse cours zuid oost aan over eene hoogte van waar wy alles in de eraal van voormelden Goearij in beroerte sagen dog wy stoorden ons niet daar aan en gingen ons weg heen, na 2 kleijne beekjes gepasseert te syn quaamen wy aan een klijn riviertje met schoon lopend water alhier ontmoeteden 2 Caffers van Capitein Banke, ter deeser plaatse onsen cours veranderende gingen wy zuyden op en arriveerden te thien uuren by een klijn brak riviertje alwaar wij campeerden hier legt een eraal van Capitein Banke met eenig aantal vee, wonende daarop sommige syner soldaaten met de onder hem Banke dienende Gonaquas Hottentotten dien Capitein sond alhier by ons een boode, om ons te verwelkomen met eene te betuygen dat het hem seer lief was dat wy in syne land quamen, dat hy de Duytsche natie geneegen was en met deselve sogt in vriendschap te leeven wijders dat meergemelde Goearij met Capitein Paro teegens de Duytschers aanspande hier uijt bemerkten wy dat hy sowel als Paro bereyts kennisse hadde van het quaad voorneemen van Capitein Goearij, dog wij lieten niets daar van blijken en om denselven in de goede gedagten die hy voor ons had des te meer te bevestigen wierd hem een granadiers muts met een coper hoofd schilt en wat corallen tot present gesonden omtrend een uur daarna quam gedagte Capitein Banke selfs, hij was als een teeken syner waardigheijd, door omtrend hondert soldaten omringt haare assagaaijen ter needer gelegt hebbende, settede sig Capitein Banke bij ons houdende wy onder wijl goede wagt, omdat deese natie niet te vertrouwen is, sooals hij Banke sag dat den vaandrig een Granadiers muts op had, settede hij die dewelke wij hem vereert hadden meede op in discours geraakt synde vroeg hy ons om veele dingen die wij egter bleefdelijk afsloegen, hij vernam meede na den naam van den vaandrig, die hem antwoorde genaamt te weesen Capitein Holland, twelk wierd gedaan omdat dat volk geen denkbeeld van eene maatschappije heeft en nadat hij ons een os hadde vereert, die egter weederom moest worden betaald, versogt hij ten laatsten nog om een hond, daar deese Kaffers grote liefhebbers van syn en altyd een meenigte bij sig hebben, dewelke hem wierd gegeeven onder belofte van syner kant dat hy morgen meerder vee by ons ter ruylinge soude aanbrengen deese Capitein Banke is swaarlijvig en uijtterlijk seer vriendelyk van omgang hy sprak met groote minsaamheijd tegens syne onderdanen die hem weederom met sulke geneegentheijd en

liefde bejeegenden dat wij verwondert waaren sulke zeeden by soo een woeste en ruuwe natie te sien, syne kleeding bestond gelyk doorgaans bij de Caffers gebruykelyk is in een caros van een beeste vel hetgeen swart en ruijg als camoes leer bereyt was, om syn hoofd waaren een meenigte strenge corallen op malkander gewonden en in de ooren hingen hem eenige snoeren van verscheyde coleuren dog meest roode die by haar meerder getrokken syn als die van andere coleuren, om den hals droeg hij eenige coopere en ijsere ringetjes op een riem aan malkander gereijgt waaraan 2 ijvoore plaatjes hingen die tot suijveringe der oogen worden gebruijkt en om de armen was hij rykelyk voorsien met copere en ijsere ringen, hy hadde nog by hem verscheijde sakjes waarin de verdere rykdom van corallen bewaard wierden.

Breete 32 32 Lengte 46 10½ Cours en verheijd Z. t. O. 9 graden Olijk $\frac{11}{12}$ mijl.

Den 13 dito quam den voormelde Capitein Banke met sulk een sterk gevolg als gisteren heeden weeder by ons wy ruijlden van hem nog twee beesten dog so duur dat wij geen lust hadden om meerder in te ruijlen, hy versogt ons verders om een snaphaan, mitsgaders om wat medicijn voor een seer keel, het eerst wierd hem geweygert en het andere door den chirurgijn toegedient gebruijkende hetselve ook dadelyk hier na vroeg hy ons waar na toe wy wilden en welk ons oogmerk was, daarop gaven wij hem tot antwoord na strand te gaan om te vissen, hierop nam hij afscheyd van ons na ons egter te hebben belooft morgen een gids te senden om ons na het Tamboegis land te brengen kort hier na quamen by ons eenige afgesondene van Capitein Paro om ons te bedanken voor het aan denselven gesondene present van de Chijs Chamma rivier en teffens om een coper hoofd schild te vragen, die wij onder het seggen dat wy geen meerder hadden weijgerden, hierop haalden se van onder haar caros een oliphants tand die se te koop presenteerden, dog vroegen soo veel daarvoor dat wy die van de hand moesten wysen, sij gebruijkte daerby soo veel omweegen en uytvlugten, dat men wel konde sien, dat met hun niet te handelen was, en dat se in dat stuk den besten smous niet souden toegeeven, sy verlieten ons hierop en gingen na de craal van Capitein Banke, schoon se ons bevoorens hadden gesegt, dat haaren Capitein met denselven in onmin leefden, hier uyt en aan meerder omstandigheeden konden wij wel sien dat dat volk seer leugenagtig en van een bedriegelyken inborst is. Eene van onse Hottentotten vertelde ons dat meergemelde Banke haarlieden hadde afgevraagt, waarom wij soo wel gisteren als van daag geduurig in

de wapenen waaren geweest, daar se de haare ter zeijde hadden ter needer geset, en dat sy hem daarop hadden geantwoord, dat dit ons manier van doen was.

Hebben deese 2 daagen goed en aangenaam weer met sagt koelende windjes gehad.

Den 14 dito. Nadat onse wegwijsers synde een Gonaquas Hottentot en 2 Caffers by ons gekomen waaren gingen wij te half agt uuren op marseh en onsen cours om de oost stellende, passeerde de riviere daar wij aan geleegen hebben en na nog over een klijn rivier, mitsgaders een schoon loopend beekje gekomen te syn qnaamen wij op den middag aan de rivier Gromanka, alwaar wij bij een klijne fontijn campeerden synde deese rivier vrij breet en diep met eb en vloed onse gidsen sond den vaandrig terugge alsoo deselve ons een verkeerde weg geweesen hadden en om met deese bedriegelijke natie niets meer te doen te hebben, resolveerde wij voorthaan naar het compas te werk te gaan, in den agtermiddag wierd den adsistend neevens den stuurman landmeeter en 4 soldaaten naar 't strand gesonden welke naar gedaane besigtinge rapporteerde dat sig in de mond der gemelde riviere een zandbank bevond die het inkomen derselve selfs voor kleijne roeij vaartuijgen onmogelijk maakte, voorts is de strekking van 't land O. N. O. en W. Z. Wt en hoger op N. Ot en Z Wt en het strand klippig en vlak.

Daar viel den gantsehen dag swaare reegen en het heeft sterk gedondert.

Breete 32 31½. Lengte 46 16 Cours en verheijd Oosten 6 graden Nlijk 1½ mijl.

Den 15e dito. Met een noordlyke cours quamen wy by een klijn riviertje ter houw hier langs sagen wy regts en lings veele craalen leggen van hier trocken wy met differente klyne courssen voorts over hooge ruggens en arriveerde 's middags in een dal by de bovengemelde rivier Gromanka.

Breete 32 26¼. Lengte 46 13½ Cours en verheijd N. N. W. 1⅓ mijlen.

Den 16 dito. In de voorleedene nagt waaren de twee Hottentotten Capitein Ruijter en Claas met alle de Hottentotten van haar craal sonder de aan haar beloofde belooninge te hebben ontfangen gevlugt, ende sulx uijt vreese van door de Caffers te sullen worden vermoort; gingen heeden Noord oost aan teegens eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de Cafferlands berg in 't Noord Noord Oost van ons pijlden, van deese plaats trocken wij over verscheijde andere hoogtens en hadden aan ons regterhand een eloof

waar in veele eraalen saagen leggen uyt dewelke meenigte van Caffers op sprongen en een yselyk gesehreeuw maakten wordende sulx gepaart met 't blaffen harer honden die wat klijn vallen, wanneer de Caffers hier of daar gaan of op staan gaan die honden als dan aan 't huijlen, 't geen regt naar is om aan te hooren, verders voortreckende quamen wij smiddags ons ter needer te stellen bij een klijn riviertje.

Breete 32 20 Lengte 46 12 Cours en verheijd Noorden 8 graden Westlyk $1\frac{7}{12}$ mijl.

Den 17 dito begaaven wy ons smorgens te seeven uuren weeder op weg stelde onse eours om de noord gekomen synde by een klyn riviertje van sehoon water sagen wij van daar aan alle kanten een meenigte kraalen leggen, de Caffers quamen daar uijt by troppen tot ons en schoon den vaandrig haarluyden liet seggen dat sy van den train moesten afblijven drongen sy egter al nader op ons aan, en alsoo wij hier door in den marseh wierden tegengehouden, reed den vaandrig hierop, op haar in en met de uytgetroekene pistool zeijn doende, dat so se van ons niet weg ging hij op haar vuur soude geeven, vloogen sy op het horen en sien van dien sonder vertoef hals over eop weg, passeerde kort hier na weeder een klijn riviertje en arriveerden te half twaalf uuren aan een groot lopend rivier, dewelke de Caffers Kauka ofte Buffels rivier noemden alwaar wij campeerden.

Hebben deese 3 daagen betrokken lugt gehad en nu en dan wat reegen met een Noord weste wind.

Breete 32 $15\frac{1}{2}$. Lengte 46 10 Cours en verheyd N. t. W. 9 graden Wlyk $1\frac{1}{4}$ mijl.

Den 18 do Rustdag.

Lieten de nodige reparatien aan de wagens doen, ook liet den vaandrig de leeden byeen komen wanneer op desselfs propositie geresolveerd wierd, van deese rivier naar 't strand te treeken om de mond der voornoemde rivier te besigtigen en teffens te ondersoeken of er niet een bequaame haaven in deese sehoone landstreek soude leggen om na deese visitatie onse eours dwars door het land voort te setten ter sake dat onsen soberen voorraad van provisie niet toeliet dat wij verder hooger op gingen en dat wy aan den anderen kant ook geen meerder vee van de Caffers konden inruijlen.

Den 19 dito quamen van deese morgen 3 Hottentotten aan de riviere Chijs Chamma woonagtig die in dit land gekomen waaren om haare vriende te besoeken haaren dienst offereerende om ons het pad te wijsen ende dewijl deselve de Caffers taal verstonden en dat

wij ons van tolken ontbloot bevonden, naamen wy haar meede ; met een zuydoostelyke cours passeerde wy heeden in den voormiddag de Meehouw of Matjes rivier die in de riviere Kauka uijtloopt, kort daarop de rivier Dewana, dewelke in soo eevengemelde Meehouw rivier haar uytwatering heeft, in beyde die rivieren die stil van loop en vol klippen syn, vonden wij goed drinkwater, gingen voorts Oost Zuyd Oost aan, over eene hoogte van waar de zee in 't zuyde zagen en de mond van de Kaukerevier in 't zuydoost ten zuyden pijlde de coers hier na oost noord oost stellende quamen wij daar meede in een groote vlakte, de eerste van eenig belang die wij in 't Cafferland sagen, de marsch vervolgens Oost voortsettende arriveerden wij 's middags by een klijn riviertje Korouw ofte Klaauwen genaamt welkers water brak was hier sloegen wij onse tenten op wy hadden hier niet lang stil gehouden of wij sagen een groote meenigte Caffers soo uyt het Oost als uyt het West op ons afkomen ende gemerkt sulx niet veel goeds beduijde liet den vaandrig hun weeten dat se souden hebben af te trecken, daar se in het eerst weynig gehoor aan gaaven, dog toen se allarm hoorden slaan en dat wij in het geweer te voorschijn quamen begaven se sig schielyk op de vlugt, edog op den avond bragten sij 2 van ons trekbeesten die de wagters op den weg verlooren hadden by ons terugge, het viel ons vreemd voor sodaanige opregtigheyd bij deese natie te vinden, dog stond in twyffel of sulx uyt goeder trouwe dan wel uyt vrees geschied was.

Breete 32 14 Lengte 46 17. Cours en verheijd O. t. N. 4 gra : Nlk $1\frac{2}{5}$ mijl.

Den 20 dito vervorderde te half agt uuren onse marsch en stelde de cours zuyd oost aan tot bij een klijn riviertje Goeasa genaamt, die sig in de rivier Kauka ontlost quamen voorts met verscheijde courssen op eene hoogte van waar de zee in 't Zuydoost zagen en de Cafferlands berg in 't Noord West pijlden en arriveerde vervolgens te twaalf uuren by een klijn fontijn met weynig water alwaar wy campeerden.

Hebben deese 2 daagen mooij weer en labberende windjes gehad.

Breete 32 $15\frac{1}{2}$ Lengte 46 $25\frac{1}{2}$ Cours en verheijd O. t. Z. 1 gra : Zlijk $1\frac{4}{5}$ mijl.

Den 21 dito quaamen heeden met een oost cours te campeeren by een fontijn met brak water van waar den Commandant sonder te rusten met den adsistend, naar het strand synde 2 goede uuren rijdens van deese fontyn geleegen reed, vindende de strekking van het land aldaar N. O. t. Ot en Z. W. t. Wt in den agtermiddag quamen 't detachement in 't camp terugge.

Breete 32 17 Lengte 46 30 Cours en verheijd O. Z. O. 4 graden zuydlyk $1\frac{1}{12}$ mijlen.

Den 22 dito raakten over seeven uuren op weg onse cours zuid-oost door een wydloopig doornboseh neemende en na eenige elooven en hoogtens te syn gepasseert, quamen wy voor een hoogte daar men onmogelijk met wagens op gaan en afkomen konden, so dat na een andere passagie moest gesogt worden, hetwelk gevonden synde quamen wy daar door alhoewel niet sonder moeijte over de rivier na Goerij waarby wy ons ter needer sloegen, deese riviere is zoutagtig dog omtrent 2 grote snaphaan schoten van onse rustplaatse vonden wy een fontijn met goed water, in den agtermiddag quam een Gonaquas Hottentot syn dienst aanbieden om ons de weg over de riviere IJ aan te wijsen hielden hem derhalven by ons.

Daar woeij soo wel gisteren als van daag een stijve noordweste wind met een overdrijvende lugt.

Breete 32 17 Lengte 46 34 Cours en verheijd Oosten $\frac{5}{6}$ mijlen.

Den 23e dito. Rustdag.

Vonden de miswijsing van 't compas op 21 graden noordwest.

Den 24 dito vervorderde wy onse route 'smorgens te seeven uuren onse eours om de oost stellende, quamen wy voor de rivier Caninga ofte Elands rivier die wij weegens desselfs stijve oevers niet als met perijkel en grote moeijte konden overkomen daar was geen ander water in als hier en daar in cuijlen, 'twelk egter goed was om te drinken, dit gedaan synde gingen wij voort en quaamen in een dal bij de rivier Goenoebe genaamt te eampeeren, vonden alhier in de rivier goed water, maar een snaphaan sehoot lager was 't selve ten eenemaal sout, ter deeser plaatse wierd door een onser Hottentotten een zeekoeij geschooten.

Breete 32 15. Lengte 46 38 Cours en verheijd N. O. t. O. $\frac{14}{15}$ mijl.

Den 25e dito Onse e ours was N. O. t. Ot passeerde daar meede de rivier Goadar beteykende Moeras rivier mitsgaders nog eenige spruijte en arriveerde op den middag aan de Goerecha ofte Aloes rivier alwaar ons ter needer stelden hebben op heeden een moeylyken marsch gehad ter saake dat de weegen geduurig moesten verbeeterd en bequaam gemaakt worden. In den agtermiddag quamen de Caffers in meenigte uyt de hier om leggende eraalen, by ons, die hare assagaijen brood etca voor zeekoeij spek verruijlde daar deese natie op versot is, het vel van dat beest sneeden se met assagaijen stuckent en aaten het raauw op soodat wij sagen dat se met de Hottentotten in dat stuk niets verschilden; deese Caffers om de

zeekoeijen te vangen gebruijken deese list, sij setten midden in het pad waardoor die dieren gewoon sijn uyt het water op het land te komen om te graasen schuijns diep in de grond een scherp puntige olijfstok wat uijt de grond met de punt na de land kant steeckende; als dat dier daar over met gemak aan land is gekomen dan maaken sij aan weerskanten van het pad een yselyk geschreeuw waar van dat beest verschrikt wordende, sig schielijk omkeert en na het water terugge keert sonder ergens om te sien, lopende dus met haar borst of buyk die laag neederhangen in die stok waarop se vast blijven steeken en vervolgens sterven.

Breete 32 12 Lengte 46 40½ Cours en verheijd N. O. t. N. 2 gra: Olyk $\frac{14}{15}$ mijl.

Den 26 dito verlieten deese rivier 's morgens over seeven uuren de cours N. Ot stellende en passeerden onderweegen de rivieren Boerrechaaij en Tinsa in beijde die rivieren vonden wy niet als eenige kuijlen met goed drinkwater, de laatstgemelde rivier loopt met 2 bysondere monden in zee uyt trokken vervolgens over een gebergte en arriveerden 's middags in een dal by een riviertje daar een weynig water in was, en campeerden aldaar deesen marsch is alsoo fattiguant geweest als die van gisteren.

Breete 32 8½ Lengte 46 45 Cours en verheijd N. O. 1⅔ mijl.

Den 27e dito vervorderden wij onse rijse smorgens te seeven uuren onse cours Noord oost stellende over een hoogen en klippigen berg wanneer wy ons regt in't gebergte bevonden gingen hier op door seer moeijlijke wegen met differente courssen voort, totdat wy quaamen by de reviere Quenoncha anders Menschen ooren genaamt hier geen passagie voor wagens vindende moesten wy soo lang hier blyven leggen, tot dat de manschap dewelke wierd uytgesonden, om na een doorkomst te soeken soude syn te rugge gekomen, deselve rapporteerden by haar terugge komst dat er nergens was door te komen, al was het dat men tot faciliteeringe van de marsch de waagens uijt malkanderen nam, hier uyt bemerkten wy dat wy door onse Gonaquas wegwijsers, seekerlyk op aanraading van eenige Caffers capitein om ons dus te genoodsaaken haar land te verlaaten waaren misleijd, dies vreesende dat deselve wegwijsers somtyds van ons souden mogen wegloopen, liet den vaandrig hun vast binden met bedreyging wyders dat hij hun ter dood soude laten brengen, indien se ons geen bequaame weg en doortogt aanweesen, hetgeen van sulke goede uytwerkinge was, dat se bekende dat er een beeter pad was, en dat se ons daardoor verders souden brengen.

Breete 32 7 Lengte 46 17. Cours en verheijd N. O. ½ mijl.

Den 28 dito. De gitsen bragten ons heeden door een bequaam weg langs de rug van 't gebergte en quamen daardoor met een Noord Noord Westelyke cours bij een grote Cafferskraal die van veele andere van kleijnder omtrek was omringt deese craalen behooren tot een zoon van Paro Dalcke genaamt daar uijt quamen drie Caffers tot ons deese menschen stelden sig ten minsten in schijn seer verwondert over dat onse Gonaquas wegwijsers ons door sulk een slegt pad als dat van gisteren hadden vervoert, passeerden vervolgens de Goerecha rivier alwaar de Caffers ons de plaats aanweesen daar den burger Hermanus Hebnaar met syne makkers over eenige jaaren geleeden syn vermoord geworden, na de reedenen daar van gevraagt hebbende wisten de Caffers daarop niets anders te antwoorden dan dat de tolken van die Europeers schelmen waaren geweest, die niet alles na behooren overgetolkt hadden, trokken hierna over de oorspronk der riviere Quenoncha en arriveerde' sagtermiddags te een uur bij een klijn riviertje alwaar wy ons op een hoogte campeerden, op deesen marsch vonden wy Amakquas doornbomen die tweederleij sorten van takken en bladeren op een stam hadden en dus van selfs gegroeijt waaren, synde een gedeelte der tacken so als die dier bomen gewoonelyk groijen met doorn voorsien, en de andere tacken daarvan in het geheel ontbloot dog met bladeren die van de melk honte boom niet ongelijk dog ligter van coleur aan deese tacken groeijen langwerpige besjes van roose coleur, hier betaalden wij twee van de eevengemelde Caffers voor haare moeijte in 't aanwijsen voor de weg, en den derden bleef by ons, om ons over de rivier IJ te brengen.

Breete 32 3 Lengte 46 44 Cours en verheijd N. N. Wt. 7 gra: Wlijk $1\frac{1}{8}$ mijl.

Den 29 dito syn van hier vertrokken 's morgens te seeven uuren stelde onse cours om de Noord over een seer goed pad schoon hetselve langs het gebergte liep, en nadat wij verscheijde spruijten overgekomen waaren, quamen wy op een hoogte van waar het Tamboegies land sien konden synde het een regt naar gesigt ten aansien men niets anders sag als een aanschakelingen van hooge bergen de eene agter den anderen met diepe afgronden tusschen beyden waar door het volstrekt onmogelyk was om te kunnen doorkomen en also bovendien hier geen weij of gras voor 't beestiaal wierd gevonden moesten wy derhalven terugge keeren tot een der voorwaarts gemelde spruijtjes, alwaar wij halte hielden, wy syn door deesen Caffers wegwijser niet beeter behandelt dan door de andere daarom liet hem den Commandant braaf afrossen en joeg denselven vervolgens weg;

een onser Hottentotten vonden hier omtrend een bok door de tyger geslagt deselve was byna soo groot als 't wyfje van een hartebeest, dik van hals en bruyn geel van coleur, onder de buyk en staart was hij wit.

Hebben eenigen tyd moeij en warm gehad nu en dan wat betrokken lugt en zagt koelende windjes.

Breete 31 57½ Lengte 46 39½ Cours en verheijd N. N. W. 8 gra: Wlijk 1⅔ mijl.

Den 30e dito sond met het aanbreken van den dag onse Hottentotten uyt om na een bequaame weg naar de revier Y te soeken, deselve keerden weer met 't vallen van den avond, en bragten meede drie Hottentotten aan gemelde rivier woonagtig die ons beloofde over de rivier en tot in het land der Tamboegies te brengen.

Julij

Den 1e dito gingen 's morgens vroeg met deese wegwijsers op rijse onse cours noordlyk stellende eerst door een wijd uytgestrekte doornbosch, vervolgens door 't gebergte over een regt moeyelyk en verdrietige weg daar de soldaaten by continuatie soo voor als op zy der wagens moesten blyven om deselve voor 't omslaan te bewaaren, deese passagie wierd door de veelvuldige reegen die toen wy overging viel, nog des te moeijlyker en gevaarlyker gemaakt, na verscheijde hoogtens dus op en af gekomen te syn, arriveerden wy in den agtermiddag te 3 uuren voor de riviere Y beteijkende soo veel als Zand rivier alwaar wy campeerden.

Breete 31 53½ Lengte 46 10 Cours en verheijd Noorden 6 graden Olijk $\frac{11}{12}$ mijl.

Den 2 dito. Rustdag.

Wierd heeden een sergeant met eenig volk over gemelde rivier gesonden om te sien of het land daar over gelegen, konde doorgereesen worden ofte niet denselven rapporteerde bij syne terugkomst, dat alschoon de weg moeijlijk was, men egter er wel soude kunnen door komen, en dat men na omtrend een dag rijse dan een vlakke land soude ontmoeten dierhalven wierd goedgevonden daar door voort te gaan en de weg ten besten doenelijk te laaten verbeeteren.

Voor wy gemelde rivier Y die het land van de Caffers van dat der Tamboegis schijd overgaan, sullen wy hier ter needer stellen het voornaamste en merkwaardigste dat wy soo ten aansien van de zeeden en gewoontens der Cafferen als ten belange van de gesteldheijd van het land dat se bewoonen, hebben gesien of kunnen verneemen.

Wat het land selfs aangaat gereekent van de Chijs Chama rivier tot aan die van Y hetselve is een hoog land bestaande meest uijt

hoog en laag heuvelen, sommige met geringe vlaktens daarop in voegen dat wanneer men daardoor rijst het land sig als een hol gaande zee vertoond, het land strekt noord op tot aan het Caffersland gebergte, dat seer hoog is en als een voormuur aan die kant diend, en zuyd langs de zee, het land is vrugtbaar en wel voorsien van goede weij en bouw landen, brandshout is er ook in overvloed, dog daar ontbreekt wagenmakers en timmerhout, 'twelk niet als met grote moeijte soude kunnen worden afgehaald uijt het evengemelde gebergte dat daar van rykelyk is voorsien, op de heuvelen en in de daalen worden groot boschen van doorn boomen gevonden die een fraaij gesigt verschaffen, wild word er weynig gevonden, om dat het selve bij de inwoners door de jagt dagelyx word vernielt en dus geen tijd heeft om weeder voort te teelen.

De Caffers syn rijsig van gestalte robust en wel gemaakt met groote monden oogen en dikke ingevallene neusen dog soo veel niet als die der Hottentotten het vel swart het hair wynig verschillende van dat der Hottentotten dan alleen dat het selve een wijnig neederhangt, sij smeeren hetselve sterk met vet, dog haare lighaam seer weynig, langs het selve hebben se op een eevengelykiger afstand twee rijen vleesch knoopjes, op deselfde wijse gemaakt als die dewelke de Rio de Lagoa en Guineesche swarten meede op haare lighaamen hebben dog soo hoog niet uytsteekende, deselve loopen van vooren over de schouderen op de rugge, soo fraaij nu als de mans van leest syn, soo leelyk en so mismaakt sien de wijven uijt.

De kleeding der mannen bestaat uyt een enkeld caros of vel dat so swart en wel bereijd is als camoes leer, 't welk se alleen met haare tandige assagaaijen weeten so klaar te maaken de haarige zeijde daarvan draagen se teegens het lijf en de gladde zyde buijten, die caros waaraan aan den hals een soort van een omslag is, draagen sy dan voor dan agter en ook wel somtijds op zeijde als se die op de rugge hebben, dan sijn se van vooren in 't geheel naakt, het hooft van de roede enkeld en alleen gedekt synde met een dopje van darmen gemaakt, dat met een riemtje aan haare lighaamen vast gemaakt is de vrouwen draagen een onderrok met een korte mantelje en een soort van een muts waarvan vier bysondere slippen op de schouders hangen op het hoofd, van het selfde leer gemaakt, dog in huijs lopen mannen en vrouwen sonder schaamte moeder naekt, de mannen alleen dragen om den hals aan de armen en ook wel aan de voeten coopere en ijsere ringen en aan de ooren coralen en ook wel in steede van dien een soort van gras die seer breed is, dog die veel corallen besitten vercieren ook wel de hals daar meede, haaren ver-

deren rijkdom van corallen dragen se in sakjes van leer geborgen aan de armen vast, om het lijf draagen se een band waaraan twee a drie riemtjes uijt een beestevel gesneeden, tot onder de caros uyt hangen, de schutters onder haar dragen so wel als de Hottentotten meede aan de armen het vel dat om de oogen legt der grote dieren die se dood steeken, dog van de andere dieren van mindere soorten die se schieten dragen se allen een klaauw met het vel daar aan boven op den arm, ook hegten se wel in haare hairen de pluijmen of de pooten dan wel het geheel vel van de vogelen de se needer vellen, en hoe meerder iemand van die teijkenen om het lijf draagt, ook hooger soo een onder hun word geagt.

Haare geweeren bestaan uijt assagaijen waarvan agt of thien in een bondel sijn te samen gevoegd mitsgaders in een klijn kirrij, synde een stuk taaij hout met een knoop aan de eene eijnde waar meede se handig weeten om te gaan en de vogelen in de vlugt dood te gooijen, behalven dat gebruyken se nog in den oorlog teegens de Bosjesmans een schild van het vel eenes os gemaakt, waarmeede sij de pijlen haarer vijanden die daar teegens stuijten afweeren, deese assagaaijen kunnen se boogsgewijs op 60 a 70 treeden van haar werpen en dat met sulk een kragt dat men werk heeft om naderhand de assagaaij met beijde de handen uijt de grond te trekken, dog se werpen deselve so gewis niet als de Hottentotten met haare boogen pijlen schieten.

De mannen neemen so veel vrouwen als sij kunnen onderhouden sij coopen die vrij duur van haare ouders, geevende somtyds voor een alleen van 50 tot hondert stux runderen, als de vader soonen heeft de dogteren erven niets van hem maar wanneer hy maar dogters nalaat, dan deelen se onder malkanderen gelijklijk sijne nalaatenschaap.

Hun beestiaal bestaat in ossen, koeijen en kalveren waarvan se reedelyk wel syn voorsien, sy hebben geen andere huijsdieren dan honden daar se gelyk bereijts is gemeld, extra groote liefhebbers van syn, die gebruyken se op de jagt, en ook om haare eraalen te bewaaken.

Sij bearbeijden en besaaijen de bequame gronden hier inne met de Hottentotten veel verschillende, als se een stuk land om te planten of te besaaijen hebben uijtgekoosen steeken se eerst de daar op staande ruijgte in brand daarna word hetselve om gespit met een soort van een graaf dat dubbeld of aan beijde de eijndens even is gefatsoneert hier op zaaijen se haare graanen of groentens seer dun gemeenlijk queeken se tabaeq, dacha, pompoenen, een soort van

boontjes mitsgaders Turkse tarw, en nog een ander soort van coorn dat seer klijn van korl en roodagtig van coleur is groeijende aan trossen gelyk de gierst in Europa, van dit laatste graan backen sij een soort van brood, twelk dus in syn werk toegaat, eerst word het tusschen twee harde steenen kleijn gevreven daar na met water gekneeden synde, maaken sy ronde koeken daar van, die se vervolgens om gaar gebacken te worden, onder de asch met wat vuur daar boven leggen dat brood is swaar en onsmaakelyk dog eetbaar by gebrek van ander, van dat coorn maken se ook sonder veel omstandigheijd een soort van drank sy neemen een deel meel wat fijnder als tot brood gevreewen en twee derde part water die laaten se sagtjes op het vuur kooken tat dat het na hun goed duncken meede gaar is, maar ter saake van 't weynig water dat se bij doen, blyft het dick en ruykt als moer van bier deese drank is beeter voor varkens dan voor menschen en nademaal sy dit corl, het gantsche jaar door kunnen zaaijen hebben se ook nooit gebrek daaraan, dit alles en soo ook het bebouwen en besaaijen van het land is het werk der vrouwen, daar de mannen behalven 't melken der koeijen in teegendeel sig nergens anders meede bemoeijen als met het vee te behoeden, op de jagt te gaan, en sig voorts te verlustigen, terwijl se haare vrouwen niet veel beeter als voor slavinnen houden, alle haare cieraden so van corallen als van andere snuijtserijen voor sig alleen houdende, sonder iets daar van in het minste aan haare wijven te geeven, daar de Hottentotten in teegendeel die sullen spaaren om haare vrouwen daarmede te vercieren.

Dat volk word geregeert door bijzondere capiteijnen die onder sig verscheijde craalen hebben, dog se staan alle te saamen onder een opperhooft of oppercapiteijn synde den bovengemelden Paro, elk capiteijn is altyd omringt door een menigte van soldaaten om hun voor alle quade ontmoetinge te bewaaren en te beschermen, wanneer over iets gewigtigs te delibreren valt, set sig den capiteijn met sijne soldaaten in een beeste craal needer omdat haare huijsen daartoe te klijn syn en neemt voorts eenige bequaame persoonen tot asessoren by sig, en wat se alsdan in overweeginge neemen moet by eenpaarigheijd van stemmen geresolveert word voor dat het kan doorgaan.

Haare huijsen sijn rond spits oplopende van 10 a 12 voeten in het kruijs met een klijn vierkant deur daar inne waardoor men om in huijs te komen op handen en voeten kruijpen moet, dat 'twelk voor muragie dier woningen strekt is van sparren en biesen door malkander gevlogten van buijten met lang gras gedekt en van

binnen met koeij mist gesmeert so dat de reegen daardoor niet kan voor de deur van het huys staad een hoog muragie van kleij, dat voor scherm dient en belet dat men sien kan wat in huijs omgaat.

Schoon dat volk meede seer bygeloovig is gelyk hier onder nader sal worden gemeld heeft hetselve egter geen het minst denkbeeld van een God of een Opperweesen en is in dit stuk met de Hottentotten eguaal en des niettemin gebruyken se de besnijdinge so wel omtrend de mannelijke als de vrouwelyke sexe, sonder nogtans daarvan andere reedenen te kunnen geeven, dan dat dit gesehied omtrend de jongelingen ter saake dat se door het quyt raaken van de voorhuijt in haare mannelijke jaaren vigilanter en sterker worden, en aangaande de meijsjes om dat dat geen 't welk van haar word weggenomen, de mannen andersints in de bijslaaping hinderlyk soude syn, de jongetjes worden niet voor haar agsten en niet later dan met haare twaalfde jaaren besneeden, hetwelk word verrigt door een oud en verstandig man, met een breede en seherpe assagaij.

Dat 'twelk sy besitten schrijven se aan haaren Groot Capiteyn Paro toe, die so se gelooven alles uyt de grond doet voorkomen, voor dat se een grote rivier sullen passeeren smijten se eerst daar inne een groen takje, onder toewensehinge aan sig selfs van veel geluk, en meenigte van vee en een lang leeven daarna wasehen sy hun geheel lighaam en gaan vervolgens die rivier over, sy syn in die verbeelding dat als se dit gedaan hebben sy onder weegen niet sullen steiven ten minsten niet voor dat se over die rivier weeder syn terugge gekomen.

Als iemand onder haar sterft word het huijs waarinne soo een heeft gewoond verlaaten, en een ander niet verre van daar opgeset sonder egter dat tot den opbouw van dit laatst huijs iets in het minst van de materialen van het ander word gebruykt omdat daarinne so se seggen iets quaads in steekt, en dat so een huys hierom onbewoont moet blyven ; de lijken haarer overleedene worden hier of daar in bosehagien begraven, en sy bedeeken de graven met takjes, se vermeijden naderhand by die plaats te komen en geloven dat so se eens daarover liepen, se alsdan binnen kort soude sterven.

Musieaale instrumenten hebben of gebruyken se niet, als er bruijloft word gehouden of dat se onder malkanderen vrolyk syn, dan singen of eerder brommen se en daarby in 't rond dansende stampen se hart met de voeten welk een en ander sulk een yselyk geluijt veroorsaakt als of er een parthy Engelsehe doggen met malkander doende waaren.

Haare taal verschilt ten eenmaal met die der Hottentotten ja dese 2 natien kunnen malkanderen in 't geheel niet verstaan selfs geen een woord se klocke ook niet gelyk deselve Hottentotten maar se spreeken de woorden met een vol mond langsaam uijt, welke woorden doorgaans met klinkers eijndigen.

Ten laatsten is deese natie in het algemeen van een seer bijgelovigen dog te gelijk onverdragelyken quaadaardigen en leugenagtigen imborst en daar bij van een onbeschaamde beedelagtige aard.

Dit dan alles synde dat men met seekerheyd van de Caffers heeft kunnen verneemen, sullen wij voor 't laatst hier nog byvoegen dat tegenswoordig bij hun wonen en met haar vermengt syn de Gonaquas Hottentotten die de Kaffers voor knegten en in oorlog tyden ook wel voor soldaaten dienen, haare kleedingen en levenswijse syn eeven een en deselfde en sy trouwen ook onder malkander sonder onderscheyd en de kinderen die uyt sulke huwelyken voort komen syn soo swart niet als die der Caffers, maar na de geel of bruijn kant, deese twee dus vermengde natien schoon se geen groot streex land bewoonen souden egter na gissing mannen vrouwen en kinderen onder malkanderen gereekent wel sterk syn in de twaalf duijsend zielen, en in de wapenen kunnen brengen omtrend vier duijsend soldaaten.

Den 3 dito passeerden heeden in den voormiddag alhoewel met grote moeijte ter saake der daar in leggende groote klippen de voorwaarts gementioneerde rivier Y gingen vervolgens verscheijde steijle hoogtens op en af en quamen ten laatsten te campeeren by een kleijne fontijn by dewelke een bosje van timmerhoud stond waar uyt het benoodigde tot het repareeren der wagens lieten haalen peijlden het Caffers lands gebergte 6½ mijlen van ons af.

Breete 31 50. Lengte 46 39. Cours en verheyd Noorden 8 gra: Wlk $\frac{13}{14}$ mijl.

Den 4 dito namen heeden onse cours om de oost over eene kleijne vlakte die ons langsaamderhand op een stijle afgaande hoogte bragt, en alsoo wij die niet konden afklimmen veranderde wy van cours gingen eerst Noordwest en daarna weederom Oost aan en quamen met veel moeijte een stijle en klippige hoogte af aan welkers voet de reviere Toleni loopt die wij passeerden en ons aan de overzeijde ter needer stelde onse Caffer wegwijser wierd in den agtermiddag met een Hottentot vooruyt gesonden om aan de Tamboegiesen onse komst bekent te maaken alsoo men vreesde dat sy anders sulke train gewaar werdende mogte vlugten er haar craalen verlaaten.

Het heeft heeden den gantschen dag knapjes gereegent onder 't labberen van een zuyd west windje.

Breete 31 48 Lengte 46 41. Cours en verheijd N. O. t. N. 6 gra : Olijk $\frac{3}{5}$ mijl.

Den 5 dito verlieten de gemelde rivier om seeven uuren onse cours om de Oost stellende pijlde de Spekberg dus door ons genaamt om de grote meenigte zeekoeijspek dat aldaar vonden in 't West Noord West van ons synde deese berg seer hoog en de kenbaarste van alle de geene die in het Tamboegis land leggen en na het passeeren van eenige beekjes quamen wij met verseheijde courssen aan een klijn riviertje uijt drie bysondere fontijnen ontspringende die wij niet sonder moeijte overquaamen hier van daan gingen wij noord noord oost aan over een grote vlakte en arriveerden te twaalf uuren bij een klijn riviertje van goed water, alwaar wij onse tenten opsloegen. In den agtermiddag reverteerden onse uijtgesondene Caffer en Hottentotten met sig meede brengende eenige Tamboegiese gehorende onder eenen capitein Angose dewelke ons uijt sijn naam versogte hier te willen blyven leggen alsoo gedagte Capitein van meeninge was morgen vee ter ruijling bij ons te brengen waar inne toegestemd sijnde deeden wy haar een presentie van eenige snuijtserijen en lieten haar daar meede vertrekken.

Breete 31 44 Lengte 46 45½ Cours en verheijd N. O. t. N. 7 gra : Olijk $1\frac{2}{5}$ mijl.

Den 6 dito bleeven hier leggen om te zien wat wy souden kunnen opdoen, teegens den middag quam Capitein Angose bij ons alleen met een koeij en een jaarig kalf die wij van denselven troequeerden wy die verwagt hadden vrij meerder te krijgen, vroegen hem hierop of dit alles was dat hy te verruijlen hadde met byvoeging dat dewijl desselfs afgesondene ons hier hadde doen vertoeven, hy ons daarom ook wat meerder vee soude moeten bijsetten, dog kreegen geen ander antwoord daarop dan dat dewijl hy een grote sterfte onder syn vee hadde gehad, hy oversulx nog kalf nog beest meerder konde missen maar dat hij ons eenige schaapen soude leveren, waar meede hy naar sijn kraal terugge keerde en gemerkt die schaapen meede weg bleeven gingen wij voort.

Den 7 dito met reegen ons cours Noord West stellende tot bij een spruijtje wanneer met verseheijde Noordoostelyke coursen in 't passeeren eeniger beekjes van seer goed water omtrend den middag ter houw quamen by een rivier Goea genaamt langs dewelke een boseh van grote geelhoute boomen stond in een derwelke aan een taak een mieren nest van koeijmist gemaakt was, van een aardig maaksel.

Breete 31 40. Lengte 46 46. Cours en verheijd Noorden 6 gra : Olk 1 mijl.

Den 8 dito. Den Caffer die ons tot hier toe voor gitse verstrekt hadde in den voorleedenen nagt met een stille trom weggegaan synde, hadden wy dus niemand meer bij ons die in dit land bekend was, desniettemin setteden wy des smorgens by seeven uuren onse reijse voort, onsen cours oost stellende over hooge ruggens waar uijt in 't zuyden eenige craale zagen leggen daar wy op afgingen en ons te neegen uuren tusschen deselve by een klyn riviertje van goed drinkwater Sakolka genaamt ter needer setteden, hierop quamen eenige Tamboegiesen by ons, aan wien wy na haare capitein vroegen, waarop wy tot antwoord kreegen dat hy sig uijt vrees voor ons in haare craalen verborgen hielden wy verseekerden haar dat wy denselven geen quaad doen souden en om hun dit des te beeter te persuadeeren, sonden wy met haar een presentje voor die capitein terugge denwelke omtrend een uur daar na sig bij ons vervoegde wy vroegen hem om wat vee te ruijlen, by antwoordede ons dat hy een arm man was die niet te veel te missen hadde doordien kort bevoorens een groot sterfte onder syn beestiaal was geweest, dog 't contrarie bleek aan de meenigte van vee dat wij in de craalen sagen staan, om hem nu in een beeter luijm te brengen, wierd aan denselven door den vaandrig een granadiers muts met eenige snuijtserijen geschonken, dog dit werkte niets anders uyt dan dat dien capitein synde genaamt Selamande enkeld en alleen ons twee ossen verkogt.

Ook wierd ons hier ter plaatse een ram toegesonden door voorwaarts geciteerden Angose, welken naam soo als wij vernamen soo veel als Capitein beteijkend die ram was van gedaante als die dewelke aan de Caab lopen behalven dat deselve niet wollig maar haijrig als een bok was, desselfs vleesch was in het eeten seer smaakelijk.

Breete 31 39. Lengte 46 56. Cours en verheyd O. t. N. 2 gra: Nlijk $\frac{5}{7}$ mijl.

De generaale verbeeterde cours en verheijd van 't fort de Goede Hoop tot hier toe was O. t. N. 2. gra: 15 min: noordlijk 112 mijlen regte distantie verbeeterde breete 32 17 en lengte van 46 52 min.

Den 9 dito Ter saake dat wy tot voort settinge onser reijse noodwendig meerder slagtbeesten moesten hebben, en dat wij niet buijten hoop waaren, om die alhier te sullen kunnen magtig worden, als hebbende de capiteinen der rondsom ons leggende craalen laaten versoeken, eenig vee bij ons te koop te willen aanbrengen, bleven wij derhalven ter deeser plaatse leggen, dog niettegenstaande alle de aangewende moeijte en dat wy alles wel ten duursten wilden be-

taalen, konden wij egter niet meerder als een koeij en twee kleijne kalveren krijgen de eerste van capitein Boesimba en de kalveren van capitein Selamande wij vroegen haar, waarom de andere capitein, aan wien wij onse komst en meeninge om vee te ruijlen insgelijx hadden laaten weeten, meede bij ons niet gekomen waaren, hier op wierd ons rond uijt gesegt, dat sij niet wilden en ook niet souden komen ja dat se met al haar vee in het gebergte na de zeekant gevlugt waaren, 'twelk wij aan verscheijde verlaatene craalen konden sien, ook soo te weesen.

Verders verstonden wy van deese Tamboegise, dat haar land nog ver langs 't strand tot aan eene natie Ambonas genaamt strekte en dat deselve ten eenemaal nakend liep en nog vee nog iets anders hadde, voorts dat ten noorden van haar te weeten van de Tamboegiesen, Bosjesmans Hottentotten woonden, die meede in de uijtterste armoede en ellende leefden en ten laatste dat sij Tamboegiesen niet wisten of voorwaarts nog een groot revier was of niet, ja dat se van geen ander wisten dan van de meergemelde rivier Y hier uyt synde komen te blyken dat wij niet verder Oostwaarts souden kunnen opgaan sonder bloot gesteld te worden, om door honger te sullen vergaan, liet den vaandrig hier op de leeden des raads bij een komen en stelde deselve voor, of men hierom de reijse hooger oostwaarts oplaande te steeken, thans in naarcominge van het geordonneerde by instructie niet het land in soude trecken en de cours na de Coperberg stellen, waaromtrend in aanmerkinge genoomen synde, dat wij genoegsaam geen provisie of slagtvee meerder bij ons hadden, dat wy tot het doen dier reijse volgens het seggen van den stuurman en landmeeter wel agt maanden sullende moeten doorbrengen, de trek beesten die wy by ons over hadden (verondersteld nog dat die onderweegen niet quamen te verrecken) als wy deselve quamen te slagten op syn best maar voor ses maanden soude kunnen toerijken boven en behalven dat wij hierdoor onse wagens en alle de bagagie souden moeten agterlaaten, wyders dat de voor en beseijden ons leggende bergen waardoor wij souden moeten trecken so hoog en afgrijselijk waaren dat het so het schynt genoegsaam ondoenelijk was om daardoor te kunnen komen ten minsten niet sonder bij ons te hebben menschen daar bekent die egter nog by de Caffers nog by de Tamboegiesen te vinden waaren als nooijt daar omtrend of daarover gaande in voegen met het onderneemen van sulk een reijse daar men voor af geen doorkomst aansag, regt dollemans werk soude syn, te meer dewijl het volk door de bereijts geleedene swaare ongemakken en fatiguen niet alleen afgemat was maar ook

met verscheijde siektens en onder andere met dicke beenen gequelt te worden, heeft men dan om dit alles, en soo meede ter saake dat de regentyd hier te lande nu regt doorkomende men hierdoor dikwils door de opgeswollene rivieren in de marsch soude terugge gehouden worden en wy alle so wel als het beestiaal bovensdien geexponeert blijven om door koude al quam het gebrek van voedsel daar niet by te sullen vergaan moeten besluyten van hier na het Caffersland terugge te keeren, en by den capitein Paro en passant aan te gaan om te sien of men bij denselven niet soo veel vee soude kunnen inruijlen als tot het doen der terugge reijse midden door het land nodig soude worden geoordeelt en soo niet dat men dan direct na de Caab soude terugge keeren.

Deese Tamboegiesen komen in haare kleedinge, levenswijse en inborst met de Caffers waar voor se ook kunnen passeeren overeen, alleen syn se wat besadiger en so onbeschaamt niet in haaren omgang, ook staan se alle onder een algemeen opperhooft by haarluyden Tzeba genaamt.

Haaren rykdom bestaad meede alleen in grof vee en schaapen en alschoon se daarvan meede rykelyk syn voorsien kunnen se egter vermits se talrijk sijn, niet veel daarvan missen en behalven dat word soo wel by haar als by de Caffers niets gevonden, waarinne handel soude kunnen gedreeven worden.

Het land is seer bergagtig hierom wonen se langs het strand alwaar nog eenige plecken goede gronden worden gevonden dog soo vrugtbaar niet als 't land der Cafferen in teegendeel heeft men hier meerder wilt en soo meede eenige boschagien met wagen en timmerhout.

Den 10 dito. Ingevolge het bovengemelde naamen wy heeden de terugge reijse aan onse cours eerst West en daarna West Zuyd West stellende tot by de rivier Goea langs dewelke verscheijde geelhoute bomen van extra ordinaire groote stonden, en na eenige kleijne courssen quamen wij in onse voorigen wagen weg die wy opvolgende arriveerden daar meede in onse campement van den 5 deeser een ogenblijk hiernaar zag men het veld rondsom ons in brand dien wij veel werk hadden aan de kant waarby deselve door de wind gejaagt, ons quam te naderen uijt te blusschen.

Hebben verders 't zeedert eenige daagen ruuw en koud weer gehad.

Den 11 dito bereijkten heeden onse rustplaats van den 3e deeser.

Den 12 dito van hier smorgens vroeg op breekende quamen wij omtrend de middag over de riviere Y op onse leeger plaatse van den 1 en 2 deeser alwaar wij

Den 13 dito hielden rustdag, so om't volk weeder van goede patronen in steede der nat gewordene te voorsien, als om het vleesch van een zeekoeij die op gisteren is geschooten te laaten haalen.

Den 14 dito quamen ter plaatse alwaar den 29 Junij passato halte hebben gehouden.

Den 15 dito gingen weeder op marsch, en na de plaats alwaar de riviere Quenoncha uyt de grond opborrelt te syn gepasseert, sloegen wy regts om uijt het pad dat wij op de uijtreijse hebben gebruijkt, en gingen voorts Zuid Zuid West tot dat wij ter houw quamen by de groote craal waar van onder den 28 Junij passato mentie is gemaakt uijt deese en andere hier omtrend by de rivier Keram welkers water brak is leggende kraalen, quamen eenige Caffers by ons om ons een present te vragen voor den capitein Daleka het welk hun wierd geweijgert, onder belofte egter dat wanneer se rykelijk vee wilden aanbrengen men hun hetselve wel soude betaalen, teegens den avond sond ons dien capitein Daleka tot present een jaarig kalf die wij nogtans vrij duur moesten betaalen, hij liet den Commandant daarbij versoeken om morgen alhier te blijven vertoeven en dat hij alsdan ons een redelyke quantiteijd vee soude aanbrengen.

Breete 32 6 Lengte 46 43 Cours en verheijd Z. t. O. 7 graden Olijk 2⅔ mijl.

Den 16 dito. Om de eevengemelde reeden heeden hier blijvende leggen quamen op den middag een meenigte Soldaaten van Capitein Daleka by ons van wien wij een os en twee jaarige kalveren inruijlden deselve seijden ons dat se geen meerder vee konde missen en voegden daarbij dat het hun leet was selfs met ons niet te kunnen spreeken dewijl de tolken alles valsch vertolkden.

Den 17e dito. Van de morgen quamen twee Caffers haaren dienst presenteeren om ons onder betaaling bij den groot Capitein Paro te brengen, hetwelk wij aannamen, en gingen met deselve op weg en met een zuid weste cours de rivier Messina neevens nog een ander klijn dito passeerende sagen wij langs de laatstgemelde een meenigte craalen leggen, waar uijt veel Caffers bij ons quamen die ons de weg siende verbeeteren sig niet genoeg daar over konden verwonderen, gingen hier na de rivier Donquanie die droog was over, en quamen vervolgens te campceren by de rivier Goerescha, deesen marsch is seer fatiguant geweest, nademaal de weg tot gebruijk der wagens over al moest bequaam gemaakt worden.

Breete 32 5 Lengte 46 39½ Cours en verheijd W. t. N. 5 gra: Nlijk ⅘ mijl.

Den 18 dito syn wy van hier op marsch gegaan smorgens by

seeven uuren trokken al nog met verscheijde courssen over het gebergte, vervolgens door een wijd uijtgestrekte doornboseh quamen op den middag bij een klijn riviertje Anamo genaamt waar inne hier en daar in de kuijlen goed drinkwater wierd gevonden hier campeerden wij, onse Caffers vroegen ons om wat eorallen, maar door dien men bedugt was dat sij ons mogten verlaaten, gaf men haar maar eenige strengen, daarvan onder belofte dat wanneer sij ons bij Paro soude bebragt hebben zyluijden rijkelijk daarvan souden worden voorsien, waarmeede zij haar lieten vergenoegen.

Breete 32 5 Lengte 46 31½. Cours en verheijd Westen 1⅔ mijl.

Den 19 dito waaren in de nagt de twee voornoemde Caffers van ons gevlugt soodat men hier uijt zag dat dese natie maar soekt onse togt naar Paro te stutten die wij soo wel als onse andere gidsen niet weeten waar te vinden sal weesen, gingen van hier weederom smorgens vroeg op marsch trokken nog al met differente coursen tussen t gebergte door en na eenige maalen de rivier Anamo, mitsgaders een droog riviertje Danka, soo veel beteijkende als Quaade rivier overgekomen te syn, quamen wij voor een hogen en stijlen berg, alwaar wij wagen voor wagen met groote moeyte naar boven moeste trekken, dit gedaan sijnde gingen wij die berg af en quaamen op den middag bij een rivier Pabagaas genaamt, daar geen ander water in was als in kuijlen voor die rivier stelden wij ons ter needer het was tot ons geluk dat wij op een plaats gecampeert waaren, alwaar het veld rondsom afgebrand was nadien dat volk ons door alle middelen soekende te verdreijven of door het in brand steeken van het byhebbende buskruijt ons in de lugt te doen vliegen alles wat omtrend ons vuur konde vatten weederom in de brand staaken.

Breete 32 5 Lengte 46 29. Cours en verheijd Westen $\frac{9}{16}$ mijl.

Den 20 dito hielden halte om het volk en de beesten die om de drie swaare marsehen dewelke se agter den anderen hadden moeten doen, seer gefatigueert waaren, te laaten rusten.

Den 21e dito smorgens vroeg onse marsch met een Weste cours stellende quaamen wij voor de rivier Goenoebe waarvoor wy genoodsaakt waaren te blijven leggen so om de doordrift te laten verbeeteren als om een passagie door een boseh op een berg leggende met het afkappen van 't geboomte te laaten maaken, waarmeede het overige van den dag wierd doorgebragt.

Breete 32 5½ Lengte 46 26½ Cours en verheijd W. t. Z. 6 gra: zuydk ½ mijl.

Den 22 dito maakten te half agt uuren een begin met de reviere

te passeeren en quamen vervolgens met veel moeijte door het op gisteren gemelde bosch aan de overkant van 't gebergte in een vlakte hier pijlden wij den Cafferlands berg Noord Noord West en de zee in 't Zuyd Zuyd Oost van ons stelde doen onse cours Westlyk tot dat wy op een hoogte quaamen van waar een meenigte craalen den een bij den anderen leggende zagen en na 't passeeren van de rivier Inconnimbo, hielden wij in 't midden der cralen halte alle dese cralen behooren aan den Capitein Macholla.

Breete 32 5½ Lengte 46 20 Cours en verheijd Westen $1\frac{5}{14}$ mijl.

Den 23e dito in verwagtinge van wat vee te sullen kunnen ruijlen bleeven wy den geheele dag hier leggen deese Kafferen liepen den gantschen dag af en aan om aan 't volk brood te verruijlen hier vermangelden wij soo van gesegde Capitein Macholla als van eene anderen genaamt Mero, synde een jong en minsaam man vijff ossen en twee jaarige kalveren.

Den 24e dito gingen weeder op rijs smorgens te half seeven uuren en stelde onse cours om de west passeerden een klijn lopend rivier Gonacha genaamt neevens de rivier Nagoerij en quaamen op den middag te campeeren bij de rivier Cammacha terwijl wij op marsch waaren, quamen onder Capitein Mero wel in de twee honderd Kaffers bij ons met eenig beestiaal om te verruijlen dog konden niet meer als een slagtbeest en vier kalveren van deselve trocqueeren; een onser wagenrijders ruijlde teegens een hond een half volwassen bul, men kan met haar voor honden beeter ruijlinge doen als met andere goederen.

Breete 32 8 Lengte 46 13½ Cours en verheijd W. Z. W. 3 graden zuydlk 1½ mijl.

Den 25e dito. Smorgens over ses uuren gingen wy weederom op marsch stelde onse cours N. N. Wt. over eene vlakte met eenige heuvelen hier en daar behebt, passeerden de riviere Cammacha wanneer Noord West aangingen en na een klijn spruijtje mitsgaders de rivier Macala te syn gepasseert quamen wij te campeeren in een plaisant dal hetwelk door de rivier Saleni bevogt word wordende deese contreije door de Caffers beneevens den berg daar de craal van Paro aanlegt Agrito genaamt, ook sag men op dit gebergte schoone bosschagie van grote bomen tot wagen en timmerhout bequaam.

Sooals wij doende waaren om ons needer te slaan quamen bij ons eenige Caffers van Capitein Paro die ons berigteden dat denselven Capitein sig wat verders op bevond, dierhalven wierd aanstonds een sergeant verselt van eenige manschap na hem toegesonden met een

granadiers muts en eenige snuijtserijen tot present dog by dies komst daar ter plaatse verstond men dat hij Paro sig van daar na een andere plaats hadde begeeven en dat denselven niet te spreeken was, een sijner soonen genaamt Coposa die ons volk in syn craal hadde ingebragt nam het present aan, en na dat aan denselven de reeden van onse komste was bekent gemaakt te weeten om vee te ruijlen, keerde het commando in 't campement terugge.

In den agtermiddag quam voorseijde Coposa door een groot meenigte Cafferen omringt bij ons, hij vertoonde sig seer verheugd, dat wij als vrienden quam, en na sig te hebben geexcuseert weegens het ombrengen van voorwaarts geciteerde burger Hubner beloofde hij ons voorthaan de duytschers wel te sullen behandelen en de oliphants tanden die hy soude kunnen bekomen voor deselve te sullen bewaaren hetgeen wij aanneemende voor het geen het was, lieten wij egter niet na van ons op onse hoede te houden, hier ruijlden wy vijff ps klijne kalveren.

Hier ter plaats sagen wij op 't geboomte langs de rivier staande veele papagaaijen vliegen van coleur en gedaante als die dewelke op de Guineesche en andere custen van Africa worden gevonden daar wierden er eenige van geschooten, ook sagen wij ter deeser plaatse aardige muijsen met een staart als die van een eekhoorentje.

Breete 22 4 Leugte 46 9½ Cours en verheijd N. W. t. N. 4 gra : Wlk 1⅓ mijl.

Den 26 dito. Rustdag. Teegens den middag quam Coposa weeder bij ons wij ruijlden soo van denselven Coposa als van andere Caffers heeden 22 kleijne en afgemelkte koeijen en kalveren door malkanderen niettegenstaande die Caffers so wel als de Tamboegiesen schoon vee in haar kraalen hadden konden wij egter niets daarvan krijgen, alschoon men het wel wilde betaalen sij gaven van deese haare weijgeringe geen andere reedenen voor, dan dat se veel van haar beestiaal door sterfte hadden verlooren, dog wy sagen wel dat dit maar een gesogte pretext was, dog de waare reeden van dien wat moeijte wij daartoe deeden, konden wij niet ontdecken het eenigste dat wij konde gissen was dat dewijl se haare vrouwen nergens meede vercieren se dienvolgens om onse craalen niet veel gaaven en dat sij ijser in overvloed hebbende daarom ook niet benoodigt waaren, welk laatste des te meer bleek uyt dat se voor een enkeld streng corallen een haarer assagaaij gaven ; en gemerkt wy nu van wat proviand weeder syn voorsien wierd op het voorstel van den Commandant geresolveert dat wij thans nog wat dieper in het

land souden trecken en de reijse met den eersten na de so genoemt klijn Chineesen voortsetten.

Den 27 dito passeerden heeden eerst met een zuid oost en daarna met een westelyke cours de rivieren Niaeela en Kauka quamen vervolgens by een schoon rivier genaamt Kokewe ter houw alwaar wij bleeven leggen.

Wij namen hier twee Bosjesmans als gidsen en lieten de andere vertrecken.

Breete 32 8. Lengte 46 8 Cours en verheijd Z. t. W. 7 gra: Wlijk 1 $\frac{1}{7}$ mijl.

Den 28 dito. Van hier smorgens te 8 uuren vertrekkende stelde wij onse cours om de west en na 't passeeren der reviere Ou Chamma, quamen wij smiddags aan een kleijn riviertje Navani genaamt voor dewelke wij ons ter needer stelde.

Breete 32 8$\frac{1}{2}$ Lengte 46 3 Cours en verheijd Westen 5 gra: Zuydlk 1$\frac{1}{12}$ mijl.

Den 29e dito. Gingen een cloof en de riviere Tewe dat is te seggen Brak revier over bij de oever dier revier sloegen wij onse tenten op.

Deese 2 daagen is 't vrij koud geweest en de wind woeij fel uijt 't Noord West.

Breete 32 8$\frac{1}{2}$ Lengte 45 56. Cours en verheijd Westen 1$\frac{5}{12}$ mijl.

Den 30 dito. De cours West stellende passeerden wij daar meede een doornboseh en na nog twee maalen over de bovengemelde rivier Tewe gekomen te sijn quamen wij halte te houden by de revier Chijs Chamma die volgens berigt soude ontspringen agter het gebergte waarby Capitein Paro sijn verblijf houd.

Breete 32 9$\frac{1}{2}$ Lengte 45 51$\frac{1}{2}$ Cours en verheijd W. t. Z. 3 gra: Zuydlk 1 mijl.

Den 31 dito bleeven alhier rusten.

Sijn heeden van ons afgegaan de burgers Arentsdorp en van Nimweegen met dewelke door den vaandrig Beutler de onderstaande missive aan den Edelen Heer Gouverneur wierd geschreven.

Cabo de Goede Hoop

Aan den WelEdele Gestrenge Heere Ryk Tulbagh
Gouverneur in loco etea. etea. etea.

WelEdele Gestrenge Heer.

Mijne laatste onderdanige is geweest onder den 12e der afgeweekene maand April waarin de eere gehad hebbe Uwe Wel Edele Gestrenge te berigten dat ik mijne voijagie gelukkig over de Atta-

quas cloof volbragt en tot aan de Saffraan revier of anders Muijse craal gevordert waare, vervolgens hebbe naar voor afgenoomene resolutie mijne reijse met soo veel spoed als doenelijk geweest is door de lange en Cromme riviers clooven voortgeset om het strand van die kant af tot in 't Cafferland in observatie te neemen, soo hebbe schoon ik altoos soo veel als mogelyk was mij strand langs gehouden niet meer als 2 plaatsen ontdekt alwaar 's Edele Compagnies merk hebbe zetten laaten, synde de eerste dier plaatsen aan het Cabeljousch rivier, alwaar op den 4e Maij passato gearriveert, geleegen op de breete van 34 graden 56 minuten, lengte van 43 graden 39 minuten, en de tweede by de mond van de Swarte Kopsrivier, alwaar de Fransche schuijt verongelukt is, sijnde meede geleegen op de breete van 34 graden 57 minuten en lengte van 44 graden 17 minuten daar ik op den 13e der laatstgemelde maand Maij met de train gekomen ben, deese twee gemelde plaatsen schoon men die selfs niet voor rheën kan aanmerken, terwijl se voor alle zuydelyke winden bloot leggen, dog soude een schip in tijde van nood ofte wanneer in deese landen de noordlijke winden vallen, voor anker kunnen leggen van hier hebbe mijne cours sonder iets op te doen tot op den 7e Junij wanneer in 't Cafferland gekomen vervordert waardoor met veele fatigues in marsche soo weegens het strand als om het nodige vee op te doen hetgeen hier niet hebben kunnen verkrygen mijne verdere voijagie tot in 't Tamboegies land voortgeset, alwaar soo min als in 't Cafferland vee hebbe kunnen obtineeren in welk land vijff daage rijsens gedaan hebbe, so dat wij ons tot op de breete van 33 graden 52 minuten en lengte van 47 graden 4 minuten gevordert zagen en volgens de verbeeterde cours bevonden wij ons van 't fort de Goede Hoop 112 mijlen regte distantie daarop hebbe de leeden van den raad beroepen hunluijden mijne instructie voor gesteld, so is, nadat men alles wel overwogen hadde als dat sig onder het volk reets al soo swaare als ligte coorssen zinkings verkoudheijd ongemakken aan beenen etca begonnen in te sluijpen dat onse beestiaal door de koude en lange nagten ook reets seer mager en verscheijde siek geworden waaren, dat sig het land so wel oost als noordwaarts bergagtiger vertoonde, beslooten onse cours rugwaarts weeder tot in 't Caffersland bij Paro te neemen, alwaar op den 25 Julij gekomen, hebbe hier wel eenig vee maar van geen belang opgedaan, en ben geresolveert mijne cours landwaarts in tot bij de sogenaamde kleijne Chineesen te neemen en verders te sien wat er binnen het land omgaat, ende gemerkt een zeer ongemakkelyke en verdrietige weg in deese landen mij ten hoogsten heeft doen

retardeeren daar en boven de ongemakken voorsz so aan menschen en beesten mijne reijse hebbe doen ophouden soo dat ik mij nu eerst weeder uijt 't Cafferland bevinde en aan de overseijde der rieviere Chijs Chamma gecampeert legge die een schijding tusschen de Hottentotten en Caffers maakt, dog Gode sij dank, bevind sig alles voor tegenwoordig weeder in een verheugelijke staad.

Ende nademaal den landbouwer Andries Arentsdorp sig tot hier toe bij mij gehoude, sonder dat dien armen bloed het minste heeft kunnen opdoen en syn span beesten seer mager begonnen te werden aan mij versoek gedaan heeft om sig van den train af te begeeven en in deese landen nog wat in 't rond kruijssen of hij iets mogte opdoen, dog daar bij sig offereert soo indien ik hem wijders van doen hadde, dat hij gewillig bij mij soude verblijven, ende terwijl wij verders van hem geen dienst meer konde hebben en in deese landen onkundig sijnde, hebbe ik hem sulx gewillig geconsenteert.

Deesen hier meede af breekende bevecle ik Uwe Wel Edele Gestrenge in de protectie des Almogende en hebbe de eer mij in alle onderdanigheijd te onderschrijven (onder stond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Edele Gestrenge ootmoedige en onderdaanige dienaar (was geteekend) A. F. Beutler (in margine) Aan de Chijs Chamma revier op de breete van 34 graden 16 minuten en lengte van 45 graden 58 minuten den 31 Julij 1752.

Augustus.

Den 1 dito Stellen de cours om de W. t. Z. en quamen daar meede by een groot en waterryk rivier Gomma genaamt die sig ontlost in de Chijs Chamma rivier vervolgens West Noord West en Noord West voortgaande passeerden wij een reviertje genaamt Goeanger en arriveerden op den middag by de rivier Gosacha anders Tijger rivier alwaar wij ons ter needer stelde.

Hebbe deese twee daagen koude nagten rijp en ijs gehad.

Breete 32 9 Lengte 45 45 Cours en verheijd Westen 4 gr: Noordk 1¼ mijlen.

Den 2e dito syn wy van hier vertrokken over ses uuren cours Noord West stellende en na eenige omweegen en het passeeren van verscheijde revieren waarinne geen water wierd gevonden quamen wij bij de revier Godecha die reedelijk groot is en van daar met een West Zuyd Weste Cours bij een ander revier de Katterevier genaamt die in de Visch rivier uijtloopt, ter saake dat het land in deese contrij dor en als uytgedroogt wierd gevonden, vroegen wij aan onse gidsen na de reeden hier van, die ons daarop seijden sulx te sijn veroorsaakt doordien in deese noordelijke contreijen seedert

eenige maanden herwaarts in het geheel niet gereegent heeft, sooals dit ook konde gesien worden aan de reviere die wij nu eenige daagen agter den anderen sijn gepasseert, waar inne geen water was, schoon deselve anders jaar in jaar uijt lopen, voegende die gidsen daar bij dat wij door dit land niet veel verder soude kunnen avanceeren ende sulx bij gebrek van water dat aldaar selfs in reegenagtige jaaren bij na niet wierd gevonden des lieten wij of het mogt gebeuren dat wij morgen geen water vonden alle de bij ons hebbende leege vaatjes met water vullen.

Breete 32 8½ Lengte 45 40½ Cours en verheijd Westen 10 gr: Noordlijk 1 mijl.

Den 3e dito. Met een Noord West en West Noord West coers passeerden wij van daag verscheijde rivieren en onder anderen de revier D'Arvaga in alle dewelke wij in der daat geen water vonden en quamen voorts omtrend den middag te campeeren bij een klijn revier Telloemoe genaamt waarinne een weijnig water wierd gevonden.

Breete 32 7 Lengte 45 34½ Cours en verheijd W. t. N. 4 gr: Noordk 1⅔ mijl.

Den 4 dito gingen wij smorgens te ses uuren op marseh, stelde onse route eerst Noord West kort daarop Noord West ten West aan en quamen bij elf uuren aan een groote lopende rivier Conna genaamt, alwaar wij campeerden sijn op dese marseh een klijn riviertje beneevens een grooter dito Kohakoeka ofte Ezels rivier genaamt en nog eenige andere beekjes alle droog overgekomen.

So als wij doende waaren om de drift der riviere Conna voor de daar voor leggende waagens passabel te maaken hoorden wij een geschreeuw van het volk veroorsaakt door dat de leeuw tusschen 2 wagens was doorgesprongen en sig teffens in de bosehagie begeven hadde.

Breete 32 8 Lengte 45 29 Cours en verheijd Westen 9 gra: Zuijdk 1⅓ mijlen.

Den 5 dito hielden rustdag.

Den 6e dito vervorderden wij onse reijse smorgens te half 7 uuren onse cours Noord West stellende en na de op gisteren gemelde rivier Conna nog eens gepasseert te hebben quamen wij omtrend den middag weeder daar voor te campeeren.

Op deesen marsch sagen wij een beest daar wij jagt op maakte, maar wat men ook deed, konden wij hetselve niet onder schot krijgen, 't was ter grootte van een middelmatige os, swartagtig van coleur, met een hooge schoft, uyt het bovenste gedeelte van de

mond staaken 2 kromme tanden uijt, die hun van ver als hoorens vertoonden, de staart was wit als die van een wilde ezel, meer konden wij daar van niet bekennen, dewijl het beest te verre van ons af was, onse Hottentotten noemden het een grond renostre, waarvan 't vleesch goed en eetbaar soude weesen.

Breete 32 5 Lengte 45 25. Cours en verheijd N. W. t. W. 5 gr: Noordk $1\frac{1}{7}$ mijl.

Den 7n dito gingen wij met een N. W. t. N. en ook eenige Noordke courssen voort en quamen daarmede te elf uuren by een rivier door de Bosjesmans Aga ofte Rietvelt genaamt, waarby wy ons terneder stelden.

Breete 32 4. Lengte 45 $18\frac{1}{2}$. Cours en verheijd W. t. N. 1 gr: Noordk $1\frac{2}{7}$ mijlen.

Den 8n dito syn wy van hier vertrokken smorgens over ses uuren namen onse cours N. t. W. over een groote vlakte alwaar de rivier Aga droogvoets passeerden, hier quamen 4 Bosjesmans bij ons, die wij voor gidsen huurden, dese vlakte door synde gingen wij met differente courssen langs hooge ruggens aan het gebergte, hetwelk wy al een lange tijd aan ons regterhand gehad hebben zagen wij nu regt voor ons uyt leggen en arriveerden voorts op den middag aan een groot rivier Gomee ofte Baviaansrevier genaamt alwaar wij campeerden.

Breete 31: $59\frac{1}{2}$. Lengte 45: 11. Cours en verheijd N. W. t. W. 2 gr: Noordk $1\frac{17}{18}$ mijlen.

Den 9n dito smorgens te half seven uuren verlieten wij deese plaats en gingen langs de voorn: rivier tot by een drooge spruijt, dewelke gepasseerd zijnde stelden wy onse cours W. N. W. aan, waarmeede wij eene cloof op gingen en vervolgens in 't gebergte geraakten, van waar wij in een groot dal afquamen, alwaar wy onse tenten by een kleijn loopend riviertje Kavahe of het Vrolijke rivier gent: opsloegen, en nademaal wy thans van nieuwe gidsen sijn voorsien, betaalden wij heeden af die waarvan onder den 28 passato mentie is gemaakt en lieten deselve vertrecken.

Breete 31 $53\frac{1}{2}$. Lengte 45 $8\frac{1}{2}$. Cours en verheijd N. t. W. 8 gr: Wt $1\frac{7}{12}$ mijlen.

Den 10 dito dewijl ons beestiaal in eenige dagen slegte en bijna geen wey gehad heeft bleeven wij om aan hetselve wat tijd tot verhaal te geeven beeden hier rusten. In den agter middag quam seeker Capitein Geyma genaamt met een party Bosjesmans by ons, en alsoo deselve de taal verstaan der by ons soogenaamde Kleijne Chineesen die de Hottentotten noemen d' Gauas en dat de Hotten-

totten die by ons waaren deselve taal onkundig sijn, huurden wy derhalven om ons als tolken te dienen eenige dier Bosjesmans.

Den 11n dito begaven wij ons weder op marsch onse cours om de Noord stellende, over vlak en klipagtig land, tot wy quamen by een berg tusschen welke en de Vischrivier naauwlycx sooveel passagie was, dat men daardoor met de wagens konde doorkomen, hieruijt geraakt synde namen wy onse rustplaats by deselve rivier.

Vermits het land dat de Bosjesmans bewonen hier komt te eijndigen, sullen wy nu alles wat wij van die natie hebben kunnen verneemen hier laaten volgen en desen aangaande seggen, dat se syn klyne van gestalte, ruw en hard van vel, dat se haare lighaamen smeeren en carossen dragen als de Hottentotten doen, dog dat se nog veel armoediger sijn levende als deselve ; ten aan sien sij in 't geheel geen vee hebbende, hun land daarenboven ontbloot is van wild en eetbaar aardgewasschen, deese armoede en de geduurige hongersnood is oorsaak dat sij het vee der Cafferen en ook wel somtijds dat der Europeesen als se het kunnen doen rooven, tweik se ten eersten op eten, sonder op den aanteel van dien te denken. Wat haare wapenen betreft deselve syn die der Hottentotten gelyk en ook soo sterk vergiftigd.

Onder deselve worden ook mannen gevonden die twee à drie vrouwen houden, deese vrouwen koopen se gelyk de Caffers van haare ouders voor pylen, boogen, assagaaijen en iets diergelijlx ; hier en teegens syn er craalen daar een vrouw twee mannen heeft die met malkander in goede eendragt leven, als de een man op de jagt gaat, dan blyft den anderen thuijs, dit vreemde huwelijk geschied omdat bij haarl : soo weynig te eeten word gevonden dat er een man alleen te veel werk soude hebben om de cost voor een vrouw te soeken, twelk voor beijde de mannen nog seer moeijlijk valt.

Het eerste meijsje dat de vrouwen baaren houden se in 't leeven, alle de andere hangen sy se aan boomen en laaten se dus van honger vergaan, maar de jongetjes integendeel houden se alle in het leven en maaken veel werk daarvan.

Haar land soude voor sooveel men heeft kunnen verneemen het binnenwaartse van dat der hier bekende volkeren leggen, dat hetwelk aan deese zyde van het gebergte na de zeekant strekt, is schraal, droog en doorgans met ruijgte begroeijt, alhoewel op de kaale plaatsen nog tamelijk gras word gevonden, maar aan de overseijde van het gebergte binnenwaarts in, is het selve ten deele klipagtig en ten andere sanderig en overal met een ruygte van doornbosjes, die seer laag by de grond groeijen, bewassen, daar word ook aldaar

weynig ofte geene weij gevonden en het selve land heeft daarenboven gebrek aan water, waardoor en dat aldaar seer weinig reegent, de lugt in deese contrij seer brandig is.

Breete 31 48. Lengte 45 5½ Cours en verheijd N. N. W. 2 gr: Wk 1⅜ mijlen.

Den 12n dito komen heeden in het land der Dgauas en setteden onsen marseh met een N. O. eours langs het voorn: gebergte en de Visehrivier tot by een rivier Tarka of het Vrouwenrivier genaamt, van hier gingen wij N. t. W. aan en na de meergemelde Visehrivier nogmaals te syn gepasseerd hielden wij halte.

Breete 31 44½. Lengte 45 5½. Cours en verheijd Noorden 1 mijl.

Den 13n dito syn heeden met verseheijde courssen deselve Vischrivier nogmaals over en weeder gepasseert, ter deeser plaatse vonden wij een weijnig gras voor 't vee, twelk seedert eenige daagen niet ontmoet hebben.

Breete 31 40. Lengte 45 1½. Cours en verheijd N. W. t. N. 4 gr: Wk 1⅜ mijl.

Den 14n dito rustdag.

Gemerkt hier ter plaatse veel printen tegens de klippen gesehildert worden gevonden, synde een werk der meergem: d' Gauas die daarom by ons landgangers Kleijne Chineesen worden genoemt, gingen wij na een plaats omtrend twee uuren van ons eampement geleegen om sulx te sien, daar sagen wy onder de krans van een cloof in een soort van spelonk, alwaar men voor reegen en winden konde sehuijlen, portraiten van wilde paerden, bavianen en van mensehen in verseheyde postuuren, met roode, witte en swarte verwen tegens de klippen gesehildert, sommige waaren vrij wel afgeteekend en andere weer niet, welke laatste seheenen het werk van leerlingen te weesen; het is verwonderings waardig iets diergelijx by sulke ruwe en onwetende natie te vinden.

Den 15 dito, terwijl nu nergens meer passagie is te vinden om met de waagens dieper in het land te kunnen treeken, dat ook hoe verder men daarinne soude kunnen komen, hoe sehraal en dor het land soude mogen gevonden en overal ter oorsaake der langduurige droogte gebrek aan weij voor de beesten en soo meede aan water soude weesen, gelijk ons dit behalven 't geen dat wy daarvan sagen, eenpaarig wierd getuijgt door de bij ons hebbende Hottentotten en Bosjesmans, moesten wij derhalven hoe ongaarn resolveeren na onse legerplaats van gisteren teruggekeeren, aldaar een dag of twee te blijven leggen, om te sien of inmiddels door de Bosjesmans die

hiertoe expres soude worden uytgesonden, niet eenige andere bequame doortogten of eenige Hottentotten dies bewust synde, soude kunnen worden gevonden, welke Bosjesmans met eene wierden geordonneert, om indien het mogelijk was eenige van de voorm : d' Gauas bij ons te brengen, waaraan egter weynig apparentie was, nademaal dat volk soo schuuw en vreesagtig is, dat hetselve op het sien van een Europees en selfs van een Hottentot die een hoed op het hoofd heeft, het aanstonds op de vlugt set, synde daarby soo gauw ter been dat se niet als met paarden kunnen ingehaalt worden.

Onse cours en verheijd tot hiertoe is geweest N. t. W. 6 gr : Wk : $\frac{13}{20}$ mijl, Breete 33 36. Leugte 45 22.

Synde 18 mijlen regte distantie van de drift die wij op den 3 Juny zijn gepasseert; voorts arriveerden wij te elf uuren in ons verlaate campement, middelerwijl hadde zig Rondeganger met de Bosjesmans ten eynde als gem : sig op weg begeeven.

Breete 31 : 36. Leugte 44 59. Cours en verheijd N. N. W. 2 gr : Wk : $\frac{1}{16}$ mijl.

Den 16n en

17 dito volgens het aangeteekende op gisterigen datum bleeven wij hier leggen.

Bij de teruggekomst van onse uytgesondene verstonden wij tot ons leetweesen dat het gantseh ondoenelyk was om verder het land in te kunnen komen, dat men voor sig niet als woestijnen sonder lof of gras sag en dat 't aardrijk sig vertoonde als of het overal was afgebrand, ja dat er geen de minste droppel water wierd gesien, dat se voorts ook niemand hadden gevonden die daar ooijt was geweest en dat men ook niet wist of aldaar inwoonders waaren ofte niet, en eyndelyk dat se geen d' Gauas hadden kunnen krijgen, dewelke op haare aannaderinge sig in het gebergte hadden gesalveert.

Deese d' Gauas syn so als wij hier verstonden meede een soort van Hottentotten, dog klyn van postuur en van een seer vreesagtige naturel, in haare kleedinge en leevenswijse syn se met de Bosjesmans gelijk, dog veel behendiger als deselve en de verdere Hottentotten in 't behandelen der boogen en pijlen, sy leeven gelyk de Caffers en Taamboegiesen onder een algemeen opperhoofd die by hun Goechoe Moua word genaamt.

Dat se groote liefhebbers syn van de schilderkunst en overal op de klippen die se daartoe bequaam vinden het een of het ander afschilderen, en voorts dat elk man maar een vrouw heeft.

Het land selfs is het slegtste dat wij tot nog toe hebben gesien, hetselve is bergagtig, vol klippen en daarbij sandig, overal met

doornbossen en ruijgte begroijt, sonder weij of bequaame bouwlanden, waarom hier ook geen wild wordt gesien.

Bovendien is het climaat so hier als in het land der Bosjesmans seer ongesond, nadien het snagts soo koud is, dat alles vriest, en daarenteegens by dag so exhorbitant heet dat alles verbrandt en de drooge bladeren hierom tot stof kunnen gevreven worden, selfs waaren de doornboomen die wij hier en daar sagen staan, tot aan de voet toe verdort, dit laatste was, soo als wij vernamen, veroorsaakt doordien in neegen maanden tijd alhier niet hadde gereegent.

Het gebergte dat hun land van dat der Bosjesmans scheijd, strekt sig uijt tot het Cafferlands gebergte.

Vonden de miswyzing van het compas op $18\frac{1}{2}$ gr: N. W.

Den 18 dito om het aangeteekende onder gisterigen datum genoodsaakt sijnde om van ons voorneemen om in het land verder te trecken af te sien, namen wy derhalven heeden de reijse na de Caab terugge en quamen te campeeren alwaar den 12n deeser de nagt hebben doorgebragt.

Sullende voorts tot vermeydinge van herhaalinge de breetens en lengtens niet meer aangeteekend worden, ten waare wy somtijds hier of daar op plaatse mogten komen alwaar wy op de uytreijse niet syn aangeweest.

Den 19, 20 en 21 dito, na een marsch van dric dagen arrivecrden wij bij de Gornts rivier alwaar wy onse tenten op sloegen en

Den 22n dito rusteden.

Den 23 dito hebben heeden onse nagtrust gehouden by een rivier Cava genaamt welkers water so wit als melk was.

Den 24 dito vervolgden onse reijse en quamen

Den 25 dito ter houw by een droog riviertje.

Den 26 dito sijn van daag gekomen aan de Vischrivier, het land siet hier naar uit.

Den 27 dito hielden rustdag om 't beestiaal wat te doen verquikken, onse gitsen gaan na ontfangene betaaling terugge en wij neemen andere aan.

Den 28 dito passeeren een cloof, wij de Bosjesmans cloof noemden en na den Cafferlands berg in het N. O. van ons voor de laatstemaal te hebben gepeijld, quamen wy te campeeren by de Bosjesmansrivier.

Den 29 dito nog al voortgaande quamen wij na

Den 30 dito de gesegde Bosjesmansrivier te sijn overgekomen en

Den 31 dito rustdag te hebben gehouden

September.

Den 1 dito halte te houden by de Sprinkbocke fontijn alwaar den 19n Maij passato ook hebben gecampeert.

Teegens den avont quamen eenige Hottentotten uyt de Craal van eenen Capitein Dauhau by ons die wij met tabacq en dacha beschonken, men verstond van deselve dat het de geheele quaade mousson hier niet gerecgent hadde.

Den 2 en 3 dito geduurig voortgaande arriveerden wij

Den 4 dito aan de Sondaagsrivier.

Den 5 dito sijn wij getrokken tot aan onse rustplaats van den 13 Maij jongstl: namentl: de Swartekopsrivier.

Den 6 dito van hier smorgens te half ses uuren vertrekkende stelden wij onse cours wat beseijden af W. Z. W. door een kleijn boschagie, die met verscheijde courssen gepasseert sijnde, gingen vervolgens W. aan over een klijne vlakte en na 't passeeren eeniger drooge riviertjes quamen wij in een gebergte, daar wy de eene hoogte op de andere weder aftrokken, tot dat wij arriveerden op een vlakke veld, kreegen doen 't Gamtousch gebergte weder in 't gesigt, hier sloegen wij onse tenten op by een fontijn van schoon waater.

Breete 33 15½. Lengte 44 19½. Cours en Verheijd Z. W. t. W. 2⅛ mijl.

Den 7n dito braken van hier op met reegen smorgens te 6 uuren, onse cours W. t. Z. en Z. W. t. Wt. stellende nog al door de op gisteren vermelde vlakte tot dat wij arriveerden in onse oude wagenweg, die wij opvolgden en quamen wij te campeeren aan de van Stadensrivier.

Den 8 dito bleeven hier rusten om de noodige reparatien aan de wagens te doen.

Eenig van ons volk die aan strand in eene daarby geleegen valley waaren gaan visschen bragten by haare terugkomst meede eenige Hottentotten, die by sig hadden een slaaf van den landbouwer Willem Landman denwelke ons berigtede dat hy met nog twee andere slaaven van syn lyfheer weggeloopen synde met voorneemen om na de Caffers te gaan, deese syne twee makkers hem op een ogtent terwijl hy sliep hadden verlaaten en dat hij sig seedert by de Damasquas Hottentotten hadde opgehouden, dewelke hem hadden gebruikt om kost voor haar langs het strand te soeken.

Den 9 dito en

10 dito setteden de terugreijsse voort en arriveerden

Den 11 dito aan de Gamtouscherivier, het waater daarinne was veel lager als doen wy deselve op de uytreijse passeerden.

Den 12n dito was rustdag.

Wierden heeden alhier besogt door een Hottentots Capitein genaamt Hoenjaro die ons beloofde het pad van hier na het Essenbosch dat door de togtgangers word gebruikt, te sullen laaten wijsen, en gelijk die weg nader is als die waarover wij gekomen syn, naamen wij sulx gewillig aan.

Den 13 dito wierden door onse wegwijsers met een Wt. cours geleijd tot aan de rivier Donque, en daarna tot den oorspronk van de Cabeljauwsche rivier, alwaar op seekere plaats in het Hottentots Keij genaamt halte hielden.

Den 14 dito passeerden wij een hoog gebergte en na de Keijka of Witterivier te syn gepasseert quamen wij by de Leeuwerivier in het Hottentot Chammago gent: ter houw.

Den 15 dito met een W. t. N. cours voortgaande ontmoeteden wij onderweegens de rivier Ou Chamma dat te seggen is Vetwater en nog een andere Soma genaamt, waaruijt de eerste rivier vermeld onder den 30n April passato voort vloeijd, daarna passeerden wij het voorwaards gem: Essenbosch, komende vervolgens in de gewoone wagenweg en quamen daarover by de Crommerivier, alwaar wy campeerden.

Breete 33 19½. Lengte 43 15. Cours en Verheijd W. t. Z. 5 gr: Zk: $2\frac{11}{12}$ mijl.

Den 16, 17, 18 en 19 dito al geduurig voortgaande door deselfde weg als onder gisterigen datum staat vermeld quamen wij

Den 20 dito ter nagtrust op de plaats alwaar den 20 April laatstleeden meede hebben gecampeert, hier quamen by ons ses Hottentotten met haaren Capitain Faitje, van wien men verstond, dat vijff van de scheepelingen van de verongelukte Franse schuijt haaren weg door het Houteniquas land en de overige hier door haaren weg na de Caab hadden voortgeset, hetwelk wy presumeeren te sullen syn geschied om het land so wel binnen in als langs het strand te ontdecken.

Den 21 dito setteden wy de reijse voort, dog

Den 22 dito hielden wy rustdag.

Hebben van den 20 ruuw en koud weer gehad met regen en hagel vermengt.

Den 23 en 24 dito is ons niets sonderlings ontmoet.

Den 25 dito sloegen wy ons needer by de Matjes rivier, wierden ter deeser plaatse weeder besogt door den Capitein Wittebooij, bij sig hebbende nog drie Hottentotten van de Dauneij natie die aan de Oliphantsrivier woonen. Van de selve verstond men dat gedagte

rivier haaren oorspronk heeft niet ver van de plaats alwaar de Gamtousch rivier meede ontspringt, en dat eerst gen: rivier na een groot deel lands doorgeloopen te hebben sig eyndelijk ontlaast in de Gouritsrivier.

Den 26 dito syn wy gemarscheert tot naar de Rietvalley op onse rustplaats van den 13n April en

Den 27 dito quamen wij te campeeren by de Klipbanksrivier.

Den 28 dito sijn in onse terugreijse heeden geavanceert tot voor de Hattaquas eloof en sloegen onse tenten aldaar by de Saffraan craal op; van hier wierd door den Commandant de volgende missive aan den Edelen Heer Gouverneur geschreven.

Cabo de Goede Hoop
Aan den Wel. Edele Gestr: Heere
Rijk Tulbagh,
Gouverneur in loco etc. etc. etc.

WelEdele Gestrenge Heer,

Voor mijn vertrek van de Chijs Chamma rivier hebbe ik de eere gehad per den landbouwer Andries Arendsdorp aan Uwe Wel Edele Gestrenge onder den 31 July passato voor 't laatste maal te schrijven, dog terwijl ik niet denke dat gem: Arendsdorp sig vroeger Caabwaarts sal gewend hebben, gaat by deese copia daarvan over, aan welk schrijven de vrijheijd neeme mij te gedraagen, des sal deese wederom dienen om Uwe Wel Edele Gestrenge in alle submissie te adviseeren dat ik van gem: Chijs Chamma rivier op den 1n daaraanvolgende maand Augustus vertrokken en mynen cours noordwaarts naar de in die missive vermelde Kleyne Chineesjes genomen, dog hebbe geen derselver kunnen opdoen en overal daar wij getrokken sijn, hebben sy sig met de vlugt in 't gebergte begeeven, waar wij se niet hebben kunnen agterhaalen, Gem: natie syn weinig verschillende met de Bosjesmans, wierden door soo evengem: d' Gauas genaamt, als dat deselve onder een generaal opperhoofd Goeehoemaua geheeten, gelyk de Caffers en Tamboegies sorteeren, van hunne schilderyen hebben wij op de klippen gevonden, hetgeen voor die natie terwijl sy geen onderwijs daar van gehad, ook de noodige dingen manqueeren al veel is, egter soodanig niet als wel daarvan gesproken wierd.

In 't gem: D Gauasland syn wy gevordert tot op de breete van 33 gr: 36 min: lengte van 45 gr: 22 min: ende gemerkt in dat land geen weijde voor ons beestiaal vonden en onse beesten vry mager wierden, ook nu en dan 't een na het ander verrekte, daar by de koude nagten die bij continuatie duurden, sulx alleen een koude

toevallige regen ons in een armoedige getal van trekbeesten sou gesteld hebben en geen hoope was verder in dit land eenige weij te vinden, terwyl de Bosjesmans eenparig verseekerden hoe verder in, hoe minder weij men soude ontmoeten, doordien het land doorgaans met ruijgte begroeijt en daar nog al eenig gras in andere tyden gestond en was sulx verbrand, ende gelyk sy ons beteykend hadden het daar te lande in 9 maanden lang niet gereegent, sulx bleek genoegsaam, terwijl wij selfs de grootste doornboomen langs de riviere als elders verdroogt gevonden, derhalven ben ik genoodsaakt geweest op den 18 der gem : maand Augustus dat land te verlaaten, om hoe eerder hoe liever beeter weij op te zoeken, sulx ik mijne weg weder Caabwaarts gewend en op heeden aan de Saffraan craal gearriveert, denkende op morgen de Attaquas eloof te beklimmen of op den 30n deeser maand de Hageleraal te halen, welke plaats aan de andere zijde deeser clooff gelegen is. Betreffende laatstelijk de sig onder mij sorteerende mansehappen sijn deselve, Gode sij dank, voor tegenwoordig nog alle in eene wensehelijke gesondheid sig bevindende. Hiermeede deesen afbreekende onder gunstige verwagtinge dat deese mijne gedaane reijse door Uwe Wel Edele Gestrenge mag werden geapprobeerd, so neeme de vrijheid mij in alle submissie te ondersehryven. (onderstond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Eds. ootmoedige en onderdanige dienaar. (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) Op de Saffraaneraal aan de Attaquas eloof den 28 September 1752.

Den 29 dito syn heeden de bovengem : Hattaquas cloof overgekomen en bereikten een moerassig rivier, het heeft in deese twee daagen sterk gereegent en tussehen beyde gehagelt, en ook sneeuw gevallen, het was regt vinnig koud.

Den 30 dito hebben de reijse voortgeset tot aan de Hageleraal alwaar

October.

Den 1 dito rustdag hielden.

Den 2, 3 en 4 dito voortgaande bereijkten wij

Den 5 dito de Soetemelksrivier, hier ter plaatse ontfing den vaandrig de onderstaande missive.

Mynheer en Veel Geagte Vrind,

UEd : gedateerde letteren van den 28 September nopende UEds : terugkomst herwaarts heb ik heeden door den daarin vermelden Hottentot ontfangen, waarover ik met veel blydsehap ben aangedaan, om dat so wel UEd : als de onderhebbende nog in goeden welstand syn ; maar vermits UEd : komste mij buijten verwagtinge

komt, geloof ik dat UEd. deese wat ongemakkelyk sal voorkomen, egter ben ik daarneevens in dat vertrouwen, dat het eevenwel niet onmogelyk sal syn aan de intentie van den Wel Edele Heer Gouverneur te voldoen. En ter saake overgaande, soo is het dat ik de eere hebbe gehad, dat het den WelEdelen Heer Gouverneur geliefde met mij te spreeken over ende ter saake van seekere baaij omtrent 30 mijlen beoosten de Mosselbaaij strekkende in 't Oude Niquasland, bij onse inwoonderen genoemd word de Twee Valleijen, ter oorsake dat twee swaare rivieren van 't gebergte en uijt het boseh in een ruym vlakte eerst twee valley uytmakende sig in zee uijtgieten, van welke baaij by deese inwoonderen veel word gesegt en ook de vaste praesumptie is dat dien Fransen Luijtenant met syn laatste sloep in die baaij aan de wal is gebleeven, waarby welopgem : Wel Edele Heer Gouverneur mij teffens ordonneerde by UEds. arrivement ditwaarts hetselve aan UEd : te bedeelen, om wel meede ten prineipaale deese voorengenoemde baaij door den stuurman en landmeter naauwkeurig te laten besigtigen wat daarvan syn mogte. Ende UEds : verders een goede rijs toewensehende verblyve met veel agtinge. (enderstond) Mynheer en Veel Geagte Vrind, UEd : dw : dienaar. (was geteekend) J. A. Horak. (in margine) Swellendam den 4n October 1752.

Naar leetuure van dien brief wierd alles tot de uytvoeringe der geeerde ordre van den Edelen Heer Gouverneur klaar gemaakt en also den gantschen train hiertoe niet noodig wierd geoordeelt, wierd hierom best gedaeht een gedeelte van dien onder eommando van een sergeant vooraf met de volgende brief Caabwaards te senden.

Cabo de Goede Hoop.

Aan den Wel Edele Gestr :
Heere Rijk Tulbagh,
Gouverneur in loco ete. ete.

Wel Edele Gestrenge Heer,

Tseedert het afsenden van mijne laatste onderdanige van den 28 September passato, waarin de eer gehad hebbe Uwe Wel Edele Gestrenge in alle submissie myn arrivement voor de Attaquas cloof te bedeelen, soo neeme thans de vrijheid verder te eommunieeeren dat ik mijne reijse Caabwaarts vervordert en op heeden op de plaats de Soetemelksrivier gent : toebehoorende den oud burgerraad Hendrik Emanuel Blankenberg gearriveert ben.

Bij mijne aankomst alhier ontfing ik een missive van den Landdrost tot Swellendam gedateerd den 4n deeser loopende maand, waarin vermeld word als dat sig in 't Outeniquasland omtrend 30 mijlen beoosten ae Mosselbaaij een soort van baaij soude bevinden.

Ende nademaal men in die tijd toen den Franssen offieier sig by ons bevond geen verdere narigt omtrend de aan Uwe Wel Edele Gestrenge geadviseerde baaij heeft kunnen trekken, ben ik van gedagte dat dit deselve weesen sal, derhalven om sooveel mogelijk aan de intentie van Uwe Wel Edele Gestrenge te voldoen, hebbe ik de leden laten vergaderen, hun die missive voorgesteld, soo is beslooten den train te verdeelen, terwijl wy deese inwoonders niet tot laste kunnen leggen blijven, sullende ik ondergeteekende, den adsistend, sergeant, stuurman en land meeter met 11 soldaaten, mitsgaders 2 wagens, mij naar derwaarts vervoegen, en die baaij sooveel mogelyk, schoon onse sehuijt sig onbequaam daartoe bevind, te doen pijlen, de overige train onder het gesag van een sergeant de terugreijse naar de Caab laten vorderen. Deesen dan voor teegenwoordig niets meer weetende by te voegen, als alleen dat sig alle de onder mij berustende manschap, behalven een die gisteren is komen in te vallen, Gode sij dank, in gewenschte gesondheijd nog komen te bevinden, sal ik denselven hiermeede fineeren, na Uwe Wel Edele Gestr: in de protextie Godes bevolen te hebben, neeme ik de eere my in alle submissie te ondersehryven. (onderstond) Wel Edele Gestrenge Heer Uwe Wel Edele Gestr: seer ootmoedige en onderdaanige dienaar. (was geteekend) A. F. Beutler. (in margine) Soetemelksrivier den 5n Oetober 1752.

Den 6n dito soo als den sergeant met 46 mannen en eenige wagens sig op reijse na de Caab begeeven hadde, ging den eommandant met het overig volk ten getalle van 25 coppen meede op reijse, de eours wederom oost stellende en quamen daarmeede ter houw by de plaats van den burger Rentsburg.

Breete 33 50½. Lengte 40 23½. Cours en Verheijd O. 3 gr: Nk 1⅝ mijl.

Den 7 dito Gouritsehe rivier overgetogen synde namen wij onse rustplaats by de Honingklip.

Breete 33 41½. Lengte 40 43. Cours en Verheid N. O. t. N. 8 gr: Ok: $3\frac{1}{10}$ mijl.

Den 8 dito trokken wy naar Ignatius Ferreire en quamen

Den 9 dito op Hartenboseh aan de Mosselbaaij geleegen.

Den 10 dito mareheerden heeden onder het vallen van een regentje tot aan de Reebokkenfontijn, alwaar wij eampeerden, sijn op deese marsch de Kleyne Brakkerivier, nevens nog een ander die daar instroomt Conna genaamt gepasseert.

In den agtermiddag quam op ons versoek by ons den landbouwer Jaeobus Botha om ons de weg na gem: twee valleijen door een onderweegen staande groot bosch te weijsen.

Breete 33 36. Lengte 40 51. Cours en Verheijd O. N. O. 8 gr: Nk 1 mijl.

Den 11 dito na de groote Brakke en Klippen driften revieren te syn gepasseert hielden wy halte by de Gourasrivier.

Breete 33 33. Lengte 41 2. Cours en verheijd O. t. N. 6 gr. Nk $2\frac{3}{7}$ mijl.

Den 12 dito bereijkten heeden seekere plaats de Keerom by de landbouwers genaamt, omdat men met wagens onmogelijk daardoor komen kan.

Breete 33 $32\frac{1}{2}$. Lengte 41 $11\frac{1}{2}$. Cours en Verheijd Oost 4 gr: Nk $1\frac{6}{7}$ mijl.

Den 13 dito na het benoodigde op eenige paarden gelaaden te hebben, gingen wy met agterlaatinge der wagens de voormelde Keerom over en na de rivieren Koeakamka en Gouringa te sijn gepasseert, trocken wy vervolgens door het bosch onder den 10 deeser vermeld, en quamen daarna by de gemelde valleijen, alwaar wy ons campement opsloegen, het overige van deesen dag, mitsgaders

Den 14 dito doorgebragt synde om alles ter deeser plaatse en soo meede langs het strand behoorlyk op te neemen en te besigtigen, bevonden men dat deese Twee Vallyen, die omtrent anderhalf uur reijdens van malkanderen leggen, en na gissing ieder wel vyf uuren in dies omtrek groot sijn, worden geformeert door drie bysondere waterrijke rivieren, de welke van het gebergte afkomen en sig daar inne ontlasten, sonder dat er egter uytwateringe daarvan ergens of na het strand word gesien, waarom en ook ter oorsake dat het water dier valleijen brak en soutagtig is, dog de eene meer als de andere, men moet vast stellen dat deselve valleijen door eenige onderaardsche canaalen communicatie met de daarby leggende zee hebben, synde die dewelke naast aan de Mosselbaaij legt langwerpig en de andere rond, mitsgaders beyde na de zeijde van 't gebergte seer diep, dog aan de zeekant doorwaadbaar.

Het strand langs die valleijen is doorgaans met klippen en swaare rotsen behebt, gaande de rollingen der zee aldaar daarenboven seer hoog, soodat geen aankomen ter dier plaatse voor schuyten of boot te vinden is.

Den 16 dito neemen heeden weederom de terugreijse na de Caab en quamen na een marsch van vyff daagen

Den 22 dito voor de Duyvenhoxrivier, waarvoor wij, vermits het water hoog op geswollen was moesten blyven leggen tot

Den 24 dito daaraan, wanneer 't water gevallen synde, wy die rivier overgingen.

Den 25 dito vervorderden wij onse reijse over de Buffelsjagt-rivier tot aan de rietvalleij en quamen

Den 26 dito op Swellendam.

Den 27 dito syn wy van daag de breede rivier met de schuijt van den landbouwer Philip Cortje overgevaren.

Den 28, 29 en 30 dito, de reijse was binnen deese drie dagen door de Hessaquas cloof en de Tijgerhoek tot op 's Compagnies post het Siekenhuijs.

Den 31 dito quamen heeden te campeeren aan de Steenbokke-rivier op de plaats van Wessel Wesselsz.

November.

Den 1, 2 en 3 dito marcheerden wij over de Swarte Both en Palmietrivieren en na de Hottentots Hollands cloof afgekomen te sijn, sloegen wij onse tenten op by de plaats genaamt Onverwagt.

Den 4 en 5 dito van hier trocken wy over de eerste rivier, Saxemburg en de Tygervalleij en arriveerden na agt maanden en seeven dagen uijtgeweest te syn

Den 6 dito daaraan in het Casteel de Goede Hoop alle in redelijke gesondheijd, waarvoor en soo meede voor de verdere aan ons op sulk een lange en gevaarlijke reijse beweesene weldaden wy den Almagtigen hertgrondig moeten bedanken.

(was geteekend) A. F. Beutler.
C. A. Hoofd, adsistend.
(onderstond)
Accordeert.
(getcekend) A. Bergh, E. gezw: clercq.

Accordeert letterlijk.

Geo. M. Theal,

Kaapstad, 4 September, 1896.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukkers, Kaapstad.

REIS NAAR INHAMBANE IN 1770.

Extract uit een brief van den Gouverneur en de Raad van de Kaap Kolonie aan de Vergadering van Zeventien, gedateerd 20 Junij 1772.

Aan uwe wel Edele hoog Agtb. bij onse onderdanige Letteren, de datis 19 Decbr. 1770 en 1 Maart 1771 pligtschuldig kennisse gegeeven sijnde, dat den hier permanenten Hoeker de Snelheijd, zonder Rio de La Goa, werwaarts als doen was afgezonden, te hebben kunnen bestevenen, en na op die voijagie veel teegenspoed te hebben gehad, ter deeser rheede was gereverteerd, vinden wij ons verpligt Uwe Wel Edele Hoog Agtb. thans te berigten, dat van de aan het gem. vaartuijg bejegende rampen, ook geene van de minste is geweest, dat het zelve met agterlating van Twee Stuurlieden, een quartiermeester en Elf Mattroosen, die ter verkenning van't Land omtrent voorgem: Baaij van Rio de la Goa, waren afgezonden, den Steven dit heen heeft moeten wenden, welke beijde Stuurlieden neevens Twee der Mattroosen, egter na het uijtstaan van veel Elende en gevaar, eerst te Inhambanij, vervolgens te Mosambique, van daar te Diu Souratta, en Eijndelijk te Ceijlon zijn te houw gekomen, van welke laatstgem. plaats deselve met 't Retourschip Borsselen, alhier zijn aangeland, gelijk Uwe wel Edele Hoog Agtb. dit alles bij gelieste omstandig zullen kunnen beoogen, uijt het relaas dat door bovengem. personen verleend zijnde, deesen Copieelijk is bijgevoegd, en waar aan ons dierhalven op't Eerbiedigst refereeren.

Relaas gegeeven ter requisitie van den E. Agtb. Heer Mr. Joachim van Plettenberg, Gesaghebber deeses Caabse Gouvernements, nevens den E. Agtb. raad van Politie, door de Onderstuijrlieden Pieter Matthijs Aastrop en Jan Feijks, mitsgs. de mattroosen Jan Reijntjes en Willem de Bruijn, alle in opgem. qualiteijten beschijden geweest op den hier Permanenten hoeker de Snelheijd, zijnde van de navolgende inhoud.

Dat zij relatanten op den 18 Junij 1770 's namiddags met bovengem. hoeker de Snelheijd, ter opspeuring der alhier niet opgedraagde Bengaalse Retourscheepen Vaillant en Enchuijsen,

van deese Caabse rheede, t' zeil gegaan zijnde, direet Cours hadden gesteld, naar de Baaij St. Augustijn op het Eijland Madagascar, in hoope deselve aldaar aan te treffen, alwaar op den 20 Julij gearriveerd zijnde, dog voorm. Seheepen niet gevonden hebbende, de reijse (volgens de aan de overheeden van voorm. hoeker ter hand gestelde ordre) den 27 dito daaran, weeder van daar was voortgeset, met voorneemen om de baaij van Rio de la Goa te besteevenen; dog dat zijl. op de breedte dier baaij gekomen zijnde, wanneer sij eeven het land in 't gesigt hadden gekreegen, dermaten van een Swaren Storm uijt den Z. en Z. Z. W. waren belopen geworden, dat sij zig genoodsaakt hadden gevonden om in de bogt dier baaij ten anker te gaan, alwaar geduurende een etmaal waren blijven leggen, tot dat de Storm aan 't bedaaren was geraakt; Dat zij vervolgens het anker weeder geligt en getragt hadden, om uijt de bogt alwaar zij lagen te geraken, dog door Subiet opgekomene Stilte en daar op gevolgde Contrarie winden uijt den Z. sulx niet hadden konnen verrigten, maar ten eenemaal te rug gedreeven zijnde, vervolgens op den 31 Augs. daaraan bij donker en mistig weer, gepaard met dood stilte, een sodanige Swaare rolling in Zee, omtrent hunnen bodem, gewaar wierden, dat sij noodwendig moesten presumeeren seer naar de Wal te weesen, alwaar om dan ter saake men weegens de toenemende mist niet van sig af konde sien, geresolveerd wierd, de Sehuijt uijt te Setten, ten einde den hoeker daar meede met den Steeven op zee te houden, om dus niet te veel af te drijven.

Dat den eersten relatant daar op van den Gesaghebber ordre gekregen hebbende, sig in de sehuijt te begeeven, sulx gedaan, en voorts getragt had den hoeker op zee te houden; dog wegens de swaare rolling in 't water, (die hem belette voor het Vaartuijg te blijven) sulx niet hebbende konnen werkstellig maken, geresolveerd had, den hoeker weeder op sijde te loopen, ten einde daar van verslag te doen, als wanneer hem door den Gesaghebber andermaal gelast wierd, vooruijt te roeijen, om te looden, en het land te ontdeeken, mitsgs: daar van kennis te neemen, also men niet seeker wist waar men was:

Dat hij Eerste relatant, na sig van een lood en loodlijn, mitsgs: mast en zeijlen, neevens een Compas voorsien te hebben, met de Schuijt vooruijt geroeijt en Suijdwaards van den hoeker afgestoken was, hebbende als doen wanneer sij een mijl verre van't ged: Vaartuijg afwaaren, door de opheldernde mistbank het land gesien; dog hier op momentlijk een Sehoot van den hoeker hoorende doen, en de Vlag en Sjouw van denselven siende waaijen, waren sij na

denselven weeder te rug gekeerd, als wanneer hun den Tweeden relatant met Vier mattroosen in de Jol was te gemoed gekomen, van welke sij verstonden, dat sij meede last hadden, om het land te gaan verkennen, aan dewelke sij, op hun versoek, een riem hebben bijgeset.—

Dat den Tweeden relatant des morgens tusschen 6 en 7 uuren met de Jol van boord gevaaren en volgens zijn ontfangen last N : Ot: opgestoken zijnde, ten eijnde den hoek der Baaij, besuijden welke den hoeker thans lag, te boven te komen, gestadig in Voorsz: Cours, soo na aan land als mogelijk was, voortgeseijld zijnde, des middags ten Elf uuren reets den hoeker niet meer had kunnen zien, sonder tot dus verre het land dat sij sagen, te kunnen verkennen, waarom dan geresolveerd had, maar gestadig de wal langs te houden, om dus de Baaij van Rio de la Goa te ontdecken, dog hier in, mits de opkomende wind uijt den Z: Wten: verhinderd zijnde, was hij genoodsaakt geworden, des namiddags Circa de twee Uuren om de Z : W : over stag de wenden, ten eijnde den hoeker weder in't gesigt te lopen, dog intusschen een lek in de Jol gekreegen hebbende, die hand over hand sodanig toenam, dat deselve door Twee mannen niet konde werden lens gehouden, maar in teegendeel half vol water liep, hadden zij het niet langer op zee durven houden, maar moesten tegens drie Uuren, de Cours regt Nd : dwars in de Wal houden, om deselve te genaken, komende daar op te vier Uuren op strand, als wanneer bevonden 8 à 10 mijlen benoorden Rio de la Goa te zijn, welke land zij opdeed eeven als de Baaij van Rio de la Goa selve, bestaande het strand in hoog opgaande Sand duijnen, agter dewelke sig landwaarts in, hoog gebergte vertoonde, lopende tusschen dat gebergte en de voorm : duijnen een Rivier, die sig uijt Zee als een Baaij vertoonde, zijnde het Strand alomme met Rotsen beset :—Dat den Tweeden relatant, na, als voren is gemeld, geland, en met de jol op een kleine Sand bank tusschen de klippen aangekomen te zijn, terstond twee der bij zig hebbende mattroosen landwaards in gesonden had, om kondschap van deselve en dies inwoonders te bekoomen, en inmiddels met de Twee andere mattroosen bij de jol was blijven wagt houden, ten einde aldaar de uijtgesondene Persoonen weeder af te wagten, die sij na dat deselve omtrent een Canon Schoot verre waren gegaan, weeder sagen komen aanloopen, vervolgd werdende door drie met assagaaijen gewapende Swarten, tot een halve musquet Schoot verre van de jol; welke Swarten sig als doen neder setteden, en hun door teekenen te kennen gaaven dat bij hun moesten koomen,

het welk sij te samen met hun Vijven deeden, werdende van deselve minlijk gehandeld en gevraagd, van waar quamen, en of sij met hun na haare hutten landwaards in wilden gaan, 't welk geweijgerd dog teffens versogt hebbende, voor hun wat Vuur aanteleggen, hadden die Swarten sulx gedaan, en haarl: daarop wederom verlaten.—

Dat den Tweeden relatant met sijne maekers daar op bij het gem: Vuur zijnde blijven sitten, tegens den avond tussehen 6 en 7 uuren een Vaartuijg uijt zee voor de wind hadden sien opkoomen, die sij presumeerden den hoeker te zijn; gelijk sij den selven dan ook vervolgens tussehen 8 à 9 uuren een halve mijl van de Wal verplaatse daar sij zig bevonden sagen ten Anker gaan, werdende een Uur daarna en dus Cirea 10 Uuren door omtrent 100 Swarten, alle als de vorige gewapend, omeingeld, die hun immediaat het roer en de geus der Jol, het Compas, het lood en de loodlijnen ontnamen, en den gantsehen nagt over bij hun bleeven sitten; geevende hunl: telkens door teekenen te verstaan, dat sij hun den hals zouden afsnijden:

Dat zijl: in deeze bekommering den dageraad blijvende afwagten, met het aanbreeken derselve, de Swarten vroegen of sij hun wilden helpen, ten einde de Jol van 't strand in zee te brengen, 't geen door dezelve geweijgerd zijnde, hadden zij die van den hoeker toegeroepen, en daar op de sehuijt van deselve sien aankoomen.—

Dat den Eersten relatant (na dat die van den hoeker het roepen der geene die aan land waaren gehoord, en hunne omstandigheijd genoegsaam gesien hadden, van den Gezaghebber ordre ontfangen hebbende, deselve met de Sehuijt te hulp te gaan) sig immediaat met Een Quartiermeester en 6 mattroosen in deselve begeeven had, en naar de Wal voortgeroeijd was, die hij egter, mits de sware brandingen en hoog gaande Zeën niet durfde nog konde aandoen, als hebbende reets de Sehuijt half vol water gekreegen; het geen eene der aan land zijnde Mattroosen, in name Willem de Bruijn, gesien hebbende, was denselven t' zeewaards gegaan en naar den Eersten relatant komen toeswemmen, die hem de faeheuse omstandigheijd der overige aan land zijnde mensehen te kennen gaf.—

Dat den Eersten relatant, na dit alles verstaan te hebben, geresolveerd had weder naar den hoeker te roeijen, niet alleen om den Gezaghebber daar van verslag te doen, maar ook om sig en de bij sig hebbende Mansehap van genoegsame wapenen tot hunne defensie, als meede van een werp anker, tros en paardelijn te voorsien, om daar meede de Sehuijt op zee te kunnen houden en voor het stranden

te beveijligen, als wel kans siende om sonder dit alles aan land, dog egter onmogelijk weeder in Zee te geraken :

Dat sijl : na van al 't bovengemelde voorsien te zijn geworden, weder naar de Wal geroeijd zijnde, en voor de brandings tragtende te ankeren, eeven voor dat sulx konden verrigten, door een aanrollende Zee, de Schuijt vol water kreegen ; dan des niettegenstaande het werp anker uijtgeworpen hebbende, wierd kort hierop na dat sij nog een rolling over hadden gekreegen, de schuijt omgeslagen, waardoor een mattroos in name Andries was komen te verdrinken, zijnde de andere alle met de riemen naar land gedreeven, dog den Eersten relatant die zig boven op de Schuijt hadde soeken te redden, met deselve aan de Wal geslagen, werdende ten Eersten door de Swarten omcingeld en van al wat zij aan het Lighaam hadden ten eenemaal beroofd, die hun vervolgens bij den Tweeden relatant en de andere bij hun zijnde Persoonen bragten, welke als doen door hun meede inselvervoegen beroofd wierden ; gaande de swarten daar op met hun alle, wel ten getale van 3,000 na de Schuijt en Jol, die sij in stucken sloegen en het daaraan vindende ijser onder sig verdeelden, waarna sij meede de paardelijn die aan het werp anker vast, dog welke sij meenden dat aan den hoeker gehegd was, met alle man aangreepen, en het gedagte anker op 't strand haalden, nakkende de voorm : lijn in klijne enden van een span lang, 't geen sij dus onder zig verdeelden :

Dat sij relatanten, met hunne overige mackers immiddels het Lighaam van hunnen verdronkenen medgesel siende komen aandrijven en door de zee op strand werpen, de Swarten vroegen om denselven te mogen begraven, hetgeen hun toegestaan zijnde, hadden zij sulx, na denselven ontkleed te hebben, behoorlijk gedaan ; biedende daar op de kleederen de Swarten aan, dog sij die niet willende aanneemen, maar in tegendeel van deselve met vertooning van afgrijssen weg gelopen sijnde, hadden zijl : die kleederen daarop selve onder hun allen zodanig verdeeld, dat een ijder van hun een stuk ter bedecking zijner naaktheijd had gekreegen : dat zijl : in deesen ellendigen toestand door de swarten gestadig bewaakt en gevangen gehouden werdende, vervolgens een Canon Schoot van den hoeker hebbende horen doen, en de Vlag en Sjouw siende waaijen, denselven eenigen tijd daar na en wel in den voormiddag teegens 9 uuren tot hun allergevoeligste smerte sagen het anker ligten en onder zeijl gaan, des sijl : als geen middel tot hunl : redding en uijtkomst, maar inteegendeel de dood telkens voor oogen siende, elkander vertroosten, en sig in gebeeden en smeckingen den Heere aanbevalen ; werdende

hier op door de Swarten over de Sand duijnen langs de daar agter lopende rivier landwaards in naar hunne Negerij gevoerd, welke sij bevonden te bestaan in niet verre van elkander opgeregte hutten, of ronde van riet gevloktene korven, gedekt met matten van stroo, sodanig gemaakt, dat se konden verplaatst werden na goed dunken; werdende ijder dier hutten door een man en wijf bewoond, als geen meerder ruijmte hebbende, sijnde de ingang derselve sodanig eng en laag dat maar even, en sulx kruijpende er door konde:

Dat zijl: tegens het vallen van den avond in de voorm: negerij aangebragt zijnde, terstond aan den voornaamsten van dit gehugt wierden vertoond, die hun allen vervolgens onder een daar omtrent staanden grooten en bladerrijken boom, (welk een vrugt als Vaderlandse peul Erweten drog), deed plaatsen en den gantsehen nagt over van alle sijden bewaken, in welke omstandigheijd sonder eenig voedsel of drank te hebben genoten, den nagt doorgebragt hebbende, sagen sij sig dus 's morgens vroeg door alle de mans en wijven uijt de Negerij omringen, die hun vervolgens een halven dag reijsens verre in een bosehagie voerden, en aldaar verlieten, latende egter een der swarten bij hun :—

Dat sijl: de Swarten siende van hun afgaan, ten Eersten de vlugt genomen, en Noordwaards weder naar het strand voortgelopen waren, alwaar met den laten avond gekomen sijnde, waren sij vervolgens drie dagen lang al Noordwaards het strand langs gegaan, komende den Vierden dag daaraan voor de mond van eene hun onbekende rivier, welke sij egter naderhand van de Portugeesen vernamen Rio de Oro te weesen, alwaar sij een Swarten (die eeven als die geene welke sijl: ontvlugt waren gewapend en gekleed was) sagen welken egter ten Eersten op hun gesigt landwaarts in liep.—

Dat sijl: het land aldaar hadden bevonden te bestaan in vlak en, soo het scheen vrugtbaar veld, doorsneden door d' opgem: rivier d' Oro, welke rivier in zee uijtwaterende, aan de mond derselve wel een quart mijl, dog landwaards op maar een Cabels lengte breed, dog seer diep is, leggende in de mond derselve een sand bank die sig met laag water klaar vertoonde: alwaar sijl: verscheijde wrakken en andere teekens van verongelukte scheepen hadden sien drijven, sonder te hebben kunnen ondersehijden of sulx overblijfselen van eenige scheepen der E: Comp: quamen te zijn.—

Dat sijl: de gem: rivier 'd Oro aldaar tragtende te doorwaden, ten eijnde aan de oversijde derselve te komen, daarin niet alleen door desselfs diepte maar ook door een ongemeen groote zeekoe teegen gehonden zijnde, inmiddels een groote troup gewapende

Swarten hadden sien aankomen, wel ten getale van 800, die hun omeingelden en van de rivier af te rug naar een daar omtrent leggende hooge sand duijn voerden, met voorneemen om hun vervolgens verder meede te neemen, dog de opgem : Neegers hier op een ander en veel grooter troup gewapende Swarten van d' andere zijde der Rivier siende aankomen namen deselve de vlugt en lieten hun ter plaatse daar sij waaren, van waar sijl : inmiddels een Vaartuijg in zee sagen, dewelke sij presumeerden den hoeker te zijn :—

Dat de voorm : negers als doen van de oversijde der rivier bij hun gekomen zijnde, hadden sij lieden bevonden deselve niet tot de vorige gevlugte te behooren, maar van eene andere Natie te zijn, also deselve wel even als de vorige gewapend, dog egter versehillend gekleed waren, dragende in plaats van een Vierkant lap, een gantseh kleedje om 't lijf geslagen neederwaards tot aan de kniën ; welke kleedjes gemaakt werden van de bast van een boom, ten eenemaal in blad gelijkende na een Europisehe walnooten boom, dewelke sij ten dien eijnde gansch dun uijtkloppen :—

Dat de eevengem : Swarten hun ten Eersten de rivier d' Oro, vier uuren gaans, langs een moderigen weg opgevoerd, en doen met een Cano waar in maar twee sitten konnen, man voor man overgevoerd hebbende, vervolgens te rug gekeerd en het land der Neegers aan dees sijde der rivier ingegaan waren, soo het seheen om deselve te beoorlogen ; als wanneer sijl : de rivier langs weder strandwaarts te rug gegaan waren, komende na een uur gaans omtrent drie uuren des namiddags aan een negerij, waarin niet dan Vrouwen waaren, die alle, sodra huu gewaar wierden, weg liepen, komende hun alleen een oude Neger uijt die negerij te gemoed, aan welken sij door teekenen te kennen gaven dat sij hongerig waren, als hebbende in alle de tijd hunner omswerving niets anders dan wilde Vrugten en kruijden die het aardrijk opgaf genuttigd ; welken neeger hun daarop, drie uuren gaans een hoogen berg op, strandwaards ter linkerhand der rivier, naar een agter denselven leggenden negerij bragt, alwaar sij door denselven aan den voornaamsten dier negerij vertoond, en door de andere neegers vervolgens met een drank bestaande in Water gemengd met fijn gestampt zaad (na Vogel of Mostard Saad gelijkende) wierden verquikt ; die hen daarna weder verder Strandwaarts bragten, en doen van hun af te rug gingen :

Dat den Eersten relatant daarop door de reeds geledene honger en ongemaeken, waardoor sijne beenen en voeten ten eenemaal geswollen en opgeborsten waren, kragteloos geworden zijnde, door

twee hunner maekers onder de armen voortgeleijd geworden was, tot aan het voor hun leggende seestrand, alwaar een uur of vijf geduurende de nagt getoefd en gerust hebbende, waren sij vervolgens weederom een Etmaal lang, Noordwaarts voortgegaan, komende als doen aan eene op een Sandduijn staande boscagie, alwaar zij door de geledene fatigues en uijtgestane honger, genoodsaakt waren den nagt, niet sonder vrees van door het rondsom swervende wild gedierte verslonden te werden, weeder door te brengen; gaande vervolgens met het aanbreeken des dageraads, ter linkerhand van hun, het strand af en N: Oostwaards het land op, ten einde eene Negerij op te soeken, om ware 't mogelijk dus wat eeten te kunnen bekomen:

Dat zijl: in voormelde Cours een mijl wegs gegaan zijnde, agter de Sand duijnen langs de grond een soort van wilde boonen, gelijkende na Thuijn boonen en grauwagtig van Verwe gevonden, en van deselve gegeeten hebbende, daar op alle sodanig dorstig en magteloos wierden, dat met veel moeijte voortkonden, dan des niet teegenstaande met alle ingespanne kragt weder voortgegaan zijnde, tot aan een voor hun leggend boseh, vonden sij aldaar drie gewapende Swarten, die ten Eersten de Vlugt namen, dog door hun tot aan derselver negerij, niet verre van daar gelegen, gevolgd wierden; aldaar gekomen en door een jongen neeger die het hoofd dier Neegerij scheen te weesen, met water gelaafd zijnde, wierden zij alle, zo haast gedronken hadden, dermaten van de loop aangetast, dat zij genoodsaakt waren aldaar in eene der hutten te blijven vernagten, en sig met het gewone Voedsel der negers, in 't reeds gem: saad bestaande, te voeden, hetwelk hun egter dermaten verquikte, dat zij sig des morgens weder in staat bevonden, om verder te konnen gaan, werdende dan ook door den voorm: Jongen Neeger selve 4 à 5 mijlen verder, bij een andere negerij gebragt, en aan den voornaamsten aldaar vertoond, die hun vervolgens door desselfs zoon en 24 gewapende mannen, Vijf dagen en nagten liet begeleijden, naar een andere negerij, welkers Opperhoofd hun eenigen tijd in een beesten Craal gevangen hield, dog daar na onder geleijde van een ouden grijsen Neeger in een boseh brengen liet; welken neeger hun doen te kennen gaf dat sijl: hunnes weegs gaan konden:

Dat sijl: in deese Situatie niet weetende waarheen te gaan, dog sig door het genuttigde Voedsel bij de Neegers eenigsints kragtiger bevonden hebbende, derhalven geresolveerd hadden sig in Twee parthijen te verdeelen; gaande den Eersten relatant met Vier

mannen Strandwaarts en den Tweeden relatant met ses mannen landwaarts, een voor uijt leggende bosch in, in dewelke beijde parthijen verdwaalden, en niet voor des anderen daags avonds, dus na Twee Etmalen gaans, weder bij eene Negerij bij den anderen quamen, hebbende intusschen geen het minste voedsel genuttigd, waardoor dan ook den Quartiermeester en een mattroos Jan Piet genaamt, ten eenemaal siek wierden, en sij sig dus genoodsaakt vonden aldaar alle te moeten vernagten, werdende door de Swarten als voren gespijsigd, dog met het aanbreken des dageraads genoodsaakt, om met agterlating hunner twee sieken van daar te vertrecken.

Dat zijl: gelijk soo eevengezegd, des morgens met agterlating hunner twee mackers vertrocken, en geduurende 8 à 9 dagen de wildernissen doorgegaan zijnde, na het uijtstaan van veel honger en ongemak, eijndelijk waren gekomen bij een andere soort van Neegers, die met klijne kleedjes van wit grof Linnen om het onderlijf bekleed waaren, welke hun niet alleen minsaam bejeegende; maar ook van de eene Negerij na de andere, door een gids lieten begelijden tot aan een Portugees Comptoir genaamd Jhambanij of Jambanij, leggende op 23 gr: 30 min: Z: Bte: aan een rivier Vijf mijlen landwaards in van't Eiland Maforonho, alwaar den Eersten relatant in eene digt bijleggende Negerij siek bleef leggen:

Dat den Tweeden relatant daarop met de andere naar 't gem: Comptoir Jambanij voortgegaan zijnde, aldaar aan de Factorij aangekomen, en door het Portugeese Opperhoofd minlijk ontfangen, mitsgs: na dat hij hunne ongevallen verstaan had, met Eeten, drinken en kleederen voorsien, en verdeeld onder de inwoonders, gehuijsvest geworden waren; zijnde inmiddels den Eersten relatant drie dagen daar aan, meede aldaar in een aller ellendigsten toestand gearriveerd, werdende insgelijx als de voorige ontfangen, en van kleederen voorzien; terwijl voorts geduurende hun verblijf alhier twee hunner mackers namentlijk, de mattroosen Anthonij Helberg en Pieter Andriessen door de geledene ongemacken zijnde komen te overlijden, te weeten, den Eersten op den 18 Octbr: 1770 en den anderen den 28 Febr: 1771, voorts nog aldaar als soldaaten in dienst getreeden, en van de protestante tot de Roomse religie overgegaan waren, de Mattroosen Fredrik Lindrood en Jan Morne, den eerst genoemden een Sweed en den anderen een Engelsman van geboorte, zijnde den mattroos Jan Anthonij van Barcelona, bij 't Opperhoofd aldaar als knegt gebleven:

Dat sijl: (doen niet meer dan vijf in getal uijtmakende) te

samen op den 27 Junij sig met verlof van 't Opperhoofd begeeven hebbende aan boord van een aldaar van Mosambique aangekomen Snaauw seheepje (welkers naam sijl: vergeeten hebben) ten eijnde naar het eevengem: Portugees hoofd Comptoir over te vaaren, dienselven dag onder zeil gegaan, dog door Contrarie winden genoodsaakt geworden waren, in de mond der rivier van Jhambanij aan 't Eijland Maforongo tot den 28 Julij te vertoeven; van waar als doen vertroeken zijnde, waren zijlieden op den 13 Aug: daar aan op Mosambique aangeland; addresseerende sig ten Eersten bij den Generaal, versoekende denselven Logies en vervolgens Transport met een hunner Seheepen of Vaartuijgen, naar een hollands Comptoir; het geen denselven hun geweigerd dog teffens te kennen gegeeven hebbende, dat so wanneer zij voor Comps: Reeeq: en verantwoording 's Konings weegen provisiën neemen, en passagie geld betalen wilden, hij hun als dan met het reets zeijlrhee leggend en naar Suratte gedestineerde Vaartuijg derwaards soude doen overvoeren, het geen geweijgerd, dog zijl: vervolgens verstaan hebbende dat het gem: Vaartuijg behoorde aan een Portugees Coopman genaamd Jeronimo Ripro, waren als doen bij denselven gegaan, en hadden met hem geaeeordeerd, om voor den overvaart met 't ged: Vaartuijg, en voor de Cost, als mattroosen op denselven dienst te doen; het geen dan gedaan zijnde, hadden zij sig ten Eersten t' seheep begeeven, blijvende aldaar egter nog toeven tot den 27 der voorm: maand Augs: zijnde intussehen 's daags bevoorens een hunner maekers aan boord van 't ged: vaartuijg dermaten siek geworden, dat sij genoodsaakt waren denselven aldaar in 't Hospitaal te laaten, waarvoor alvoorens door Voormelden Portugeesen Coopman Ripro, aan den oudsten geestelijken betaald geworden is eene somma van een honderd vijftig ropias.

Dat zij relatanten op voorsz: 27 Augs: des voorl: Jaars 1771 van Mosambique t' zeijl gegaan en den 25 Septb: daaraan het Portugees Comptoir Diu aangedaan hebbende, vervolgens den 3 Novbr: te Souratte waren aangekomen, werdende door de Portugeesen bij de Engelse faetorij afgeset, van waar ten Eersten na de hollandse werf gegaan, en sig bij den Equipagiemeester geaddresseert; mitsgs: door denselven bij den Heer direeteur Bosman gebragt sijnde, waren zijl: vervolgens, ter ordre van gem: Heer direeteur, geplaatst geworden op 't naar Punto Gale gedestineerde Sehip Alkemade, waar meede op den 24 Jan: deeses Jaars 1772 aldaar gearriveert, en op hun versoek op 't seijlrhee leggend retour sehip Borsselen verplaatst zijnde, waren zijl: met gedagten kiel den 3

Febr: daaraan vertrocken, en zijn den 11 deeser maand April met denselven naar een Rampspoedige togt van circa 22 maanden, en 't uijtstaan van onbeschrijflijk veel Elende, eijndelijk weederom behouden ter deeser plaatse aangeland.—

Relateerende voorts ten opsigte van het voorwaards aangehaalde Comptoir Jhambanij, dat het selve, als vooren gesegd, is leggende op de Z: Bte: van 23 gr: 30 min: aan eene rivier van deselve naam; bestaande de Portugeese besetting aldaar in een Opperhoofd en 36 soldaten, neevens 8 à 10 particuliere persoonen, alle banditen, dewelke aldaar wegens begane misdrijven van Mosambique (onder welk hoofd Comptoir 't selve gehoord) voor sekeren tijd van jaaren of leevens lang gebannen zijn; dewelke uijtgesonderd het Opperhoofd alle in hutten, wijnig beeter dan die der neegers wonen, erneerende zig alle met den handel, bestaande in booter, Olij, rijst, en honing die 't land aldaar opgeeft, mitsgs: Elephants- en Zeekoes-Tanden, neevens renosceros hoorns, welke zij van de Swarten voor Coralen en andere bagatellen in ruijlen, en met een jaarlijx aldaar van Mosambique aankomend Vaartuijg derwaards oversenden.

Aldus gerelateerd in 't Casteel de Goede Hoop den 30 April 1772, ten overstaan van de Boekhouders Johannes Knockers en Daniel van Rijneveld.

Als getuijgen.—
Johannes Knockers
D. van Rijneveld

P: Matheijse
Johan Fachs
Johann Reinches
Dit merk x is door
Willem de Bruijn
eijgenhandig gesteld.

Mij present
O. M. Bergh
Rt: en Secret:

Accordeert letterlijk.

Geo. M. Theal.

Kaapstad, 7 September, 1896.

Van de Sandt de Villiers & Co., Beperkt, Drukpers, Kaapstad.